34k, 20 min

HET MISSIEWERK

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT
VOOR
MISSIEWETENSCHAP

UITGEGEVEN DOOR
DE PRIESTERMISSIEBOND
IN NEDERLAND

onder hoofdredactie van
MGR. DR. ALPH. MULDERS
directeur van het Missiologisch Instituut
van de R. K. Universiteit
te Nijmegen

★

Zes en dertigste jaargang
1957

GRADUATE THEOLOGICAL UNION
1962

BIBLIOTHEEK
ARNHEM
MISSIEHUIS

ADMINISTRATIE:
Laan Copes van Cattenburch 127, 's-Gravenhage

DRUK EN EXPEDITIE:
Nederlandse Boekdruk Inrichting N.V., 's-Hertogenbosch

v. 36-37
1957-58

A. VAN DEN ENDE S.V.D., STL., SOC. DRS.

HET UUR VAN DE LEEK

De redevoering die onder deze titel door prof. G. H. L. Zeegers te Wageningen werd uitgesproken, zal aan hen die met belangstelling het missie-apostolaat van de Kerk volgen genoegzaam bekend zijn. Eveneens de idee die daar gelanceerd werd t.w. de oprichting van een instituut dat zal moeten dienen om de maatschappelijke activiteiten die hoe langer hoe meer het apostolaat vergezellen en rechtstreeks vallen onder de competentie van leken, te stimuleren en te coördineren.

Het is de bedoeling van dit artikel om aan de hand van enige feiten de enorme behoefte aan lekenhulp en aan planning daarvan concreet voor ogen te stellen.

Missiewerk op maatschappelijke basis

De oudere missionaris heeft het nog meegemaakt dat de dingen die hij als priester te bieden had, duizenden mensen aantrokken en verzadigden. Zij luisterden gretig naar het Woord Gods, zij leerden de catechismus en zij naderden tot de sacramenten. En al hun andere noden, die zo overvloedig waren, werden door henzelf minder gevoeld dan door de missonaris. Hoe traag reageerden zij op iedere aansporing en poging tot vooruitgang in medisch, hygiënisch, economisch of organisatorisch opzicht! — Plotseling is dit veranderd. De politieke ontvoogding heeft hun oog doen vallen op de geweldige achterstand; behoeften dringen zich op, individueel, regionaal, nationaal; geen macht houdt hen tegen om hierin te voorzien met alle beschikbare middelen. Van vele kanten wordt hulp geboden en aanvaard, ook van de zijde van de Kerk. Doch wat de Kerk kan geven uit hoofde van haar zending, voldoet niet aan dit soort eisen, en wat Zij kan bijdragen tot de intellectuele ontwikkeling en in sommige gevallen zelfs tot de sociaal-economische opbouw, is heden weinig in vergelijking met wat er verlangd wordt en wat anderen kunnen doen. Het beste wat Zij in dit opzicht te bieden heeft is haar sociale doctrine. Doch deze wordt niet gevraagd, want men kent ze niet of men heeft er geen geduld voor, of andere belanghebbenden monopoliseren de posten en kanalen waarlangs men leiders en massa bereikt, evenals de middelen tot propaganda en voorlichting.

Het begint wel duidelijk te worden dat onder deze omstandigheden een einde is gekomen aan de bekeringen op grote schaal. Of men mag hopen in sommige streken vele individuele bekeringen te maken of misschien zelfs een van ouds afwijzende groep open te breken, zal de toekomst leren. Men kan echter nog altijd grote verwachtingen koesteren van de christelijke sociale praktijk die voor het ontwikkelingsproces van deze jonge landen waardevol is en die kan dienen, niet alleen om de nationale opbouw gunstig te beïnvloeden, maar ook als een voertuig waarin de jonge Kerk aan de storm het hoofd kan bieden en haar kinderen bestaanszekerheid kan verschaffen. Indien op de juiste wijze toegepast en gepropageerd, is zij misschien het enige middel om stilzwijgende toelating en zelfs waardering te verkrijgen, en te voorkomen dat het land voorgoed of voor lange tijd wordt beroofd van het lichtbaken van de katholieke sociale leer.

Om zulk een lichtbaken te kunnen zijn is het beslist onvoldoende de leer te verkondigen. Wat deze tastende, onervaren en nog voor iedere, ook kwade invloed vatbare volken nodig hebben, is het dagelijks voorbeeld, de concrete toepassing, de zelfreclame van leer en praktijk, kortom *de levende realiteit van de katholieke leek* in hun midden, de man die in overeenstemming met zijn geloofsovertuiging zijn beroep uitoefent, zijn daden verantwoordt, zijn organisatie aanhangt en de katholieke beginselen met woord en daad verdedigt.

Deze taak en plicht rust natuurlijk allereerst op de inheemse leek. Doch die bevindt zichzelf in de stroom, en heeft misschien nog geen vast punt gevonden om het baken uit te zetten. Aan zijn vorming zal onder alle omstandigheden meer dan bijzondere aandacht moeten worden besteed. — Waar en zo lang het noodzakelijk of mogelijk is zal men echter ook anderen te hulp moeten roepen, en wel in die beroepen en activiteiten die in het veranderingsproces zijn betrokken, d.i. praktisch allemaal: degene die schrijft zowel als wie drukt en vervoert, de producent zowel als de handelaar, belegger en spaarder, de arbeider zowel als de personeelschef, werkgever en vakbondleider, de landbouwer en veehouder, de technicus, advocaat, dokter en bestuursman, kortom vrijwel alle beroepen die men vindt in een westerse maatschappij en die tot voor kort hier ofwel in het geheel niet bekend waren óf iedere dynamiek misten, óf uitgeoefend werden door een kleine veelal uitheemse groep. In al die kringen hebben wij katholieke voormannen nodig: zij moeten hun beroep kennen, en met het prestige daaruit voortvloeiend het christelijk denken en praktiserend stuwen.

342361

De problemen verbonden aan het veranderingsproces doen zich niet overal in dezelfde gedaante en omvang voor. Veel hangt af van omstandigheden, van de rangorde aan de verschillende behoeften toegekend, en van de uitwerking aan bepaalde maatregelen verbonden.

Indonesië

INDONESIË spant zich in voor het onderwijs. De Regering heeft dit vóór alles gesteld en de particuliere instituten sluiten zich erbij aan. Het aantal gouvernements lagere scholen dat in 1940 nog 18.091 bedroeg, was in 1954 gestegen tot 27.400. Samen met de particuliere lagere scholen was het totaal toen 31.802. Een nog veel grotere sprong heeft het middelbaar onderwijs gemaakt. Waren er in 1940 in het geheel slechts 114 gouvernements middelbare scholen-benedenbouw (d.i. de eerste 3 jaar) en 30 gouv. midd. scholen-bovenbouw (volgende 3 jaar), in 1955 waren er dat resp. 1.152 en 183, met de particuliere samen 2.542 en 453.

De aantallen leerlingen 1939/40 en 1954/55 waren als volgt:

Aantal leerlingen op de scholen in Indonesië 1939/40 en 1954/55

	1939/40	1954/55
Lagere scholen	2.021.990	6.624.159
M.O.-ben.	21.875	430.071
M.O.-bov.	4.660	78.243
H.O.	1.693	20.995

Bron: Ekonomi dan Keuangan Indonesia, juli 1955.

Het M.O.-ben. vertoont relatief de grootste vooruitgang en dit is te begrijpen, want het gaf aan verreweg de meesten de eerste kans om zich meer te verschaffen dan lagere-school-kennis.

Dat zulk een plotselinge hoge vlucht van het onderwijs vele en ingrijpende maatschappelijke gevolgen heeft hoeft niet gezegd. Het grote probleem dat eruit is ontstaan en met de dag dringender om een oplossing vraagt is: wat aan te vangen met deze jongelui! Zij hebben zich natuurlijk voorgesteld een betrekking te krijgen. Doch de economische opbouw gaat minder snel en kan hen lang niet allemaal plaatsen. Hun algemene vorming maakt hen bovendien slechts bekwaam voor kantoorwerkzaam-

heden. Tallozen zijn ondergebracht in bestuursdiensten, zodat het ambtenarenapparaat een logge omvang heeft gekregen en duidelijk verliest aan efficiency. Velen zijn toegevoegd aan het onderwijs, zolang de kweekscholen nog niet in de geweldige behoefte hebben voorzien, doch deze mogelijkheid neemt snel af. Men wil industrialiseren, maar men komt nauwelijks verder dan het maken van plannen en het nationaliseren van sommige bedrijven. — Onder deze omstandigheden zou het 't beste zijn voor de jongelui om terug te keren naar het land en de patjol ter hand te nemen, maar het zal nog wel enige tijd duren eer zij de tegenzin overwonnen hebben die hen daarvan weerhoudt.

Begrijpelijk tijdens de revolutie, doch onbegrijpelijk nu men tot bezinning is gekomen is het feit, dat aan de agrarische ontwikkeling weinig of geen aandacht wordt besteed. Het blijft een onomstotelijke waarheid dat Indonesië een landbouwstaat is. Wie dit negeert, zal spoedig op gevoelige wijze tot de werkelijkheid geroepen worden. We kunnen dit nader aantonen aan de hand van enige streekgegevens betreffende het eiland Flores.

Flores heeft, met uitzondering van het seminarie, zijn middelbaar onderwijs pas na de oorlog gekregen. Het trekt elk jaar meer leerlingen. In 1955 gingen 14% van de totale lichting jongens van 12 jaar naar het katholiek M.O. Dit jaar zal het meer zijn: met de neutrale inrichtingen samen zal het M.O. ongeveer 20% van een „jaarcohort" opnemen.

Ofschoon de ijver te prijzen is en men eerbied moet hebben voor de offers die ouders en familie brengen om een jongen te laten studeren, beginnen er reeds onprettige gevolgen voelbaar te worden. Al het onderwijs is algemeen, er zijn geen landbouw- noch technische of handelsscholen. Doch de Florinese maatschappij heeft geen behoefte aan zoveel brains en kan in de eerstvolgende decennia slechts aan een zeer beperkt aantal van zulke mensen een bestaansmogelijkheid bieden. Industrie is er niet, noch enig noemenswaardig vooruitzicht daarop. Er is slechts landbouw en wat visserij, de bestaansbronnen van ongeveer 96% van de bevolking. Beide kunnen nog veel verbeterd worden, en men zou onderwijs en ontwikkeling vanzelfsprekend op deze concrete mogelijkheid moeten richten. Doch zulk onderwijs bestaat zelfs niet. In heel Indonesië is er geen enkele middelbare school-benedenbouw die gespecialiseerd is op landbouw, terwijl er van de 183 gouv. midd. scholen-bovenbouw slechts 6 voor landbouwopleiding bestemd zijn en ook deze paar lijden erg onder het gebrek aan leraren. Noodzakelijker dan middelbare scholen

zijn vooralsnog cursussen op laag niveau die volgen op de lagere school, aanvullende lesuren op de volksscholen en dorpsvoorlichting. De Regering denkt erover de Community Development Schemes, zoals in India opgezet, als model te aanvaarden voor de agrarische ontwikkeling van Indonesië, doch ook dit is voorlopig slechts planning.[1] — Het gevolg van het onderwijsbeleid is dus dat een relatief veel te groot deel van de jeugd een opleiding ontvangt die geen weerspiegeling is van de maatschappelijke eisen, integendeel: zij doet tekort aan de realiteit die schreeuwt om betere landbouw.

De missie ziet evenals sommige bestuursambtenaren deze gang van zaken met angst en vrees aan. Immers, niet alleen worden vele, w.o. de beste krachten onttrokken aan de landbouw, doch bovendien wordt er intellect gekweekt dat, omdat het met armoe gepaard gaat, onvermijdelijk woelingen en extremistische neigingen teweegbrengt. Zo goed als overal elders zijn er ook hier elementen die daar gebruik van maken! De missie is niet competent om het algemeen beleid en speciaal dat ten aanzien van de landbouw te veranderen. In het vooruitzicht van de komende moeilijkheden heeft zij echter direct behoefte aan mensen, die helpen om het vraagstuk „intellectueel proletariaat" op te vangen en zo mogelijk op te lossen. Met een krachtige coöperatieve beweging, de nodige propaganda en eventueel een experimenteel project op landbouwgebied zou zij de gevaren misschien kunnen bezweren. Het is de leek die hier de helpende hand moet reiken en mogelijk voor de Kerk van Flores een beslissende rol zal spelen.

Hiermee is één probleem van de missie op Flores aangeduid. Het is niet het enigste, noch ook is Flores gelijk aan heel Indonesië! Elders zijn heel andere vraagstukken aan de orde, speciaal op Java. Daar worstelt men o.m. met het arbeidersvraagstuk.

De arbeidersbeweging in Indonesië is sterk verpolitiekt. Dat is het gevolg van de revolutie, toen zij het enige orgaan was dat een volksmassa representeerde. Het zal waarschijnlijk nog lang duren, eer zij dit harnas heeft uitgetrokken en zich volledig en uitsluitend gaat wijden aan de sociale vrede en welvaart. — Twee jaar geleden heeft de bisschop van

[1] Een leerzaam rapport over dit alles is uitgebracht door het Technical Education Survey Team (Ek. dan Keuangan okt. 1955). Typisch is dat het Indonesisch Planbureau aan dit team een werkprogramma voorstelt waarbij de landbouw op de laatste plaats wordt genoemd, het rapport stelt echter uitdrukkelijk: „Agriculture . . . is by far the principal industry of the Nation!"

Semarang het initiatief genomen tot de oprichting van een vakvereniging op katholieke grondslag. De ontwikkeling daarvan rechtvaardigt goede verwachtingen. Er zijn echter op Java miljoenen ongeschoolde arbeiders tegenover een gering aantal geschoolde, en zo lang een intensievere industrialisatie en een meer doelbewuste rationalisatie van de landbouw in die verhouding geen verandering brengt zal het verenigingsleven te kampen hebben met gebrek aan concrete objecten en methodiek. Hierdoor zullen demagogische leiders en kantoorklerken, beiden veelal uitblinkend door gebrek aan inzicht en belangstelling voor de specifieke arbeidersbelangen, een te grote rol blijven spelen. Een instituut voor arbeidsverhoudingen moet als onmisbaar worden beschouwd, indien men klaarheid wil brengen in de positie en de rechten van de arbeider zowel als in de wijze en het nut van organiseren. Hiervoor, evenals voor de opbouw zelve van een gezond vakverenigingsleven, zijn leken onmisbaar.

India. — Tribes and Castes

In een artikel over de Kerk in Noord-India[1] behandelt pater de Letter s.j. na een kort historisch overzicht vooral de missionaire sociale constellatie in het Noorden. Behalve in Chota Nagpur was daar tot aan de overdracht van de soevereiniteit de zielzorg voornamelijk gericht op de Engels sprekende groepen, w.o. die van de Anglo-Indians een grote plaats innam. Zij bekleedden lage bestuursposten en vrijwel alle ambten bij de Brits-Indische Spoorwegen. Bij alle grote spoorwegemplacementen in India vindt men een woonwijk voor deze mensen en ook een kerk en aalmoezenier. Zo kwam het dat tijdens de overheersing der Engelsen de Kerk in de ogen van veel Indiërs gold als een verlengstuk van de koloniale macht. Het individuele bekeringswerk onder Islamieten en Hindus was immers even onopvallend als succesloos, en dat onder de „Aboriginals" en de „Criminal Tribes"[2] was geen bedreiging voor het hinduistische India. De katholieke Goanezen, Malabaren e.a., die in Zuid-India en in enkele steden in het Noorden over een goede parochiële en diocesane organisatie beschikten, vormden vrij gesloten groepen, nog sterk aan het kastebegrip verbonden, en ontplooiden geen noemenswaardige missieactiviteit.

Sinds India zijn soevereiniteit kreeg kon de Kerk zich beter verweren tegen de aantijging van niet-Indisch te zijn. Zij verloor echter plus-minus

[1] Les Missions Catholiques, mars 1956.
[2] Thans heten zij de „Socially Handicapped Tribes".

100.000 Anglo-Indiërs door emigratie en de rest zonk gedeeltelijk weg in verpaupering: zij werden door Indiërs uit de lagere ambten verdrongen en weinigen slaagden er tot nu toe in zich een nieuw bestaan te verschaffen. Dit betekende voor de Kerk een gevoelig financieel verlies en hief hier en daar zelfs de uitwendige reden van haar aanwezigheid op. Wat het voor de betrokken geestelijkheid betekent zich om te moeten schakelen tot hetzij missiewerk onder de Aboriginals en de Tribes, hetzij moeizaam contact met Hindu- en Islamkringen, is niet te beseffen. — De Goanezen, Malabaren en andere groepen hebben sinds de onafhankelijkheid een meer bewust-Indische en nationale houding aangenomen, doch de moeilijkheden die in hun oeroude culturele en godsdienstige opvattingen zijn verankerd, zijn daarmee nog niet opgeruimd. Dit bleek wel op de eerste Nationale Lekenconferentie te Nagpur in december 1955. Daar kwamen Noord en Zuid, Tribe en Caste bijeen. Het contact tussen de Engels sprekende groepen getuigde van wederzijds begrip en verlangen naar meer eenheid. Van contact tussen hen en de hindisprekende groep was echter veel minder te bespeuren, en hiertoe moeten nog veel culturele, linguistische en ook sentiments-moeilijkheden worden overwonnen. Het Zuiden moet zelfs nog wennen aan de gedachte dat er in het Noorden een heidenmissie ligt en dat er achter zijn eigen bergketen, de Ghats, in dat opzicht ook nog wel iets te doen valt. Een hoopvol begin van toenadering ligt in de melding van vele roepingen uit het Zuiden voor de diocesen in het Noorden. Op lekengebied is er echter nog niets soortgelijks te vinden. En toch heeft de Kerk ook daaraan op dit ogenblik de grootste behoefte, zoals nader blijken zal. Een doorbraak in de kasten- en standsgroepering en een levendig contact tussen Noord en Zuid is in India een eerste vereiste.

Maatschappelijke kansen

INDIA werkt aan zijn sociaal-economische opbouw, zeer bewust en stelselmatig, zij het dat er ook hier een overmaat van bureaucratie en een chronisch tekort aan experts en trainings-instituten op te merken is. Men is over de resultaten van het eerste vijf-jarenplan niet ontevreden en begint vol moed aan de tweede ronde, begroot op dubbel zoveel investeringen als de eerste, nl. op ruim Rs. 7.000 crores, d.i. 70 miljard rupees of ongeveer 60 miljard gulden. De gelden worden bijeengebracht uit nationale en particuliere investeringen. Men hoopt in 1961 het nationaal inkomen met 25% verhoogd te hebben tot ruim Rs. 300.—

per hoofd per jaar; de toename in de afgelopen vijf jaar wordt geschat op 18%.

In deze tweede periode is van de Staatsinvesteringen 7,1% of 1,7 miljard toebedacht aan de landbouw tegenover 10% of 1,9 miljard in de afgelopen vijf jaar. De dorps- en huisindustrie is daarbij niet inbegrepen. Van vele zijden wordt geprotesteerd tegen het schema, daar men het aandeel te klein vindt, zowel op zich beschouwd als in vergelijking met de industrie, die 18,5% krijgt in het tweede plan. Terecht merken deskundigen op dat men onder deze voorwaarden niet kan verwachten, dat de voedselproduktie met 35 tot 40% zal toenemen, zoals Nehru en anderen hopen.[1]

Al beantwoordt de tweede periode dan niet aan ieders verwachtingen op het gebied van de agrarische vernieuwing, er is geen twijfel aan dat de grootste opzet van de Community Development Projects zal worden gehandhaafd. Overigens is het ook zonder dat duidelijk dat een injectie van miljarden aan onderwijs, voorlichting, propaganda, machinerieën en organisaties in het maatschappelijk leven van India gepaard moet gaan met een diepe beïnvloeding van het geestesleven; hierbij kan het niet ontbreken aan crises en gevaarlijke dwalingen, waarmede als met een paard van Troje godsdienstige onverschilligheid, communisme en geestelijke anarchie de veste binnendringen. Dit dunkt ons momenteel de grootste bedreiging voor het christendom in India te zijn.

Zoals gezegd, de nationale inspanning ten behoeve van de plattelandsontwikkeling wekt bewondering, evenals de organisatie ervan, die veel steun ondervindt van de speciale bureaus van de Verenigde Naties. Men gaat als volgt te werk: men verdeelt de dorpen in groepen van 300, die samen een Project vormen. Elk project is onderverdeeld in drie „blocks" van 100 dorpen, per blok dus ongeveer 50.000 mensen. Een blok heeft een centrum waar kantoren en werkplaatsen zijn ingericht voor iedere dorpsbedrijvigheid: landbouw, veeteelt, ambacht, vrouwelijke handwerken, volksgezondheid en hygiëne, maatschappelijke omgang en recreatie. Men vindt er een radio-ontvangtoestel met aggregaat of accu, daar de meeste streken nog geen elektriciteit hebben, een projectie-apparaat en een leeszaal met bibliotheekje. Iedere afdeling wordt geleid door een geschoolde kracht en enige hiervan zijn academisch gevormd. — Men lokt de mensen naar dit aantrekkelijk centrum en geeft hun

[1] Rural India (Monthly), June 1956, p. 201.

onderricht. De dorpen die het dichtstbij liggen worden door de staf bezocht, en daar waar tekenen aanwezig zijn van actieve belangstelling begint men de mensen intensiever aan te pakken en te helpen. Hebben de bemoeiingen succes, dan zullen de andere dorpen gemakkelijk volgen.

Indien men weet hoe graag en hoe lang de mensen in het Oosten met elkaar praten en hoe iedereen alles doorgeeft wat hij weet, dan hoeft men niet te vragen welk een enorme invloed zulk een propaganda heeft. De methode is hoogst efficiënt ter verbetering van de levensstandaard en ook hoogst verdienstelijk. Er zijn onder de blokambtenaren en deskundigen natuurlijk genoeg lieden die er de kantjes aflopen, maar in het algemeen wordt de actie gedragen door edelmoedige en rechtschapen motieven. — Niettemin is het begrijpelijk, dat een missionaris die een katholiek boerendorp in zulk een ontwikkeling ziet betrokken, zich zorgen maakt over de gevolgen. Het is de vraag of de mensen deze vooruitgang niet méér op prijs zullen gaan stellen dan het Geloof, of zij erin zullen slagen hem in christelijke zin te verwerken en of ze niet door bepaalde praktijken tot onverschilligheid tegenover God en Kerk of tot herhaaldelijke overtreding van de Geboden worden verleid. Voor zeer veel Hindus en waarschijnlijk voor al deze getrainde ambtenaren behoort b.v. geboortebeperking tot de grondslagen van het nieuwe India. Zij zullen er in hun blok niet zo maar openlijk over spreken, doch in de opleidingscentra zijn zij van de noodzaak overtuigd en van de tactiek der propaganda goed op de hoogte gebracht.

Misschien kan de missie deze ontwikkeling hier en daar nog negeren; misschien kan de missionaris door waarschuwingen en nauw contact met zijn christenen de gevaren ondervangen. Er is echter meer voor te zeggen om stelselmatig met deze economische en maatschappelijke opvoeding mee te werken, en daarbij zijn eigen lekenhelpers op te leiden en te organiseren, om voor een christelijke inhoud en toepassing te zorgen. Zonder lekenpenetratie riskeert men bederf en verdelging van het christelijk leven. — Welnu, wat ligt er meer voor de hand dan de hulp in te roepen van de zuidelijke broeders in het Geloof! In Zuid-India heeft men te veel aan intellect; men heeft er kaste-leden die op voet van gelijkheid met de Hindus in het Noorden kunnen omgaan. Zij zouden zelfs deel kunnen nemen aan de training-cursussen en hogere opleidingen, met name die van de ,,Social Organizers", en als blokambtenaren kunnen optreden. Zij zouden de herauten kunnen zijn van de christelijke sociale beginselen die in deze veranderende gemeenschappen inderdaad

in een grote behoefte voorzien, zoals herhaaldelijk betuigd werd, o.a. op de conferentie te Nagpur. — Doch er zijn verschillende moeilijkheden te overwinnen alvorens men tot een dergelijke strategie overgaat. Afgezien ervan dat menig missionaris ertegen gekant is wegens het onmiddellijke risico en de schijn van een compromis, ligt misschien het grootste beletsel in het gebrek aan contact tussen Noord en Zuid, aan inzicht in de kritieke situatie en aan missionair besef en gevoel voor apostolaat in het algemeen.

Dezelfde problemen en kansen rijzen ook in de industriële centra. Voorlopig zijn deze nog van beperkter omvang en laten het platteland grotendeels onberoerd. Ze zijn echter acuter wegens het veel heftiger veranderingsproces en wegens de toenemende betekenis van vakverenigingen, die ook in India voor een groot deel rechtstreeks of onrechtstreeks door het communisme worden beïnvloed. De toekomstige ontwikkeling zal de invloed van de arbeiders op het maatschappelijk en politiek beleid versterken. Vooralsnog echter staan vele verenigingen, speciaal die in de nieuwe centra van de zware industrie, sociaal, politiek en organisatorisch nog in de kinderschoenen. Wegens overvloed aan arbeidskracht en het ontbreken van collectieve arbeidsovereenkomsten hebben ze nog weinig invloed op de bedrijfsvoering, het loonpeil, de sociale wetgeving enz. Het komt b.v. voor dat de werkgever — gouvernement of particulier — bepaalt hoeveel en welke verenigingen hij in het bedrijf wil toelaten. Dit hangt samen met de wijze van organiseren, die niet op confessionele gronden noch op vakgroepering berust, doch veeleer op de bedrijfseenheid: men kan tennaastebij zeggen dat er evenveel Trade Unions als ondernemingen zijn; deze unions sluiten zich aaneen volgens het bedrijfstype en als zodanig bij de grote vakbonden.[1] Zo kan het gebeuren dat een bepaald soort bedrijven geheel bij de communistisch georiënteerde TUC (Trade Union Congress) is georganiseerd, en dan is het zeer moeilijk om er met een andere bond in te penetreren. De vakbond echter die eenmaal alle arbeiders van een bedrijfstype tot lid heeft, bezit daarmede een machtig orgaan om zijn beginselen te propageren. Daarom is het van de grootste betekenis om de industriële ontwikkeling op de voet te volgen en getrainde vaklieden/

[1] Zie het jaarboek „India 1955". Hier blijkt hoe men erover denkt: „There may thus be more than one trade union in the same industry and even in the same unit of industry, owing allegiance to different and sometimes conflicting ideologies. Such a state of affairs hampers the growth of genuine trade unionism". p. 420.

leiders gereed te hebben, die van de aanvang af de arbeidersorganisatie op touw zetten in nieuwe bedrijven. Een zeer sprekende kans ligt o.a. in het in aanbouw zijnde centrum voor zware industrie te Rourkela, Orissa, waar sedert januari 1955 het Krupp-concern een staalgieterij aan 't oprichten is. Binnen drie jaar moet die voltooid zijn en een capaciteit hebben van 800.000 ton ruwijzer plus 350.000 ton staal per jaar. Rourkela ligt aan de spoorlijn Calcutta-Nagpur, in het noorden van het district Sambalpur. Het is een gebied waar betrekkelijk veel katholieken wonen: het behoorde vroeger tot de Ranchi-missie. In de nabijheid van Rourkela zijn 90 dorpen onteigend en is een moderne stad met een middellijn van 8 km in aanbouw ten behoeve van employees en arbeiders; er worden kantoren gebouwd van vijf verdiepingen met airconditioning. Deze streek gold twee jaar geleden als jungle. Men kan zich dus indenken wat de bewoners voor een proces meemaken! Velen van hen zullen op korte termijn omschakelen van eeuwenoude landbouw op een moderne hoogoven. Het behoeft niet meer te worden uitgelegd van welke betekenis het is om hen in deze overgang bij te staan, vooral op het gebied van arbeidsverhoudingen, organisatie en sociale beginselen. Ook hier is de hulp van leken onmisbaar, om niet te zeggen van duidelijk breder betekenis dan de gewone priesterlijke bediening. — Een omstandigheid die erop wijst dat sociale maatregelen en steun van de zijde van de missie worden verwacht en op prijs gesteld, is het feit dat de grond van de missie, waarop kerk, school en internaat zijn gelegen, de enige uitzondering vormt op de algehele onteigening. Aan die verwachtingen in ieder opzicht te voldoen is een zware maatschappelijke en nationale plicht, om van het missionaire aspect nog maar te zwijgen. Wij zijn niet gewoon om onze taak in deze los te zien van het godsdienstig einddoel, wij zijn echter wél geneigd om haar onder invloed van dit laatste minder aandacht te schenken dan haar toekomt. Wil de missie de waardering vinden die zij verdient en nodig heeft, dan zal zij het sociaal en nationaal welzijn met alle kracht moeten bevorderen. Men vergete niet dat, indien het überhaupt mogelijk is om grotere groepen van leken bij het apostolaat te betrekken, een beroep op de nationale „bouwplicht" in vele gevallen meer uitwerking zal hebben dan dat op Geloof en christelijke caritas. — Overigens is het in omstandigheden als beschreven allereerst nodig dat men *er bij* is; intensivering komt pas later.

Het genoemde industriecentrum is slechts een onderdeel van een grote area. In het midden ervan ligt Jamshedpur met de oudste staalfabrieken:

TISCO (Tata Iron and Steel Company). In een boog een paar honderd kilometer ten noorden hiervan liggen ongeveer 600 kolenmijnen, de meeste aan de oppervlakte. Ze worden gedeeltelijk door het gouvernement en gedeeltelijk door particuliere ondernemingen geëxploiteerd. Er werken veel Tamiliers uit het Zuiden, w.o. enige duizenden christenen. — Binnen de cirkel ligt Sindri met de bekende kunstmestfabriek, geopend in 1952 en met een produktie van 350.000 ton per jaar. Verschillende annexe bedrijven vindt men er rondomheen. In eenzelfde boog ten zuiden, eveneens op een paar honderd kilometer van Jamshedpur liggen de ertsgebieden die een zeer hoog gehalte hebben. — Het geheel is een goudmijn voor India, maar tevens het grootste oefenterrein voor de arbeid en haar sociale aspecten in Azië. Hier voelt men de polsslag van de jonge Natie, hier ziet men de nieuwe gedaante van India uit nevelen en dampen oprijzen . . . massaal, socialistisch, misschien materialistisch en geestelijk vlak, godsdienstig leeggezogen . . . Welk een challenge, welk een taak! . . . Welk een paradijs voor katholieke lekenactiviteit!

Centraal-Afrika

In Midden-Afrika is de industriële ontwikkeling op gang gebracht vooral door de ontginning van koper- en tinmijnen, de exploitatie van waterkracht en de uitbreiding van aan de landbouw annexe secundaire bedrijven. Misschien het grootste maatschappelijke probleem is er de tijdelijke migratie, die miljoenen mensen per jaar verplaatst en een bron is van mateloze fysieke en morele ellende zowel als van religieuse onverschilligheid en geloofsafval. Alleen in Uganda komen per jaar over de 100.000 mensen binnen en gaan er rond 70.000 weer weg. Het zijn bijna allemaal mannen die seizoenarbeid verrichten op de landerijen van de Buganda Negers. In Congo schat pater van Wing s.j. het aantal trekkers per jaar op twee miljoen, dat is een zesde van de totale bevolking!

De steden met hun plezier en vertier trekken met magische kracht. Léopoldville, dat in 1935 slechts 27.000 inwoners telde, heeft er nu 300.000. Hieronder bevinden zich 60.000 mannen die óf niet getrouwd zijn óf hun gezin op het land hebben achtergelaten. Men bedenke wat dit een verleiding vormt ten aanzien van de 6.000 ongehuwde vrouwen die er wonen.[1]

Behalve door zijn eigen problemen wordt het Zwarte Afrika door twee

[1] Zie Herders Korrespondenz, juni 1956, p. 409.

ideologische wereldmachten gepenetreerd t.w. de Islam en het Communisme. De Islam trekt zich krachtig op aan de nationalistische beweging in Noord-Afrika, het communisme doet hetzelfde aan de armoede en sociale wantoestanden die in overvloed te vinden zijn. De Islam heeft zijn bolwerk in Egypte, welks President een mohammedaanse missiestrategie heeft uitgestippeld. Het communisme heeft zijn militair informatie- en documentatiebureau te Pretoria moeten opheffen, doch verdubbelt zijn propagandistische en strategische activiteit in Addis-Abeba en Brazzaville.

Zo worden de jonge, veelbelovende katholieke volken van Midden-Afrika bedreigd door immoraliteit van binnen uit en van buiten af, door valse ideologie en door het moderniseringsproces zelf dat soortgelijke crises oproept als in andere onderontwikkelde area's. De missie staat voor een bovenmenselijke taak. Zij moet het volk benaderen allereerst vanuit haar zendingsopdracht, doch tevens vanuit het versnelde civilisatieproces en het groeiende nationale besef, onder invloed waarvan zo gemakkelijk een verkeerde keuze wordt gedaan uit al datgene wat er geboden wordt. Hoe zou zij die taak aankunnen indien zij niet de hulp kreeg van de katholieke leek?

Niemand ontkomt

WAT hier gezegd is over enkele missiegebieden, geldt mutatis mutandis voor alle andere, Midden- en Zuid-Amerika niet uitgezonderd.

Op de Panpacific Conference of Social Action, gehouden te Melbourne in augustus 1955, werd over Ceylon gezegd, dat vooral op drie punten onmiddellijke actie nodig was, nl. t.a.v. vakverenigingsleven, plattelandsontwikkeling en de coöperaties. Dat het land aan gevaar bloot staat hebben de verkiezingen van april jl. bewezen, waarbij het United Front (Links-Nationalisten, Communisten en Trotzkyisten) onder leiding van mr. Bandaranaike de United National Party en haar leider Sir John Kotelawala met overweldigende meerderheid versloeg.

In Japan is volgens de woorden van de bisschop van Kyoto, mgr. Paul Furnya, de bevolkingsdruk de grootste hinderpaal voor de verspreiding van het Christendom. In 1954 werden er 2 miljoen abortussen gepleegd. Het is te verwachten dat op het eerstvolgende wereldbevolkingscongres onder auspiciën van de I.C.M.C. (Int. Katholieke Migratie Commissie) hieraan, en aan de maatschappelijke noden die er uit voortvloeien, speciale aandacht wordt besteed.

De Philippijnen, wier bevolking voor 76% katholiek is, worstelen met het probleem van de loonarbeider op het platteland: twee derden van de boeren bezitten geen grond. De noodtoestand was oorzaak dat de communistisch geïnspireerde Hukbalahap-beweging er zo veel aanhang won. Een vooraanstaand Philippijns katholiek zeide: De landarbeiders vormen de meerderheid van de bevolking. Doch sinds mensenheugenis zijn zij veronachtzaamd. Ook wij katholieken concentreerden tot voor kort al onze krachten op de steden, „but left the barrio to rot in stagnancy and ignorance. We were occupied with processions, devotions, rallies and the like, but we forgot to attend to the problems of the starving millions!"

In deze werelden der miljoenen door te dringen, hun op drift geraakte maatschappij te kerstenen, de vrijbuiterij des geestes te breidelen: dat is de uitdaging van deze tijd aan Kerk en Missie, aan priester en leek. In het ene land luidt zij anders, heftiger, massaler dan in het andere, doch overal stelt zij dezelfde eis: dat onze frontpositie vooruit geschoven wordt, dat wij penetreren in alle sectoren van het ontwikkelingsproces om mens en gemeenschap de zegeningen te doen toekomen van de christelijke sociale leer. Wij moeten de leek helpen en de leek de Kerk, om het Evangelie leesbaar te maken in sawabouw, coöperatie, arbeidsplicht, bedrijfsvoering, welvaartsplanning, gezinszorg, organisatie, training, kortom in heel het kruispatroon waarin hij zich dagelijks bevindt.

Het beroep op de leek is onvermijdelijk, zijn geloof en toewijding moeten heldhaftig zijn. De missionaris moet dit vragen — behalve van zichzelf — van de inheemse leek die mede verantwoordelijk is voor het behoud der Kerk. Hij moet het vragen van hen aan wie hij, na de middelen daartoe vergaard te hebben, de opleiding van een veelbelovende jongen of meisje toevertrouwt. Eveneens van de leek-missionaris die hem bij komt staan. Hij moet het ook vragen van de Kerk in het moederland, die zich misschien door teleurstellende ervaringen in „vooruitgang" tot het defensief heeft laten dringen. Wie niet uittrekt verliest de strijd. De missionaris die heden geen legertje van lekenapostelen in het veld kan brengen die de problemen te lijf gaan op de plaats waar zij opduiken, kan zijn taak niet vervullen. In lekenhulp op grote schaal ligt het — misschien enigste, maar zeker doelmatigste — middel om te komen tot de oplossing van de missionaire crisis, en het past in onze tijd om na te gaan of er, ook los van de uitdrukkelijke zending der Kerk, een missionarisschap en missieplicht bestaat van universele aard op grond van de

genade die ons in het Geloof geschonken is, juist zoals er gesproken wordt van een lekenpriesterschap, los van het sacramentele en hiërarchische, doch stevig gefundeerd op de tekenen die Doopsel en Vormsel in de ziel hebben gedrukt.[1]

Het uur van de leek ! Bij de gedachte aan Gods Kerk in de branding kan het niet anders begrepen worden dan het uur van *iedere* leek.

De klokslag is voor de priester, voor *iedere* priester.

Endeh, Flores

[1] Katholiek Archief 1956, no. 23-24, p. 598.

Adressen van de medewerkers aan deze aflevering:

Pater Drs. A. van den Ende S.V.D., Pastoran Katolik, Endeh, Flores, Indonesië.
Rev. Dom. H. Haas S.A.M., Kamerlingh Onneslaan 9, Leiden.
R. D. Dr. G. van Winsen C.M., Ubbergseweg 172, Nijmegen.
Pater Livinus O.F.M.Cap., Via Sicilia 159, Roma (346).

H. HAAS S.A.M.

HET PROBLEEM VAN DE OVERZEESE STUDENTEN ALS KERKPROBLEEM

SINDS mijn vorige publikatie[1] over het probleem der overzeese studenten[2] kan men zeker wel spreken van grote vorderingen op het gebied van dit meest urgente missieprobleem. Was enkele jaren geleden de aandacht inderdaad nog grotendeels te wekken, op het moment blijkt de aandacht, in Europa althans, ruimschoots aan de kwestie gegeven te worden, getuige ook de vele artikelen die over het onderwerp verschijnen, niet alleen in missiologische tijdschriften en missiebladen, maar ook in de katholieke pers in het algemeen [3]. Met vreugde kan men constateren, dat niet alleen het besef levendig is geworden, dat hier sprake is van een zeer belangrijke opgave, maar ook dat door velen met grote ijver gezocht wordt naar een goede en effectieve oplossing. Toch zou men, de vele publikaties en rapporten bestuderend, in een zeker optimisme dreigen te vervallen, wanneer men niet de omvang en de diepgang van het vraagstuk voor ogen houdt. Naast het zeer vele, dat al gedaan wordt, blijft er nog meer over, dat nog te doen valt. Een kort overzicht moge hiervan enige indruk geven.

De belangrijkste groepen overzeese studenten studeren in Engeland, Frankrijk, de Verenigde Staten; bij benadering kan men de cijfers 25.000, 20.000 en 20.000 geven. Wanneer men nagaat, of aan de minimum-eis, een geregelde zielzorg voor de katholieken onder hen, dat tussen 3 en 10% kan belopen volgens de schattingen, voldaan wordt dan moet men reeds op dit kapitale punt tot een vrij pessimistische conclusie komen. In de Verenigde Staten is, met uitzondering voor de Vietnamese groep, de zielzorg zeker nog niet voldoende uitgebouwd, ofschoon men alles in het werk stelt om hiertoe te komen. Voor de duizenden Vietnamezen in Frankrijk en voor de meer dan 10.000 Afrikanen aldaar is de zielzorg niet toereikend te noemen. In Engeland

[1] „Studenten van Overzee in Europa en Amerika", H.M. 32 (1953) 211-221.

[2] De term „overzeese" studenten is er intussen niet gelukkiger op geworden. Bij gebrek aan beter zijn wij gedwongen hem voorlopig te handhaven.

[3] F. O. G. KHO and H. H. HAAS. — Afro-Asiatic Students in the West. Social Compass, Mai—June 1956, 1—13. Afrikanische und asiatische Studenten in der westlichen Welt. Privatübersetzung aus dem Englischen-Päpstliches Werk der Glaubensverbreitung, Aachen.

staat één priester voor 4000 katholieke studenten; laat dan een aantal van deze studenten onder de gewone zielzorg vallen, groot zal deze groep zeker niet zijn. Nederland en België staan er wel het beste voor in dit opzicht, ofschoon de beide moderatoren voor Antilliaanse en Surinaamse studenten in Nederland overstelpt dreigen te worden door de steeds groeiende stroom. Voor Duitsland en Zwitserland geldt, dat de bestaande zielzorg, ofschoon in volle ontwikkeling, nog steeds niet tegemoet kan komen aan de actuele zielzorgbehoefte.

Het spreekt vanzelf dat voor elk land de omstandigheden verschillend zijn. Zorg voor overzeese studenten in wereldsteden als Parijs, Londen en New York is beslist geen gemakkelijke opgave, evenmin als zielzorg onder de over alle Duitse universiteiten verspreide overzeese studenten. Daarom is het gedane werk ook ten zeerste te prijzen en aan te moedigen. Het enige doel van dit artikel is dan ook niet een kritiek op bestaande toestanden, maar een vaststelling van feiten en het aangeven van mogelijke oplossingen. Ieder van degenen die in dit werk staan (staan is in deze een tamelijk misleidend begrip, de meeste zielzorgers voor overzeese studenten zijn steeds onderweg, van een sedentair beroep kan hier geen sprake zijn) — weet maar al te goed hoe beperkt zijn krachten zijn en hoe hopeloos soms zijn opgave kan schijnen. Maar wij mogen ons niet neerleggen bij de feiten, ze zeker niet uit het oog verliezen. Wij zijn op de eerste plaats verantwoordelijk voor een goede voorlichting en mogen dan ook niet schromen, duidelijk onze ervaringen bekend te maken en mogelijkheden aan te geven voor een betere aanpak van de kwestie.

Een van de grootste moeilijkheden is het gebrek aan coördinatie. Hier is immers sprake van een typisch internationaal vraagstuk en juist op dit gebied beschikken wij nog niet over voldoende team-spirit en over het vereiste apparaat. Er wordt een zeer oneffectieve economie bedreven met personeel en met gelden. Een betere herwaardering der waardeschaal en een nauwe samenwerking tussen alle betrokken instanties zou, met een minimum aan personen en middelen werkelijk een maximum aan resultaat opleveren. Hier is immers typisch sprake van een kwestie die niet vraagt om een groots apparaat, maar om een zekere efficiency en om persoonlijke inzet van tamelijk weinigen. Zoals onlangs door een missioloog gezegd werd: Wanneer men ziet hoeveel personeel en hoeveel materiële middelen b.v. een middelbare school in de missie vergt en men vergelijkt het „rendement" daarvan met het directe werk onder univer-

siteitsstudenten, waar enkele krachten, zonder kapitale gebouwen en kostbare middelen een zeer grote invloed kunnen uitoefenen, staat men gewoon verbaasd dat dit inzicht niet leidt tot een meer rationele uitbouw van het missiewerk in dit opzicht.

Het is herhaaldelijk gebleken, dat het bijna onmogelijk is, voor degenen die in dit werk staan hier in het Westen, voldoende contact te onderhouden met de missie. De meest verwoede pogingen van mgr. Coonan, national chaplain to overseas students in Engeland, om de missiebisschoppen voor te lichten over de kwestie, om aldus tenminste de komst van katholieke studenten gemeld te krijgen, hebben tot nu toe zeer weinig resultaat opgeleverd. Zowel echter de aankomst van studenten hier, als hun terugkeer in hun eigen land brengen voor de betrokken partijen de grootste moeilijkheden mee, die alleen door onderlinge samenwerking kunnen worden opgelost. Er zijn zoveel instanties, alles loopt over zoveel schijven, iedereen is zo overladen met werk, dat tot nu toe van enige coördinatie eigenlijk geen sprake is. Hetzelfde geldt, in mindere mate overigens, over de samenwerking met de missiecongregaties in Europa. Uit eigen ervaring weet ik dat men, met de beste wil aan beide kanten, nauwelijks tot effectieve samenwerking is gekomen; dit geldt voor bijna alle Europese landen. Zelfs de Romeinse instanties hebben blijkbaar de grootste moeite, een en ander te combineren; tot nu toe is in ieder geval weinig gebleken van effectieve coördinatie, hieruit voortvloeiend.

Toch is de oplossing van het hele vraagstuk niet op de eerste plaats gelegen in het vlak van de organisatie. Het is mijn groeiende overtuiging, dat een definitieve aanpak alleen mogelijk zal zijn, als al de betrokken instanties en de hele Kerk meer doordrongen zijn van het feit, dat het hier gaat om een Kerkprobleem van de eerste rang, of, anders gezegd, wanneer er meer besef komt van de nieuwe structuur, die er in denken en opbouwen over en van de Kerk komende is, maar nog niet volgroeid en doorgezet.

Alvorens te komen tot een schets van hoe de oplossing van het vraagstuk van de overzeese studenten zou kunnen liggen, lijkt het mij daarom niet overbodig even stil te staan bij dit ecclesiale aspect van de onderhavige kwestie.

Het is een de laatste tijd duidelijk uitgesproken gedachte, dat, met name wat het missiewerk betreft, het lekenapostolaat en daarin de taak van de intellectueel nog niet tot hun recht zijn gekomen, dat zelfs, ondanks een

voortdurend zoeken in deze richting, ook theoretisch deze kwestie nog niet duidelijk genoeg levende is. Ik moge hier aansluiten bij gegevens, die mij ter beschikking staan omtrent het Asian Seminar van de federaties van katholieke studenten in Azië, eind 1954 te Madras gehouden[1], het eerste Congres voor Katholieke Actie te Manilla in 1956[2], de ontmoeting te Leuven, door het SAMA-Secretariaat georganiseerd in januari 1956[3] en de zeer recente bespreking van zielzorgers voor overzeese studenten te Fribourg, 7 en 8 augustus van dit jaar[4]. Hierbij komen nog richtlijnen van de bevoegde instanties te Rome[5].

Allerwegen spreekt men, ook en met name in verband met het missiewerk, over lekenactie, katholieke actie, lekenapostolaat e.d. Het zou volstrekt onjuist zijn te beweren, dat de behoefte hieraan niet bestaat, in welk missiegebied dan ook. Alle tekenen duiden aan, dat men ernstig en met inspanning van alle krachten werkt aan de opbouw van een dynamische lekenelite in de missiegebieden. Het moge echter ook duidelijk zijn dat dit een zeer groot denkwerk vereist en vrijheid moet laten voor diverse experimenten. Ook in Europa, waar toch zovele specialisten zich er mee bezig houden, bestaat er nog veel onzekerheid over de te volgen lijn bij deze nieuwe ontwikkeling in theologie en kerkelijk leven. Men wordt zich hier steeds meer bewust van de noodzaak, te zoeken naar meer aangepaste vormen, waarin het kerkelijk leven en de werkdadigheid der christenen in de wereld tot uiting en vormgeving moeten komen. Zeker wordt algemeen erkend, dat de uit de Middeleeuwen overgeërfde idealen niet alleen niet meer toepasselijk zijn in deze tijd, maar in zekere zin zelfs theoretisch geen aanspraak kunnen maken op het predikaat „ideaal". Daar komt nog bij de sterk contra-reformatorische vormgeving, waarin dit alles tot ons is gekomen en ons tot voor kort ten ideaal, of minstens tot hoogst bereikbare werkelijkheid werd gesteld.

Het ideaal, laten we liever zeggen de fictie van een homogene christenheid is door de ontdekking van een andere, dat wil zeggen van de héle wereld te niet gedaan, hoewel eerst definitief door de ontdekking van de

[1] Asian Seminar. Gehouden onder Auspiciën van Pax Romana, Madras, India, december 1954 - jan. 1955. Enquêtes. Preadviezen, verslagen door Pax Romana. Persoonlijke informaties.

[2] Congres te Manilla. Verslagen. Persoonlijke informaties.

[3] O.S.C.O.-Bulletin, no. 1, 1956.

[4] Bijeenkomst van zielzorgers voor overzeese studenten, bijeengeroepen door pater Bernardin Wild O.S.A. in de Foyer St.-Justin, Fribourg. Verslag is gepubliceerd.

[5] Persoonlijke informatie.

grote afval in ons eigen milieu. Zoals Karl Rahner het uitdrukt: de Kerk is tegelijkertijd dat zij Kerk onder de heidenen geworden is door het missiewerk, overal Kerk temidden van heidenen geworden. Het beroemde vraagstuk van wat nu eigenlijk missie is vindt hierin zijn oorsprong. Tot nu toe kon immers de westerse christenheid, opgesloten in de isolatie van de verdediging of van de geografische afgeslotenheid, zijn apostolische geest, die steeds vaardig is gebleven, alleen maar richten op de „vreemde, buitenlandse" missies, een werk, opgedragen aan de specialisten van die vreemde missiën. Dit woord „missie" bleek zo sterk en exclusief geladen met dynamiek, dat men, toen men ook in eigen land het apostolaat ontdekte, opgedrongen kreeg, deze term als de meest en enig geëigende aangreep ter activering van de christenheid.

Weinig staat men er echter bij stil, dat noodzakelijkerwijze de christenheden die men opbouwde in de missielanden, voor een groot deel dezelfde stempel kregen als de christenheden in Europa. Weliswaar kregen de missionaire christenheden een apostolisch karakter, werden alle christenen inderdaad steeds tot apostolaat aangespoord en waren zij in feite ook steeds overtuigd apostolisch werkzaam, maar wat structuur betreft vertonen deze missie-christenheden toch veel gelijkenis met de oudere, waardoor ze gesticht zijn. Het zou verwonderlijk zijn, wanneer het niet zo was. Vandaar het zeer ambivalente karakter van de christenheden in de missielanden, die tegelijkertijd apostolisch en defensief, uitgaand en geïsoleerd zijn, bodenständig en ook weer vreemd, sterk van overtuiging en zwak van overtuigingskracht, caritatief en educatief werkzaam en cultureel-sociologisch van weinig invloed.[1]

Het is nu echter wel de tijd, zich van deze dingen rekenschap te geven. Helaas echter ontbreekt het de missionarissen, overladen met werk en overstelpt door activiteiten, aan tijd en gelegenheid om tot bezinning en tot studie te komen. De vorming van de eigen clerus, terecht in het centrum van de belangstelling geplaatst, eist alle beschikbare professorale krachten op en zelfs hier moet men woekeren met de krachten die men heeft. De klerikale en sacrale sfeer, die de meeste missies karakteriseert, kan moeilijk het klimaat bieden waarin een meer ook op het profane en professionele gerichte lekenelite zich kan vormen en tot opbloei kan komen. En juist nu is dit meer dan ooit nodig, willen de katholieke leken, met name de intellectuelen, hun eigen plaats in de snel evoluerende maatschappij der

[1] Frans Kho et Harry Haas—La tâche des laïcs dans les jeunes Eglises. Eglise Vivante 8 (1956) 433—440.

zgn. jonge volken innemen en daarbij deze roeping en deze taak juist als hun typische opgave als katholieke leek zien en ten volle beleven. Nog eens gezegd, deze algemene opmerking wil niets te kort doen aan het algemene streven, dat in zeker alle missiegebieden heerst om tot een dergelijke ontwikkeling te komen, maar in haar algemeenheid doet zij, naar ik meen, niet onder voor deze algemene tendens. Ook hier een zekere ambivalentie, waar paternalisme en vorming van een lekenelite vaak samengaan, evenals klerikalisme en de behoefte, zich te ontdoen van al wat het priesterlijke werk te veel belast aan materiële zorgen. Alleen het duidelijk stellen van het probleem kan bijdragen tot meer helderheid en tot een zekerder ontwikkeling.

Om het met een enkel voorbeeld te illustreren. Een bekend missioloog vertelde mij onlangs, dat hij op verzoek van bisschoppen in Afrika een schoolboekje had geschreven, waarin tegemoet moest worden gekomen aan de dringende behoefte om voor de opgroeiende jeugd méér mee te geven dan godsdienstige kennis alleen. Een duidelijk omschreven opdracht, overeenkomend met een scherp gevoelde behoefte. De schrijver, de situatie goed kennend, ook uit eigen ervaring, behandelde dus de sociale en civiele plichten van de christen op een niet mis te verstane wijze; in Europa zou men dit gesneden koek noemen. Resultaat: brieven van verontruste bisschoppen, die geen bezwaar tegen het geschrift hadden, maar die dringend vroegen om voorlichting van de missionarissen op de eerste plaats, die er anders niet mee overweg zouden kunnen en zeer grote bezwaren zouden hebben. Om nog niet te spreken van die bisschop in India, die men een brochure, door een groep jonge leken samengesteld, een populaire behandeling, eerder parafrazering van de pauselijke sociale encyclieken voorlegde ter keuring en die er een duidelijk communistische tendens in meende te bespeuren.

Uit bovengenoemde gegevens blijkt inderdaad, dat een defensieve, te weinig sociaal-burgerlijke houding aan de missie-christenheden toegeschreven moet worden. Weinig of geen besef van wat nu eigenlijk de taak van de katholieke leek is, zowel in de Kerk als in de wereld. Wanneer het waar is, dat in liturgicis de missiegebieden 50 jaar ten achter zijn (op Nederland dan toch niet, lijkt mij)[1] dan kan men zeker aannemen, dat de gedachte van het algemene priesterschap van de leek,

[1] Tijdschrift voor Liturgie. Speciaal nummer over Missie en Liturgie.
Rede van mgr. W. van Bekkum, apostolisch vicaris van Ruteng, over Missie en Liturgie, op Liturgisch Congres van Assisi, 1956.

grondslag van een organische structuur van de Kerk, waarin de leek zijn eigen, organische plaats heeft, nog weinig verspreid is, in ieder geval weinig beleefd wordt.

Het is onmogelijk, lijkt mij, louter theoretisch deze nieuwe structuur van de vormgeving van de Kerk op te zetten en uit te bouwen. De theologie kan niet leven van de beschouwing alleen, het leven brengt haar, moet haar soms dwingen tot nieuw onderzoek, tot herbronning en tot herhaaldelijke en voortdurende confrontatie met schepping en openbaring, met de levende Kerk en met allen die tot de Kerk zijn geroepen.

Misschien klinkt het volgende al te somber, maar het is mijn vaste overtuiging dat de echte moeilijkheden in de missiegebieden pas zullen beginnen, wanneer de autochtone kerken, gevestigd voornamelijk op de autochtone clerus met de eigen bisschop aan het hoofd, op eigen krachten zullen zijn aangewezen. Dan zal blijken, met alle duidelijkheid, dat deze kerken niet tot volwassenheid zijn uitgebouwd en dat heftige crises zullen ontstaan, alvorens een structuur, die op andere plaatsen al volop in wording is, tot doorbraak zal komen.

Dat is echter niet het belangrijkste argument in deze kwestie. Het gaat immers om het beste, het meest apostolische. Terwijl juist de jonge Kerken, onbelast met vele erfenissen, die wij nu hier nauwgezet onderzoeken op hun reële waarde, in bepaalde opzichten eerder in staat zouden kunnen zijn de juiste plaats te vinden en de juiste organische opbouw, worden ze nu, door een nogal eenzijdige groei, eerder daarin verhinderd.

Nog eens gezegd, niemand kan voorspellen wat er zich precies zal afspelen, welke vormen behouden moeten blijven en welke nieuwe gezocht moeten worden, in hoeverre de heersende geest in de juiste richting werkt en in hoeverre hij remmend werkzaam is. Alleen een werkelijke dialoog tussen priester en leek, een gezamenlijk zoeken en experimenteren kan leiden tot de opbouw van een in alle opzichten volwassen kerk. Maar hoe moet die dialoog in de missie tot stand komen?

Hier is m.i. het grote belang gelegen van de aanwezigheid van zoveel studenten uit missiegebieden hier in het Westen. Hier zijn er mogelijkheden te over om zich op de hoogte te stellen van de ontwikkeling van de Kerk in deze richting. Een zekere afstand van de eigen plaatselijke omstandigheden, een zekere theoretische, ten dele ook praktische bezinning (wat men voor het seminarie verdedigt, zou men dat aan de overzeese universiteitsstudent moeten verwijten, als zijnde louter theorie

en irrealiteit?), contact met personen, instellingen en instanties, kunnen inderdaad een bepaalde elite vormen, die de ontwikkeling als boven geschetst in hun eigen land met een generatie zouden kunnen versnellen. Alleen in dit licht gezien kan men het vraagstuk van de overzeese studenten op zijn juiste waarde zien. Welke conclusie iedereen er uit trekt, wat betreft de urgentie van het probleem, mag gerust aan ieder persoonlijk worden overgelaten.

In zijn eigen nationale gemeenschap hier in Europa — het percentage katholieken is immers niet hoog, zodat de katholieken steeds in een minderheidspositie zijn, wat de toestand in hun land weerspiegelt — kan de student praktisch al een begin maken met het zoeken naar de houding, die hij later in zijn eigen land moet aannemen.

De katholieke groep kan al zijn posities bepalen en samen met de verantwoordelijke priesters kan er een gemeenschap worden opgebouwd, die een voorproef kan zijn van de gemeenschap waaraan men later moet meewerken en waarvan men later een deel zal zijn.

Hier bieden zich alle mogelijke gelegenheden aan, kennis te maken met het katholieke leven in zijn meest verschillende vormen, in zijn poging om in deze moderne wereld een positie in te nemen, die beantwoordt aan onze positie van getuigende minderheid.

Deze conceptie, of althans dit zoeken naar een conceptie, zal ook een zeer grote aantrekkingskracht uitoefenen op de niet-katholieken. Het ontbreekt de katholieken en de katholieke groepen, zeker de geestelijkheid, niet aan geestelijke overtuiging en getuigenis, maar wat een grote aantrekkingskracht blijkt te zijn voor de niet-katholieken, blijkt tevens, in een bepaalde eenzijdigheid, afstotend te werken, wanneer het niet samengaat met een duidelijk en daadwerkelijk besef van de taak van de mens hier op aarde, met name waar het betreft de intellectueel uit die landen, die in opbouw en evolutie zijn. Hier is het juist dat vaak de besten en origineelsten door anderen worden aangetrokken, waarbij men niet op de laatste plaats moet denken aan de communisten. Naar ik meen, kan een katholieke gemeenschap alleen aantrekkelijk zijn voor deze jonge geestelijke elite, wanneer zij inderdaad dynamisch blijkt te zijn niet alleen op zuiver geestelijk, maar ook en niet minder op sociaal, cultureel, burgerlijk en politiek terrein.

Dat het geestelijke aspect daarbij tenslotte het bepalende is, spreekt vanzelf, alleen in deze samenhang en met deze bezieling kan een christelijk ideaal worden verwezenlijkt. Hier ligt dan ook de typische taak voor de

geestelijke. Maar deze moet zich bewust zijn van zijn eigen beperktheid en die van zijn ambt.

Het zou intussen sterk eenzijdig zijn, de aanwezigheid van zovele studenten uit de zgn. missiegebieden alleen voor henzelf belangrijk te achten. Ook het christelijke Europa immers heeft dringend behoefte aan herziening van vele standpunten en inzichten. Hier denk ik niet eens op de eerste plaats aan imperialisme en kolonialisme, maar aan de structuur van de Kerk, naar binnen en naar buiten. Inderdaad is de zgn. middeleeuwse conceptie nog steeds sterk geldend, niet meer bij de geestelijke leiders, maar in het gewóne geloofsonderricht en in het gangbare katholieke denken. Men kan werkelijk niet zeggen dat de huidig in zwang zijnde missiegedachte de katholiek tot missionaris en tot wereldburger heeft gemaakt. Soms zelfs heeft een bepaalde missiepropaganda er toe bijgedragen de katholieken er van af te houden om inderdaad tot menselijke ontmoeting en tot een diepgaand gevoel van solidariteit, berustend op gelijkheid en gelijkgezindheid, te brengen. Er zijn voorbeelden te over hiervan, op de conferentie te Fribourg had men de beide dagen alleen daarmee al ruimschoots kunnen vullen, uit ieders ervaring. Zeker de intellectuele wereld heeft, in zijn breedte en diepte, afgezien van de weinig omvangrijke leken-missiebewegingen, die zich zelfs niet altijd tot een ander niveau konden verheffen, weinig of geen invloed ondergaan van de ware missiegedachte of van de ware katholiciteit. Reden ook waarom met name deze wereld zo betrekkelijk moeilijk toegankelijk is voor het vraagstuk van de overzeese studenten. Ik ben er diep van overtuigd, dat men, wanneer men de missie en het wereldapostolaat van de Kerk, ook en met name in verband met de komst van zovele studenten naar het Westen, kan laten in zien in het licht van wat ik boven heb trachten uiteen te zetten, in de academische wereld een totale vernieuwing teweeg kan brengen, die volmaakt aansluit op wat reeds in wording is op het gebied van het lekenapostolaat en de lekenspiritualiteit. Beide inzichten en ervaringen zouden elkaar uiteraard diepgaand beinvloeden.

Alleen zo zal het mogelijk zijn, het levende besef van de Kerk als wereldkerk uit te bouwen. Zo kan ook het internationale besef in katholieke kring levendig en krachtig worden. Het is tragisch te noemen dat de katholieke wereld, nu er zich zo'n ingrijpende veranderingen voltrekken, voor een te groot deel nog bezig is met min of meer bijkomstige en egocentrische kwesties. We dreigen op het beslissende moment weer te schitteren door afwezigheid.

Nu is het zeker wel op zijn plaats, enige woorden te wijden aan de moeilijkheden, die ongetwijfeld uit de ontwikkeling, als boven geschetst, zullen ontstaan. Het is zeker dat de ontwikkeling van de overzeese studenten in Europa op genoemde terreinen sneller zal zijn dan de ontwikkeling van gedachtengang en werkelijkheid in de missiegebieden zelf. Het ziet er niet naar uit, en geen mens kan dit de missionarissen euvel duiden, dat de ontwikkeling in de missie gelijke tred hiermee zal kunnen houden, misschien zelfs is het verlangen naar deze ontwikkeling ten dele nog niet bewust aanwezig. Het is juist het providentiële van de aanwezigheid van de studenten in het Westen, dat zij deze ontwikkeling überhaupt in deze omvang en in deze snelheid kunnen meemaken en zich eigen maken. Dit zou hen kunnen verleiden tot een te hard oordeel over de dingen thuis, tot een gebrek aan begrip van de historie en de omstandigheden, voor offerzin en offers. Een feitelijke heraanpassing aan de plaatselijke omstandigheden, met eerbied en respect voor wat reeds tot stand gekomen is, is niet meer dan rechtvaardig en verstandig. Juist een goed begrip van de Kerk moet tot deze houding inspireren. Maar ditzelfde Kerkbegrip moet doen vasthouden aan verworven ideeën en idealen, moet leiden tot een dialoog met de geestelijkheid en met de plaatselijke groepen, tot wijs maar krachtig streven naar verdere ontwikkeling. Een te overijld, onoordeelkundig en oneerbiedig te werk gaan zou alleen maar kunnen leiden tot onenigheid en bitterheid.

Vooropgesteld echter dat deze ontwikkeling legitiem en noodzakelijk, ook uitermate urgent is, mag men toch ook niet alleen van de jonge intellectuelen verlangen, dat zij zich aan de toestanden en aan de geestelijkheid aanpassen. Zij mogen toch ook wel kennis van en begrip voor hun idealen, die mede de idealen van de Kerk zijn, van de geestelijkheid verwachten. Het zou waarschijnlijk al binnenkort noodzakelijk blijken, speciale zorg te besteden aan deze jonge intellectuelen, aan de intellectueel leidende klasse in het algemeen. De missie van brousse en van school ondergaat immers reeds een snelle evolutie naar de gemeenschap van de verschillende sociologische groeperingen.

Een eminent middel is het contact, hier in Europa, tussen studenten en priesters of priesterstudenten, afkomstig uit of bestemd voor de betreffende landen. Experimenten op dit gebied hebben reeds geleid tot verheugende resultaten. Persoonlijk contact, wederzijds respect, gezamenlijk bewustzijn van de verschillende problemen, gezamenlijke pogingen om een weg te zoeken, al deze middelen liggen voor het grijpen. Wel is

hiervoor de meest, niet alleen welwillende, maar ook daadwerkelijke medewerking te vragen van de religieuze en kerkelijke overheden.

Deze beschouwingen mogen aan de direct daadwerkelijke oplossing van het probleem der overzeese studenten niets of niet veel hebben bijgedragen, ik meen toch dat alleen vanuit dit gezichtspunt het gehele werk, dat reeds gedaan wordt of dat voor het aangrijpen is, wordt uitgeheven boven het medelijden, het exotisme, het paternalisme en klerikalisme. Gevaren, met name in Fribourg herhaaldelijk en unaniem gesignaleerd.

Daarmee lijkt mij ook de weg gebaand voor nieuwe mogelijkheden, waarbij missie-instanties en academische kringen in de ruimste mate geïnteresseerd en ingeschakeld kunnen worden bij de oplossing van de kwestie.

Het moge dan tot het verleden behoren, dat missionarissen, die aan universiteiten voor bepaalde landen studeren, het niet tot het meest normale rekenen de gewone menselijke contacten aan te knopen met hun collega's uit overzee, zeker uit hun toekomstig vaderland. Een verschijnsel dat tot aller grote verbazing eerder systeem dan uitzondering blijkt te zijn, tot heden ten dage.

Het moge dan tot het verleden behoren, dat missiehuizen in grote centra juist het tegendeel zijn van open huizen voor overzeese studenten. Of dat zij de laatste zijn, die hun poorten voor deze studenten voor vakantiedoeleinden of andere bijeenkomsten openzetten. Men moge deze opmerkingen niet opvatten als een algemene klacht, maar toch ook niet als een slechts accidentele. Het heeft op deze plaats geen zin gevallen te vermelden.

Tenslotte, na deze misschien nog steeds te theoretische beschouwingen, is het goed nog even stil te staan bij de praktijk.

Er is voor verschillende landen dringend behoefte aan speciale zielzorgers. Wie stelt ze beschikbaar? Wie zal zich nog steeds verschuilen achter de rug van anderen of achter het personeelsgebrek? Bij brand heeft de brandweer steeds voorrang.

Het beschikbare apparaat en personeel is nog te klein. De middelen moesten iets ruimer zijn. Maar nog eens, met weinig mensen en niet al te veel geld kan men ontzaglijk effectief werken op dit terrein. Het bestaande hoeft slechts uitgebouwd te worden.

Hier moet ik de kwestie van de studiebeurzen, van katholieke zijde ter beschikking te stellen van overzeese studenten, helaas laten rusten, omdat deze ons te ver zou voeren.

Volgt de kwestie van informatie en coördinatie. Reeds enige tijd wordt op dit terrein uitstekend werk verzet, ofschoon definitief resultaat nog niet bereikt is. Te Parijs heeft Secours Catholique onlangs getracht de krachten die werkzaam zijn voor de studenten uit het Verre Oosten te bundelen. Engeland bezit in mgr. Coonan een national chaplain to overseas students; te Londen beschikt deze over een katholiek centrum. Zwitserland bezit in de Foyer St. Justin te Fribourg een centrum; de zielzorg aan de andere universiteiten moet echter nog geregeld worden. In de Verenigde Staten hebben de A.F.I. een foyer te Chicago, terwijl de Grail er een heeft te New York; beide dienen tevens als centra voor het hele werk. Wat de katholieke studenten betreft, deze bouwen sinds enige tijd aan een eigen beweging, Overseas Students Coordination. De Katholischer Akademischer Ausländer Dienst fungeert op het ogenblik als centrale voor Duitsland.

Daarnaast en daaroverheen heeft Pax Romana al sinds enige tijd het plan te komen tot de opening van een „clearing-house" te Fribourg, waaraan een Afrikaans en een Aziatisch student zouden moeten worden verbonden, die tevens als contactpersonen met de verschillende landen en groepen zouden moeten fungeren. Helaas is tot nu toe deze opzet nog niet tot een resultaat gekomen, wegens gebrek aan middelen.

Bij de bespreking te Fribourg werd het idee van Pax Romana warm aanbevolen en goedgekeurd door de aanwezigen. Men hoopte dat Pax Romana alsnog ten spoedigste in de mogelijkheid zou kunnen worden gesteld tot de oprichting van het algemene informatie- en coördinatiecentrum te komen. Dit centrum zou de contacten moeten in stand houden met de missielanden, de internationale organen, de missie-organisaties, de studentenmoderatoren en de studentenfederaties van de hele wereld, tevens met de overzeese katholieke studentengroepen in Europa en Amerika.[1]

Zolang dit centrum nog niet bestaat, zal pater Bernardin Wild o.s.a., directeur van het St.-Justinuswerk te Fribourg, als contactpersoon op-

[1] Enkele adressen:
Pax Romana, 14 rue St.-Michel, Fribourg, Suisse
Overseas Students Coordination, Secretariaat, Pagestraat 15, Tilburg
P. Bernardin Wild O.S.A., Foyer St.-Justin, 3 route du Jura, Suisse
Mgr. John L. Coonan, National Chaplain to Overseas Students, Holland park 41, Kensington W II, England
K. A. A. D. Herr Walter Kiefer, Koblenzerstrasse 65, Bonn, Deutschland.
H. Haas S.A.M., Kamerlingh Onneslaan 9, Leiden

treden. Voor Engeland, Duitsland en Nederland kon ook reeds een centraal adres worden opgegeven. Het O.S.C.O.-Secretariaat zal coördinerend optreden onder de katholieke overzeese studenten zelf. Het is zeer goed mogelijk, dat hiermede het werk onder de overzeese studenten in een nieuw stadium zal treden en meer dan vroeger zal kunnen voldoen aan zijn opgave: een zeer wezenlijk deel bij te dragen aan de opbouw van de autochtone kerken in de zgn. missiegebieden.

Leiden

BOEKBESPREKING

DR. JOS. KEULERS: *De Katholieke Brieven en het Boek der Openbaring*, vertaald en uitgelegd door... De Boeken van het Nieuwe Testament. Roermond-Maaseik. J. J. Romen en Zonen, 1956. 408 blz..

Juist tien jaren na het verschijnen van het zevende en laatste deel der eerste uitgave van de Boeken van het Nieuwe Testament verschijnt het zevende en laatste deel van de tweede uitgave. Het is toch een grote prestatie en het moet een grote voldoening voor de auteur zijn dit werk aan het publiek te kunnen aanbieden. Zoals we al bij het verschijnen van de vorige delen gezegd hebben, zijn deze commentaren niet zozeer een nieuwe zelfstandige overdenking en behandeling van de bijbelboeken — hetgeen ook nauwelijks mogelijk zou zijn — als wel een samenvatting en neerslag van de grote en goede commentaren. Dit is ook precies wat het publiek waarvoor deze reeks bestemd is, van node heeft. Ook de nieuwe uitgave van de Katholieke Brieven en van het Boek der Openbaring is niet fundamenteel gewijzigd. Hier en daar is de tekst wat beknopter geworden, hier en daar wat uitgebreider. Naar het mij voorkomt is meer aandacht besteed aan vraagstukken van litteraire aard; zo b.v. zijn de moeilijkheden over de echtheid van de Jacobusbrief (blz. 10) en van de brief van Judas (blz. 64) nu onder de ogen gezien. Ook door een compactere druk is dit deel bijna honderd bladzijden kleiner geworden dan in de eerste uitgave. Het alfabetisch register is weggelaten, maar daarvoor staan de afzonderlijke verhandelingen over belangrijke vooral theologische kwesties apart in de inhoud aangegeven. Dit zeker zeer ten gerieve van de theologen. Wij kunnen ook dit deel aan alle priesters en ontwikkelde leken, die de H. Schrift onder veilige leiding willen lezen slechts van harte aanbevelen.

Nijmegen P. J. COOLS O.P.

DR. G. VAN WINSEN C.M.

DE PLAATS VAN DE H. VINCENTIUS IN DE APOSTOLISCHE BEWEGING VAN ZIJN TIJD [1]

De grootheid van Vincentius is hierin gelegen, dat hij de ideeën en initiatieven van zijn tijd tot praktische uitvoering wist te brengen. Deze heilige is niet los te denken van de gebeurtenissen en omstandigheden uit de jaren 1610 tot 1660.

In het begin van de 17e eeuw was de missiegedachte geen gemeengoed van de Franse christenheid. De pogingen, die ontdekkingsreizigers deden om de clerus voor de verre tochten te interesseren, liepen op niets uit, daar de binnenlandse godsdiensttwisten de volledige aandacht opeisten. De Orden met een lange missietraditie zijn de bewaarders geweest van de missiegedachte en zo zijn het de Jezuïeten, Capucijnen, Carmelieten en Recollecten, die als missionaris met de handelsvloten uittrekken.

Onder invloed van kardinaal de Bérulle en zijn kring, trad er een gelukkige kentering in. De priester werd gezien als iemand met een universele zending, het priesterlijk merkteken legt verplichtingen op jegens gelovigen en ongelovigen. De publikaties der Jezuïeten kweekten overal belangstelling voor het missiewerk. Als uiterlijke oorzaak van groter missievuur kwam daarbij Richelieu's koloniale politiek, waardoor in de handelsconcessies de geloofsprediking als voorwaarde werd gesteld en alleen de katholieke godsdienst in de overzeese gebiedsdelen was toegestaan. Deze hernieuwde belangstelling voor het missiewerk begon allerwegen vrucht te dragen. In de communiteiten van beschouwend leven werd gebeden en geofferd voor het werk van de geloofsboden. Godvruchtige personen voelden zich gedrongen de missie daadwerkelijk te steunen, hetzij door het stichten van fondsen, hetzij door persoonlijk naar de koloniën te vertrekken. Onder meer moet hier genoemd worden de nicht van kardinaal Richelieu, Madame d'Aiguillon, die betrokken was bij het werk onder de christenslaven, de missionering onder de Indianen

[1] Guillaume de Vaumas, *L'Eveil missionnaire de la France*, Lyon, 1942.
Pierre Coste, *Monsieur Vincent*, Paris 1932, 3 vol.
Pierre Coste C. M., *Vincent de Paul, Correspondance, Entretiens, Documents, Table générale*, Paris 1920-1925, 14 vol.
Een artikelenreeks in het studententijdschrift „Extensio Ecclesiae, Missiehuis Panningen, sinds 1943, van de hand van dr. P. Janssen C.M. en A. Willemsen C.M.

in Canada en veel bijdroeg tot de stichting van de Missions Etrangères van Parijs.

In het Frankrijk van de 17e eeuw ontstond een drievoudige apostolische stroming: één, die zich richtte naar de heidenen, een andere die uitmondt in de zorg voor de christenen van het Midden-Oosten en een derde, die zich ten doel stelt de protestanten voor de Kerk terug te winnen. Dit drievoudig apostolaat alsmede de missie-idee weerspiegelen zich in de daden en opvattingen van de H. Vincentius.

Na zijn priesterwijding streefde hij aanvankelijk naar promotie en een goed beneficie om zichzelf en zijn familie te kunnen onderhouden. Maar rond het jaar 1610 wijzigden zich, onder invloed van innerlijke beproevingen en vooral dank zij de leiding van de Bérulle, die hij als geestelijke raadsman gekozen had, zijn opvattingen. Na jarenlange onzekerheid werd hem tenslotte zijn roeping duidelijk: het geven van volksmissies op het platteland. Hiertoe stichtte hij in 1625 de Congregatie der Missie, die haar werkzaamheden later uitbreidde met de opleiding van de clerus en het werk onder de ongelovigen.

Als we nu onze aandacht uitsluitend aan dit laatste wijden, dan is het opvallend, hoeveel onderhandelingen er tijdens het leven van Vincentius gevoerd werden, die tenslotte op niets zijn uitgelopen. Men zou gaan geloven, dat er onder zijn confraters waren die meenden, dat hij te veel aanpakte, als men de felheid proeft, waarmee Vincentius waarschuwde, na zijn dood toch niet te luisteren naar hen, die moeilijke werkzaamheden wilden opgeven. (Meditatieweergave van 16 juli 1655; Conferentie van 6 december 1658).

In 1634 vroeg de Comte de Marcheville, ambassadeur van Frankrijk bij de Porte, om enkele priesters voor Turkije, waar zij volgens zijn mening veel goed zouden kunnen doen. Vincentius hield het voorstel in beraad, maar geeft vast aan een confrater in Rome, die de zorg voor een jonge Maroniet op zich genomen had, opdracht zich te bekwamen in het Grieks om het zo nodig te onderwijzen. (Brief van 25 juli 1634). In 1640 is er sprake van een voorstel om naar Pernambuco in Brazilië te gaan, terwijl dan tevens de onderhandelingen beginnen over de missie van Perzië, die jarenlang duurden. Hoewel Vincentius hier aanvankelijk niets voor voelde, groeide bij de heilige door het aandringen van Ingoli, secretaris der S. Congregatio de Propaganda Fide, de overtuiging, dat God zijn congregatie in dat land wilde. Vincentius stelde een van zijn beste krachten beschikbaar om coadjutor van Babylon te worden. Maar allerlei moei-

lijkheden, vooral van financiële aard, doorkruisten de plannen. In later jaren werd iemand van buiten de congregatie tot bisschop benoemd, die echter nooit naar Perzië vertrokken is. Uit de correspondentie over deze missie blijkt hoe Vincentius stond tegenover het aanvaarden van het bisschopsambt in een missiegebied. De heilige was van mening, dat er geen gevaar zou ontstaan, dat zijn confraters dan beneficies zouden gaan najagen, omdat het vervullen van dit ambt in zo'n land zulke moeilijkheden en ontberingen met zich meebrengt, dat aan eerzuchtigen de lust ontnomen wordt een dergelijke aanstelling te begeren.

In 1644 is Vincentius bereid missionarissen naar Indië te zenden en neemt daartoe zijn maatregelen, maar het plan werd niet verwezenlijkt. Evenmin het plan om een Lazarist naar het consulaat van Salé in Marokko te sturen, omdat een Recollect reeds op weg naar deze post was (1646). In een suppliek van 1648 biedt Vincentius de Propaganda aan zes priesters naar Arabië te zenden, omdat er nog geen missionarissen zijn, die de godsdienst verkondigen. In 1652 vraagt de heilige dezelfde Congregatie om faculteiten voor het gebied van Cayenne, waarheen toen een expeditie werd uitgerust, doch een meningsverschil met de leider De l'Isle-Marivault, die de Propaganda passeerde, was oorzaak dat niets tot stand kwam. (Br. van 21 september 1651 en 3 mei 1652). In het jaar 1654 heeft de Propaganda twee tot drie keer bij Vincentius aangedrongen enkele priesters naar Zweden en Denemarken te zenden. De Franse ambassadeur in Zweden maakte er ook werk van. Aangewezen werd een Lazarist, Guillot, die in Polen vertoefde. Maar toen Louise-Marie de Gonzague, koningin van Polen, zich hiertegen verzette, zocht de ambassadeur andere priesters aan te trekken. (Br. van 30 jan. 1654; 28 aug. 1654; 6 nov. 1654; 26 febr. 1655). Ook voor de Libanon vroeg de Propaganda langs de nuntius te Parijs aan de heilige een priester, die na ernstige beraadslagingen ter beschikking werd gesteld. (Br. van 12 en 14 juli 1656). Maar ook nu horen we niet van een definitief vertrek.

Vincentius heeft dus vele pogingen ondernomen voor het missiewerk. Zijn plannen reikten nog veel verder, zoals blijkt uit een brief van Nicolas Etienne, geschreven vanuit Madagascar 15 jan. 1664 aan Vincentius' opvolger: ,, . . . j'irai jusque dans la Chine, le Japon et les autres terres infidèles, frayer le chemin à notre Congrégation pour y rendre à Dieu et les âmes le service qu'elle rend en Europe. Aussi était ce le dessein de feu M. Vincent, notre bienheureux Père, que je passage jusqu'à la Chine". Uit al deze pogingen blijkt de wereldomvattende

ziele-ijver van Vincentius die echter nog meer uitkomt in de leiding die hij gaf voor de missionarissen, die naar Noord-Afrika, Madagascar en Engeland vertrokken.

Hoewel het werk onder de christenslaven in Noord-Afrika geen specifiek missiewerk was, was Vincentius zich bewust van de wervende kracht, die er vanuit ging . . . ,,quand il n'arriverait autre bien de ces stations que de faire voir à cette terre maudite la beauté de notre sainte religion, en y envoyant des hommes, qui traversent les mers, qui quittent volontairement leur pays et leurs commodités et qui s'exposent à mille outrages pour la consolation de leurs frères affligés, j'estime que les hommes et l'argent seraient bien employés''. (Brief van 5 april 1658). In 1645 vertrokken Lazaristen naar Tunis en in 1646 naar Algiers. De chicanes van de inheemse machthebbers en het feit, dat de Propaganda geen toestemming wilde geven, dat de missionarissen het ambt van consul uitoefenden, veroorzaakten vele moeilijkheden. Waarom mochten wel in de kerkelijke staat geestelijken de rechtspraak uitoefenen, en niet, gezien de omstandigheden, het ambt van consul in Barbarije? (Br. van 7 september 1657). Jonge missionarissen stierven, andere moesten gevangenschap ondergaan. Maar in een periode van ongeveer 20 jaar, werden 1200 slaven bevrijd en kwamen soms opzienbarende bekeringen voor, o.a. van de zoon van de bey van Tunis.

De missie van Madagascar, die in 1648 aanvaard werd, was een van de moeilijkste. Jonge missionarissen stierven door schipbreuk, onbekendheid met het klimaat of door overdreven ijver. Netelige kwesties deden zich voor met de handelscompagnie, vooral toen Vincentius een keuze moest maken tussen verschillende concurrenten. Op Madagascar zelf was het gedrag der kolonisten een grote hinderpaal voor het bekeringswerk. In een brief van 22 maart 1648 vinden we in het kort de methodische richtlijnen, die Vincentius aan zijn missionarissen meegaf. De heilige behandelt alle deugden, die een goed missionaris moet bezitten en spoort hen aan het voorbeeld van Franciscus Xaverius voor ogen te houden. In de prediking moet men vooral gebruik maken van vergelijkingen, die ontleend zijn aan de natuur, en de heidenen laten inzien, dat zij al door hun eigen gebruiken en wetten het kwade verafschuwen. Om tot de verbeelding te spreken moet men bij het catechismusonderricht gebruik maken van aanschouwelijke platen. Vincentius verwacht elk jaar een verslag van de werkzaamheden alsook van het geldelijk beheer.

Dit verslag werd aan alle huizen van de congregatie gestuurd, maar

Vincentius wilde het nooit laten drukken. Ook in zijn conferenties spreekt Vincentius herhaaldelijk over deze missie en spoort zijn confraters aan tot gebed en offer.

Het werk onder de protestanten had eveneens de zorg van Vincentius. In 1651 vertrokken Ierse Lazaristen naar Schotland en de Hebrideneilanden, waar zij ondanks verbanning en gevangenisstraf een zegenrijk apostolaat uitoefenden. Vermeldenswaard is de moeite, die deze missionarissen aan de dag leggen in hun brieven alles in bedekte termen te zeggen, ten einde hun bekeerlingen niet in moeilijkheden te brengen. In officiële verslagen aan de Propaganda worden deze Lazaristen met waardering vermeld en hun werk was de reden, dat koning Jacobus III in 1706 aan Paus Clemens XI om de heiligverklaring van Vincentius vroeg.

De Propaganda had nog andere contacten met Vincentius. Van 1656 tot 1660 is er geregeld sprake van de geestelijke leiding, die de Lazaristen geven op het seminarie van de H. Congregatie te Rome. Men wilde hen ook de algehele leiding toevertrouwen, maar dit stuitte op de nationaliteitskwestie af. Anderen deden op Vincentius een beroep zijn invloed aan te wenden. Een Overste van Quebec verzoekt om financiële steun (Br. van 25 april 1652), een Capucijn uit de Libanon stuurt hem een verslag ter beoordeling. Fijntjes merkt de heilige op, dat het te lang is, want de mensen uit de wereld hebben niet veel tijd om dergelijke dingen te lezen. Bovendien vindt Vincentius zijn actie niet verantwoord, omdat de Turken toch niet met geld te verzadigen zijn (1658). Hij brengt Mademoiselle Mance tot een leven van caritas-beoefening en deze vertrekt naar Canada, hij treedt bemiddelend op tussen Franciscanen en Capucijnen in een twist over een kapel te Saida en een overeenkomst wordt in het huis der Lazaristen door beiden ondertekend (8 januari 1649). Hij ondertekent een suppliek, waarin gevraagd wordt „de créer des évêques in partibus" (1653), spoort de Dames de la Charité aan de stichting van de Missions Etrangères van Parijs financieel mogelijk te maken, geeft aan de Overste van Rome opdracht Pallu te helpen bij zijn bezoek aan de curie, beoordeelt de roeping van Lambert de la Motte en brengt hem in contact met Pallu (1657).

Ook Madame de la Peltrie, die met Marie de l'Incarnation naar Canada zal vertrekken, wendt zich tot Vincentius om zekerheid omtrent haar roeping te verkrijgen. (L. Chapot, Marie de l'Incarnation, Paris, 1892, t. I, 312).

Uit deze opsomming van feiten mogen we terecht besluiten, dat Vincentius een voorname plaats heeft ingenomen in de apostolische stromingen van zijn tijd. Hij behoort niet tot de mensen, die een kleine gezichtskring hebben en zich als het ware in één punt opsluiten. De enige grens van zijn ijver is de Wil van God. Het is de roeping van zijn zonen, niet naar één parochie of naar één bisdom te gaan; zij moeten uittrekken over de ganse wereld, om evenals de Zoon van God vuur op de aarde te brengen teneinde ze te ontvlammen in liefde tot God. (Conferentie van 30 mei 1659). „Partout ce feu divin, ce feu d'amour, de crainte de Dieu, par tout le monde: en Barbarie, aux Indes, au Japon". (Conferentie van 22 augustus 1655). Steeds opnieuw formuleert hij zijn stelling in andere bewoordingen: „pour la gloire de Dieu et le salut des âmes", (Br. van 1 juni 1640), „employer nos vies, comme notre Seigneur, pour le salut des pauvres créatures éloignées de tout secours", (Br. van 25 mei 1642), „ne devons-nous pas contribuer à l'extension de l'Eglise? Oui, sans doute . . ." (25 mei 1642), „travailler à l'extension de l'empire de Jésus-Christ" (2 mei 1647), „sauver l'épouse de Jésus-Christ".

De heilige meent, dat de priesters verplicht zijn te gehoorzamen, als de Paus, die de macht heeft „ad gentes" uit te sturen, opdracht geeft naar de missie te vertrekken. (Brieven van 1 juni 1640, 25 mei 1642, maart 1647, 15 maart 1647, 2 mei 1647, Conferentie van 30 aug. 1657). Vincentius kreeg dit inzicht bij het celebreren van de H. Mis „. . j'ai été célébrer la sainte messe. Voici la pensée, qui m'est venue: c'est que le pouvoir d'envoyer ad gentes résidant en la personne de Sa Sainteté seule sur la terre, il a pouvoir par conséquent d'envoyer tous les ecclésiastiques par toute la terre . . . et que tous les ecclésiastiques ont obligation de lui obéir . . ." Vincentius zet een hele redenering op om de grondslag van dit beginsel aan te tonen: „. . . en qui réside le pouvoir d'envoyer ad gentes? Il faut que ce soit au pape, aux conciles ou aux évêques. Or ceux-ci n'ont de jurisdiction que dans leurs diocèses; des conciles, il n'en est point en ce temps; il faut donc que ce soit en la personne du premier. Si donc il a le droit de nous envoyer, nous avons aussi obligation d'aller; autrement son pouvoir serait vain . . ." De Paus heeft die macht gegeven aan de Congregatie van de Propaganda: . . . „Le Pape, . . . lui ayant donné le pouvoir de le faire et de vaquer à cela". Het diepste fundament van de macht van de Paus geeft Vincentius aan in de volgende bewoordingen: „la dévotion que j'ai vers le pouvoir que Notre Seigneur a donné à son Eglise et qui réside en la personne de notre

Saint Pere". Vincentius heeft alles goed doordacht, want in de grond der zaak is het enige motief om daadwerkelijk naar de missie te vertrekken: de zending, die men van de wettige Overheid ontvangt.

Toch komt er bij Vincentius een heel persoonlijk motief naar voren om aan het missiewerk deel te nemen, nl. de vrees, die hij koestert, dat de Kerk in Europa zal ten onder gaan. (Br. van 31 aug. 1646, maart 1647, 2 mei 1647, 3 september 1655, in Conferenties van 1655 en 1656). De mogelijke oorzaak, dat Vincentius dit idee gekregen heeft is een verhaal over Paus Clemens VIII, een Paus, die Vincentius te Rome gezien had en waar hij geheel zijn leven een bijzondere verering voor gehad heeft. Deze Paus droeg eens de H. Mis op, tot intentie van een gezantschap uit het Oosten. Tijdens het Memento begon de H. Vader te wenen. Op de vraag, wat de reden hiervan was . . . „il leur dit tout simplement qu'il était vrai qu'il avait commencé la messe avec grande satisfaction et contentement, voyant le progrès de la religion catholique; mais que ce contentement s'était tout à coup changé en tristesse et amertume, dans la vue des déchets et des pertes qui arrivaient tous les jours à l'Eglise de la part des hérétiques; en sorte qu'il y avait sujet de craindre que Dieu ne la voulût transporter ailleurs".

Als redenen voor deze vrees geeft Vincentius aan de bedorvenheid van onze zeden. De heidenen hebben misschien meer onschuld in hun zedelijk gedrag, dan de christenen en zij die aan verbetering werken, hebben maar weinig succes. Onze zonden kunnen misschien een aanleiding zijn, dat de Kerk ons ontnomen wordt. Bovendien verwoesten de ketterijen Europa. Herhaaldelijk somt Vincentius de landen op, die er aan ten offer zijn gevallen. Hij leed onder de gedachte, dat zovelen zich van de Moederkerk losscheurden. Bovendien komt het Jansenisme naar voren: „ce qui reste (de l'Eglise) semble se disposer à une division par les opinions nouvelles, qui pullullent tous les jours . . ." Dit alles is een motief om naar de missie te vertrekken: „Je vous avoue que j'ai beaucoup d'affection et de dévotion, si me semble, à la propagation de l'Eglise aux pays infidèles, par l'appréhension que j'ai que Dieu l'annéantisse de déçà . . ." Vincentius is er zich goed van bewust, dat het een zeer persoonlijke opvatting is, daar hij in voorzichtige bewoordingen spreekt . . . „peut-être que je me trompe . . . Et quand je me tromperais, comme je le veux espérer de la sagesse de Dieu . . ." Maar zijn opvatting verschilt hemels breed van die van de Saint-Cyran. Deze leerde (vergelijk het verhoor van Vincentius na de arrestatie van de Saint-Cyran in 1639),

dat men niets mocht doen om de Kerk in Europa te behouden, omdat God haar wilde vernietigen. Vincentius stelt uitdrukkelijk, dat wij Gods toorn moeten afwenden door gebed en boete . . . „maintenir ici courageusement les possessions de l'Eglise et les intérêts de Jésus-Christ et avec cela travailler sans cesse à lui faire de nouvelles conquêtes et à le faire reconnaître par les peuples les plus éloignées . . ."

Zo zien we in de daden en opvattingen van Vincentius zijn eigen tijd weerspiegeld, maar hij weet de tijdsgebondenheid te doorbreken door de diepte van zijn geloof en zijn liefdevolle ziele-ijver. Daardoor kunnen ook thans nog zijn woorden en voorbeeld velen inspireren zich te geven aan het werk van de geloofsuitbreiding.

Nijmegen

BOEKBESPREKING

L. C. Suttorp. *De orde der Jezuïeten*, Wageningen, H. Veenman en Zonen, 1956, 126 blz.

Het doet weldoende aan, dat het vierde eeuwfeest van de dood van St.-Ignatius ook bij de andersdenkenden uitingen van oprecht medeleven heeft opgewekt. Daarvan getuigt ook dit boek. En hoewel S. op p. 125 zegt, dat de orde der Jezuïeten als zodanig zijn liefde niet heeft gewonnen en zijn bewondering niet onvermengd is, geloof ik, dat hij meer sympathie voor St.-Ignatius en zijn orde aan de dag legt, dan hij eigenlijk bekennen wil. S. heeft zelf de normen onderhouden, die hij aan zijn geloofsgenoten voorlegt bij het beschouwen van de Jezuïetenorde, nl. niet kritiekloos alles naschrijven en napraten en de orde niet te beoordelen naar een afzonderlijk lid. In alles streeft S. ernaar, de zaken zo objectief mogelijk weer te geven. Hij behandelt het leven van de stichter, de organisatie van de orde, waarbij hij veel aandacht besteedt aan de *Geestelijke Oefeningen*, ten slotte geeft hij een schets van de markante feiten en persoonlijkheden uit de geschiedenis der orde, waarbij hij de missies niet vergeet.
Dat S. niet alles begrepen heeft en de orde wat van de buitenkant bekijkt, o.a. de gehoorzaamheid, zal niemand hem kwalijk nemen. S. zal zeker het resultaat dat hij beoogt bereiken, nl. dat veel vooroordelen bij de andersdenkenden over de Jezuïeten zullen worden weggenomen.

Maastricht Dr. P. Grootens S.J.

P. LIVINUS O.F.M. CAP.

DE PASTORAAL-LITURGISCHE VERNIEUWING IN DE MISSIE

HET Eerste Internationale Pastoraal-Liturgische Congres (18-22 sept. 1956 Assisië — Rome) was geen studiebijeenkomst om daarin de mogelijkheden van een steeds beter aan de moderne tijden aangepaste liturgie verder te onderzoeken. Het was op de eerste plaats een massale manifestatie, waarin hiërarchie en gelovigen hun dank brachten aan Z.H. Paus Pius XII voor diens liturgische hervormingen. In ongeveer twintig referaten werd een overzicht gegeven van de ontwikkeling der laatste decennia, van het waarom en het hoe van de verschillende liturgische hervormingen en tevens van de vruchten, die daaruit reeds gevolgd zijn. Natuurlijk bleef het niet enkel bij het verleden en werden door verschillende sprekers de nog bestaande moeilijkheden belicht, waarbij ze waardevolle suggesties voor de toekomst naar voren brachten. Dit congres is ongetwijfeld voor iedere zielzorger een zeer nuttige oriëntatie geweest, waarvan een inspirerende, richtingbepalende en zeker ook corrigerende invloed zal uitgaan. Dit geldt ook voor de missionaris, daar de eigen problemen, waarmee het liturgisch apostolaat in de missie te kampen heeft, aan dit congres niet zijn voorbijgegaan. Z.H. Exc. Mgr. W. van Bekkum S.V.D., Apost. Vic. van Ruteng (Indonesia) vertolkte op indrukwekkende wijze de noden en verlangens van de missionerende Kerk, terwijl verschillende sprekers in hun referaten de missie-problemen aanraakten. Ook ging aan het eigenlijke congres een studiedag vooraf (17 sept. maandagavond tot 18 sept. 's middags) geheel en uitsluitend gewijd aan de pastoraal-liturgische vernieuwing in de missie. Het initiatief hiervan was uitgegaan van P. Joh. Hofinger S.J. van het Institute for Mission Apologetics te Manila (Phil.). Hij was met de organisatie ervan belast en leidde tevens de vergaderingen. Een zestigtal deelnemers, waaronder vier Missiebisschoppen: Z.H. Exc. Mgr. W. van Bekkum S.V.D., president van deze studiedag, Z.H. Exc. Mgr. Rufino Santos, aartsbisschop van Manila, Z.H. Exc. Mgr. Zeno Aramburu S.J., bisschop van Wuhu, Z.H. Exc. Mgr. K. Weber S.V.D., bisschop van Ichow, secretarissen van verschillende missionerende Orden en Congregaties, gedelegeerden vanuit praktisch alle grotere missiegebieden en enige vertegenwoordigers van de missiewetenschap discussieerden er over de actuele noodzaak van een liturgische vernieuwing in de missie, de moei-

lijkheden en mogelijkheden daarvan en de wensen, die speciaal vanuit het missieapostolaat aan de Kerk zouden moeten worden voorgelegd. Het doel van deze missionaris-bijeenkomst was voornamelijk om de hier en daar reeds ingezette pastoraal-liturgische beweging universeel ingang te doen vinden, gezamenlijk onder uitwisseling van ideeën en ervaringen de middelen te zoeken om deze beweging zo vruchtbaar mogelijk te maken en daarin tevens het eerste contact te leggen, dat zou kunnen leiden tot vruchtbare coördinatie van de te ondernemen pogingen.

Dringende noodzaak van een liturgische hernieuwing in de missie

Z.H. Exc. Mgr. W. van Bekkum opende de eerste bijeenkomst met een korte duidelijke uiteenzetting aangaande de dringende noodzaak een liturgische hernieuwing in de missie in het leven te roepen. Deze noodzaak volgt op de eerste en voornaamste plaats hieruit, dat een waardig gevierde en door de gelovigen mee-beleefde liturgie een wezenlijk onderdeel behoort te zijn van het katholieke leven, dat de missie wil uitdragen. Men mag dit zelfs in de missie te meer benadrukken, daar hier de mensen, vaak veel sterker dan wij, behoefte hebben aan uitwendige riten, aan zang als uitdrukkingsvormen van hun innerlijke religieuze ervaringen. Hun vroeger leven en dat van de dorpsgemeenschap als zodanig was hiervan tot in de kleinste bijzonderheden doordrongen en kreeg er een religieuze, zij het dan pover heidense en soms sterk magisch-getinte, betekenis mee. Dat alles te moeten verlaten en bijna niets ervoor in de plaats te krijgen betekent voor de meesten een zeer zwaar offer. Maar met welk recht zou de missie het eigenlijk durven wagen dit offer van hen te vragen? Deze sterke behoefte aan uitwendige riten draagt immers in zich niets onvolmaakts of verkeerds. Het is daarom de plicht van de missionaris dit te bewaren en er verder op voort te bouwen. De liturgie kan hem daarbij nuttige diensten bewijzen. Hierin vinden we een rijkdom aan vormen en variaties, die erop gericht zijn het individu en de gemeenschap te begeleiden, te steunen en te sterken in alle levensomstandigheden, van geboorte tot aan het graf. Vervolgens: in een waardig gevierde en door de gelovigen begrepen liturgie vinden de pasbekeerden harmonisch en concreet de gehele geloofsschat vervat, niet als een abstract, schematisch geordend leerstuk, maar als een direct te beleven realiteit. Het is dogmatiek in gebedsvorm met als centrum het Christusmysterie en onze verbondenheid met Hem, als individu en als gemeenschap, de Kerk. In het liturgisch jaar wordt heel de Heilsboodschap in al

haar facetten voorgesteld. In de „actuosa participatio" nemen de gelovigen biddend, zingend en medevoltrekkend de christelijke leer en geest in zich op en in dezelfde handeling beleven en verstevigen zij deze in zich. Juist dit principe van „Learning by doing" maakt de liturgie onder catechetisch oogpunt zo waardevol.

Maar vòòr we deze daadwerkelijke steun van de liturgie ten volle mogen verwachten, moet er noodzakelijk een liturgische vernieuwing hebben plaats gehad. Een vernieuwing in de liturgie zelf, niet alleen afgaande op Europese toestanden en behoeften, maar vooral ook rekening houdend met de eigen speciale problemen, waarvoor de missionerende Kerk onder de verschillende volken en culturen zich gesteld ziet. Nog belangrijker echter dan een hervorming van de liturgie achtte mgr. van Bekkum een hernieuwing bij de missionarissen zelf, d.w.z. een herwaardering van de grote waarde van de liturgie voor het missiewerk. Om deze reden drong hij erop aan hiervoor alle missionarissen te mobiliseren en heel in het bijzonder deed hij een beroep op de missiebisschoppen — nadat hij zijn eigen „bekeringsgeschiedenis" beleden had — opdat zij vanuit hun sleutelpositie niet slechts, zoals hij het noemde, zouden „prohibere sed promovere". De noodzaak van een rijk liturgisch leven, maar dan begrepen en actief meebeleefd, bepleitte mgr. van Bekkum later nog in zijn referaat op het grote congres, waar zijn rustig, overtuigd en overtuigend betoog, blijkens het opvallend steeds terugkerend applaus, grote indruk gemaakt heeft.

Speciale moeilijkheden voor het liturgisch apostolaat in de missie

P. Josef Putz S.J., deken van de theol. fac. van Kurseong (India) besprak de volgende morgen de speciale moeilijkheden, die in de missie het liturgisch apostolaat in de weg staan. Hij stelde vast, dat voor zover hij de feiten kende, de geestelijke vrucht, die het volk trekt uit de liturgie-als-liturgie ver onder de minimum-eis blijft. De oorzaken hiervan vindt men deels bij het volk en deels bij de romeinse liturgie, die niet voldoende op elkaar zijn afgestemd, en tenslotte ook bij de missionarissen zelf. De meeste volken, waar de missie onder werkt, komen voort uit lagere standen, zijn veelal nog analfabeet en leven nog volledig in een heidens milieu. Deze mensen staan zover af van de romeinse liturgie, die uit een geheel verschillende cultuurwereld is voortgekomen, dat het voor hen veel te moeilijk is direct door te dringen, langs taal en symboliek, in wezen en betekenis van de mysteries, die zich in hun aanwezigheid vol-

trekken. Immers de taal steeds en dikwijls ook de symboliek zijn hun volkomen onbegrijpelijk. Voor de meesten is dit niet eens te overbruggen met vertalingen of kerkboeken, daar ze niet lezen kunnen. Ze bidden wel gedurende de H. Mis en ook wel gezamenlijk, maar de band met de zich voltrekkende Geheimen is veel te los om van een begrepen en meegevierde liturgie te kunnen spreken. De moeilijkheden echter die een vruchtbaar liturgisch apostolaat in de missies juist van de missionarissen ondervindt, wegen wel het zwaarst. Ten aanzien van liturgie en liturgische hernieuwing staan de meesten vrij onverschillig en ook hulpeloos. De wijze echter, waarop ze zich met totale wegcijfering van zichzelf uitsloven om de Kerk te vestigen en hun mensen in het katholieke Geloof en leven in te wijden, is er gelukkig garantie voor, dat dit niet voortkomt uit gebrek aan ijver of goede wil. Gebrek aan tijd, ver uiteen liggende kleine groepjes gedoopten, die slechts zelden bezocht kunnen worden, verhinderen dat de missionaris, na het allernoodzakelijkste onderricht, zich nog eens rustig met liturgie kan gaan bezig houden. Daarbij komt nog een zekere afgeslotenheid, die hen verhindert de huidige stromingen op pastoraal-liturgisch gebied op de voet te volgen. Tenslotte geeft de doorslag: gebrek aan liturgische vorming, waardoor hen de mogelijkheden van het pastorele gebruik der liturgie ontgaan.

Mogelijkheden voor een liturgische vernieuwing, nog binnen het raam der huidige liturgische wetgeving

In het tweede gedeelte van zijn referaat gaf P. Putz aan, hoe deze moeilijkheden zouden kunnen overwonnen worden en welke mogelijkheden de huidige liturgische wetgeving nog openlaat om de liturgie een meer aan het apostolaat aangepaste gestalte te geven. Dit kan reeds NU gebeuren; daartoe zijn geen nieuwe kerkelijke bepalingen nodig. Met de pastoraal-liturgische beweging in de missie mogen we niet wachten tot Rome nieuwe definitieve vormen heeft voorgeschreven. Wat nu reeds ondernomen wordt op dit gebied, met de nu gegeven middelen, is de beste en tevens noodzakelijke voorbereiding voor de komende hervormingen. Daardoor zal het gemakkelijker zijn de overgang te overbruggen naar nieuwere vormen. Door de intensere inschakeling van de liturgie, ook in dienst van het apostolaat, zal het duidelijkste uitkomen welke hindernissen verwijderd, welke delen sterker benadrukt en welke elementen beter aangepast moeten worden. Of de liturgie van morgen erin slagen zal de ziel te worden van het godsdienstige leven van de

nieuwe christenheden overal ter wereld, zal voor een groot deel afhangen van de missionarissen van vandaag. Om deze taak nu te kunnen volbrengen, zal de missionaris zich twee overtuigingen moeten eigen maken: dat hij de actieve deelname van de gelovigen aan de liturgie MOET bevorderen en vervolgens dat hij dit ook KAN. De mensen gebracht te hebben tot het altaar, centrum en bron van echt katholiek leven, is het uiteindelijk ideaal, waarop zijn werk nu reeds moet gericht staan. De wijze waarop neophyten hun godsdienstig leven weten te voeden uit de liturgie en tevens daarin een persoonlijke uitdrukkingsvorm voor hun religieuze gevoelens gevonden hebben, is voor de missionaris de beste graadmeter, waarvan hij het gehalte van zijn christenen en dus het resultaat van zijn werken kan aflezen.

Aangaande de mogelijkheid, of hier nu wel iets van te verwezenlijken is, heerst er onder de missionarissen nogal veel, zij het dan begrijpelijk defaitisme. Met grote ijver zijn hier en daar reeds pogingen ondernomen, maar meestal — niet steeds — sloot men zich na enige mislukkingen en het uitblijven van veel zichtbaar resultaat weer bij de „traditionele methodes" aan. Dit voor de toekomst te voorkomen is vooral de taak van hen die met de opleiding der toekomstige missionarissen belast zijn. Op de seminaries moet een grondige pastoraal-liturgische vorming gegeven worden. Men mag zich daarbij niet tevreden stellen met enige lessen in rubristiek, waartoe men zich nu praktisch beperkt. Het godsdienstig leven van de seminarist moet van begin af aan gebaseerd zijn op en gedragen worden door de liturgie en hij moet leren dit te blijven voeden aan de bronnen: Brevier, Missaal en Rituale. Zo zal de seminarist in zijn vormingsjaren geleidelijkaan steeds dieper doordringen in de betekenis van de christelijke Heilsmysteriën. Vanuit een onontbeerlijke historische oriëntatie aangaande oorsprong en ontwikkeling van de liturgie in haar geheel en onderdelen, zal hij in staat zijn zich een verantwoord oordeel te vormen over de waarde van ieder deel afzonderlijk, zal hij leren wat hoofd- en bijzaak is. Eenmaal missionaris geworden, zal hij vanzelf trachten dit liturgische leven door te geven, juist omdat hij *aan zichzelf ervaren* heeft, welk een vormende waarde de liturgie bezit. Daar hij diep is doorgedrongen in en zelf leeft van de realiteit, die achter de symbolische voorstelling schuil gaat, zal hij beter dan wie ook in staat zijn op eenvoudige en begrijpelijke wijze zijn gelovigen in de betekenis van deze mysteriën in te leiden. Zijn kennis omtrent oorsprong en ontwikkeling der verschillende elementen, waaruit de liturgie is samenge-

steld, zal hem helpen zonder gevaar gebruik te maken van de juiste aanknopingspunten uit de hun vertrouwde cultuurwereld. Dit ten aanzien van de missionaris, wat, mutatis mutandis ook van de missionarissen, die niet priester zijn geldt. Ook zij hebben invloed op de vorming en de ontwikkeling van de groeiende Kerk in de missie. Vervolgens besprak P. Putz de mogelijkheden van een meer pastoreel-gerichte vormgeving der liturgie, en juist die welke reeds nu te verwezenlijken is. Hoofddoel hiervan moet zijn: de inhoud sterker naar voren te doen komen. Dit kan bereikt worden door de essentiële delen — tegenover de bijkomstige — sterker te laten uitkomen, waardoor de gelovigen de grote lijn beter kunnen volgen en de missionaris met minder detail-verklaringen kan volstaan en door vooral die riten te benadrukken, waarin de band tussen gelovigen en priester sterker naar voren komt. Als algemene regel geldt vervolgens: onderhouden der voorgeschreven rubrieken en nooit op eigen gelegenheid tegen de regels in experimenteren. Meer in bijzonderheden, vooral toegepast op de H. Mis, komt dit hierop neer: nooit een stille Mis met uitsluitend toeziende gelovigen, minstens zal er steeds een katechist of lezer voorbidden en de aandacht vestigen op de hoofdmomenten (zonder in volledige „toneel-aanwijzingen" te vervallen, dit stoort meer, dan dat het helpt tot gebed). De Missa dialogata moet zoveel mogelijk algemene regel worden, maar niet vòòr dit degelijk is geprepareerd. Bij de Vòòr-mis moet ernaar gestreefd worden, dat de lezer een begrijpelijke tekst van de lessen voorleest, desnoods door de missionaris tevoren geschreven en wat aangepast. Bij het Offertorium zoeke men naar een gepaste vorm van een soort offerritus der gelovigen, waardoor zij hun eenheid met de offerende Kerk kunnen uiten. Offergaven in natura, b.v. hun eigen veldprodukten bleken het meest tot hen te spreken. Ondertussen kan de catechist of lezer de voornaamste algemene en bijzondere intenties, waarvoor de H. Mis wordt opgedragen voorbidden, waarop de gelovigen met een eenvoudige bevestiging telkens kunnen antwoorden. Bij de Communieritus moet de band met het Offer sterk benadrukt worden. Hiervoor is een nauwkeurige instructie nodig, die soms de heidense offermaaltijden als steunpunt ter verduidelijking kan gebruiken. Tenslotte meende P. Putz dat het van grote waarde zou zijn, opnieuw het gesloten karakter van de Offermis in te voeren.

In de discussie die volgde op het referaat van P. Putz, bepaalde men zich bijna uitsluitend tot het zoeken naar mogelijkheden om de pastoraal-liturgische vorming der toekomstige missionarissen te verzekeren en te-

vens de wegen te vinden, waarlangs het voor de missionarissen van nu mogelijk zou zijn een zekere achterstand in te lopen. Er werd o.m. voorgesteld het vijfde jaar Theologie, dat onlangs voor de religieuzen is voorgeschreven in de Apostolische Constitutie „Sedes Sapientiae"[1], grotendeels hiervoor te benutten, daar dit jaar juist bedoeld is als directe inleiding in het apostolaat. Veel bijval oogstte P. Hofinger met het voorstel in de grotere, min of meer een eenheid vormende missiegebieden over te gaan tot het stichten van pastoraal-liturgische centra, naar het voorbeeld van Trier en Parijs. Deze zouden als adviserende lichamen de bisschoppen kunnen helpen de beste vormen van pastoraal-liturgisch apostolaat te vinden en deze eenvorming door te voeren; deze commissies zouden de plaatselijke problemen bestuderen en, voeling houdend met andere centra, in Rome de vereiste volmachten of dispensaties moeten aanvragen. Dit laatste uitsluitend langs de bisschoppen zelf.

Om de band tussen gelovigen en priester, tussen uitwendige ritus en inwendige beleving ervan, te bevorderen, zou er, meende iemand, nog een mogelijkheid bestaan, die vrijwel onbekend is en toch groot nut kan hebben. Het gaat hier over een aansporing van het Concilie van Trente, die nog steeds van kracht schijnt te zijn[2] nl. om onder de ritus in de volkstaal de betekenis van tekst en handeling te verduidelijken. Dit geldt ook voor de celebrerende priester zelf. Dit kan van groot nut zijn, mits met mate toegepast, voor een missionaris, die alleen zonder katechist de H. Mis opdraagt of de sacramenten toedient. Hiervan gebruik maken zal de aandacht der gelovigen blijven boeien, maar het mag natuurlijk niet de waardigheid van de liturgische viering schaden.

Nog te verwezenlijken hervormingen in de liturgie zelf

De laatste vergadering was gewijd aan de hervormingen in de liturgie zelf. Spreker was P. Hofinger. Dat ook de liturgie bij de hernieuwing haar bijdrage zou moeten leveren was buiten discussie. Hij benadrukte dat men het eventueel formuleren van „vota" vooral moest onderlijnen, dat meer vrijheid gegeven zou worden aan de bisschoppen dan dat nieuwe algemene regels gegeven zouden worden. Deze zijn ongetwijfeld noodzakelijk voor de sterk geünificeerde Europese en Amerikaanse landen, maar voor de missiegebieden, waar men met nog zoveel verschillende

[1] Cfr. A.A.S. 48 (1956) p. 354-365, en Statuta Generalia a S.C. de Rel. die 7 iul. 1956 divulgata. (Roma, 1956) Art. 48, § 1 (p. 85-86).
[2] Conc. Trid. Sess. XXII, Cap. 8 (Denz. 946); vgl. Rit. Rom. Tit. I no. 10.

culturen heeft rekening te houden, zijn geen concrete algemeen-geldende regels te geven. Daarom moeten deze vota zich steeds bewegen in de wezenlijke punten, zonder oplossingen te vragen voor kleinere onderdelen.

Zeer belangrijk achtte de spreker de invoering van de landstaal in enige onderdelen der liturgie der H. Mis, minstens in die, welke voor het volk direct bedoeld zijn, nl. de lezingen, de gezangen van het volk en de zgn. acclamationes, zoals Dominus vobiscum, Orate Fratres, etc. Minstens moet hierdoor bereikt worden dat aan de Vòòrmis weer het catechetisch karakter wordt teruggegeven. De katholieke scholen immers zijn in vele gebieden reeds ontnomen of minstens in groot gevaar. Ook is het onderricht van de school slechts voor een relatief-kleine groep (geen volwassenen) en geeft het op de eerste plaats slechts het *kennen* en nog niet het *beleven* van de waarheden. Wanneer in de liturgie zelf deze geloofsleer al biddend en in meer direct religieuze sfeer wordt opgenomen, wordt het gemakkelijker vlees en bloed van de jonge christenen. Om de urgentie van de aanpassing ook in de taal duidelijk te maken, confronteerde de spreker het auditorium met enige vragen. Zou het Christendom der eerste eeuwen zo'n grote ingang gevonden hebben in het Westen, wanneer het zich had opgesloten in de hebreews-aramese wereld en zich niet groots had aangepast in cultus en verkondiging der leer aan de hellenistische cultuur en aan de volkstaal van het romeinse rijk? Heeft onze missieactiviteit van vandaag, waarbij we voornamelijk denken aan de missie onder de grote cultuurvolken van het Oosten, méér gelijkenis met het missioneren van de middeleeuwen en het ontdekkingstijdvak, waarbij mét de godsdienst ook een hogere cultuur moest worden doorgegeven, òf met de eerste expansie van het christendom, dat vanuit Palestina de reeds gevestigde culturen van het romeinse rijk binnendrong? Moeten we dan niet de gelijke consequenties trekken, wat de aanpassing, ook van de taal betreft? Tenslotte is uit de missiegeschiedenis één enkel geval bekend, waarin het de Kerk gelukt is zonder verregaande aanpassing in cultus en prediking een groot volk van hoge cultuur te christianiseren? In het nu voorbije koloniale tijdperk, dat als ideaal stelde de Europese cultuur overal ingang te doen vinden, heeft deze aanpassingsbereidheid veel geleden, daar men het vanzelfsprekend een grote steun voor de katholieke godsdienst achtte, wanneer ze met de westerse cultuur verbonden bleef. Nu dit standpunt overwonnen is, moeten we ook durven concluderen, dat zonder de missiemethoden van

de eerste eeuwen het nu niet meer mogelijk zal zijn de grote culturen van het Oosten in de Kerk op te nemen.

Er bestaat dan ook gegronde hoop dat de Kerk aan de verlangens van de missionarissen in dit opzicht tegemoet komt. Ten aanzien van de missie is de Kerk steeds ruim geweest, zoals de geschiedenis dit leert (Joh. van Monte Corvino in China, Cyrillus en Methodius voor de Slavenmissie)[1].

De gedachtenwisseling hield zich vooral bezig met het bepalen van wat in de landstaal zou moeten gelezen worden. Uit deze (en reeds voorafgaande discussies) bleek overduidelijk de volledige instemming van alle aanwezigen aangaande een ruimer gebruik van de landstaal. Er werd o.m. opgemerkt dat juist het volksvreemde karakter van de eredienst, benadrukt door de taal, onder drang van het huidig nationaal zelfbewustzijn, ertoe leiden kan dat de godsdienst zelf als iets ,,westers" wordt afgewezen. Echter zal het tegemoetkomen in dezen aan de verlangens van het volk op grootsere wijze de supranationaliteit van de Kerk manifesteren dan de eenheid in een onbegrepen taal. Vanzelfsprekend ging het hier niet om afschaffing van het Latijn, maar slechts het benutten van de landstaal en de verstaanbaarheid hiervan voor enkele direct tot het volk gerichte delen der liturgie.

In de tweede helft ging spreker in op de noodzakelijke nieuwe vormgeving van het ritueel, daar met het invoeren van de volkstaal in enige onderdelen nog lang niet alle moeilijkheden zijn opgelost. De hervorming der riten zelf moet streven naar *doorzichtigheid*, d.w.z. de symbolische handeling moet direct begrepen worden en zichzelf verklaren, naar *eenvoud*, waardoor het voor eenvoudige mensen gemakkelijk wordt de hoofdmomenten te onderscheiden en de grote lijn te volgen, en tenslotte naar *meer aanpassende conformiteit dan strikte uniformiteit*, waardoor het mogelijk wordt dat de verschillende culturen hun eigen waardevolle elementen in de liturgie bewaren. Dit mag men toch niet beschouwen als het exclusieve voorrecht van de Palestijnse, Griekse en Romeinse cultuur. Datgene, wat voor herziening in aanmerking kwam, was tevoren reeds in de vorm van provisorische ,,vota" aan de deelnemers bekend gemaakt. Men wilde deze na de lezing van P. Hofinger gezamenlijk door-

[1] Cfr. KOWALSKY, P. N., O.M.I., *Römische Entscheidungen über den Gebrauch der Landessprache bei der heiligen Messe in den Missionen.* In: N.Z.M. 9 (1953) p. 241-251. en ZÄHRINGER, D. O.S.B., *Zur Volkssprache in der Messliturgie.* In: Bened. Monatschr. 30 (1954) p. 55-58.

nemen om de eenstemmigheid hierover te onderzoeken, om eventuele aanvullingen en veranderingen aan te brengen.

Wij geven ze hier verkort weer. *Ten aanzien van de liturgie in het algemeen*: de liturgie moet uit zichzelf duidelijk zijn en niet te veel uitleg en instructie eisen, tevens moet in de riten zelf duidelijk uitkomen dat de liturgie een handeling van heel de kerkelijke gemeenschap is. *Over de landstaal*: de lezingen en gebeden, die voor het volk bestemd zijn, moeten (zonder voorafgaande latijnse lezing) rechtstreeks in de volkstaal geschieden, alsook de liturgische begroetingen en de afwisselende gebeden van priester en volk en tenslotte de liturgische gezangen van het volk. *Aangaande de H. Mis*: om de vóórmis haar catechetische waarde terug te geven zou hiervoor de volkstaal moeten gebruikt worden en het catechetisch karakter moet in de ritus zelf sterker naar voren komen. Men wilde daarom de gebeden aan de voet van het altaar ingekort zien (bij het Confiteor laten beginnen). De perikopen zouden moeten vermeerderd worden, waarbij een cyclus van meerdere jaren gewenst is. Het zou de missionarissen toegestaan moeten worden om naar gelang de omstandigheden uit meerdere perikopen te kiezen en zelfs een aangepast Misformulier te gebruiken, b.v. bij de na-viering van een groot kerkelijk feest op de bijstaties. In de plaats van de steeds wisselende gezangen van het Proprium, die daarom slechts door een geoefend koor gezongen kunnen worden, zou een collectie samengesteld moeten worden, eenvoudig in tekst (volkstaal) en melodie, slecht eigen, niet aan één misformulier, maar aan bepaalde grotere periode van het kerkelijk jaar, Advent, Kerstmis etc. *De Offermis*: herstel van de antieke Oratio fidelium in de volkstaal. De symboliek, die het begin van de Offermis aanduidt, zou verduidelijkt kunnen worden, b.v. met handwassing aan het begin en de mogelijkheid tot bewieroking ook in niet gezongen Missen. De offergang der gelovigen, of hun vertegenwoordigers, zij aanbevolen. I.v.m. de Communie werd het verlangen geuit naar sterk vereenvoudigde nuchterheidsvoorschriften. *Het Rituale*: ruimere plaats voor de volkstaal. De doopritus voor kinderen zou vooral in het eerste gedeelte sterk ingekort kunnen worden. Noodzakelijk achtte men hervorming van het doopceremonieel voor volwassenen en tevens herstel van de trapsgewijze toediening volgens de verschillende graden van antieke catechumennaatsriten. Aan het Vormsel zou een feestelijker inleiding in de volkstaal, met dialooggebed en zang, kunnen voorafgaan.
Voor huwelijksritus, begrafenis en Quatertemperviering zou kunnen nagegaan worden, inhoeverre de traditionele eigen riten en gebruiken in het kerkelijk ritueel zouden kunnen worden opgenomen. Men overwege daartoe het oprichten van plaatselijke commissies, die dit kunnen voorbereiden en dit „ad experimentum" zouden mogen beproeven. Ten aanzien van het *Pontificale* wilde men vooral vereenvoudiging van de pontificale Mis, maar zó dat ze van de Mis der gewone priesters onderscheiden blijft. Rekening houdend met het warme klimaat, zou de liturgische kleding van de bisschoppen vereenvoudigd moeten worden. (Warm applaus van de aanwezige bisschoppen!). De lagere *wijdingen* zouden op aangepaste wijze weer in ere hersteld moeten worden, b.v. het lectoraat voor de katechisten. Minstens zou de officiële kerkelijke opdracht (aan katechisten gegeven)

in een liturgische handeling van bisschop of priester moeten plaatsvinden. Ook ware het te overwegen de diakonaatsfunctie (zonder coelibaatsverplichting) opnieuw in te voeren. Voor priesterloze gemeenten zou hij van onschatbare waarde zijn (Prediking, uitdeling der H. Communie en andere kerkelijke functies). Er zou meer vrijheid moeten gegeven worden aan de missionaris in verband met de keuze van de uren der *Goede Week-diensten*. Zang van de Exsultet geschiede in de volkstaal. Men zou kunnen invoeren om enkele feesten en Misformulieren, die eigenlijk aan bepaalde jaargetijden gebonden zijn, weer naar die momenten van het natuurlijk jaar te verleggen ook wanneer deze niet samenvallen met de Europese jaargetijden. In het Brevier is een grote vereenvoudiging dringend gewenst. Zuivering van legenden en ook van die uitdrukkingen, die in het Verre Oosten als geringschattend worden opgevat: ,,Barbari", ,,in extremis mundi partibus", etc. Het H. Officie moet voor de missionaris geen last, maar een directe hulp voor zijn geestelijk leven zijn. Daarom benadrukte men Schriftlezing vooral van het Nieuwe Testament.

Omdat de tijd drong moest men in te snel tempo deze ,,Vota" lezen en bleef er geen of te weinig plaats voor op- en aanmerkingen.

Voor de volledigheid moet hier nog vermeld worden, hoe een vertegenwoordiger der oosterse riten, P. Willcock S.J., de vergaderden er herhaaldelijk op wees, hoeveel de oosterse riten voor hebben op de romeinse, als het gaat over een liturgische hernieuwing in de missie. Juist datgene, wat wij aan de Latijnse liturgie graag zouden willen teruggeven, leeft nog volop in de oosterse riten: grotere vrijheid in gebruik van de landstaal, blijvend contact van het volk met het altaar d.m.v. de diaken en het gezamenlijk onder diens leiding verrichte gebed. Vooral echter past de hele inrichting van deze riten volgens hem beter bij de aard van de oosterse volken, waaronder de missie nu werkt. Dit bleek onder meer uit het geweldig succes, dat een Russisch orthodox missionaris in Japan heeft gehad.

Komend tot enige samenvattende conclusies zou men teleurgesteld kunnen zijn, wanneer men verwacht had, dat deze studiedag veel nieuwe aspecten zou belicht hebben. Dat is zeker niet het geval. De literatuur van de laatste jaren, vooral na het Congres te Lugano[1], bewijst dit overduidelijk. De grote waarde van deze studiedag bestaat echter m.i.

[1] HOFINGER, J., S.J., *Partecipazione attiva: Necessità e speranza per la diffusione della fede nelle terre di missione*. In: Partecipazione attiva alla liturgia; Atti del III convegno internazionale di studi liturgici, Lugano, 14-18 Sett. 1953. Como, Ars Comacinax, 1953, p. 111-126. (Engels: Worship, 28 (1954) 338-357. — Frans: Maison Dieu, 37 (1954) p. 42-58. — Duits: Lit. Jahrb. 3 (1953) p. 196-216.
Zie ook: Tijdschrift voor Liturgie, 38 (1954) p. 251-322.

daarin, dat deze ideeën nu in veel bredere kring verspreid worden en, nog eens grondig doorgenomen, door alle aanwezigen als de juiste zijn aanvaard. Door de hier gelegde contacten is tevens een begin gemaakt met de samenwerking, waaruit alleen blijvende vruchten voor de liturgische vernieuwing in de missie te verwachten zijn.

Wij zouden de *conclusies* aldus willen samenvatten. Het voornaamste is en blijft voorlopig de zorg voor de pastoraal-liturgische vorming der toekomstige missionarissen en het wekken van belangstelling voor een liturgisch apostolaat bij de missionaris-in-actu. Noodzakelijk werd het ook geacht, dat de missionarissen onder leiding van de bisschoppen er nu reeds naar streven de liturgie in het missiewerk in te schakelen en een pastoreel verantwoorde gestalte te geven.

Hierbij kunnen van groot nut zijn de te stichten centra, waar de plaatselijke problemen worden bestudeerd, of minstens het aantrekken van deskundigen op het gebied van liturgie, die na zich terdege van de plaatselijke toestand op de hoogte gebracht te hebben, de missionarissen met hun raad kunnen bijstaan. Uit de grote activiteit, die van onderaf ontwikkeld wordt, zal het beste blijken, hoe hoog de noodzaak van een liturgische hernieuwing door de missionarissen zelf wordt aangeslagen. Steeds moet hierbij onderdanigheid en gehoorzaamheid gemanifesteerd worden, zodat Rome nooit gedwongen wordt vanwege bestaande excessen sommige op zich goede verlangens te weigeren of verkeerd begane wegen definitief af te sluiten. Integendeel, de Kerk moet ervan overtuigd kunnen zijn, dat de toekomstige uitvoerders van haar liturgische her vormingen daartoe bereid en terzake kundig zijn. Dan zal de Kerk hun ook meer kunnen toevertrouwen.[1]

Rome

[1] De schrijver van dit artikel houdt zich aanbevolen voor aanvullingen en gegevens omtrent praktijken, die het liturgisch leven van vandaag in de missies verduidelijken, voor nieuwe mogelijkheden en suggesties op liturgisch gebied. Hij is genegen deze gegevens door te geven aan de congresleiding. Zijn adres is: Via Sicilia 159, Roma (346).

Miscellanea

Nederlandse Missiologische Week — Van 1-3 mei 1957 zal te Nijmegen voor de zevende maal een Nederlandse Missiologische Week worden gehouden. Het algemeen onderwerp luidt: *De Heilsverkondiging in de Missie.* De bijeenkomsten worden gehouden in het Parochiehuis, van Slichtenhorststraat 81, Nijmegen, en zijn gratis toegankelijk. Hier volgt een voorlopig overzicht van het programma.

Woensdag 1 mei 1957: Algemene Beschouwingen.

15.00 uur. Opening door de voorzitter, mgr. prof. dr. Alph. Mulders, directeur van het Missiologisch Instituut der R.K. Universiteit.
15.15 uur. P. Dr. H. Borgert CssR.: De verkondiging van het heilsgeheim.
16.00 uur. Pauze
16.15 uur P. Drs. G. Peeters M.S.F.: Sacramentele heilseconomie
17.00 uur Pauze
17.15 uur Gedachtenwisseling

Donderdag 2 mei 1957: De dienst van het Woord

9.30 uur P. H. Hollander S.J.: De moderne catechese in dienst van de missie
10.15 uur Pauze
10.30 uur P. Adr. van den Hout W.P.: De inhoud van de christelijke prediking
11.15 uur Pauze
11.30 uur Gedachtenwisseling
15.00 uur Prof. Dr. J. J. Houben S.J.: De Godsgedachte in Mohammedaanse landen
15.45 uur Pauze
16.00 uur P. P. C. Meijer S.V.D.: De christelijke zedenleer onder primitieve volken
16.45 uur Pauze
17.00 uur Gedachtenwisseling

Vrijdag 3 mei 1957: De bediening van de Sacramenten

9.30 uur Father J. de Reeper M.H.F.: De toediening van Doopsel en Vormsel
10.15 uur Pauze
10.30 uur Pater Adelhelm O.F.M.Cap.: Het Sacrament van boetvaardigheid
11.15 uur Pauze
11.30 uur Gedachtenwisseling
15.00 uur P. M. van Oss C.I.C.M.: De H. Eucharistie in de missionering
15.45 uur Pauze
16.00 uur Mgr. Const. Kramer O.F.M.: De viering van Zon- en feestdagen in de missie
16.45 uur Pauze
17.00 uur Gedachtenwisseling — Sluiting

Voor degenen, die zich tevoren omtrent de te behandelen onderwerpen mochten wensen te oriënteren, worde hier verwezen naar enige desbetreffende literatuur; de romeinse cijfers verwijzen naar de achtereenvolgende dagen, de arabische cijfers naar de in chronologische volgorde op die dagen te houden referaten.

Als literatuur over het onderwerp in zijn algemeenheid moge gelden: J. Thauren S.V.D.: Die religiöse Unterweisung in den Heidenländern. Eine missionsmethodische Studie. Wien 1935.

J. Jungmann S.J.: Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung. Regensburg 1936.

P. Hitz CssR.: L'Annonce missionnaire de l'Evangile. Paris 1954.

H. Wyder: Die Heidenpredigt. Ihr Gegenüber, ihr Ziel, ihr Inhalt und ihre Ausdrucksweise. Eine praktisch-theologische Untersuchung im Rückblick auf die missionarische Begegnung in China. Gütersloh 1954.

L'Enseignement religieux dans le monde. Lumen Vitae. Bruxelles, Vol. XI, 1956, no. 2.

I, 1. — F. X. Arnold: Glaubensverkündigung und Glaubensgemeinschaft. Düsseldorf 1955. — Seelsorge aus der Mitte der Heilsgeschichte. Pastoraltheologische Durchblicke. Freiburg i. Br., 1955. — H. Borgert CssR.: Het christelijk mysterie der Prediking, in: Jubileumbundel voor prof. Kreling O.P., Nijmegen 1953, blz. 211-251. — Theologie en prediking, Bussum 1956. J. Weterman; De verkondiging van het woord Gods, in Levende Zielzorg, Utrecht-Amsterdam 1954, blz. 174-205.

I, 2. — H. Schillebeeckx O.P.: De sacramentele Heilseconomie. Antwerpen 1952. — De sacramentaire structuur van de Openbaring. Kultuurleven 19 (1952) 758-802.

II, 1. — J. Hofinger S.J.: Katechetik und Pädagogik im Dienste der Mission. In: Scientia Missionum Ancilla, Donum Natalicium Mulders, Nijmegen 1953, blz. 110-123. — Moderne Katechetik im Dienste der Weltmission. Z.M.R. 40 (1956) 1, 137 flgd. — Catéchèse et Missions. Rapports et compte rendu de la XXVe Semaine de Missiologie. Louvain 1955.

II, 2. — R. Girault: La prédication est mystère. La Maison-Dieu 39 (1954) 7-22.
A. Liégé O.P.: Contenu et pédagogie de la prédication chrétienne. La Maison-Dieu 39 (1954) 23-37.
A. M. Roguet: Les sources bibliques et liturgiques de la prédication. La Maison-Dieu 39 (1954) 108-118.
J. Hofinger S.J.: Notre Message. Thèmes principaux de la prédication chrétienne spécialement pour les missions. Bruxelles 1955.
M. van Caster S.J.: Le mystère du salut, contenu du message chrétien. Lumen Vitae 10 (1955) 521-535.

II, 3. — J. Houben S.J.: Elementen voor geestelijk leven in de Islam. Bijdr. Ned. Jezuïeten 1 (1938) 394-447. — De Koran als het Woord van God. Inaugurele rede. Nijmegen 1953.

II, 4. — R. Mohr: Die christliche Ethik im Lichte der Ethnologie. München 1954. — Missionsethnologie. Nijmegen 1956.

III, 1. — R. Schnackenburg: Das Heilsgeschehen bei der Taufe nach dem Apostel Paulus. Eine Studie zur paulinischen Theologie. München 1950.
J. de Reeper M.H.F.: Het Strijders-Sacrament voor de missies. H.M. 29 (1950) 220-224.
Sr. M. Basildis Lippert: Die Frau als Spenderin der Taufe in den Missionen — Z.M.R. 40 (1956) 16-28.

III, 2. — P. Charles S.J.: Doctrine et Pastorale de Pénitence. N.R.Th. 85 (1953) 449-470.

III, 3. — F. X. Arnold — B. Fischer: Die Messe in der Glaubensverkündigung. Kerygmatische Fragen. Freiburg v. Br. 1950.

III, 4. — H. Bürkler S.M.B.: Die Sonn- und Festtag-Feier in der katholischen China-Mission. Eine geschichtlich-pastorale Untersuchung. Immensee 1942.
J. Hofinger S.J.: La célébration du dimanche en l'absence du missionnaire. Lumen Vitae 8 (1953) 118-122. — L'évangélisation par la célébration des fêtes liturgiques. Point de vue missionnaire. Lumen Vitae 10 (1955) 261-281. — Der priesterlose Gemeindegottesdienst in der Mission. N.Z.M. 11 (1955) 122-142.
J. Kellner S.J.: Priesterlose Gemeindefeier in den Missionen. N.Z.M. 11 (1955) 283-300.

Pater Loffeld naar Afrika — Pater Dr. Ed. Loffeld C.S.Sp., die in de afgelopen zomer aan de Universiteit te Nijmegen promoveerde op een proefschrift, getiteld: „Le Problème cardinal de la Missiologie et des Missions catholiques", is medio december l.l. voor een studiereis naar Afrika vertrokken. Het ligt in zijn bedoeling op deze reis, die ongeveer een half jaar in beslag zal nemen, Engels-, Belgisch-, Portugees-, en Frans-Midden-Afrika te bezoeken.

Intussen is zijn proefschrift, met nog een drietal hoofdstukken aangevuld, verschenen als vierde deel van de reeks „Bijdragen van het Missiologisch Instituut der R.K. Universiteit te Nijmegen".

Missiologische voordrachten te Lyon. De reeks missiologische voordrachten, die elk voorjaar gehouden worden aan het Institut Catholique van Lyon, worden in 1957 gewijd aan de „formation du missionnaire", hetzelfde onderwerp, dat ook op de Nederlandse Missiologische Week van 1955 werd behandeld. Ziehier de lijst van inleiders en inleidingen:

R. P. Bouchaud C.S.Sp.: Importance capitale de la formation du missionnaire.
L'Abbé Duperray S.A.M.: La formation spirituelle du missionnaire.
R. P. Queguiner M.E.P.: La formation théologique du missionnaire.
R. de Montvallon: L'initiation à la mentalité locale.
L. Aujoulat: L'initiation au monde moderne.
A. Rétif S.J.: La formation technique (pastorale, linguistique, etc.)

Enquête over de gewijde muziek in de missie. — Van 1-8 juli 1957 zal te Parijs het derde internationaal congres worden gehouden over de gewijde muziek. In het licht en de geest van de encycliek Musicae Sacrae Disciplina wordt een enquête gehouden over het belang, dat men hecht aan de godsdienstige muziek in de

missie; de gregoriaanse zang; het orgel; de organist; de schola en haar directeur; de inheemse godsdienstige gezangen. De missionarissen, die over hun gebied gegevens zouden willen verstrekken, kunnen de vragenlijst aanvragen bij de missie-secretaris van het congres, R. P. Paroissin, Séminaire des Missions-Etrangères Bièvres (Seine-et-Oise), France.

Ethiopië. — De Nederlandse Lazaristen hebben een nieuw werk ondernomen in het Apostolisch Vicariaat van Jimma, Zuid-Ethiopië.

In 1913 werd van het Apostolisch Vicariaat van de Galla (opgericht 4 mei 1846 en toevertrouwd aan de Orde der Capucijnen) de Apostolische Prefectuur van Kaffa afgescheiden en toegewezen aan het Instituut van de Consolata te Turijn. In 1937 werd dit gebied, met enkele grenswijzigingen, verheven tot Apostolisch Vicariaat van Jimma. Wegens de oorlog zijn de Italiaanse priesters daar vertrokken en werd tot Apostolisch Administrator benoemd mgr. Maria Urbanus Perron O.F.M.Cap., tevens Apostolisch Vicaris van Harar (het oude A.V. van de Galla). Het vicariaat van Jimma heeft een oppervlakte van 243.000 km² en ongeveer 3½ milj. inwoners. Belangrijke volksgroepen die er wonen zijn o.a. de Oromo en de Kaffa.

Tot Overste van de Lazaristen is benoemd de H.E.H. F. Janssen, tot nu toe vice-provinciaal van de Nederlandse vice-provincie in Brazilië.

Ontslag van Z.H. Exc. Mgr. M. Lucas. — Z.H. de Paus heeft aan Z.H.Exc. Mgr. M. N. Lucas S.V.D., titulair aartsbisschop van Adulis en apostolisch inter-nuntius in India te New Dehli, op zijn verzoek om gezondheidsredenen eervol ontslag verleend en hem benoemd tot assistent bisschop bij de pauselijke troon en consultor van de S. Congregatio de Propaganda Fide. Mgr. Lucas, die in 1945 zijn diplomatieke loopbaan in dienst van het Vaticaan begon als apostolisch delegaat voor Zuid-Afrika, verblijft momenteel voor herstel van gezondheid in een kliniek te Rome.

Benoeming Mgr. J. M. Holterman O.P. — Als opvolger van Z.H.Exc. Mgr. A. van der Veen Zeppenfeldt O.P. is benoemd tot apostolisch vicaris van de Nederlandse Antillen Pater J. M. Holterman O.P.

Boekbespreking

ÉDOUARD DUPERRAY, *Ambassadeurs de Dieu à la Chine.* Textes recueillis et présentés par . . ., Casterman, Collection ,,Église vivante", Tournai/Paris 1957, 276 blz.

Onder een aantrekkelijke titel en in nog aantrekkelijker stofomslag — een reproduktie van de ,,zaal waar men bidt voor het jaar" in de tempel des hemels te

Peking — publiceert Duperray een serie teksten uit China's missiegeschiedenis met de bedoeling ,,de marquer la continuité dans les directives de Rome et dans leur application par les ouvriers évangéliques" (p. 11). Onder het opschrift ,,Approches de la Chine" geeft hij een uittreksel van de inscriptie van de *stèle* van Sinanfoe volgens F. NAU, *L'expansion nestorienne en Asie*, Parijs 1914; een brief van Johannes de Monte Corvino volgens de *Annales Ecclesiastici* van Raynaldus; vier uittreksels van de reisbeschrijving van Odoricus de Portu Naonis uit een niet gedateerde vertaling; twee brieven van de H. Franciscus Xaverius uit de vertaling van THIBAUT, *Lettres de Saint François Xavier*, Brugge 1922; de breve van Paulus V over de ,,Chinese liturgie" volgens de *Collectanea S.C. de Propaganda Fide*, Rome 1907; twee brieven van de keizerin Helena en twee brieven van paus Alexander VII volgens R. CHABRIÉ, *Michel Boym*, Parijs 1933 (pp. 21-43).

Onder de titel ,,Au seuil du royaume de Dieu" zijn samengebrachte en onvolledige vertaling van de instructie van de Propaganda Fide aan de apostolisch vicarissen van het jaar 1659, uittreksels van N. TRIGAULT, *Histoire de l'expédition chrétienne*, Parijs 1718, van de *Relation historique* van Adam Schall volgens de uitgave van P. Bornet en van de *Lettres Edifiantes et Curieuses* (pp. 45-183).

De titel ,,nouvelles fondations" brengt uittreksels van J. GABET, *Etat des missions catholiques en Chine*, 1848, en wel de paragraaf ,,Cause du peu de fruits des missions, absence d'un clergé indigène"; een uittreksel van E. BECKER, *Le révérend père Joseph Gonnet de la Compagnie de Jésus*, Hokienfou 1907, over de vereiste hoedanigheden in de missionaris; een ,,tableau de la Chine" van mgr. J. B. de Guébriant, verschenen in J. MARITAIN, *Primauté du spirituel*, Parijs; de brief van V. Lebbe aan mgr. Reynaud van september 1917, zonder bronopgave; een uittreksel van een conferentie van mgr. C. Costantini ,,Contra spem in Spem" met verwijzing naar *Les questions missionnaires*, fasc. 8, Lophem-bij-Brugge, de brief *Ab Ipsis* van 15 juni 1926 en de instructie ,,*Plane Compertum*" van 7 december 1939 volgens *Pie XI, pape des missions* (185-232). Daarna volgen een serie ,,Textes protestants" zonder duidelijke bronvermeldingen.

Ofschoon er over de keuze van de teksten en de uitgaven, waaruit deze vertaald of geciteerd worden, wel een en ander zou te zeggen zijn, moeten wij hiervan afzien, omdat de schrijver op het einde van zijn inleiding, welke deze teksten in hun historisch kader wil plaatsen, zegt: ,,Ne prétendant pas faire oeuvre scientifique, il nous est arrivé, par suite de la difficulté à avoir accès aux sources originales, de ne pas donner toute la précision désirable sur certaines références bibliographiques" (p. 19).

Nijmegen M. VAN OSS

BEN RADEMAKER C.ss.R., *Petrus Donders, pelgrimage naar een melaatsendorp*, Paul Brand Bussum 1956. 184 blz. Prijs f 6,90.

Het doel van de schrijver, een beknopte historische schets te geven ,,die door een eenvoudige chronologische lijn en door een veelvoud van interessante feiten tegelijk goed overzichtelijk en prettig leesbaar wil zijn", achten wij voor een goed deel bereikt. De omstandigheden, waarin Petrus Donders, die gelukkig in deze schets maar zeer zelden het ,,Heilig Peerke" wordt genoemd — geleefd heeft,

worden op pakkende wijze beschreven en de heiligenfiguur wordt er ons sympathieker door. Vooral heeft het ons getroffen, dat hij, ofschoon werkend in de toenmalige omstandigheden van een Nederlandse kolonie, ook echt missionaris heeft willen zijn en op zoek ging naar heidenen buiten de centra: de hoofdstukken ,,Op zoek naar Indianen" en ,,De donkerste hoeken van het oerwoud" zijn het meest interessant. Jammer zijn er echter blijkbaar van de eigenlijke missie-activiteit te weinig details bewaard gebleven. Dit verwondert ons des te meer, omdat reeds dertien jaar na de dood van Petrus Donders een begin werd gemaakt met de diocesane processen om zijn eventuele heiligverklaring voor te bereiden. Dit doet ons wellicht ook beter begrijpen, waarom de meeste middeleeuwse *Vitae* dikwijls, wat het eigenlijke leven van de heilige betreft, zo aan de oppervlakte blijven: zo weinig opvallend waren zij geweest en zo gauw was men hen vergeten!

Nijmegen M. VAN OSS

JOSEPH VAN HECKEN C.I.C.M., *Les réductions catholiques du pays des Ordos.* Les Cahiers de la Nouvelle Revue de science missionnaire, XV Schöneck/Beckenried (Zw.) 1957. 103 blz.

Deze studie is gebaseerd op de overvloedige Europese, Chinese en Mongoolse literatuur betreffende het gebied van Ordos — gelegen in de noordelijke ,,elleboog" van de Gele Rivier — en de rijke archieven van het bisdom Ninghsia. Na een overzicht hiervan bestudeert de schrijver in het eerste gedeelte (10-63) de geleidelijke infiltratie van Chinese handelslui en landverhuizers in dit Mongoolse gebied en, de houding van de elkaar opvolgende regeringen en van de burgerlijke en militaire machthebbers tegenover deze kolonisatie. Het tweede gedeelte laat zien, hoe de missionarissen van Scheut van de plaatselijke omstandigheden gebruik gemaakt hebben om hier te missioneren door er ,,reducties" op te richten, aldus hier genoemd wegens hun overeenkomst met die van Paraguay. Achtereenvolgens worden de techniek en de sociale, economische en religieuze aspecten hiervan besproken en de resultaten van deze methode afgewogen.

Zal het thans en later wellicht onmogelijk zijn de geschiedenis van vele missies van China en Mongolië op te maken, voor deze sector is de geschiedenis tenminste vastgelegd dank zij de brede ontwikkeling, de noeste en bekwame verzamelijver en de rijke ervaring van de schrijver.

Nijmegen M. VAN OSS

DR. H. BRINK O.P. e.a.: *Theologisch Woordenboek. Aflevering* 6. Kol. 2041-2456. J. J. Romen en Zonen, Roermond, 1956.

Deze zesde aflevering van het Theologisch Woordenboek omvat de trefwoorden: godsdienstigheid tot Jansenisme. Als meer uitvoerige artikelen hebben we o.a. genoteerd: hoop (kol. 2275-2290) door A. M. Hosten, en huwelijk (kol. 2316-2349) door een nieuwe medewerker, P. Anciaux, professor aan het Groot-Seminarie van Mechelen. Verder bevat deze aflevering een meer dan gewoon aantal puntige biografieën van heiligen (Grignion de Montfort, Hippolytus van Rome, Clemens Maria Hofbauer, Ignatius van Loyola), pausen (Gregorius de Grote, Honorius I,

Hormisdas), H.H. Vaders (Gregorius van Nazianze, Gregorius van Nyssa, Hilarius van Poitiers, Ignatius van Antiochië, Irenaeus, Isidorus van Sevilla), godgeleerden (Robert Grosseteste, Henricus van Gent, Hervaeus Natalis, Hugo van St.-Victor), wijsgeren, (Heidegger, Husserl) geestelijke schrijvers (Henricus Mande, Hendrik Herp), enz. Men mag de bekwame medewerkers wel dankbaar zijn, dat zij hun kennis en tijd beschikbaar hebben willen stellen om van dit Theologisch Woordenboek een betrouwbare en up-to-date gids te maken, waarbij men zich snel en goed kan oriënteren over een bepaald begrip, vraagstuk of persoon. Redactie en uitgeverij verdienen een welgemeende gelukwens, omdat zij tot dusver erin geslaagd zijn de afleveringen van dit veelomvattend werk, waarvan thans de helft voltooid schijnt te zijn, regelmatig te doen verschijnen.

Nijmegen A.M.

Dr. R. J. Mohr: *Missionsethnologie. Ein wissenschaftliches Programma.* 24 S. Dekker & Van de Vegt N.V. Nijmegen-Utrecht 1956.

Dr. R. J. Mohr, hoogleraar in de Culturele Anthropologie (volkenkunde) aan de R.K. Universiteit te Nijmegen heeft zijn inaugurale rede van 5 oktober 1956 in druk doen verschijnen. Bij zulke gelegenheden ontwikkelt men in een soort troonrede zijn programma en licht men de zich toegedachte taak nader toe in termen, die ook het grote publiek enigszins vatten kan. Zo deed ook prof. Mohr. In duidelijke woorden (zelfs in het Nederlands uitgesproken) omschrijft hij allereerst het vak van de culturele anthropologie, bakent het af tegenover andere verwante vakken en noemt als het object van deze studie: de culturen van de tegenwoordige natuurvolken. Hieruit blijkt het contact van de volkenkunde met de missionering, zodat hij een lans breekt voor een echte „missie-etnologie". Deze heeft dan tot taak de etnologische problemen te bestuderen, waarmede de missonaris bij zijn bekeringswerk onder de primitieve volken te maken krijgt, o.a. de kwestie in hoeverre de autochtone beschavingen waardevolle elementen, bouwstenen, kunnen leveren, die als grondslag kunnen dienen voor de opbouw van een christelijke cultuur. Prof. Mohr maakt onderscheid tussen cultuur en civilisatie; eerste is in wezen theocentrisch, laatste anthropocentrisch. Het paideuma, de ziel van de beschaving, ligt immers in de religieuze houding van deze mensen tegenover de hen omringende wereld. In hun totalitaire levensbeschouwing zien ze alles van godsdienstig standpunt. De culturele vormen, waarin deze verhouding tot uitdrukking komt, zijn van relatieve waarde. De missie-etnologie zal nu de functionele samenhang tussen godsdienst en beschaving moeten nagaan om deze eenheid ook zoveel mogelijk te doen handhaven in het christianiseringsproces; alleen hierdoor zal het christendom, dat hun gebracht wordt geïntegreerd worden in de religieuze structuur van deze volken. Prof. Mohr wijst op vele en waardevolle aspecten van de missie-etnologie.

Tilburg P. Dr. Gregorius O.F.M.Cap.

Jef Last: *Zo zag ik Indonesië.* 318 pag. N.V. Uitgeverij W. van Hoeve, 's-Gravenhage-Bandung 1956.

Jef Last is een veel besproken en veel omstreden figuur. Hij is de zoon van een Lutherse vader en een katholieke moeder, die echter niet meer praktiseerde en

alleen nog tot St.-Antonius bad, als ze iets verloren had! Hij is in contrasten opgegroeid; mede uit reactie tegen het rechtse liberalisme van de vorige generatie is hij in het uiterst linkse kamp verzeild geraakt. Hij is steeds links-georiënteerd gebleven, ook in dit boek, maar de jaren hebben zijn democratische opvattingen gematigder, evenwichtiger, zijn oordeel rijper gemaakt. Reeds vanaf zijn jeugd ging zijn belangstelling uit naar Indonesië, in zijn studententijd in Leiden werd ze nog versterkt door het contact met de latere Indonesische leiders, die er eveneens studeerden en door zijn sympathie voor de vrijheidsstrijd van de Indonesische studenten; hij vervulde zelfs een bestuursfunctie in de Liga tegen koloniale onderdrukking. Aan de contacten, die in Leiden werden gelegd, had hij het te danken, dat hij na de soevereiniteitsoverdracht een uitnodiging kreeg om naar Indonesië te komen; vier jaar lang is hij er geweest; hij bezocht de verschillende eilanden van de republiek met de beste introducties. Gedurende deze tijd trad hij in verbinding met de leidende functionarissen, maar ook met de eenvoudige kampong- en stadsbevolking; hij bezocht diverse onderwijs-instellingen, kunstkringen en industriële bedrijven. Nu geeft hij kristisch, eerlijk en onverbloemd zijn reisindrukken weer in dit journalistiek-knap geschreven boek. Reisbeschrijvingen van globe-trotters, die zonder vak-opleiding een paar maanden in de tropen hebben doorgebracht, moet men meestal wantrouwen; dit boek heeft echter een uitzonderlijke waarde. De feiten, de situaties van het tegenwoordige Indonesië worden er met elkaar in verband gebracht als de veelkleurige steentjes van een mozaïek; er ontstaat een totaal beeld. Men zou zijn beschrijving objectief kunnen noemen, maar neen: het is en blijft Jef Last, de kunstenaar-schrijver, die het geheel toch sterk persoonlijk heeft beleefd, verwerkt en het beeld met eigen visie weergeeft. Het karakter van het boek heeft er door gewonnen. Natuurlijk heeft daardoor dit boek ook zijn ,,défauts de la qualité". Zijn indrukken zijn soms erg beperkt, soms te gering om er over te kunnen schrijven, zoals b.v. op Kalimantan Barat (Borneo), waar de schrijver blijkbaar alleen maar kennis heeft genomen van een primitief Daya-schooltje en het Chinees-communistisch schoolsysteem, terwijl het prachtig opgebouwde katholiek onderwijs (lager-, middelbaar- en nijverheidsonderwijs) dood gezwegen wordt. Waarom? In het katholieke Dayase onderwijscentrum, dat immers Njarumkop feitelijk voor heel West-Borneo is, had hij nationalisme, vooruitgang en Indonesische beschaving in volledige harmonische uitbouw kunnen bewonderen. We nemen aan, dat hij daarop niet opmerkzaam is gemaakt, want hij toont een eerlijke belangstelling voor de resultaten van het missiewerk op Flores (257-272). We kunnen nauwelijks verwachten, dat het inzicht van Jef Last juist is omtrent sommige christelijke verschijnselen; het is de oudstrijder van de Spaanse burgeroorlog, als hij schrijft over de mythologie van de verrijzenis en explosief enige exegetische randbemerkingen geeft, die met het onderwerp niets te maken hebben en bovendien kant noch wal raken (237-240). Hoe komt hij erbij om de katholieke missionarissen met de Spaanse conquistadores Cortes en Pizarro (die trouwens ook onderling sterk verschilden) gelijk te schakelen en te insinueren, dat er ,,een predikant aan boord was van iedere slavenhaler"? Dit zijn dwaze slagzinnen! Jef Last is een kritische geest; hij velt een scherp oordeel (en niet zonder reden) over de communistische Indonesische vakverenigingen, omdat ze door hun demagogie en met name door hun stakingen het goedkope

succes van een loonsverhoging najagen, maar anderzijds de economische ontwikkeling van Indonesië doen stagneren, de investering van buitenlands kapitaal tegenwerken en het algemene welvaartspeil drukken. Hij steekt zijn antipathie tegen het Russisch communisme niet onder stoelen en banken: „de politieke partij, voor wie juist een toenemende nood en zwakkere economie de beste voedingsbodem betekenen." (314) De koloniale gezindheid van vele Nederlanders van vóór de oorlog vindt natuurlijk bij deze rasechte democraat geen genade. maar van de andere kant blaast hij ook de anti-Nederlandse agitatoren geen wind in de zijlen, want hij wijst ook eerlijk op hetgeen Nederland in Indonesië tot stand heeft gebracht. Hij heeft kritiek, maar nog veel meer begrip en waardering voor de prestaties van de jonge Indonesische staat. Natuurlijk behoeft men het niet steeds met zijn opvattingen eens te zijn; de schrijver zelf zal wel niet anders verwachten. Een onbevooroordeeld lezer moet echter toegeven, dat zijn visie op vele situaties en verhoudingen meestal verhelderend en dikwijls verrassend juist genoemd moet worden.

Tilburg P. Dr. Gregorius O.F.M.Cap.

Abbé J. Monchanin S.A.M. et Dom Henri Le Saux O.S.B.: *Ermites du Saccidânanda. Un essai d'intégration chrétienne de la tradition monastique de l'Inde.* Collection „Eglise vivante". Casterman, Tournai-Paris, 1956. (21 × 14) 208 blz.

In de Katholieke Illustratie van 1 december ll. verscheen een kort, doch boeiend relaas, geïllustreerd door foto's, van een interview met de auteurs van dit boek, dat inderdaad in beleving werd gebracht vooraleer het geschreven werd. Het is een warm pleidooi, brandend van liefde tot Christus en tot de goddelijke Drieëenheid, om in de missionering van Indië — naast en samen met de huidige actieve apostolaatsmethoden, wiens volle bestaansrecht voorzeker erkend blijft — ook beroep te doen op het christelijk eremijten- en kloosterleven, dat de eeuwen door in Europa en Azië van na het tijdperk der vervolgingen zulke waardevolle vruchten heeft afgeworpen. Het lijkt immers zo aangepast te zullen zijn aan de diepste roerselen der zielen in Indië, waar sinds eeuwen een weelderig eremijten- en koosterleven bloeit en wacht op zijn providentiële aanvulling en voltooiing door de christelijke openbaring en de genade van Christus, de mensgeworden Zoon Gods. Het krachtig woord van Paulus indachtig „omnibus omnia factus" en in de glorieuze voorbeelden van een pater de Nobili en een H. Joannes de Britto terug opnemend, zijn twee paters Benedictijnen en een Abbé van de „Société des Auxiliaires des Missions", Indiër geworden met de Indische kloosterlingen en kluizenaars en beschrijven zij hier het verheven ideaal, dat hen daarbij voor ogen staat: een overplanten naar Indië — met zeer ruime aanpassing aan alle plaatselijke aangelegenheden — van het oorspronkelijke Benedictijnse leven tot en met het primitiefste eremijtenleven (St.-Benedictus in Subiaco!) in spelonken en wouden. Ondertussen hebben zij zich vertrouwd gemaakt met de uitgebreide Hindoeïstische literatuur daaromtrent wat ze ook toelaat een eerste poging te wagen om een verregaand parallel te trekken tussen de Indische en onze Westeuropese begrippen, waarin zij trachten dat ideaal te vertolken. Ten dienste van de niet-ingewijde lezer werd

achteraan een woordenlijst met uitleg (glossaire) voorzien, die ook hem zal toelaten enigszins te beseffen welke een verstrekkende overeenkomst kan gevonden worden tussen het contemplatieve leven in het Hindoeïsme en in het Christendom. Dit werk moge dan ook warm aanbevolen worden aan alle missievrienden.

Leuven PROF. DR. J. DE MUNTER S.J.

Linguistic Survey of the Northern Bantu Borderland, Vol. I; Oxford University Press, 1956.

Hoeveel aandacht de koloniserende mogendheden sinds ongeveer een eeuw ook aan Afrika besteed hebben, de taalkaart van het zwarte werelddeel vertoont nog allerlei zwakke en onzekere plekken. De zone tussen de zgn. Sudan en het bantugebied, reikend van Kamerun tot de Atlantische Oceaan, is daarvan wel het beste voorbeeld. En het onaangename is, dat de onzekerheid op dit gebied direct met allerlei diepe vragen uit de afrikanistiek als zodanig samenhangt. Er is een tijd geweest, dat de Afrikanisten kort en scherp meenden te weten, wat ,,bantu"-talen, ,,sudan"-talen en wat ,,hamitische"-talen waren. Sinds juist de beschreven overgangszone echter allerlei tussentypes blijkt te omvatten, is men deze zekerheid echter kwijt.

Het eerste wat in een dergelijk geval gedaan kan worden, is uiteraard de feiten vaststellen precies naar ze zijn. Het voorstel dat het Internationale Afrika Instituut een ,,field survey" zou organiseren in het noorden van de Belgische Kongo, in Noord Uganda en Kenya, dateert reeds van 1946. Zowel Franse als Engelse en Belgische onderzoekers zouden aan de expeditie deelnemen (P. Jacquot, Capt. Richardson, P. Hackett, V. van Bulck S.J.), terwijl het team vóór het vertrek te Londen, onder leiding van de professoren M. J. Guthrie en A. R. Tucker, een zekere ,,initial training" zou doormaken, teneinde de gemeenschappelijke te volgen methode zo goed mogelijk vast te stellen en aan te leren. In de periode tussen juni 1949 en januari 1951, ruw genomen dus in een tijd van anderhalf jaar, is vervolgens het ,,field work" doorgevoerd.

Een enorme hoeveelheid materiaal is tijdens de zeer inspannende arbeid vergaderd, en een eerste overzicht, door een drietal prachtige kaarten verlucht, ligt thans voor ons. Nadere publikaties, waarin o.a. ook het grammaticale en de lexicologische gegevens zelf zullen worden opgenomen, volgen nog. Het totale werk wordt op niet minder dan 35 delen geschat; 16 voor de bantutalen en 19 voor de niet-bantutalen.

Slechts enkele van de meest opvallende resultaten kunnen hier vermeld worden, voorzover de gegevens thans reiken. In het algemeen kan men misschien het beste zeggen, dat de oude taalkaart van Afrika, die in hoofdzaak slechts uit drie horizontale stroken bestond (1 hamito-semitische talen; 2 sudantalen; 3 bantutalen) sterk gerelativeerd is. De grenzen en de begrippen zijn minder star geworden, en men heeft ook oog gekregen voor allerlei subtypen, tussenvormen en varianten. En misschien mag hieraan worden toegevoegd, dat het begrip ,,taaltype" zelf evident aan het verschuiven is. Onmiskenbaar wordt dit in onze dagen minder statisch opgevat dan men dit wel deed in het eerste deel van de negentiende eeuw, onder invloed der evolutionistische rassenleer.

Zo blijken midden in het traditionele bantuterrein nog verscheidene enclaven te schuilen, waar regelrecht bantuide, of zelfs ,,sudan"-talen worden gesproken, en omgekeerd. Men moet werken met kaartjes op zeer ruime schaal om in bepaalde gevallen ten volle recht te doen aan de complexe situatie. Zozeer lopen de grenzen in en door elkaar.

Verder werden er allerlei aanwijzingen gevonden voor een zeker gemeenschappelijk substraat in het Uele-Ubangigebied. V. van Bulck suggereert daarvoor de oude naam Aequatoriale talen, die reeds bij Fr. Müller voorkomt (uiteraard in een enigszins andere betekenis). Men dient daarbij een aparte Ubangi- en een Uelesector te onderscheiden.

Een totale typologie die voor alle talen uit het sudangebied geldt, blijkt niet gevonden te kunnen worden. V. van Bulck meent daarom zelfs te mogen voorstellen, het begrip ,,sudantalen" thans zonder meer uit de afrikanistiek te schrappen. Persoonlijk lijkt het mij niet, dat de argumenten voor deze conclusie reeds voldoende zijn. Het hangt er maar vanaf, wat men precies met de typologie zou bedoelen. Ons begrip ,,taalfamilie" wordt veelal, ook in het besproken werk, nog te star en te onbewegelijk opgevat. De vergelijkende taalkunde kan een zeker historisch perspectief niet missen, evenmin als elke andere geesteswetenschap. En zo zou het zeer wel mogelijk zijn, dat een zekere typologische reconstructie hier nog mogelijkheden en perspectieven vond, die de concrete fenomenologie actualiter niet meer vindt.

Zeer interessant is ook, dat in het onderzochte gebied géén eigenlijke pygmeeëntaal werd aangetroffen. Telkens kwam men bij de pygmeeëngroepen voor een taal te staan, die hetzij ter plaatse hetzij elders ook door de omringende negers werd gesproken. In het taalgebied van West Ubangi, dat door het team niet bereisd werd, liggen de verhoudingen wellicht anders in dit opzicht, naar men weet.

Een laatste punt is nog, dat het lingala, de bekende verkeerstaal uit het noorden van Belgisch Kongo, nergens als ,,moedertaal" van een groep autochtonen bleek voor te komen. Dit is dus, althans tot op zekere hoogte, een opmerkelijk verschil met b.v. het suahili van Oost Afrika.

Maar wat voor waarde hebben al dergelijke taalkundige zaken nu voor de missiologie? Zo kan men zich afvragen. Heeft het nu wel zin daarover te refereren in een tijdschrift als Het Missiewerk? Het antwoord kan kort zijn. De tijd is voorbij, dat men de vestiging van een missiepost of de uitbreiding daarvan ,,zo maar" kon laten geschieden. Ook de zuiver natuurlijke factoren tellen daarbij, en in niet geringe mate mede. Hoeveel arbeid en energie is er in de missie in de voorafgegane tijd verloren gegaan, of althans niet ten volle nuttig besteed, enkel doordat men bij het ,,plannen" der actie niet voldoende rekening hield met de eigen aard, ook de eigen taalkundige aard, der inheemse bevolking. Goed de taal van het land te spreken, is overal de sleutel gebleken tot het hart der te missioneren groepen. Bij nader toezien, is ook niets begrijpelijker dan dat. De taal is voor de mens nu eenmaal meer dan wat de tong spreekt. Zijn gehele wezen, in alle vormen en uitingen, trilt daarbij mee. Maar als dat zo is, dan kan de missiebisschop ook een blik op de taalkaarten van zijn gebied niet schuwen. Integendeel! Zijn missiepolitiek dient daarvan, en van de andere verwante gegevens, als uit te gaan. Het

aloude thomistische beginsel: ,,Gratia non destruit naturam sed perficit!" geldt ook hier.

Nijmegen J. WILS

J. KIGGEN, *English-Ateso dictionary*, London 1956; XIX + 532 pp.

Het teso is, taalkundig gesproken en in de Afrikaanse verhoudingen gezien, een vrij ,,kleine" taal. Het wordt door twee stamgroepen gesproken, vooreerst in noordoost Uganda, ten noorden van het Kyogameer, en verder in een bepaald grensgebied tussen Kenya en Uganda, rond Tororo. Het totaal aantal sprekers bedraagt bijna vijfhonderd duizend. Father Kiggen is vrijwel de eerste, die zich dieper met deze taal heeft bezig gehouden. Het contact dateert reeds van 1912. Thans verschijnt het eerste deel van zijn woordenboek, ingeleid door een twaalftal paginas over de spelling, de vormleer en de syntaxis. Het laatste viertal jaren had fr. Kiggen de hulp van een inheemse priester uit de Ngorastreek, de weleerw. Heer John Eneku, die — o, navolgenswaardig voorbeeld! — door zijn bisschop geheel voor het taalkundige werk was vrijgemaakt.

Hoe fr. Kiggen zijn wetenschappelijke taak opvat, weet ieder die ooit een van zijn boeken consulteerde (zie Het Missiewerk; jrg. 29, 1950, 266ss.). De gegevens worden als direct uit de mond van de Afrikanen opgetekend; en de lemmata worden steeds enigszins ingedeeld naar de bijzondere gebruikswijze van het woord. Zo krijgt de lezer de gegevens voor zich in de best hanteerbare vorm.

Het teso is een zeer rijke taal met een uiterst complexe structuur. Het meest opmerkelijke punt is wel het voorkomen van een nominaal woordgeslacht, dat minstens ten dele biologisch-seksueel gefundeerd is, en met bepaalde prefixen wordt aangeduid. Op grond van dit punt, en andere zaken die daarmee samenhangen, houdt fr. Kiggen het teso zelf voor een hamitische taal (,,unmixed with foreign elements"). De internationale commissie, die in 1949 en 1950 de noordbantugrens onderzocht, formuleert wel iets veiliger ,,nilo-hamitic language".

Naar het schijnt, is ook het manuscript voor de teso-grammatica door fr. Kiggen reeds voltooid. Het moge de volhoudende en ervaren auteur gegeven zijn, deze spoedig te kunnen publiceren, als ook uiteraard het teso-Engelse deel van zijn woordenboek. Hij heeft thans de taalkundige zintuigen geprikkeld. Wie, die het wel meent met de missie en de afrikanistiek, zal niet naar meer verlangen?

Nijmegen J. WILS

A. A. GERBRANDS, *Kunst als cultuur-element, in het bijzonder in Neger-Afrika*, Leiden 1956.

In deze Leidse dissertatie is praktisch alles kritisch verwerkt en bijeengezet wat er over de negerplastiek bekend is. Ook voor missionarissen, die zich voor de opbouw van een inheemse christelijke kunst interesseren, kan deze daarom zeer nuttig zijn. Dr. Gerbrands, etnoloog van professie, maakte eerst in 1947 van dichtbij de organisatie mee van de tentoonstelling ,,Afrikaanse Kunst", die in dat jaar te Leiden in het Rijksmuseum voor Volkenkunde werd gehouden. Later kreeg

hij nog gelegenheid tot een persoonlijk bezoek aan West-Afrika, en nadere studie van bepaalde grote Europese collecties.

In tegenstelling tot de sociale structuur, de ergologie en de economie der primitieve volkeren is de studie der zgn. ,,primitieve" kunst niet langer dan ruim een eeuw oud. De te volgen methode staat hier daarom nog niet geheel vast. Het is dus begrijpelijk dat het eerste deel van dr. Gerbrands' boek aan bepaalde algemene vragen en begrippen is gewijd. Waar ligt de grens tussen kunst en niet-kunst bij de buiten-Europese volkeren? In welke zin is de kunst hier ,,primitief"? Zeker niet in de zin van ,,minderwaardig" of ,,ruw en onbeholpen".

De studie der ,,primitieve" kunst heeft in het algemeen dezelfde ontwikkeling doorlopen als die van de culturele anthropologie in het algemeen. De zuiver historische oriëntatie, die onder invloed van het negentiende eeuwse evolutionisme stond, is men reeds lang gepasseerd. Naturalistische en geometrische vormen blijken vanaf het begin contemporain te zijn geweest. De nieuwere beschouwing let met name op de stijlcriteria der bestudeerde voorwerpen, en stelt aan de hand daarvan bepaalde ,,stijlprovincies" op, die soms op zeer diepe samenhang, ook in ander opzicht, kunnen wijzen. Nog moderner is weer de functionele of de socioculturele richting, waarbij ook dr. Gerbrands zich aansluit. Drijvende tendenz is daarbij de plaats van het element ,,kunst" te bepalen in het totale cultuurgeheel.

Eigenlijk is alleen — met enkele excepties — in Afrika de kunst een object van ,,field work" geweest. Daarop concentreert dr. Gerbrands dan ook verder zijn studies, voornamelijk steunend op de gegevens van Himmelheber, Vandenhoutte, Griaule en de beide Spiritijner missionarissen J. en F. Vissers. Stam voor stam is de functie van de plastiek, en in het bijzonder die van de maskers, weer enigszins anders. Globaal genomen, kan men alleen zeggen, dat de kunst bij de bestudeerde volkeren een sociaal-culturele functie, en in veel gevallen — met name geldt dit voor de maskers — een sacrale functie draagt. Het kunstwerk deelt op de een of andere wijze ook in het onzienlijke, en stelt dit daarom tegenwoordig. De maskers hangen duidelijk samen, nu weer eens met de heersende kosmologische denkbeelden, dan weer met de wereld der voorouders, en ook wel met deze beide ordes tegelijk. Bij de Dan (Ivoorkust) b.v. geldt het masker als het beste middel om de voorouders, en via hen het opperwezen (*Zlan*) zelf, ten gunste van de gemeenschap te laten ageren. Een masker is daarom ook nooit een zuiver individueel bezit; de priester beslist mede over het gebruik. Het is ook in de enigszins afzijdig staande hut van deze laatste figuur, dat de vooraanstaande Dan begraven worden. De go-meester (priester) is het alom tegenwoordige, duidelijk merkbare gezag in het stamleven. Bij de Dogon, een bevolkingsgroep in de bocht van de Niger houden de maskers nauw verband met het dodenritueel. En elk masker is de symbolische uitbeelding van een klein of groter aspect van het scheppingsdrama dat daarmee nauw verbonden is.

Weer enigszins anders is het gesteld met de beeldsymboliek in Cabinda, de Portugese enclave ten noorden van de Congo monding. Heeft de vrouw hier b.v. kritiek op het gedrag van haar man en dreigen er ernstige huwelijksmoeilijkheden, dan brengt zij hem, terwijl hij met andere mannen eet, het voedsel in een pot, afgedekt met een houten deksel met een toepasselijke plastiek, die als in spreekwoordvorm haar klacht tot uiting brengt. Hoe snel en gemakkelijk het volk op

een dergelijke symbolentaal reageert, blijkt wel hieruit, dat de christenen thans analoge plastieken ook aanbrengen op de wanden van hun kerkjes. Een „biblia pauperum", die aan bepaalde Europese middeleeuwse gebruikers herinnert!

In zijn laatste hoofdstuk omschrijft dr. Gerbrands kort en scherp de functie van de kunst in een zgn. „primitieve" gemeenschap. Daar zijn religieuze, sociale' politieke, economische aspecten etc., die stam voor stam telkens weer in andere verhoudingen voorkomen. Een voortreffelijke, veelzijdige en voorzichtige analyse!

Nijmegen J. Wils

Ansu Kumar Datta, *Tanganjika: A government in a plural society*; Leiden, 148 pag., 1956. Niet in de handel.

Ten behoeve van de vele tientallen Nederlandse missionarissen, die in Tanganjika werkzaam zijn, en die onvermijdelijk op bepaalde momenten ook met de Engelse bestuursinstanties te maken krijgen, zij met een enkel woord de aandacht gevestigd op deze Leidse dissertatie. De auteur is een jonge Indiër, die te den Haag studeerde aan het International Institute for Social Studies, met steun van de Netherlands University Foundation For International Coöperation.

Na een korte historische inleiding en een definitie van het begrip „plural society", dat uit de Amerikaanse sociologie stamt, volgt in twee uitvoerige hoofdstukken een up-to-date schets, resp. van het Territorial Government en het Local Government. Rechten en plichten, machten en restricties van elk der bevoegdheidskringen worden zorgvuldig nagegaan. Van een dieper gaande beoordeling der feiten onthoudt de auteur zich meestal. Het is er hem vooral om te doen, de bestaande toestand te schetsen. Hoezeer de Afrikanen in Tanganjika overal juridisch-administratief in de minderheid zijn, niet alleen tegenover de Blanken maar ook tegenover de verschillende typen van Indische immigranten, weet ieder. Een al te lang leven voor de hier geschetste regelingen kan men dus wel niet verwachten. Men staat enkel voor een overgangstoestand, en binnen afzienbare tijd zal het evenwicht wel moeten omslaan.

Nijmegen J. Wils

W. A. Braasem, *Moderne Indonesische Literatuur*; C. P. J. van de Peet, 100 pag., A'dam 1954.

Voor velen in den lande is de Indonesische revolutie van 1945 als uit de lucht komen gevallen; of hebben hoogstens toevallige militaire en politieke omstandigheden daartoe aanleiding gegeven. Een onweer schrijft echter lang reeds zijn tekenen aan de hemel vóór het losbreekt, naar ieder weet. En de goede verstaanders weten die te lezen vóór het te laat is, of minstens te reïnterpreteren en in een zekere samenhang bijeen te vatten als de slag eenmaal daar is.

Van juridische zijde is de opkomst van het Indonesische nationalisme reeds herhaaldelijk beschreven. Van cultureel-literaire kant geeft W. A. Braasem een aardig overzicht in dit kleine boekje. Het is geen nieuws dat hij brengt, maar de voornaamste zaken staan goed en afgewogen bij elkaar, en er is een overvloed van citaten, vertalingen en bibliografische gegevens.

De vormen van de oude klassieke Maleise literatuur, de sja'ir en de pantun, zijn reeds aan het begin van de negentiende eeuw goeddeels dood. Nieuwe vormen treden zéér duidelijk aan de dag in de twintiger jaren van onze eeuw. De oudere edities van Balai Pustaka, het officiële Kantoor voor de Volkslectuur, dat in 1917 werd opgericht, dragen reeds de sporen daarvan. In de dertiger jaren volgt dan Pudjangga Baru, het eerste zelfstandige culturele Indonesische tijdschrift, waarvan Sutan Takdir Alisjahbana één der voornaamste medewerkers was. Allerlei nieuwe vormen, tot het sonnet en de ‚short story' toe, worden nu ook in het Indonesisch beoefend. De invloed van de zgn. Tachtiger Beweging uit het moederland is zeer groot. Een romantische grondtoon overweegt, en vooral in de latere jaren krijgt de bahasa indonesia, de nieuwe Maleise eenheidstaal die door de jongeren als nationale taal aanvaard is, hoe langer hoe meer de overhand.

Onder de Japanse bezetting, maar vooral ook daarna, treedt dan de Angkatan '45 op. Een realistische grondtrek, tot op het rauwe toe, breekt nu door; de sfeer is sterk internationaal gericht, al oefenen Nederlandse figuren als Marsman, Slauerhoff en Du Perron zeker ook sterke invloed uit. De kloof met de generatie van Pudjangga Baru wordt hoe langer hoe wijder, al is het niet eenvoudig hier de verschillen scherp te stellen. In ieder geval is de cultus van het „schone", individualistisch opgevat, na de tweede wereldoorlog voor goed voorbij. De tendens is veel meer sociaal gericht. Dat de eenheid onder een dergelijke groep kunstenaars niet lang bewaard blijft, spreekt van zelf. Bijna iedere vriendenkring gaat weer over tot de uitgave van een eigen tijdschrift (Mimbar Indonesia; Zenith enz.).

Als inleiding voor jonge en oudere missionarissen kan Braasem's boekje zeker goede diensten bewijzen. Wie dieper in de stof wil indringen komt vandaar wel verder naar studies als die van de hoogleraren Hooykaas, Teeuw, Drewes, Gonda e.a.

Nijmegen J. WILS

Sacra Congregatio de Propaganda Fide
Prot. N. 707/57

Rome, le 18 février 1957

Révérendissime Monseigneur,

Je Vous remercie de tout coeur du magnifique ouvrage „*Missiegeschiedenis*" que Vous avez eu l'amabilité de me faire parvenir.

Déjà au premier coup d'oeil on peut se rendre compte de l'immense somme de travail que sa rédaction Vous a demandé; mais bien plus que l'espoir, je puis Vous donner la certitude que cette semence, que sous cette forme Vous avez jetée dans le sol fertile des Pays-Bas Catholiques, portera des fruits, non seulement de connaissances missionnaires, mais surtout de zèle et même de vocations apostoliques.

Que le Maître de la Moisson Vous bénisse, de même que l'Institut de Missiologie de l'Université Catholique de Nimègue, et puisse-t-Il par votre intermédiaire susciter d'autres Boniface et Willibrord.

Veuillez agréer, Révérendissime Monseigneur, l'assurance de mon religieux respect et de mon entier dévouement en Notre-Seigneur.

P. Card. FUMASONI BIONDI
Préfet de la Propagande

† P. SIGISMONDI Secr.

Rév. me Mgr. Alphonse Mulders
Directeur de l'Institut de Missiologie
de l'Université Catholique
Nimègue

DR. ALPH. MULDERS

ROMEINSE DOCUMENTEN EN BESTUURSMAATREGELEN BETREFFENDE DE MISSIE UIT HET JAAR 1956

In onze jaarlijkse bijdrage tot de missiografie, welke thans voor de zesde maal verschijnt, hebben we wederom op de eerste plaats een chronologische lijst samengesteld van officiële documenten van Rome betreffende de missie uit het jaar 1956, ingedeeld in verschillende categorieën; we voegen hieraan telkens de vindplaats in de Acta Apostolicae Sedis toe.

In verband met het feit, dat dit „Commentarium officiale" de documenten gewoonlijk pas geruime tijd na datum en niet in chronologische volgorde publiceert, werden in deze lijst ook nog enkele documenten uit het vorig jaar opgenomen, voor zover deze nl. de vorige maal (H.M. 1956, blz. 2-15) nog niet konden worden vermeld of waarvoor althans nog niet naar de A.A.S. kon worden verwezen.

Op de tweede plaats geven we een overzicht van de oprichting, resp. afsplitsing van nieuwe kerkelijke territoria, van de verheffing van bepaalde missiegebieden tot een hogere rang, van de benoemingen van kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders (apostolische internuntii, delegaten, vicarissen, prefecten, administratoren enz.), van de naamsveranderingen en grenswijzigingen der missiegebieden, enz.

Terwijl de meeste door ons gebezigde afkortingen bekend verondersteld mogen worden, vermelden we hier nog de betekenis van enkele minder bekende: C.R. = Congregatie der Verrijzenis; F.S.C.J. = Zonen van het H. Hart van Jesus; M.S.F.S. = Missionarissen van de H. Franciscus van Sales; S.X. = Sociëteit van de H. Franciscus Xaverius voor buitenlandse missiën.

CONSTITUTIONES APOSTOLICAE

14 Septembris 1955. – De Africa Gallica et de Insula Madagascaria. – In Africae Gallicae Territoriis et in Madagascaria Insula nova Ecclesiarum Episcoporumque series statuitur, Ecclesiastica nempe Hierarchia. A.A.S. 48 (1956) 113.

20 Septembris 1955. – De Phnompenh (Canthoensis). *Quod Christus.* – A Vicariatu Apostolico de Phompenh, in Indosina, quaedam territoria

detrahuntur, e quibus novus Vicariatus Apostolicus „Canthoensis" constituitur. A.A.S. 47 (1955) 849.

20 Septembris 1955. – Chunchonensis. *Etsi sancta Ecclesia.* – Apostolica Praefectura Chunchonensis ad dignitatem perducitur Apostolici Vicariatus, iisdem finibus nomineque servatis. A.A.S. 48 (1956) 192.

28 Januarii 1956. – Insularum Bermudarum. *Etsi curae.* – Apostolica Praefectura Insularum Bermudarum ad gradum et dignitatem Vicariatus Apostolici evehitur. A.A.S. 48 (1956) 373.

20 Februarii 1956. – Nairobiensis-Meruensis (De Kitui). *Quoniam superna.* – Ex Archidioecesi Nairobiensi atque e Meruensi dioecesi quaedam distrahuntur partes, quae in novae Praefecturae Apostolicae formam rediguntur, de Kitui nomine. A.A.S. 48 (1956) 437.

20 Februarii 1956. – Portus Hispaniae (Castriesensis- S. Georgii in Insula Grenada). *Crescit Ecclesia.* – Ab Archidioecesi Portus Hispaniae quaedam separantur Insulae, e quibus duae creantur dioeceses, „Castriesensis" ac „S. Georgii in Insula Grenada" nuncupandae. A.A.S. 48 (1956) 488.

20 Februarii 1956. – Agraensis (Meerutensis). *Quandoquidem Christus.* – – Ab Archidioecesi Agraensi quaedam territoria distrahuntur quae in formam novae dioecesis rediguntur, Meerutensis appellandae. A.A.S. 48 (1956) 555.

20 Februarii 1956. – Uagaduguensis (Kupelaënsis). *Quo suavi animi.* – Ex Archidioecesi Uagaduguensi quaedam separantur regiones, quae in novae formam dioecesis rediguntur, Kupelaënsis nuncupandae. A.A.S. 48 (1956) 557.

29 Februarii 1956. – Jamaicae (Kingstonensis). *Sanctorum Mater.* – Apostolicus Vicariatus Jamaicae ad gradum perducitur cathedralis sedis, „Kingstonensis" appellandae. A.A.S. 48 (1956) 439.

29 Februarii 1956. – Belizensis. *Cum Christus Jesus.* – Vicariatus Apostolicus Belizensis ad dignitatem dioecesis evehitur. A.A.S. 48 (1956) 560.

29 Februarii 1956. – Guyanae Gallicae. *Qua sollicitudine.* – Apostolicus Vicariatus Guyanae Gallicae ad dignitatem perducitur dioecesis, Caiennensis nuncupandae. A.A.S. 48 (1956) 600.

29 Februarii 1956. – Guyanae Anglicae (Georgiopolitanae). *Quoniam gravissimum.* – Apostolicus vicariatus Guyanae Anglicae ad gradum et dignitatem evehitur. Cathedralis Ecclesiae, Georgiopolitanae nuncupandae. A.A.S. 48 (1956) 602.

2 Martii 1956. – De Ucayali (Requenaënsis-Pucallpaënsis). *Cum petierit.* A Vicariatu Apostolico de Ucayali quaedam territoria distrahuntur, e

quibus duo novi vicariatus apostolici constituuntur; quorum alter Requenaënsis appellabitur, alter Pucallpaënsis. Vicariatus apostolicus praeterea de Ucayali nomen accipit Sancti Raymundi. A.A.S. 48 (1956) 604.
7 Aprilis 1956. – Villavicentien. (Vichadaënsis). *Cum Apostolis Christus.* – A Vicariatu Apostolico Villavicentiensi quaedam regio separatur, ex qua efficitur Praefectura Apostolica Vichadaënsis. A.A.S. 48 (1956) 645.
23 Aprilis 1956. – Kongoloënsis-Stanleypolitani (Kinduensis). *Apostolica Sedes.* – Ab Apostolicis Vicariatibus Kongoloënsi et Stanleypolitano, in Congo Belgico, quaedam separantur territoria, quibus novus Vicariatus constituitur, „Kinduensis" nuncupandus. A.A.S. 48 (1956) 647.
23 Aprilis 1956. – Tamalensis-Ketaënsis (Navrongensis). *Semper fuit.* – A Dioecesibus Tamalensi et Ketaënsi quaedam territoria detrahuntur, quibus nova quaedam dioecesis conditur, „Navrongensis" appellanda. A.A.S. 48 (1956) 649.
23 Aprilis 1956. – De Sintang. *Cum, ingenti sane.* – Apostolica Praefectura de Sintang, quae est in Indonesia, ad gradum Vicariatus Apostolici evehitur. A.A.S. 48 (1956) 654.
29 Aprilis 1956 – Likuniensis-Zombaënsis (Dedzaënsis). *Etsi cotidie.* – Ab Apostolicis Vicariatibus Likuniensi et Zombaënsi quaedam territoria detrahuntur, e quibus novus Apostolicus Vicariatus constituitur, qui „Dedzaënsis" appellatur. A.A.S. 48 (1956) 652.
25 Junii 1956. - Daloënsis (Gagnoaënsis). *Sanctissimum.* - E dioecesi Daloaënsi quaedam regiones detrahuntur, quibus nova quedam dioecesis constituitur, „Gagnoaënsis" appellanda. A.A.S. 49 (1957) 113.
3 Augusti 1956. - Patnensis (De Bhagalpur). *Etsi hoc tempore.* - A Patnensi dioecesi, in India, quaedam separantur territoria, e quibus nova efficitur apostolica praefectura „de Bhagalpur". A.A.S. 49 (1957) 119.

LITTERAE APOSTOLICAE

4 Septembris 1954. – *Quae una ab origine.* – Beata Maria V. ab origine Immaculata praecipua Caelestis Patrona constituitur praefecturae apostolicae Galapagensis. A.A.S. 48 (1956) 200.
21 Octobris 1954. – *Perfugium salutis.* – Templum B. Mariae V. de Monte, in suburbio Bombayensis Urbis exstans, Basilicis Minoribus accensetur, ac insuper Bombayensi Emo Ordinario facultas committitur coronandi Imaginem B. Mariae V. in eodem asservatam. A.A.S. 48 (1956) 252.
16 Novembris 1954. – *Recens constitutas.* – Beata Maria V. in Caelum

Assumpta praecipua Caelestis Patrona dioecesis Umtatanae declaratur. A.A.S. 48 (1956) 367.
28 Octobris 1955. – *Quod Sanctus.* – Praecipuus Caelestis Patronus renuntiatur Sanctus Benedictus Abbas totius Pieterburgensis Abbatiae nullius, in Africa Australi. A.A.S. 48 (1956) 656.
16 Martii 1956. – *Christi Regno.* – Basilicae Minoris titulo ac dignitate honestatur ecclesia cathedralis Sancti Thomae Apostoli, Madraspolitanae et Meliaporensis archidioecesis in India. A.A.S. 48 (1956) 565.
5 Maii 1956. - *Haud parvum.* - Beata Maria Virgo Immaculata praecipua Patrona Caelestis Ketaënsis dioecesis et sanctus Michaël Archangelus ejusdem dioecesis Patronus aeque principalis declarantur. A.A.S. 49 (1957) 29.

EPISTULA

25 Decembris 1955. – *Pergrato.* – Ad Emum P. D. Valerianum tit. S. Mariae in Via Lata S.R.E. Presb. Cardinalem Gracias, Archiepiscopum Bombayensem, quem Legatum mittit ad Conventum Eucharisticum ex Foederali Unione Birmana in Rangunensi urbe celebrandum. A.A.S. 48 (1956) 126.

NUNTIUS RADIOPHONICUS

2 Decembris 1956. – Christifidelibus datis Insularum Philippinarum ob alterum Conventum Eucharisticum Nationalem in urbe capite Manilensi coadunatis. A.A.S. 48 (1956) 834.

DECRETA S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE

8 Maii 1955. – *Mutanen-Rawalpinden.* – Decretum de mutatione finium dioecesium. A.A.S. 47 (1955) 858.
13 Maii 1955. – *Ajmerensis (Ajmerensis et Jaipurensis).* – Decretum de dioecesis appellatione. A.A.S. 47 (1955) 859.
18 Novembris 1955. – *Sancti Ludovici Senegalensis.* – Decretum de finium designatione Praefecturae Apostolicae. A.A.S. 48 (1956) 527.
12 Decembris 1955. – *Taboraën-Bukobaën.* – Decretum dismembrationis et unionis. A.A.S. 48 (1956) 528.
12 Decembris 1955. – *Josen-Oturkpoën.* – Decretum dismembrationis et unionis. A.A.S. 48 (1956) 529.
11 Februarii 1956. – *Camberrensis et Gulburnensis Wollongongensis.* – Decretum de mutatione finium dioecesium. A.A.S. 48 (1956) 582.

11 Februarii 1956. – *Camberrensis et Gulburnensis-Bathurstensis.* – Decretum de mutatione finium dioecesium. A.A.S. 48 (1956) 583.
14 Junii 1956. – *Jessorensis (Khulnensis).* – Decretum. Dioecesis Jessorensis deinceps „Khulnensis" appellabitur. A.A.S. 48 (1956) 730.

Onder de organisatorische maatregelen, welke in 1956 door de S. Congregatio de Propaganda Fide werden getroffen of althans voorbereid – verschillende immers van de te nemen maatregelen geschieden niet door decreten van de Propaganda, maar krijgen haar beslag door apostolische constituties of brieven – noemen we op de eerste plaats de oprichting, resp. afsplitsing van *nieuwe kerkelijke territoria* in de gebieden, welke aan de rechtsmacht van de Propaganda zijn onderworpen.

Bisdommen: op 20 februari 1956 het bisdom Castries, toevertrouwd aan de Congregatie der Zonen van de Onbevl. Maagd van Luçon, en het bisdom St. Georges van het eiland Grenada, toevertrouwd aan de Dominicanen, beide afgesplitst van het aartsbisdom Port of Spain (Britse Antillen); het bisdom Meerut, afgesplitst van het aartsbisdom Agra (India) en toevertrouwd aan de Capucijnen; het bisdom Koupela (Boven-Volta), afgesplitst van het aartsb. Ouagadougou en toevertrouwd aan de inheemse clerus; op 23 april 1956 het bisdom Navrongo (Goudkust), afgesplitst van de bisdommen Tamale en Keta, toevertrouwd aan de Witte Paters; op 25 juni 1956 het bisdom Gagnoa, afgesplitst van het bisdom Daloa (Ivoorkust), ressorterend onder het aartsb. Abidjan en toevertrouwd aan de S.M.A.

Apostolische vicariaten: op 2 maart 1956 de apost. vicariaten Requena, toevertrouwd aan de Capucijnen, en Pucallpa, toevertrouwd aan de Sociëteit voor vreemde missiën van Quebec, beide afgesplitst van het apost. vicariaat Ucayali (Peru); op 23 april 1956 het apost. vicariaat Kindu, afgesplitst van de apost. vicariaten Kongolo en Stanleyville (Belg. Congo), toevertrouwd aan de Paters van de H. Geest; op 29 april 1956 het apost. vicariaat Dedza, afgesplitst van de apost. vicariaten Likuni en Zomba (Nyassaland) en toevertrouwd aan de inheemse geestelijkheid.

Apostolische prefecturen: op 20 februari 1956 Kitui, afgesplitst van het aartsb. Nairobi en het bisdom Meru (Kenya) en toevertrouwd aan de Sociëteit van St. Patrick voor de vreemde missiën; op 7 april 1956 Vichada, afgesplitst van het apost. vicariaat Villavicenzio (Colombia) en toevertrouwd aan de Montfortanen; op 3 augustus 1956 Bhagalpur, afgesplitst van het bisdom Patna (India) en toevertrouwd aan de reguliere Derde Orde

van de H. Franciscus; op 19 december 1956 Pala, afgesplitst van het bisdom Garoua (Fr. Kameroen) en toevertrouwd aan de Oblaten van de Onbevlekte Maagd Maria.

Tot de rang van bisdom werden *verheven:* op 29 februari 1956 het apost. vicariaat Jamaica (Grote Antillen), hetwelk voortaan Kingston wordt genoemd, rechtstreeks onder de H. Stoel ressorteert en blijft toevertrouwd aan de Jezuïeten; het apost. vicariaat Belize (Brits Honduras), hetwelk dezelfde naam behoudt, rechtstreeks onder de H. Stoel ressorteert en blijft toevertrouwd aan de Jezuïeten; het apost. vicariaat Frans Guyana, hetwelk voortaan Cayenne wordt genoemd, rechtstreeks onder de H. Stoel ressorteert en blijft toevertrouwd aan de Paters van de H. Geest; het apost. vicariaat Brits Guyana, hetwelk voortaan Georgetown wordt genoemd, ressorteert onder de metropolitaan-aartsb. zetel Port of Spain en blijft toevertrouwd aan de Jezuïeten.

Tot apostolisch vicariaat werden *verheven* de apostolische prefecturen: op 28 januari 1956 de apost. prefectuur van de Bermuda-eilanden, die blijven toevertrouwd aan de Congregatie der Verrijzenis; op 23 april 1956 de apost. prefectuur Sintang (Borneo), die blijft toevertrouwd aan de Montfortanen.

Behalve van de reeds genoemde kerkelijke ressorten werden bij decreet van de Propaganda nog de volgende *namen veranderd:* op 2 maart 1956 werd de naam van het apost. vicariaat Ucayali (Peru) veranderd in San Ramon; op 14 juni 1956 werd de bisschopszetel van Jessore naar Khulpa (Pakistan) verplaatst en de naam van het bisdom dienovereenkomstig veranderd.

Ook hadden er verschillende *grenswijzigingen* plaats: op 18 november 1955 werden de grenzen van de apost. prefectuur Saint Louis du Sénégal omschreven; op 12 december 1955 werden de grenzen tussen het aartsb. Tabora en het bisdom Bukoba (Tanganyika) gewijzigd; op 12 december 1955 werden de grenzen tussen het bisom Jos en de apost. prefectuur Oturkpo (Nigeria) gewijzigd; op 11 februari 1956 werden de grenzen tussen het aartsbisdom Canberra en Goulburn en het bisdom Wollongong (Australië), alsmede de grenzen tussen genoemd aartsbisdom en het bisdom Bathurst gewijzigd; op 25 juni 1956 werden de grenzen tussen het bisdom Daloa (waarvan het nieuwe bisdom Gagnoa werd afgesplitst) en het bisdom Katiola (Ivoorkust) gewijzigd.

Met betrekking tot het kerkelijk bestuur in de missiegebieden hadden de volgende *benoemingen* plaats.

Tot *bisschop* werden benoemd: op 20 september 1955 R. P. Humilis Yang Kuang Chi O.F.M. tot bisschop van Jüzea; op 29 februari 1956 R. P. Dominicus de Bandra (in de wereld Rom. Athaide) O.F.M. Cap. tot aartsbisschop van Agra (India); R. P. Ant. Reiterer F.S.C.J. tot bisschop van Lydenburg (Transvaal); mgr. Barth. Evangelisti O.F.M. Cap., tot dusver tit.-aartsb. van Brysis, tot bisschop van Meerut (India), met behoud van de persoonlijke titel van aartsbisschop; mgr. David Hickey S.J., tot dusver tit.-bisschop van Bonitza, tot bisschop van Belize (Brits Honduras); mgr. Alfred Marie C.S.Sp., tot dusver tit.-bisschop van Mundinitza, tot bisschop van Cayenne (Frans Guyana); mgr. Rich. Lester Guilly S.J., tot dusver tit.-bisschop van Adraa, tot bisschop van Georgetown (Brits Guyana); mgr. J. McEleney S.J., tot dusver tit.-bisschop van Zeugma in Syrië, tot bisschop van Kingston (Grote Antillen); R. P. J. M. Etrillard S.M.A. tot bisschop van Daloa (Ivoorkust); R.D. Dieudonné Yougbaré tot bisschop van Koupela (Boven-Volta); op 24 maart 1956 R.D. Elias Mchonde tot tit.-bisschop van Adraa en hulpbisschop van mgr. Edg. A. Maranta O.F.M. Cap., aartsb. van Dar-es-Salaam (Tanganyika); mgr. Fr. Esser O.S.F.S., tit.-bisschop van Claneus, tot dusver apost. vicaris van Keetmanshoop (Zuid-Afrik. Unie), tot coadjutor met recht van opvolging van mgr. H. J. Thünemann O.S.F.S., bisschop van Keimosa; op 20 april 1956 mgr. F. X. Lacoursière W.P., tot dusver bisschop van Mbarara (Uganda), tot tit.-bisschop van Amadassa; op 29 april 1956 R. P. Fr. Markall S.J. tot tit.-aartsb. van Cotyaeum en coadjutor met recht van opvolging van mgr. Aston Chichester S.J., aartsb. van Salisbury (Zuid-Rhodesië); op 4 juli 1956 R.P. David Swamidoss Pillai M.S.F.S. tot bisschop van Vellore (India); R.P. And. Duirat S.M.A. tot bisschop van Bouaké (Ivoorkust); mgr. J. M. Etrillard S.M.A., tot dusver bisschop van Daloa, tot bisschop van het pas opgerichte bisdom Gagnoa (Ivoorkust; R.P. P. Rouanet S.M.A. tot bisschop van Daloa (Ivoorkust); R.P. Hieronymus Lingenheim S.M.A. tot bisschop van het opgerichte bisdom Sokode (Togo); R.P. Ed. L. McGurkin M.M. tot bisschop van het pas opgerichte bisdom Maswa (Tanganyika), welk gebied tevoren toevertrouwd was aan de Witte Paters; op 18 juli 1956 R.D. J. Farmer Healy tot bisschop van Gibraltar; op 3 augustus 1956 R.D. Dante Battaglierin S.X. tot bisschop van Khulpa (Pakistan), vroeger Jessore genaamd; op 9 augustus 1956 R.D. P. Kimbondo tot tit.-bisschop van Sebela en coadjutor van mgr. Alph. Verwimp S.J., apost. vicaris van Kisantu (Belg. Congo); op 11 oktober 1956 mgr. Arth. Fr. Fox tot tit.-bisschop van

Rhinocoruritana en hulpbisschop van mgr. D. Mannix, aartsb. van Melbourne; mgr. Fr. Lyons, tot dusver hulpbisschop van Kard. Normann Thomas Gilroy, aartsb. van Sydney, tot coadjutor met recht van opvolging van mgr. R. Ryan, bisschop van Sale (Australië); op 9 november 1956 R.P. Arn. Boghaert CssR. tot tit.-bisschop van Sufetula en coadjutor met recht van opvolging van mgr. J. Moris CssR., bisschop van Roseau (Dominica, Kl. Antillen); R.P. W., in de wereld K., Hartl O.F.M. Cap. tot tit.-bisschop van Stratonica en coadjutor met recht van opvolging van mgr. G. B. Beck O.F.M. Cap., apost. vicaris van Araucania; op 14 november 1956 mgr. Fr. Ald. Dorrego, tot dusver tit.-bisschop van Fussala, tot aartsb. van Tingitana; mgr. Frid. Osterrath O.S.B., tot dusver tit.-bisschop van Tingitana, tot tit.-bisschop van Sycdra; op 17 november 1956 Rev.D. M. Otunga van de seculiere clerus van het bisdom Kisumu (Kenya) tot tit.-bisschop van Tacape en hulpbisschop van mgr. F. Hall M.H.F. bisschop van Kisumu; op 23 november 1956 mgr. Ast. Chichester S.J., tot dusver aartsb. van Salisbury, tot tit.-aartsb. van Velebusdy; op 9 december 1956 mgr. J. Freeman tot tit.-bisschop van Ermopolis en hulpbisschop van Z.Em. Kard. Gilroy, aartsbisschop van Sydney (Australië); op 11 december 1956 R.P. J. M. Ogez W.P. tot bisschop van Mbarara (Uganda); R.D. Bern. Gantin van de seculiere clerus van het aartsb. Cotonou (Dahomey) tot tit.-bisschop van Tipasa in Mauretanië en hulpbisschop van mgr. L. Parisot S.M.A., aartsbisschop van Cotonou.

Uit dit overzicht blijkt, dat in het jaar 1956 vijf inheemse bisschoppen van de Latijnse ritus werden benoemd, nl. op 29 februari mgr. D. Yougbaré, wereldgeestelijke, tot bisschop van Koupela (Boven-Volta) en mgr. Rom. Athaide O.F.M. Cap. tot aartsbisschop van Agra (India); op 24 maart mgr. E. Mchonde, wereldgeestelijke, tot coadjutor van de aartsbisschop van Dar-es-Salaam (Tanganyika); op 4 april mgr. D. Swamidoss Pillai M.S.F.S. tot bisschop van Vellore (India); op 9 augustus mgr. P. Kimbondo, wereldgeestelijke, tot coadjutor van de apost. vicaris van Kisantu (Belg. Congo).

Tot *administrator apostolicus* werd benoemd: op 16 maart 1956 R.P. H. de Jordy W.P. tot administrator apostolicus van het bisdom Mbarara (Uganda).

Tot *apostolisch vicaris* werden benoemd: op 28 januari 1956 R.P. Rob. St. Dehler C.R. tot tit.-bisschop van Clazomena en apost. vicaris van de Bermuda-eilanden; op 29 februari 1956 R.P. George Pearce S.S.C.C. tot tit.-bisschop van Attala in Pamphylië en apost. vicaris van de Schippers-

eilanden (Samoa); R.P. Gust. Raballand M.E.P. tot tit.-bisschop van Eguga en apost. vicaris van Phnom-Penh (Cambodja); op 24 maart 1956 R.P. Ed. Schlotterback O.S.F.S. tot tit.-bisschop van Balanea en apost. vicaris van Keetmanshoop (Z.-Afrik. Unie); op 7 april 1956 R.P. Gesu Serrano Pastor C.M.F. tot tit.-bisschop van Hypselis en apost. vicaris van Darien (Panama); op 29 april 1956 R.P. Manfred Staverman O.F.M. tot tit.-bisschop van Mosynopolis en apost. vicaris van Hollandia (Nederl. Nieuw Guinea); op 9 november 1956 R.P. P. Martin S.M. tot tit.-bisschop van Selinonte en apost. vicaris van Nieuw-Caledonië; Rev. D. Corn. Citsulo v. d. seculiere clerus van Likuni, tot tit.-bisschop van Bonizza en apost. vicaris van Dedza (Nyassaland); op 11 november 1956 R.P. Jos. Roland Prévost M.E.Q. tot tit.-bisschop van Ammaedara en apost. vicaris van Pucallpa (Peru); R.P. Ign. Dogget O.F.M., tot dusver apost. prefect van Aitape (Austr. Nw. Guinea), tot tit.-bisschop van Mundinizza en apost. vicaris van genoemd gebied; R.P. Fr. J. Doyle M.S.C., tot dusver apost. prefect van Samarai (Melanesië), tot tit.-bisschop van Onufi en apost. vicaris van genoemd gebied; op 9 december 1956 R.P. J. M. (in de orde Michael) Holterman O.P. tot tit.-bisschop van Vagada en apost. vicaris van Curaçao; R.P. Vinc. Ign. Kennally S.J. tot tit.-bisschop van Sassura en apost. vicaris van Karolinen en Marshall-eilanden (Stille Oceaan); op 11 december 1956 R.P. J. A. Tscherrig CssR. tot tit.-bisschop van Nefeli en apost. vicaris van Reyes (Bolivia); op 22 december 1956 R.P. P. Martin S.M. tot apost. vicaris van Nieuw-Caledonië (Oceanië).

Bij decreet van de S.C. de Prop. Fide werden „ad suum beneplacitum" tot *apostolisch prefect* benoemd: op 31 juli 1956 R.P. E. Pied S.M.M. tot apost. prefect van Vichada (Colombia); R.P. L. E. Garcia (Yarumal) tot apost. prefect van Arauca (Colombia); op 7 augustus 1956 R.P. Urb. McGarry v. d. reguliere Orde v. d. H. Franciscus tot apost. prefect van Bhagalpur (India); op 19 oktober 1956 R.P. W. Dunne M.S.S. Patr. tot apost. prefect van Kitui (Kenya); R.P. Dom. Ros Urraiza M.E. Burgos tot apost. prefect van Wankie (Zuid-Rhodesië).

Nijmegen

A. BASTIAENSEN C.M.

MYSTIEK LICHAAM EN MISSIEPLICHT

Men kan pessimistisch zijn ten aanzien van het succes van de Kerk in de wereld, maar men zal moeten toegeven dat zij de laatste honderd jaar een formidabele werkzaamheid heeft ten toon gespreid. Er zijn niet veel landen meer waar zij zich niet op een of andere manier toegang heeft verschaft. Die uitbreiding van het missieveld en het missiewerk, zoals die met name sinds een honderd jaar heeft plaats gevonden, vertegenwoordigt een som van gebed en actie, van beleid en energie, van geld ook en materiële steun, waarover wij ons misschien vergeten te verbazen, maar die toch onze verwondering verdient. En natuurlijk staat hier voorop het werk zelf in de niet-katholieke gebieden, maar, afgezien nog van de factor gebed die onberekend moet blijven, was dit resultaat voor een zeer groot deel onbereikbaar geweest zonder de doorlopende steun vanuit de gevestigde christenheid. Hierbij moet nog in overweging komen dat het in hoofdzaak de gaven van de gewone man zijn geweest die de prestaties in de missies mogelijk hebben gemaakt, in tegenstelling met de missionering van de ontdekkingstijd, die voor een belangrijk deel door de koninklijke schatkisten van Madrid en Lissabon gefinancierd is. De moderne praktijk had het grote voordeel dat er een algemene missiebelangstelling ontstond, die weliswaar vaak oppervlakkig en onberedeneerd was, maar die toch getuigde van medeleven met de noden der Kerk.

Of misschien moeten we zeggen dat het aanvankelijk meer uit medelijden met de ellendige toestand der heidenen was dat de beurzen opengingen. Dit is geleidelijk veranderd: het is de verdienste van de missiologie deze verandering te hebben teweeggebracht. Men ging zich namelijk bezinnen op de geweldige activiteit die zich ontplooide, niet in het minst overigens om ze nog hoger te kunnen opvoeren. Het zou prachtig zijn als men van wat overal gebeurde een plicht kon maken die onderdeel was van het christelijke leven. Natuurlijk waren er de pauselijke aansporingen, maar die konden tenslotte niet volledig bevredigen, omdat zij zich meer over de feitelijke situatie uitspraken, en bovendien, ook van pauselijke documenten is het goed een eventuele dogmatische achtergrond na te gaan. Wat hiervan zij, het lijkt dat het verschijnen (niet de tekst) van Maximum Illud, als op zoveel terreinen die met de missie te maken hebben, ook hier van grote betekenis is geweest. Het duurt tenminste niet lang of

we vinden de overgang in de missieprediking van het ongeluk der heidenen naar de groei der Kerk volledig voltrokken in een artikel in Het Missiewerk [1] van de hand van pater Feijen M.S.C., dat de sprekende titel draagt: Hij Moet Groeien. De schrijver legt sterke nadruk op de eenheid van de Kerk met Christus: wij, de Kerk, zijn Christus' ledematen en vormen met Hem het éne Mystieke Lichaam. Groei van dit Lichaam is groei van Christus: Christus' belang en ons belang vallen dus samen; Christus' apostolische taak is de onze. Weliswaar heeft ieder lidmaat zijn aparte functie, maar de apostolische bezieling moet het deel zijn van allen: geestelijk apostolaat, aldus pater Feijen.

Er komt dan nog een merkwaardige toevoeging, ongeveer in deze zin: ieder lidmaat heeft het voor het goed verrichten van eigen functie nodig dat ook de andere ledematen hun taak goed waarnemen, m.a.w. de christen op het thuisfront heeft er voor zijn eigen christen-zijn behoefte aan dat de missionaris goed werkt. Ongetwijfeld is dit waar, maar voor de hand ligt de zaak precies omgekeerd te beschouwen: de missionaris heeft er voor zijn werk behoefte aan dat de christen thuis zijn taak goed verricht. Deze conclusie heeft pater Feijen niet getrokken: misschien vreesde hij dat zijn pleidooi voor de algemene missieplicht er door zou verzwakken? Want de gevolgtrekking ligt voor de hand: als een lidmaat het meest effectief is voor het geheel door zijn eigen werk goed te doen, dan werkt de gelovige het best voor de missie door zijn plicht van staat perfect te volbrengen.

De moeilijkheid is reëel, maar dat neemt niet weg dat de gedachte van pater Feijen voor die tijd oorspronkelijk moet heten. Ik geloof ook dat latere studies er geen substantieel nieuwe inzichten aan hebben toegevoegd.

Pierre Charles S.J. betekent misschien in zekere zin een stap terug doordat hij de Kerk te veel op haar zelf beschouwt, los van haar Hoofd, Christus. Hij ziet de Kerk zeer sterk als een Lichaam, dat juist omdat het lichaam is moet groeien [2]. Natuurlijk is het groeiprinciep de genade, Christus, maar dit wordt alleen verondersteld, vindt geen plaats in de uiteenzetting. Hierbij sluit aan, dat, waar voor Feijen de groei van het Mystieke Lichaam bestaat in de opname van zo mogelijk alle mensen in Gods liefdesplan, gerealiseerd in de Kerk [3], voor Charles die groei zuiver geografische

[1] H.M. 3 (1921-1922), p. 5 vlgd.
[2] Missiologie, p. 67, 88.
[3] l.c. p. 11.

waarde heeft, onafhankelijk van het heil der personen. Dit heil bevorderen is een tweede taak der Kerk, maar die met de missie niets te maken heeft [1]. Waar Feijen zijn artikel zeer terecht de titel gaf: Hij Moet Groeien (in Zijn Lichaam, de Kerk), zouden Charles' uiteenzettingen het motto kunnen voeren: Zij Moet Groeien, en daarmee gaan zijn overigens sprankelende artikels niet zo diep als de simpele bladzijden van pater Feijen.

Vóór Charles schreef over de missieplicht Th. Grentrup S.V.D. in zijn Jus Missionarium [2]. Hij begint niet bij het Mystieke Lichaam, ziet de Kerk alleen als een bepaald genootschap dat van zijn stichter de opdracht heeft gekregen de wereld te bekeren. In dat genootschap is een bepaalde categorie personen, de hiërarchie, met die opdracht belast: zij zijn de gezondenen; kunnen zij niet volstaan, dan moeten de anderen helpen. Algemene missieplicht is dus iets toevalligs. Deze conclusie vindt de schrijver tot zijn eigen spijt nogal mager: hij doet nog een beroep op de plicht van liefde om ongelukkigen in hun nood te helpen (de oude motivering!). Maar de centrale gedachte van het Mystieke Lichaam ontbreekt, en daarmee hebben zijn uiteenzettingen iets van een moeizame tocht over zijwegen, terwijl de grote baan recht naar het doel leidt.

Ondertussen heeft hij onbewust scherp licht laten vallen op de moeilijkheid die pater Feijen's artikel opriep. Het is boven reeds gezegd: in het Mystieke Lichaam is ieder klimaat het meest effectief door zijn eigen functie goed te verrichten. Grentrup legt juist de nadruk op het verschil van functies in de Kerk: aan sommigen is de geloofsuitbreiding bij ambt of mandaat opgedragen – anderen zijn hiertoe niet gezonden. Men vergelijke de zondevergeving in de Kerk: slechts de priesters zijn hiertoe bevoegd [3].

Ed. Loffeld C.S.Sp. zal dit kritiseren [4]: alle organen en cellen van het Mystieke Lichaam moeten, ieder volgens eigen aard, meewerken aan het totale bonum van het Lichaam, bij de zondevergeving sommigen door absolvering, anderen door berouw en door aansporing van de naaste; bij de uitbreiding der Kerk sommigen door rechtstreekse missionering, anderen door hun medewerking in allerlei vorm. Loffeld gaat iets verder dan Feijen. Feijen immers concludeerde tot een apostolische geest, tot belangstelling voor het missiewerk, die ieder gelovige moet bezielen:

[1] o.c. p. 66.
[2] Jus Missionarium, Steyl 1925, p. 79-100.
[3] o.c. p. 93.
[4] H.M. 23 (1942), p. 29-32.

Loffeld spreekt van medewerking die ieder uit hoofde van zijn lidmaat-zijn moet geven.

In 1940 vinden we een publikatie van een ander jurist, die deze kwestie aanraakt: pater Masarei M.H.F. in zijn De Missionum Institutione[1]. Duidelijk is te merken dat hij én Grentrup én Charles gelezen heeft. Met Grentrup is hij het eens dat het feitelijke missiewerk zending veronderstelt, maar daarnaast wordt geponeerd dat in het totum per se, dat de Kerk vormt, geen werking mogelijk is, waar niet ieder deel bij is betrokken. Die betrekking is natuurlijk verschillend: ex officio is met de missionering de hiërarchie belast – de gelovigen nemen deel per modum cooperationis. Zijn stelling valt dus samen met de zienswijze die Loffeld twee jaar later tegen Grentrup zal voorstaan.

Na 1940 komen de belangrijke encyclieken van paus Pius XII: wij zullen er dadelijk aandacht aan besteden, maar vermelden eerst een studie, van oostenrijkse zijde drie jaar geleden verschenen [2], die in de gedachtengang aansluit bij de boven aangehaalde auteurs. J. Bauer wijst eerst op de moeilijkheid van de taakverdeling in het Mystieke Lichaam, moeilijkheid, die wij reeds boven ontmoet hebben. Zijn verdere uiteenzettingen lijken mij geen groot nieuws te brengen, behalve de waardevolle opmerking, misschien aan de encyclieken van Pius XII ontleend of tenminste erdoor gesuggereerd, dat in het Mystieke Lichaam de leden ten opzichte van elkaar in een rechtvaardigheidsverhouding staan. Zij hebben recht op elkaars steun uit hoofde van hun samen lidmaat zijn. In een peiling naar de componenten van de missieplicht mag dit aspect niet verwaarloosd worden.

De grote missie-encyclieken van Benedictus XV en Pius XI vertonen in hun motivering van de missieplicht weinig of geen invloed van de zich ontwikkelende nieuwe gedachten. De paus van het Mystieke Lichaam evenwel – het was niet anders te verwachten – neemt ze over en geeft ze daardoor definitieve geldigheid. Mystici Corporis verschijnt in 1943. Uitdrukkelijk wordt gezegd [3] dat de verschillende leden van Christus' Lichaam zo met elkaar verbonden zijn, dat zij elkaar moeten helpen „cum ad mutuam consolationem, tum ad ampliorem usque aedificationem totius Corporis''. Verder heet het [4] dat niet alleen de bedienaars der sacra-

[1] De Missionum Institutione, Rome 1940, p. 127 en 128.

[2] J. BAUER. Die Missionspflicht des einzelnen nach der Lehre vom Mystischen Leibe Christi. Th. Prakt. Q. 101 (1953) 269-275.

[3] A.A.S. 35 (1943), p. 200.

[4] l.c. p. 243.

menten en de religieuzen, maar ook de andere leden van het Mystieke Lichaam „pro sua cuiusque parte" de plicht hebben „impense diligenterque adlaborandi ad aedificationem et incrementum eiusdem Corporis". Met name wordt het gebed genoemd, voor alle leden der Kerk, voor hen die het apostolaatswerk verrichten en voor hen die de Kerk nog niet zijn binnengetreden.

De vijf-en-twintigjarige herdenking van Rerum Ecclesiae brengt Evangelii Praecones met uiteraard hervatting van het thema uit Mystici Corporis. Grote nadruk wordt gelegd op het werk van de leken in de Katholieke Actie[1]. En op het eind van zijn brief[2] haalt de paus zijn eigen woorden aan, die hij een jaar tevoren geschreven had aan kardinaal Fumasoni Biondi: de gelovigen moeten met alle kracht het werk der missie steunen – door de oorlog is veel verwoest en veel ledematen zijn in nood – de anderen moeten ter hulp komen: „si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra". Medewerking wordt dus gevraagd van „totus orbis catholicus quem constat singulari erga sacras expeditiones sollicitudine et caritate teneri".

Niet alles, lang niet alles wat in de laatste dertig jaar over de missieplicht het licht heeft gezien, is hier besproken, maar wij menen toch aan de hand van enig materiaal te hebben aangetoond dat de wetenschappelijke missiestudie er in geslaagd is in deze dertig jaar de motivering van de missiesteun definitief te veranderen. Dr. Loffeld maakt in zijn kritiek op Grentrup de opmerking[3], dat de auteur de opinie weergeeft zoals deze in 1924 gemeengoed was. Sindsdien is inderdaad veel veranderd. Grentrup was nu niet meer mogelijk, hetgeen Masarci bewijst. Hetgeen vooral Pius XII bewijst, die in zijn encyclieken de nieuwe beschouwing definitief heeft overgenomen.

Ondertussen is het niet eenvoudig tot een uitgewerkte conclusie te geraken. Over de hoofdzaak is ieder het eens: wil men komen tot een aannemelijke grond voor algemene steun aan het missiewerk, dan is aangewezen de leer van de Kerk als het Mystieke Lichaam van Christus. Maar er blijven moeilijkheden. Allereerst is er de kwestie van de taakverdeling in het Lichaam, die bij een naar volledigheid strevende bespreking niet achterwege mag blijven. En daarnaast brengt ons onderwerp ons in zo

[1] A.A.S. 43 (1951), p. 510 vlgd.
[2] l.c. p. 526 en 527.
[3] H.M. 23 (1942), p. 31, vn. 2.

nauw contact met het befaamde probleem van de verhouding tussen missie en apostolaat, dat wij daar niet zo maar aan voorbij kunnen gaan.

En wij willen daar zelfs mee beginnen op gevaar af de ordelijke gang van deze studie zwaar te verstoren. Het probleem missie – apostolaat stamt in zijn theoretische achtergrond van P. Charles, die op het terrein van de missiologie weldadig revolutionair is geweest zonder altijd zijn conclusies aanvaard te zien. Charles heeft hemel en aarde bewogen om het onderscheid tussen missie en apostolaat tot een wezensonderscheid te maken. Missie is de ene taak der Kerk om te groeien tot aan de uiteinden der aarde – apostolaat haar tweede plicht, de toeleg om allen op te nemen in de eenmaal gevestigde Kerk. Hij moest dus iets vinden om die geografische uitbreiding een eigen waarde te geven, vond deze tenslotte in de rijkdom die de Kerk ontvangt van de door haar bekeerde volkeren. Op verschillende plaatsen in zijn „Missiologie" heeft Charles deze gedachten uitgesproken, maar nergens vond ik ze beter onder woorden gebracht dan in een passage van E. Mersch' „Morale et Corps Mystique"[1]. De lezer veroorlove mij een lang Frans citaat. „Fait pour l'humanité le christianisme ne prend toute sa signification et toute sa physionomie qu'en informant toute l'humanité. Chaque race, chaque peuple réalise d'une façon différente le type humain: autre est le génie latin, autre le génie anglo-saxon . . . Il y a donc des façons de ressembler au Christ, d'être homme divin dans l'Eglise théandrique, que seuls certains peuples peuvent réaliser. L'Eglise catholique ne sera parfaitement chrétienne que lorsque l'incorporation de toutes les nations dans l'unique Corps du Christ lui aura permis d'expliciter toutes les virtualités divinisantes du Sauveur".

Inderdaad, hier ligt een onderscheid tussen apostolaat en missie, maar, naar mijn mening, mag men dit niet te sterk benadrukken. Men zou allereerst kunnen antwoorden, dat even goed als de volkeren de individuen verschillen en dat er dus slechts een gradueel verschil bestaat tussen het winnen van personen en het winnen van naties. Maar bovenal: ten opzichte van het eigenlijke doel van de Kerk is dit toch niet van doorslaggevende betekenis. Het gaat er de Kerk om deze volkeren katholiek te maken: dat zij hun geloof ten gevolge van hun eigen aard op een speciale manier zullen beleven, is vanzelfsprekend en het betekent ook een verrijking van de Kerk, maar . . . een bijkomstige. In de kern verrijkt wordt zij alleen door een vermeerdering van genade: of deze genade nu de Japanese religiositeit

[1] Morale et Corps Mystique, 3de uitgave, Brussel, p. 70.

weerspiegelt of die van het avondland betekent geen essentieel verschil. Het lijkt mij daarom niet toevallig dat Mersch zijn boven aangehaalde passage besluit met de regels: Ce ne sera qu'un perfectionnement accidentel, et non pas une véritable addition. Dès maintenant l'Eglise se présente comme catholique et totale.

Het lijkt mij daarom niet te bewijzen dat er tussen missie en apostolaat een essentieel verschil zou bestaan. Pater Schellinckx[1] betoogt dat het onderscheid tussen beide berust op een kerkelijk d.w.z. niet-wezenlijk criterium: de Kerk *noemt* een bepaalde vorm van apostolaat missie, nl. de werkzaamheden tot opbouw van een autonome inlandse kerk, maar het doel van deze werkzaamheden is geen ander dan dat van alle apostolaat: de uitgroei van Christus' Lichaam door de heiliging van de mens.

Er is dan ook geen wezensverschil tussen de missieplicht en de apostolaatsplicht. Wie de collecte van Willibrordus-zondag goed gedenkt vervult op zich genomen zijn plicht als lidmaat van Christus evenzeer als degene die op missie-zondag bijzonder vrijgevig is. Het is alleen een kwestie van beleid als de Kerk, geroepen tot het heil van allen, de missie speciaal benadrukt: missie is de meest effectieve weg tot vervulling van haar opdracht aan alle mensen Christus' heil te bieden. Het is dan een kwestie van discipline de lijnen van dit beleid te volgen. Daardoor kan het gebeuren dat de plicht tot missiesteun zwaarder weegt dan de plicht het apostolaat te helpen: de leiding van de Kerk maakt dit uit. Maar in een theoretische beschouwing, zo komt het ons voor, moeten de beide plichten als een en dezelfde plicht beschouwd worden, ondanks het gevaar dat de verwarring op het terrein van de terminologie nog vergroot wordt[2]. In het volgende zal dan ook geen onderscheid gemaakt worden: dit onderscheid was, behalve bij Charles, ook niet bij de auteurs te vinden. Alleen viel bij hen automatisch de nadruk op de verplichting tegenover de missie: het was er immers om begonnen die verplichting te funderen. Dat zij daarmee de apostolaatsplicht dezelfde dienst bewezen, was misschien niet de bedoeling, maar niettemin een feit.

Rest ons dan nog het hoofdprobleem. Wat is de katholiek nu verplicht voor de missie c.q. het apostolaat te doen, en welk verschil bestaat er daarbij tussen de onderscheiden leden der Kerk?

[1] SCHELLINCKX M.S.C. Katholieke Missie en Missieapostolaat. Bijdragen Nederlandse Jezuïeten, 12 (1951), p. 365, 372, 373.
[2] A. GILLES DE PÉLICHY O.S.B. Qu'est-ce qu'un Pays de Mission? Le Bulletin des Missions, 26 (1952), p. 1 vlgd.

Het lijkt mij dat het antwoord genuanceerd moet zijn, zoals overigens het tweede gedeelte van de vraag reeds suggereerde. Wellicht is volgende poging te wagen.

Van *allen* wordt gevraagd interesse. Van ons allen vraagt de paus: si non re, studio tamen apostolici laboris particeps [1] te zijn. Voor alle gelovigen immers geldt het: nostra res agitur. Het gaat er om Christus' Lichaam uit te breiden, het éne leven dat Hij met ons deelt te ontplooien. De nieuwe leden van dit Lichaam komen in *ons* geluk, en we mogen zelfs zeggen dat vermeerdering van goddelijk leven, waar ook ter wereld, de verbondenheid van de gehele Kerk met Christus versterkt. Boven alles wordt dus van ons verwacht een intense belangstelling voor het apostolische werk van de Kerk.

Deze belangstelling moet zich uiten, en wel allereerst in gebed voor de Kerk. Is de katholiek verplicht te bidden, dan is hij verplicht voor de Kerk te bidden. Er bestaat zelfs geen beter gebed voor hem, want bidden voor de Kerk is bidden voor de voltooiing van Christus' verlossing, zowel in ons zelf als in hen die nog buiten staan. De gelovige omvat aldus alle geestelijke nood ter wereld, en doet tegelijkertijd recht aan zijn eigen persoonlijkheid die tot in de kern is bepaald door de binding met Christus.

Deze belangstelling moet zich daarnaast uiten door de vervulling van de taak die ieder in het Mystieke Lichaam is toegewezen. Men werkt het best voor de Kerk als men zijn eigen werk goed verricht: de vergelijking met het natuurlijke lichaam moet hier volgehouden worden. Een pastoor die zijn parochie verwaarloost behalve op het terrein van de Pauselijke Liefdewerken, doet het Mystieke Lichaam meer tekort dan de herder die zich de missienoden niet aantrekt, maar die verder zijn zielzorgelijke plichten nauwgezet vervult. Een huisvader doet meer voor de Kerk door zijn gezin goed te leiden dan door apostolaatswerk dat hem zijn eigenlijke plicht doet vergeten. De juiste houding is dat men zijn eigen taak gewetensvol verricht in de geest van toewijding aan het geheel.

Dit alles betekent dus dat er een taakverdeling is die men binnen het kader van het Mystieke Lichaam niet mag verwaarlozen. Dit te meer niet, omdat die taakverdeling rechtstreeks missie en apostolaat raakt. De woorden missie en apostolaat betekenen beide zending; bedoeld is zending door het Hoofd der Kerk, Christus, ons toekomend langs de weg der hiërarchie. Is dus missionaris, tot wie die zending komt, hetzij bij ambt, zoals

[1] Evangelii Praecones, A.A.S. 43 (1951), p. 527.

paus en bisschoppen, hetzij door mandaat. Hij heeft de plicht tot missionering of apostolaat, niet de anderen, want dan had de zending, die in de structuur der Kerk verankerd ligt, geen zin meer. De term algemene missieplicht is dus eigenlijk ongelukkig, maar het spraakgebruik zal wel sterker blijken dan de logica.

Wij zeiden zojuist dat de missionerings- of apostolaatstaak behalve ambtelijke plicht ook opdracht, mandaat kan zijn. Dit mandaat overigens veronderstelt een bepaalde capaciteit bij degene die er mee bekleed wordt. Deze capaciteit berust bij uitstek in het sacramentele priesterschap, dat zijn drager geschikt maakt tot bedieningen die rechtstreeks het genadeleven betreffen. Het priesterschap als zodanig doet het apostolaat nog niet ontstaan: men moet gezonden zijn, maar het ligt voor de hand dat deze zending vooral hen zal bereiken die juist voor die zending gewijd zijn.

Ondertussen wordt steeds duidelijker dat ook het algemene priesterschap der gelovigen, geschonken en voltooid in doopsel en vormsel, geschiktheid meebrengt tot zending in de Kerk. Uiteraard heeft deze geschiktheid niet dezelfde waarde als bij het sacramentele priesterschap, omdat de werkingsmogelijkheid minder is, maar de praktijk der K.A. leert dat de Kerk ook leken roept tot deelname aan het apostolaat. Ook hier betreft het weer een zending: adiutrix opera, zegt de paus, of nog nader: advocata opera [1]; de opdracht van een K.A. lid heet officieel zending; de praktijk der K.A. houdt ook aan die zending vast. Ook hier dus is missie of apostolaat, bijgevolg dus ook missieplicht en apostolaatsplicht. Maar zoals de priester als zodanig nog geen missionaris is, zo is a fortiori de leek niet als zodanig gezondene. De thesis die P. Lefebvre in Chrétien . . . missionnaire? [2] verdedigt, lijkt mij moeilijk te houden. Doopsel en vormsel zijn zonder meer nog geen zending.

Voor één punt wordt in dit verband nog de aandacht gevraagd, maar dit geschiedt met aarzeling. Een priester die niet gezonden is, krijgt in geval van nood alle volmachten van de Kerk. Zou men niet a pari kunnen aannemen, dat een leek, plotseling in de situatie gekomen waarin hij apostolaat kan verrichten, door de Kerk op dat ogenblik beschouwd wordt als haar gezondene? In dat geval is ook hij apostel en schiet in zijn plicht tekort als hij de gelegenheid onbenut laat; maar in de normale omstandigheden

[1] Evangelii Praecones, passim.
[2] P. Lefebvre. Chrétien . . . Missionnaire? Eglise Vivante 7 (1955), p. 26 vlgd.

rust op hem niet de taak wegen te zoeken voor de uitbreiding van de Kerk [1].

Onze conclusies zijn nog onvolledig. Wij hebben gezegd dat ieder gelovige interesse moet hebben voor de Kerk, een interesse dat zich moet uiten in gebed voor al haar belangen en in een getrouwe vervulling van ieders plicht. Bij de gezondenen zal deze taak het rechtstreekse missiewerk of apostolaat zijn: zij zijn dus de dragers van de missieplicht der Kerk. De anderen zijn met deze plicht niet belast, maar juist op grond van hun algemeen interesse voor de Kerk hebben zij zeker de verplichting de missionarissen te steunen.

Als de gelovige voor Christus' Lichaam moet bidden, dan moet dat gebed speciaal uitgaan naar hen die voor dat Lichaam belangrijk werk verrichten. Bauer [2] merkte bovendien op dat er in het Mystieke Lichaam een onderlinge rechtvaardigheidsverhouding bestaat: de leden hebben recht op elkaars steun. Dit recht wordt groter naarmate de taak belangrijker en moeilijker is. Waar dus de missionarissen en apostelen een opdracht vervullen, die van essentieel belang is voor de Kerk, moet ons gebed, uit hoofde van ons lidmaat- en medelidmaat zijn juist hen bijzonder begeleiden. En ook weer om ons gezamenlijk lidmaatschap verdienen zij speciale hulp, als het werk, wat dikwijls het geval zal zijn, uitzonderlijk zwaar is. Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra.

Onze medewerkingsplicht dus – want missieplicht lijkt hier toch wel niet het juiste woord – berust dan enerzijds op ons lidmaatschap van het Mystieke Lichaam dat ons er toe brengt hen te steunen die in en voor dit Lichaam belangrijk werk verrichten, anderzijds op ons mede-lidmaat zijn, dat van ons vraagt die medeleden speciaal ter hulp te komen, die met een zware taak zijn belast.

Wat hier gezegd is van het gebed, geldt ook voor de materiële steun, áls deze nodig is. Zou dit laatste niet het geval zijn, als indertijd in de Patronaatsmissies, waar de subsidies uit de schatkisten vloeiden, dan lijkt er geen

[1] De benadrukking van het lekenelement in Evangelii Praecones heeft gedachten geïnspireerd zoals die te vinden zijn bij G. Peeters M.S.F.: De zin der Implantatio Ecclesiae als doel van de Missie (Het Missiewerk 33 (1954), p. 16 vlgd.) en bij L. Koch S.V.D.: Die Lehre vom Mystischen Leibe Christi und die individuelle Missionspflicht (Z.M.R. 36 (1952), p. 2 vlgd). De taak van de leek is de opbouw van een christelijke maatschappij. Zeer zeker. Maar is dit missieplicht? Met de Kerk als zodanig heeft dit geen rechtstreeks verband. Slechts voor zover het werk der leken een maatschappij „leefbaar" moet maken voor de Kerk (Cfr. Peeters l.c. p. 19 bovenaan), kan van een verwijderde missieplicht gesproken worden.

[2] Cfr. vn. 9.

aanleiding deze plicht te stellen. Waar die medewerking door een bepaalde instantie verzorgd wordt, is er van een plicht, laat staan van een algemene plicht, geen sprake. Maar deze situatie bestaat niet meer. Gelukkig! Nu hebben alle gelovigen de gelegenheid om hun liefde voor de Kerk te tonen en te versterken door een tegemoetkomen naar vermogen aan de zware materiële noden van de missie.

Hier kan inderdaad niet anders dan sprake zijn van een plicht, omdat missie een plicht is. Kunnen de missionarissen het werk niet af zonder onze geldelijke steun, dan zijn wij die verplicht te geven, omdat de belangen van de Kerk onze belangen zijn en omdat wij het als medeledematen verschuldigd zijn aan hen die ons Lichaam doen groeien.

Nijmegen

BOEKBESPREKING

Bijbels Woordenboek, samengesteld onder redactie van Dr. A. van den Born enz. Aflevering 4 (Nacht-Samaria). Tweede druk, 1956. J. J. Romen & Zonen, Roermond en Maaseik.

Op de omslag van deze vierde aflevering wordt vermeld, dat het de redactie niet mogelijk is gebleken de zeer omvangrijke stof in 800 bladzijden onder te brengen. In plaats van vier zullen daarom vijf afleveringen verschijnen. De totale omvang wordt naar schatting 926 bladzijden. De prijs zal aan de nieuwe omvang moeten worden aangepast. De redactie meent er van overtuigd te kunnen zijn, dat de intekenaren deze uitbreiding zullen appreciëren, daar het een wezenlijke verbetering van het werk betekent. We kunnen niet anders dan de redactie hierin bijvallen en menen dat de intekenaren zich wel niet zullen beklagen over de verhoogde prijs, gezien wat hun hier geboden wordt.

In deze aflevering verschijnen wederom enige artikels, die in de eerste uitgave ontbreken en die tevens een symptoom zijn voor de meer theologisch georiënteerde belangstelling, zoals onder de woorden navolgen, prediking, overlevering, Parakleet, persoon. Het woord paradijs staat onder de initialen N.J., die niet in de lijst vermeld staan en misschien een drukfout zijn voor J.N. Andere artikels zijn zodanig omgewerkt dat zij praktisch nieuw geschreven zijn. Nieuwjaar en Nieuwjaarsfeest, Oergeschiedenis, Palestina, Parousie, Rijk Gods. Vele van die nieuwe of nieuw omgewerkte artikels dragen de initialen J.N. en deze blijken een grote aanwinst te zijn. Zij zijn bijzonder goed. Het verschijnen van deze aflevering moge een nieuwe gelegenheid zijn dit Bijbels Woordenboek aan alle theologen ten zeerste aan te bevelen en aan allen die zich op een of andere manier met de H. Schrift bezig houden. Zij allen zullen er niet alleen een handig hulpmiddel in hebben zich snel te oriënteren, maar ook een middel om hun ideeën omtrent bijbelse opvattingen te verdiepen.

Nijmegen P.J.C.

DR. ANDRÉ VAN DEN EERENBEEMT C.I.C.M.

GELOVIG EN NIET KERKS

GUATEMALA, het centrum van Centraal Amerika, telt een 3.000.000 inwoners. Ongeveer 60% is Indiaan, 5% blank en de rest Mestizos, welke hier genoemd worden: Ladinos. De voertaal is Spaans, alhoewel door de Indianen onderling meestal een of ander dialect gesproken wordt, dat teruggaat op de oorspronkelijke taal der Mayas.

Staatkundig is dit land een republiek sedert 1821, toen het zich onafhankelijk verklaarde van Spanje, dat ongeveer drie honderd jaar de Capitania Guatemala geregeerd had. In juli 1954 bracht kolonel Carlos Castillo Armas de bevrijding van het communistisch regiem onder Arbenz Guzman.

Volgens kerkelijke statistieken worden haast alle inwoners, dus ongeveer 3 miljoen, gerekend als behorend tot de katholieke godsdienst.

Er is één aartsbisdom, Guatemala de la Asunción, en vijf bisdommen: San Marcos, Jalapa, Quezaltenango, Vera Paz en Zacapa. Alles tezamen zullen er 200 priesters werkzaam zijn in dit land. Er is één klein-seminarie in de hoofdstad, terwijl enige groot-seminaristen studeren op het regionaal seminarie van Centraal Amerika in El Salvador, dat onder leiding staat der paters jezuïeten.

De hoofdstad Guatemala telt ongeveer 330.000 inwoners. Het hele land is zowat vier maal zo groot als Nederland, waaruit volgt dat het dun bevolkt is.

De voornaamste voortbrengselen zijn: koffie, suiker, katoen, welke verbouwd worden in zogenaamde fincas, groot grondbezit in handen van rijke kapitalisten. De regering van Castillo Armas doet alles wat mogelijk is om het grondbezit meer te verspreiden. Het koopt fincas op, welke dan verdeeld worden onder de kleine boeren, zodat die tot zelfstandige grondbezitters uitgroeien.

Er kan ook een ontwikkeling geconstateerd worden in de industrie, alhoewel dat een proces is van lange duur. Te veel is alles geconcentreerd in de hoofdstad. De regering, in samenwerking met internationale organisaties, doet veel voor de intellectuele ontwikkeling van het land door het oprichten van steeds meer scholen, vooral op de buiten en door verspreiding van sociale en hygiënische begrippen, strijd tegen malaria, tegen tuberculosis en andere ziekten.

De tegenstelling tussen grote rijkdom en droeve armoede wil de regering zo veel mogelijk, en met legale middelen, langzaamaan doen verdwijnen.

Hoe is nu de toestand op religieus gebied?

Wanneer men dit land binnenkomt, wordt men getroffen door de katholieke atmosfeer, welke men als het ware inademt. Guatemala is een katholiek land. Uiterlijk tenminste.

Praktisch alle kinderen worden gedoopt. Er bestaat wel de verkeerde gewoonte van te lang te wachten met het brengen van het kind naar de kerk, maar dat is te verklaren door het feit, dat men feest wil vieren bij deze gelegenheid; feest vieren kost geld. Tevens moet er een peter gezocht worden, die de onkosten wil delen. Totdat alles geregeld is, kunnen er wel zes maanden verlopen zijn of langer, met gevolg dat er kinderen sterven zonder doopsel; maar degenen die in leven blijven, worden katholiek gedoopt.

Over het algemeen zullen de kinderen hun eerste H. Communie doen, ook al meer vanwege het feest en de mooie kleren, dan uit godsdienstige behoefte, want veel van die kinderen, na de plechtigheid waarin ze als engeltjes er uit zien, komen daarna niet meer in de kerk ter vervulling b.v. van de zondagsplicht.

Bijna algemeen is de deelname aan de processies, vooral die van de Goede Week. Men kan dan getuige zijn van bijna bovenmenselijke boetedoeningen, het dragen van zware kruisen, het op blote voeten lopen over de lange processiewegen, het helpen dragen van de zware beelden. De meeste mannen hebben daarvoor een speciaal paars boetekleed aan. De Goede Week is een week waarin niet gewerkt wordt: fabrieken, officiële bureaus etc. zijn gesloten, want ieder moet de gelegenheid hebben z'n devotie te kunnen botvieren. Haast elke dag van deze week is er een of andere processie, welke meestal tot diep in de nacht duurt. De kerken zijn in deze dagen stampvol. Iedereen komt wijwater halen op Paaszaterdag. Letterlijk iedereen is devoot katholiek.

In alle huizen vindt men een soort huisaltaartje, waarop allerlei heiligenbeelden en godsdienstige voorstellingen, waarvoor meestal een kaarsje brandt. Voor dit huisaltaar wordt gebeden, b.v. een of andere noveenoefening ter ere van de meest beminde heilige; wanneer iemand gestorven is, wordt hier negen avonden achtereen voor de overledene gebeden, waarbij de buurt aanwezig is. Vele winkels dragen namen van heiligen:

Santa Maria, Corazon de Jesus, San Antonio enzovoorts. De autobussen hangen bij de chauffeursplaats vol met prentjes en meestal vindt men een inscriptie: Ik stuur, maar God leidt mij.

Wanneer een kindje ziek is, komt de moeder ermee naar de kerk, en de priester moet over deze zieke een Sint-Jansevangelie lezen.

De offerblokken in de kerk worden dikwijls bedacht. Veel kaarsen branden voor de beelden. Men loopt makkelijk de kerk binnen om er even te bidden.

De mensen praten veel over de godsdienst. Elk ogenblik hebben ze de naam van God in de mond, geen zin gaat voorbij of er komt een Dank zij God, wat God wil, of iets dergelijks in voor.

Dit alles duidt op een christelijke mentaliteit, een katholieke atmosfeer. Niet tevergeefs hebben de Spaanse missionarissen deze drie honderd jaar gewerkt.

Het geloof in God en Zijn heiligen is bewaard gebleven en toch . . . het is allemaal zo uiterlijk en er beantwoordt zo weinig innerlijks aan. Waarom? Omdat Christus gezegd heeft: „Wie mij liefheeft, onderhoudt de geboden". En van dit onderhouden der geboden, is haast geen sprake.

Er is derhalve geen sprake van een zich losmaken van God of van Christus; alleen de geboden van Christus of van Zijn Kerk zeggen hun niets, een goede kern niet te na gesproken.

De meerderheid zal des zondags niet naar de kerk komen, ook daar niet waar gemakkelijk gelegenheid is. Eens per jaar wel, met een of ander feest; zelfs zijn er, die elke zondag eens even de kerk binnenlopen, maar niet om de verplichte heilige mis bij te wonen. Op vragen van de pastoor, waarom niet, hebben ze allicht een excuus; terwijl het voornaamste is: no me gusta, ik heb er geen zin in. Daar alle winkels op zon- en feestdagen open zijn en de verkoop gewoon doorgaat, vinden ze dat ze deze gelegenheid om geld te verdienen, niet mogen laten voorbijgaan. Anderen vinden de uren der missen te vroeg, anderen weer te laat. De ouders zullen ook helemaal niet hun kinderen aansporen om naar de mis te gaan, dat moeten die zelf weten.

Eens per jaar biechten of communiceren, geen sprake van. En toch zullen b.v. zij die als lid ingeschreven staan bij de Vrijmetselarij, toch een heilige mis komen bestellen voor hun overleden vader of moeder en dan ook netjes die mis bijwonen. De inconsequentie van hun handelwijze zien ze niet in. Zelfs de liberale partij, die het hardst vecht tegen de Kerk, zal

bij gelegenheid van een nationale feestdag een heilige mis laten opdragen of haar lokalen laten inzegenen door een priester.

Iemand, die regelmatig naar de kerk gaat of zijn plichten vervult, wordt aangezien en uitgemaakt voor fanaticus.

Het alcoholisme maakt ontzettend veel slachtoffers, ook onder de zogenaamde betere standen. Een echte volkskwaal, enigszins te begrijpen van de werklieden en arbeiders, vooral in de dorpen, waar de enige gelegenheid om zich te amuseren, de herberg is. Men schaamt er zich niet voor languit midden in de straat z'n roes te liggen uitslapen, ongeacht het gevaar van aangereden te worden door het verkeer. Dit alcoholisme brengt met zich mee, naast de ruïne van de familie, veel moorden en andere misdaden. Het volk is heet van natuur en al spoedig maakt een mes of een revolver een einde aan een van de ruziemakers. De kranten staan dagelijks vol van moordpartijen.

De prostitutie bloeit welderig en wordt beschouwd als een noodzakelijk iets, waar men trouwens ook geen kwaad in ziet.

Het huwelijk is niet meer heilig. Statistieken wijzen uit, dat 85% der samenlevenden niet gehuwd zijn, noch burgerlijk noch kerkelijk. De publieke opinie ziet er niets vernederends in. Men neemt de eerste de beste vrouw, leeft er mee zo lang men wil, en gaat van haar weg, als de zin weg is. De ongehuwde moeder gaat met haar kind maar weer naar haar ouders terug. Er bestaat haast geen echtelijke trouw. Talloos zijn de kinderen, die niet weten van welke vader ze zijn. In dergelijke samenleving wordt ook geen opvoeding gegeven aan de kinderen, omdat het vaderlijk gezag ontbreekt; en omdat het ouderlijk voorbeeld er niet is.

De publieke moraal is al niet veel beter. Alle filmen, die in Amerika niet toegelaten worden, worden hier vertoond, daar alle censuur ontbreekt. Zelfs kinderen gaan regelmatig alle filmen zien, zonder dat de politie daar tussen komt.

Er heerst een grove onwetendheid op godsdienstig gebied, welke bij de Indianen nog vermengd is met grof bijgeloof. Op bepaalde plaatsen wordt nog eer betuigd aan oude goden. Bij begrafenissen worden in het graf ook geld, kleren en gebruiksvoorwerpen gelegd voor de dode. Er zijn bepaalde dansen, ook tijdens de processies, welke absoluut gehouden moeten worden, omdat er anders geen goede oogst zal zijn.

De vasten- en onthoudingswet der heilige Kerk wordt praktisch niet onderhouden.

Groot geloof derhalve, zonder de werken. Wat zijn nu de oorzaken hiervan, dat dit volk tot deze toestand gekomen is?

Het liberalisme en de vrijmetselarij! Alle kerkgebouwen en kerkelijke bezittingen werden genationaliseerd reeds in de zestiger jaren der vorige eeuw. Alle religieuzen moesten het land verlaten, daar ze vreemdelingen waren. Een uitzondering werd gemaakt voor de Franse Zusters van de heilige Vincentius; deze hadden enige hospitalen onder haar hoede en waren daarom onvervangbaar. Zij mochten blijven. Derhalve geen mannelijke noch vrouwelijke religieuzen.

De seminaries werden gesloten, hetgeen tot gevolg had, dat er geen nieuwe priesters bij kwamen en dat dus ook het aantal roepingen achteruitging, waaronder het land nog altijd chronisch lijdt. Wanneer elk jaar er één priesterwijding plaats vindt, is het mooi.

De Kerk mocht geen onderwijs meer geven, zodat alles door de staat werd georganiseerd, volmaakt laïcistisch natuurlijk, met alle gevolgen van dien. Ook was het verboden, ook nu nog onder de nieuwe constitutie, dat er particuliere vormingsinstituten voor onderwijzend personeel zouden bestaan; gevolg, dat voornamelijk de onderwijzende klasse sterk antigodsdienstig was georiënteerd en ook sterk communistisch besmet.

Er was en is geen katholieke pers van betekenis, zodat de liberale pers ongestoord kan doorgaan met aanvallen te doen op de Kerk en haar werken. Het liberalisme van de dag van vandaag schijnt sterk bang te zijn voor een groei van de invloed der Kerk. Bij het minste teken van heropleving blaast deze pers de alarmtrompet en verlustigt zich wanneer op een of andere manier een kerkelijk schandaal, echt of vermeend, kan uitgebuit worden.

De laatste jaren wordt het werk der Kerk ook fel bemoeilijkt door de grote activiteit van de Amerikaanse protestanten, die in grote groepen hierheen gekomen zijn om het „bekeringswerk" aan te pakken. En hoe jammer het ook is, maar het moet gezegd worden, deze protestantse zendelingen zijn erg fanatiek en gebruiken, beschikkend over veel geld, veelal middelen, die in de moderne tijd niet meer gepast schijnen te zijn. Eens te meer is Rome de hoer van Babylon en de heilige mis de grote afgodendienst. Door het vele geld, waarover zij beschikken, kunnen ze het land overstromen met lectuur in brochuur- en boekvorm. Talloos zijn de diverse genootschappen. In een stad als Escuintla (25.000) inwoners zijn 34 verschillende protestantse genootschappen werkzaam, onderling verdeeld en toch ook weer samenwerkend. En zij hebben succes, vooral

in afgelegen plaatsen, waar zelden of nooit een priester komt. Het volk is godsdienstig van natuur en ze willen iets hebben om dat te uiten.

Het gebrek aan priesters, gevolg van de werkzaamheid van het liberalisme – en dit geldt voor alle Midden- en Zuidamerikaanse republieken – is oorzaak van de grote onwetendheid op godsdienstig gebied. Een paar jaar geleden telde het hele departamento Escuintla, een provincie zo groot ongeveer als Noord-Brabant, met een bevolking van ongeveer 150.000 zielen, slechts één priester, die in de hoofdstad der provincie resideerde, welke stad alleen al 25.000 inwoners telde. Wat kon die man doen? tenzij dopen en hier en daar, op feesten, een heilige mis gaan lezen. Op dit ogenblik staan we met negen priesters voor deze provincie en kan men beginnen met het werk te overzien.

Het gebrek aan priesters en derhalve het gebrek aan religieuze instructie, is een excuus voor deze mensen wat betreft hun onwetendheid. De heilige Pastoor van Ars heeft reeds gezegd: „laat een parochie dertig jaar zonder priester, en men zal eindigen in een beestenstal".

Wat moet en wat kan er nu gedaan worden?

Eerst en vooral meer priesters!! Elk dorp van betekenis, zeg b.v. van 3000 inwoners, zou een eigen pastoor moeten hebben. De kerk en de pastorie staat er meestal, sterk onderkomen, maar repareerbaar. Deze kerk in dat dorp als middelpunt, van waaruit een stel omliggende fincas kunnen bewerkt worden. Natuurlijk kan die priester niet altijd naar de fincas gaan, want – en dat is een moeilijkheid – de mensen op die fincas zijn werklui, die werken moeten en derhalve geen tijd hebben om veel naar de pastoor te luisteren. Praktisch is de priester, bij de administratie van die finca, alleen maar welkom, wanneer hij geïnviteerd wordt op het jaarlijkse patroonfeest. Maar de oplossing zou dan bestaan in het werven van catechisten, die regelmatig aan de kinderen, aan de vrouwen, en des avonds ook aan de mannen catechismus zouden kunnen geven. Ongelukkig wonen er op zulke fincas over het algemeen niet veel mensen, een vijftigtal, soms meer; op enige tot twee à drieduizend, haast voldoende om er een parochie te stichten. Hetgeen te doen is, wanneer er ruim voldoende priesters zouden zijn. Zo lang dit niet is, is het eerste vereiste de dorpen mét kerk, tot parochies maken en centra voor de streek.

In het dorp zelf moet het catechismusonderricht als voornaamste taak gezien worden van de priester en zijn helpers. Praedica verbum, opportune importune. Alle gelegenheden aangrijpen. Elke dag desnoods. Er is altijd

een kern, die naar de kerk komt. In het dorp b.v. waar ik mag werken, bestaat de bevolking voor het merendeel uit Indianen, onder welke een goedwillende kern is, die bij wijze van spreken naar de kerk komt, wanneer er geluid wordt, des morgens voor de mis en des avonds voor lof of rozenhoedje. Aan die kern kan eerst en vooral meer onderricht gegeven worden, opdat op de duur de kern de massa kan bewerken. Door persoonlijk contact met de mensen, door goedheid en niet door afstoten, kunnen geleidelijk aan meer mensen getrokken worden naar de zondagsmis. Elk feest, elke processie is een gelegenheid, welke aangegrepen moet worden, om de mensen, die dan komen, te wijzen op de betekenis van het dienen van God, op hun plichten als katholiek. Geleidelijk aan moet alles gebeuren: eerst hun de weg naar de kerk leren op tijden, dat de plicht hen roept; daarna kan men beginnen met hun huwelijken in orde te maken, opdat er geen beletselen zouden zijn voor het ontvangen der sacramenten. Later nog de zondagsheiliging door niet te werken, de vrijdagse vleesderving. Geleidelijk, want het gaat niet op, hen ineens de volle zwaarte der wetten op te leggen. Rekening dient ook gehouden te worden met de goede wil welke er is, de onwetendheid, het gebrek aan zondenbesef, de omgeving die niet tot deugdenbeoefening aanspoort.

Waarvandaan moeten de priesters, die er nodig zijn komen? Er is niets te veranderen aan deze waarheid: ze moeten van elders komen, want dit land telt geen roepingen. Er dient een nieuwe generatie aangekweekt te worden voordat er roepingen zullen opbloeien, én voor priester én voor religieus, mannelijk of vrouwelijk. De eerste vijftig jaar dient er derhalve hulp geboden te worden vanuit het buitenland. Priesterrijke bisdommen van Europa of Amerika moeten daarom mensen afstaan, tijdelijk of voor altijd. Zij moeten geen mentaliteit hebben van af te schaffen, wat ze hier aan godsdienstige gebruiken en . . . misbruiken zien, maar daarop voortbouwen en geleidelijk aan veredelen, datgene wat niet helemaal in orde is.

In geen geval mogen deze vreemde priesters chauvinistisch zijn, want zoals tegenwoordig overal, zijn ook deze landen zeer nationalistisch en zijn ze vast overtuigd, dat alles volmaakt in orde is.

Father Considine heeft jaren geleden reeds een boek geschreven: The call for forty thousands, waarin hij vraagt om 40.000 priesters meer voor Centraal en Zuid-Amerika. Dat geeft dus een beeld van de nood. In dit land Guatemala zouden we toch met duizend priesters moeten zijn!

Waar de Kerk voornamelijk zal moeten op werken, is het in ere herstellen van het huwelijk. In dit opzicht geeft de regering van Castillo

Armas blijk van een zeer goede kijk op de toestand van het land: de basis, het fundament, nl. het huwelijk, de familie moet weer als basis beschouwd worden en derhalve moeten de wetten er op gericht zijn het de mensen zo makkelijk mogelijk te maken een regelmatig huwelijk aan te gaan. De nieuwe ley agraria, welke er voor zorgt dat het groot-groot grondbezit verdeeld wordt in klein grondbezit, voorziet in het uitdelen van percelen grond, niet aan individuen, maar aan families. Onlangs heeft er in de kathedraal van Guatemala een massa huwelijk plaats gehad van meer dan 300 paartjes, allemaal mensen uit een soort modeldorp, door de regering gevormd in Nueva Concepción. Al deze mensen moesten, om grond te krijgen, burgerlijk gehuwd zijn. Het kerkelijke volgt dan wel van zelf.

Op het ogenblik is men in het Congres aan het discussiëren over nieuwe wetsontwerpen, welke het burgerlijk huwelijk zullen vergemakkelijken, het kosteloos maken en zonder de papieren rompslomp van vroeger. Wij priesters moeten hier het burgerlijk huwelijk laten voorafgaan aan het kerkelijke, zoals in vele landen, maar de moeilijkheid was haast steeds, dat de mensen geen burgerlijk huwelijk wilden aangaan vanwege de onkosten en vanwege de last, er aan verbonden. Natuurlijk zullen er altijd blijven zijn, die zich door geen enkele band willen laten binden, om vrijer te kunnen leven; in alle geval door de nieuwe wet, zal het ook voor de Kerk makkelijker gaan worden en zullen de mensen er eerder toekomen om ook kerkelijk hun huwelijk te laten inzegenen. Hier kunnen dus Kerk en Staat hand in hand gaan om het fundament te redden.

Dan is noodzakelijk, dat er meer katholieke scholen komen. De jongste grondwet erkent reeds het recht van de Kerk om religieus onderricht te geven, ook op de staatsscholen, maar tot nu toe is er nog niet gestipuleerd hoe en wanneer dit onderricht kan gegeven worden. Beter is altijd parochiescholen te hebben, waartoe de grondwet ook de mogelijkheid biedt, of minstens de toelating geeft.

Maar . . . dit alles kost geld. Het leven is hier zeer duur. De Guatemalaanse quetzal is gelijk aan de Amerikaanse dollar. Veel van de levensbehoeften van dit land moet ingevoerd worden, waardoor de prijs hoger komt te liggen. Een priester in dit land kan leven, maar wanneer hij een of ander werk wil gaan ondernemen, en dit is dikwijls noodzakelijk, b.v. een kerk restaureren, of een kapelletje bouwen in een finca, een school oprichten, dan komt hij te staan voor grote financiële moeilijkheden. Midden- of Zuid-Amerika wordt niet meer beschouwd als missieland, daar de hiërarchie er gevestigd is; valt dus niet meer onder de Congregatio

de Propaganda Fide, krijgt derhalve ook geen steun. En nochtans is het absoluut nodig, dat er hier gewerkt wordt, dat er hier gebouwd wordt, dat er scholen opgericht worden en andere werken van christelijke caritas, want anders . . . loopt dit werelddeel groot gevaar volledig voor de Kerk verloren te gaan. Pessimisten hebben reeds voorspeld: binnen één generatie zal dit land, en tevens andere, protestants zijn of teruggevallen in het heidendom. Het is niet erg missionair zo pessimistisch te denken. We moeten immers rekening houden met de Genade en met de Voorzienigheid. Maar . . . menselijke middelen moeten er ook zijn. God werkt door mensen en met behulp van menselijke dingen.

Katholiek Europa en Katholiek Amerika moeten hun plicht beseffen. Menselijkerwijze gesproken zal het drama zich afspelen in ons leven. Dreigt ook niet het nog erger gevaar, dat deze landen onder de Communistische Internationale terecht komen? Als we in dat geval ons maar niet hoeven te verwijten, dat wij daar mede schuld aan dragen, door onze nalatigheid, door ons niet tijdig begrijpen en niet tijdig helpen.

Palin. Guatemala

Adressen van de medewerkers aan deze aflevering:

Mgr. Prof. Dr. Alph. Mulders, Sterreschansweg 45, Nijmegen.
Pater A. Bastiaensen C.M., Ubbergseweg 172, Nijmegen.
Dr. A. van den Eerenbeemt C.I.C.M., Palin, Guatemala.
P. Anastasius O.F.M. Cap., Via Sicilia 159, Roma (346).
Prof. Dr. J. Wils, Huygensweg 4, Nijmegen.
Pater J. Lamers O. Praem., Abdij van Berne, Heeswijk.
Prof. Dr. And. J. Seumois O.M.I., Via Aurelia 290, Roma (629).
Prof. Dr. R. Mohr, Mr. Franckenstraat 12, Nijmegen.
Pater Lr. Luc, Grollenberg O.P., Albertinum, Nijmegen.
Prof. Dr. T. van Welie, Vredestraat 6, Nijmegen.

P. ANASTASIUS O.F.M. CAP.

DE MISSIE-INSTITUTEN EN DE CONGREGATIE VAN DE VOORTPLANTING DES GELOOFS

In een vorige aflevering van dit tijdschrift heeft J. de Reeper een van de meest fundamentele canons van het missie-recht aangeraakt. In zijn artikel „Missie-Instituten zonder geloften en hun wijdingstitel" [1] gaf hij een heldere en historisch verantwoorde uiteenzetting van de titulus missionis i.v.m. de wijdingen. Daarbij kwam ter sprake, zij het dan ook zijdelings, dat de societates sine votis onder de jurisdictie-macht van de Congregatio de Prop. Fide vallen, indien zij zich uitsluitend aan het missiewerk wijden. Immers zo schreef hij: „Door deze verandering van wijdingstitel (nl. van mensae communis) en doordat de missie-eed nu als wettelijk gevolg heeft incardinatie in het Instituut, worden missie-sociëteiten echter niet onttrokken aan de jurisdictie van de Propaganda, hoeveel ze nu ook op religieuze Congregaties mogen lijken, en komen dus niet onder de Congr. Religiosorum. Dit is duidelijk uit een antwoord wat de S.C. Consistorialis op 15 maart 1910 gaf, welk antwoord is overgenomen in de Codex in can. 252 paragr. 3, welke zegt: „Sociëteiten en seminaries, welke gesticht zijn uitsluitend voor de opleiding van missionarissen, staan alle onder de jurisdictie van de Congregatie van de Propaganda"[2].

Na deze uiteenzetting van de woorden „societates ac Seminaria" uit can. 252, paragr. 3 door De Reeper, willen we in dit artikel de vraag stellen in hoeverre de religieuze congregaties van de Congr. de Prop. Fide afhankelijk zijn.

Het is vanzelfsprekend echter dat hierbij niet in vrage komen die religieuze congregaties, welke het missie-apostolaat als een van de vele activiteiten in hun doelstelling hebben opgenomen. Immers voor hen geldt het princiep, in can. 252, paragr. 5 vastgesteld, dat zij slechts als missionarissen onder de rechtsmacht van de Propaganda vallen; als religieuzen echter onder de Congregatie der Religieuzen. Vandaar dat we de kwestie slechts willen stellen met betrekking tot die religieuze congregaties, die zich exclusief aan het missiewerk wijden. Geldt voor hen paragraaf 5 van canon 252, zodat zij alleen qua missionarissen onder de Propaganda ressorteren, ofwel

[1] De Reeper J., *Missie-Instituten zonder geloften en hun wijdingstitel*, in Het Missiewerk 35 (1956) 152-164.
[2] Idem, a.c., p. 161 e.v.

paragraaf 3, zodat zij én als religieus én als missionaris van de Congregatie van de Voortplanting van het Geloof afhankelijk zijn?

Om tot een juridisch verantwoorde oplossing te komen is het nodig deze twee paragrafen aan een nader onderzoek te onderwerpen [1].

Aangezien canon 253 tot doel heeft de grenzen af te bakenen van de rechtsmacht van de Congregatie der Prop. Fide in zijn totale activiteit, is het uit de aard der zaak duidelijk, dat men hier geen algemeen princiep kan aantreffen wat betreft de religieuzen in hun relatie tot de H. Stoel. Deze vindt men in can. 251, waar de competentie van de Congregatie der Religieuzen wordt behandeld. Paragraaf 1 van deze canon, welke alleen thans van belang is, luidt als volgt:

> „Congregatio negotiis religiosorum sodalium praeposita ea sibi exclusive vindicat quae respiciunt regimen, disciplinam, studia, bona et privilegia religiosorum sodalium utriusque sexus tum sollemnibus tum simplicibus votis adstrictorum, eorumque qui, quamvis sine votis, in communi tamen vitam agunt more religiosorum, itemque tertiorum Ordinum saecularium, incolumi iure Congregationis de Prop. Fide."

Deze paragraaf werd grotendeels ontleend aan Sapienti Consilio, de hervormings-Constitutie van de Romeinse Curie, van P. Pius X [2]. Reeds aanstonds na de promulgatie van deze Constitutie werden door de kardinaal-prefect van de Propaganda aan de Paus enige dubia voorgelegd. Immers vóór het verschijnen van Sapienti Consilio had de Propaganda rechtsmacht gehad over de religieuzen ook qua religieuzen. En op grond daarvan waren er verschillende congregaties, wier constituties door de Propaganda waren goedgekeurd. De moeilijkheid nu van de kardinaal-prefect van de Propaganda was, of de Propaganda ook met betrekking tot deze congregaties alle competentie had verloren. Het antwoord van de S.C. Consistorialis luidde, dat ook deze religieuze congregaties in de toekomst ressorteerden onder de exclusieve rechtsmacht van de Congregatie der Religieuzen [3]. Dit antwoord, ofschoon gegeven vóór de Codex, blijft

[1] We willen hier uitdrukkelijk vermelden, dat we de voorgestane sententie en argumentatie ontleenden aan TING PONG LEE I., C.M.F., Ius Missionarium Canonicum, Romae 1956 (pro manuscripto) en aan zijn *recensie* op STANGHETTI I., *Prassi della S.C. de Propaganda Fide*, Romae 1943, in Commentarium pro Relig. et Mission. 24 (1943) p. 349 e.v.

[2] A.A.S. 1 (1909) p. 11-12.

[3] A.A.S. 1 (1909) p. 148-152; Sylloge p. 19-21 (ad V.).

ook na diens promulgatie van kracht, en dit op grond van het feit, dat het in de fontes van can. 251 werd opgenomen.

Als consequentie volgt hier dus uit, dat elke congregatie, ook missie-congregatie, per se volgens het ius commune valt onder de competentie van de Congregatie der Religieuzen. Ons rest nu echter nader te bepalen de clausule van deze paragraaf „incolumi iure Congregationis de Prop. Fide". Want als elke congregatie per se valt onder de rechtsmacht van de Congregatie der Religieuzen, wat blijft er dan nog over van het „recht" van de Propaganda dat „ongeschonden" moet blijven? Om de zin te achterhalen van deze clausule zullen we canon 252 moeten ontleden, waar de jurisdictie-macht van de Congregatie der Prop. Fide wordt aangegeven.

De eerste beperking van de jurisdictie-macht van de Congregatie der Religieuzen ligt opgesloten in paragraaf 3:

> „Eidem (S.C. de Prop. Fide) pariter subsunt societates ecclesiasticorum ac Seminaria quae exclusive fundata sunt eo fine ut in eis instituantur missionarii pro exteris missionibus . . ."

De sociëteiten, waarover hier sprake is, zijn diegene welke in can. 673, paragr. 1 omschreven worden als de gemeenschappen van mannen en vrouwen, waarin de leden het gemeenschappelijk leven volgens bepaalde regelen onder het bestuur van Oversten beoefenen zoals de religieuzen, maar niet gebonden zijn door de gewone publieke geloften. Ofschoon zij geen eigenlijke religieuzen zijn, vallen zij echter wel onder de jurisdictie-macht van de Congregatie der Religieuzen (can. 251, paragr. 1). Van deze instituten zegt nu can. 252, paragr. 3, dat zij, wanneer zij uitsluitend gesticht zijn voor de opleiding van missionarissen, staan onder de jurisdictie van de Propaganda.

Men kan de vraag stellen, of men aan de woorden „societates ecclesiasticorum" geen bredere interpretatie moet geven, zodat er namelijk ook mee bedoeld zijn de religieuze congregaties die het missiewerk als uitsluitend doel nastreven. We menen van niet. Dit blijkt uit de uitleg van de bovengegeven canon 251 met het daarbij vermelde antwoord van de Congregatie van het Consistorie. Eveneens blijkt het uit de fontes bij deze paragraaf 3 van canon 252 genoteerd. Op 9 dec. 1909 werd er door de Propaganda gevraagd, of zij ook na de Constitutie Sapienti Consilio haar jurisdictie uit te oefenen had over societates. Het antwoord luidde:

„Affirmative in omnibus[1]. Welnu de twijfel betrof slechts societates in strikte zin en geen religieuze congregaties. Zodoende moet men het woord „societates" van can. 252, paragr. 3 ook in die zin verstaan. Bovendien als men aan dit woord een bredere uitleg moest geven, dan ware het wel gewenst geweest in paragraaf 5 van dezelfde canon er aan toe te voegen: „Firmo autem praescripto paragr. 3" of iets dergelijks.

De tweede beperking van de jurisdictie van de Congregatie der Religieuzen vinden we in paragraaf 5:

> „Quod vero spectat ad sodales religiosos, eadem Congregatio (nl. de Prop. Fide) sibi vindicat quidquid religiosos qua missionarios, sive uti singulos sive simul sumptos, tangit. Quidquid vero religiosos qua tales, sive uti singulos sive simul sumptos attingit, ad Congregationem religiosorum negotiis praepositam remittat aut relinquat."

Elke religieuze missionaris kan dus onder twee aspecten beschouwd worden, nl. als religieus en als missionaris. Het princiep hier in zijn algemene formulering gegeven laat geen enkele uitzondering toe. Het geldt zowel voor de zgn. oude Orden als voor de na de Codex ontstane Congregaties, ook voor de inheemse congregaties, die in het missiegebied zelf zijn opgericht. O.i. kan men niet houden wat Stanghetti schreef over de inheemse congregaties:

„Besogna inoltre ricordare che molte Congregazioni diocesane sono sorte numerose in paesi di Missioni dopo la promulgazione del Codice, e che, per i membri delle stesse non può applicarsi la distinzione del canone citato, tra „religiosi" e „missionari"[1]. Zeer terecht merkte Ting Pong Lee in zijn recensie hier een aanmerking op: „Bene quidem distingui potest etiam pro Congregationibus dioecesanis in ipsis missionum locis fundatis elementum religiosum et elementum missionarium; nam ipsae procul dubio, proprio sensu, religiosae dicendae sunt, cum omnibus requisitis ad statum religiosum potiantur; et vere missionariae esse possunt si huic operi, Ecclesiam sc. plantandi atque stabiliendi, operam dederint, eodem prorsus modo ac ceterae congregationes exterae. Revera harum sodales missionarii dicuntur, non quia materialiter mittuntur, sed quia a S. Sede missionem, sive immediate, sive mediate, acceperunt" . . . „et nihil de cetero vetat quin hae congregationes dioecesanae, Deo opitulante, sic crescant

[1] Stanghetti, o.c., p. 19.

seipsasque ita evolvant ut tandem ad alia ora, missionandi causa alacriter convolent"[1].

Na deze uiteenzetting van de jurisdictie van de Propaganda over de religieuze congregaties volgens de normen der Codex, kunnen we de vraag stellen naar de praktijk. Immers wat „de iure" is, is nog niet altijd „de facto".

In feite staan vele Missie-congregaties en als religieuzen en als missionarissen onder de Prop. Fide. We noemen als voorbeelden Institutum Missionum a Consolata (gesticht te Turijn 1901), Congregatio Immaculati Cordis Beatae Mariae Virginis (Scheut 1862), Pia Societas Sancti Francisci Xaverii pro Exteris Missionibus (Parma 1895)[2]. Deze congregaties, die het missie-apostolaat als uitsluitend doel hebben, zijn niet de iure onder de rechtsmacht van de Prop. Fide, maar de facto. Het gaat hier over „uitzonringen", ook al zijn deze uitzonderingen veelvuldig. Voor elke congregatie, die wil overgaan van de Congregatie der Religieuzen naar die van de Prop. Fide, is een speciaal decreet nodig[3]. Hieruit blijkt dan ook tevens dat zij niet op grond van hun uitsluitend missionaire doelstelling ipso facto onder de Propaganda staan, zoals men vaak beweert, maar dat deze doelstelling een reden is voor de Congr. der Religieuzen om haar jurisdictie over te dragen aan de Propaganda[4].

Een tweede uitzondering is gemaakt ten opzichte van de inheemse Congregaties. Per se staan ook deze qua religieuzen onder de rechtsmacht van

[1] TING PONG LEE, in zijn *recensie*, p. 350.

[2] Meerdere voorbeelden kan men vinden in PAVENTI X., *Breviarium Iuris Missionalis*, Romae 1952, p. 182 e.v.

[3] Bij de drie bovengegeven voorbeelden werd het decreet uitgevaardigd door de Congregatie van het Consistorie, van de Prop. Fide en van de Religieuzen. In 1932 bepaalde echter P. Pius XI, dat men de aanvraag ofwel rechtstreeks moest sturen aan de Paus ofwel aan de de Congr. der Relig. (aldus PAVENTI S., *La Chiesa Missionaria. Manuale di Missionologia dottrinale*, Roma 1949, p. 264).

[4] Aldus ook MASAREI S., *De Missionum Institutione ac de Relationibus inter Superiores Missionum et Superiores Religiosos*, Romae 1940, p. 134 n. 4; ORTH C., O.M. Conv., *The approbation of Religious Institutes*, Washington 1931, p. 99 e.v.; het tegenovergestelde beweerde o.a. CHAMPAGNE J., O.M.I., *Manual d'Action Missionaire*, Ottawa 1947, p. 74; vooral echter PAVENTI, in zijn *Breviarium Iuris Missionalis*, p. 179 e.v. Vanwege de grote invloed die deze schrijver heeft op het gebied van missie-recht, geven we een letterlijk citaat van hem. Naar aanleiding van can. 252, paragr. 3 schrijft hij: „Quibus verbis statuitur ut omnes congregationes religiosae, non solum iuris pontificii sed etiam dioecesani, quae adlaborare exclusive cupiant in bonum missionum, quorum finis, scilicet, est exclusive missionarius subsint iurisdictioni S.C. de Pr.op Fide." Hieruit moet men dus concluderen dat men volgens hem het woord „societates ecclesiasticorum" van can. 252, paragr. 3 in brede zin moet verstaan, het geen wij hierboven ontkend hebben.

de Congr. der Religieuzen, zoals wij boven aangaven [1]. Gezien echter het feit dat de Congregatie van de Prop. Fide een Instructie heeft uitgegeven voor de oprichting van zulke congregaties en tevens normen heeft uitgevaardigd voor het samenstellen van constituties, blijkt dat zij zich ten opzichte van deze competent verklaart. Op welke grond echter zegt zij niet, want nergens vindt men aangeduid, dat zij gedelegeerd is, noch door de Paus zelf noch door de Congregatie der Religieuzen. Ting Pong Lee spreekt in dit verband van een cumulatief recht der beide Congregaties. Doch het heeft er veel meer de schijn van dat het hier gaat om het alleenrecht der Propaganda. Het zal echter een punt van discussie blijven totdat een van beide Congregaties zich duidelijk uitspreekt. Bij ons weten is dit echter nog niet geschied.

Rome

[1] Zie Muzzarelli F., S.S.P., *Tractatus Canonicus de Congregationibus iuris dioecesani*, Romae 1943, p. 30, nota 15, waar hij zegt: „Attentis tamen praescriptis can. 251 et 252, paragr. 5, erectio Congregationum etiam in locis S.C. de Propaganda Fide subjectis, dicenda est spectare ad S. Congregationem de Religiosis". Dit is totaal verschillend van dat wat Paventi in zijn *Breviarium Iuris Missionalis*, p. 179 e.v. schreef: „Cum, vero omnes religiones erectae in missionum territoriis ab Episcopis vel a piis fidelibus promotae, ut sociam operam navent in excolenda Domini vinea, finem exclusive missionalem praeseferunt, debent omnes dependere a S.C. de Prop. Fide, a qua, petenda est licentia ad norman can. 492, paragr. 1." Men kan met dit instemmen slechts, als men het verstaat als een norm die praktisch geldt, maar niet steunt op het ius commune.

DR. J. WILS

HET PROBLEEM VAN DE CHRISTELIJKE LITURGISCHE TAAL [1]

Dr. Alexis Kagame is een inheems seculier priester uit Ruanda. Enige jaren geleden behaalde hij op grond van een typische, vergelijkend theologisch-etnologische dissertatie aan de Gregoriana te Rome zijn doctoraat in de theologie. Het thans hier besproken werk is van vroeger datum. Het speurwerk daarvoor begon reeds in 1935. Dr. Kagame heeft nl. niet meer en niet minder gedaan dan een goed deel der nationale poëzie van zijn land te redden voor het nageslacht. Er vallen in Ruanda drie grote traditionele literaire genres te onderscheiden: het pastorale genre, het krijgshaftige en het dynastische. Over dit laatste type, dat geen ander doel heeft dan de koning en zijn huis te prijzen, gaat het hier. Juist zoals men dat van zoveel andere landen weet, hebben er ook in Ruanda in vroeger tijden aan het hof zekere dichterscholen bestaan; koninklijk dichter zijn was een ambt, dat naargelang de verdienstelijkheid van de poëet door de vorst behoorlijk werd gehonoreerd. De vorm, waarin de hofpoëten plegen te dichten is volkomen traditioneel in beginsel. Voor de opbouw van het vers bestaat er een drietal vormen, waaruit men kiezen kan. Sommige gedichten zijn strofisch, andere weer niet. En de gebruikte taal zit vol stilistische figuren. Men kan waarlijk zeggen voor een geheel eigen stijlsoort te staan. De koningsverzen krijgen daardoor iets hiëratisch, iets gewijds bijna, en voor de gewone man blijft de juiste, bedoelde betekenis een gesloten boek. Door zorgvuldig navragen heeft dr. Kagame 176 koninklijke lofverzen weten te achterhalen. Van 42 andere is het bestaan bekend. De rhapsoden die deze laatste kenden zijn echter overleden vóór zij hun geestelijk bezit aan het nageslacht konden overdragen. Het doorgeven van de dynastieke poëzie geschiedt immers zuiver mondeling, en de strofische bouw daarvan heeft duidelijk ook mnemotechnische waarde. Historische betekenis in de moderne Europese zin kan men aan het werk der hofbarden of rhapsoden natuurlijk niet toekennen. Hun doel is enkel de vorst te eren; zijn grote daden op te sommen en te verheerlijken. Op de zakelijke details komt het daarbij niet of nauwelijks aan. Aan de andere kant gelukt het toch aldus om de genealogie der hamitische Ruandavorsten tot ongeveer 1400 op te voeren; de rechte afstammingslijn omvat 18 generaties. Er bestaat daarenboven, naast de hofrhapsoden, aan de hoven ook nog een zekere kaste van „Mémorialistes", die wel degelijk de bedoeling hebben meer in de strikt-historische zin de gebeurtenissen van iedere vorstelijke regeringsperiode te relateren en vast te leggen. In de „Grote Kroniek" der Ruandavorsten is hun werk tot een soort stabiel, en hooggeëerd Corpus verenigd.

Het zou uiteraard niet goed doenlijk geweest zijn, al de bekend geworden stukken af te drukken. Dr. Kagame geeft enkel een keuze, en laat het overigens bij de Franse vertaling. Dat de originelen in het kinyarwanda, desgewenst, ook voor het onder-

[1] Naar aanleiding van Alexis Kagame, *La poésie dynastique au Ruanda*; Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut, Verhandelingen, Boek XXII, afl. 1; 240 pag., Brussel 1951.

zoek toegankelijk zullen zijn, kan men redelijkerwijze aannemen. Uit taalhistorisch en stilistisch standpunt hebben deze uiteraard grote betekenis.

Het boek van dr. Kagame is, naar het mij voorkomt, in dubbel opzicht van grote waarde. Vooreerst uiteraard is daar het verzamelde materiaal zelf. Ook voor de inheemse cultuur, het zuiver natuurlijke gegeven dus, heeft de Kerk zich steeds ten volle geïnteresseerd en ingezet. En wie zou daarbij beter als interpretator en tussenpersoon dienst kunnen doen, als juist een inheemse figuur zèlf? Het Corpus poeticum van Ruanda, waarop men thans toch enig zicht krijgt, is – in deze vorm – het eerste dat Afrika ons biedt. De hamitische cultuur, die in centraal Afrika over zoveel andere lagen is heengevloeid, heeft hiermee een plaats gekregen in het historisch perspectief naast bv. de cultuur van het oude IJsland, het oude India van de Rig Veda-periode etc., en is gelukkig ontsnapt aan het lot van het oude Gallië, waarvan de oude poëtische cultuur door de romeinse invasie totaal is overspoeld. Hoezeer de Kerk en de Missie conserverend kunnen werken op cultureel gebied, blijkt aldus in onze dagen opnieuw.

Het tweede punt is wellicht van nog dieper betekenis. Vergis ik mij niet, dan komt aan dr. Kagame's boek immers ook grote betekenis toe in strikt-missionair opzicht, omdat dit ons op bepaalde punten, mits men de feiten goed verstaat, zulk een duidelijke aanwijzing geeft over de te volgen methode. In tal van landen, en niet het minst in Ruanda en Urundi, waar de christenheid reeds zulke grote aantallen heeft bereikt, worstelt men met het probleem van de christelijke liturgische taal. In de eenvoudigste vorm stelt het probleem zich in de vraag, of men voor de liturgie het Latijn dan wel de inheemse taal dient te volgen? In andere landen, zoals b.v. het moderne India of Indonesia, gaat de keuze tussen de autochtone inheemse taal dan wel de moderne eenheidstaal, de lingua franca, die veelal een zekere politieke origine bezit. Een geheel ander aspect van dergelijke ingewikkelde kwesties doemt echter op in Ruanda. Naar men ziet, is de natuurlijke reactie hier zodanig geweest, dat tegenover de vorst eenvoudigweg de gewone dagelijkse omgangstaal niet gebruikt kon worden. Men vergete niet, dat de vorst in deze gehamitiseerde cultuur geen gewoon wezen is. Hij is méér, veel meer dan de leider van zijn volk. In beginsel is hij de heilige; hij is het die zich voor zijn volk offert, die namens zijn onderdanen het heil toedeelt, zoals dat van het Opperwezen aan de mensen toevloeit. Dr. Kagame's vertalingen bewijzen dat keer op keer, en zeer duidelijk. De zgn. dynastieke taal is in werkelijkheid in beginsel een cultuele taal, een heilige taal.

En in dit laatste punt ligt dan ook zeker de reden waarom de taal van deze koningsverzen zulke een speciaal karakter draagt. Dr. Kagame spreekt van drie „figuren", volgens welke het gewone taalgebruik in de hofpoëzie gewijzigd wordt. Er zijn, wat hij noemt, synonymische, homonymische en metonymische stijltrekken. In de taal der dynastieke rhapsoden wordt het toepassen van zulk een figuur *kúzímiza* genoemd, dat vertaald wordt met „faire disparaître, voiler". Zo luidt de vorstennaam van het vroegere Gisaka b.v. *kímenyi*, dat samenhangt met het verbum *kumenya* „savoir, connaître". In de dynastieke poëzie vindt men nu echter als omschrijvingen *Ndǎzi* „je sais"; *Kibálíliza* „le curieux, celui qui interroge, qui s'informe"; *Mútáyóberwa* „celui qui n'ignore pas", of *Gihúlíliza* „celui qui prête une oreille attentive". Naar men weet, komen in verschillende delen van de wereld analoge

feiten voor. Met name voor de figuur van de vorst zelf vindt men allerlei gespecialiseerde vormen (Indonesië, b.v. op Java en op Celebes; Noordamerikaanse Indianenstammen als de Cherokee; oud-IJsland enz.). Nu dient men de gebruikte term *kúzímiza* ,,faire disparaître, voiler'' hier goed te verstaan. Het gaat hier niet in de minste mate om iets dat men werkelijk ,,verbergen; verhullen; bedekken, overdekken'' zou kunnen noemen. Het betreft ook in geen enkel opzicht een taalgebruik, dat opzettelijk en bewust kan heten. De taalreactie van het *kúzímiza* is in werkelijkheid zeer gewoon. Men staat immers tegenover de vorst, in beginsel derhalve het numineuze. Een andere, hogere wereld dan de gewone wordt hier aangeraakt. De gewone wetten van de directe en rechtstreekse benoeming gaan hier dus ook niet op. Men zou tegenover de cultusfiguur de redelijke orde storen door zich daaraan te houden. En in plaats daarvan werkt men nu a.h.w. met een zeker diafragma. De aanduiding wordt – vol eerbied – enkel benaderend, indirect, en langs een omweg. Men stelt de Vorst als in een enkel aspect en zijdelings tegenwoordig; niet omdat men hem niet voldoende kent, hem enkel vreest en niet liefheeft, maar simpelweg omdat de sociaal-cultische situatie dit nu eenmaal zo vraagt. In onze middeleeuwen stelde men, zoals thans nog in de byzantijnse kerken een tussenwand in de kerken op, tussen het gewone deel dat voor de gelovigen toegankelijk was, en het ,,heilige'' dat enkel voor de cultus bestemd was. Het is – opnieuw – geen reverentiële ,,vrees'' die daaruit spreekt, ook geen differentiatie tussen ,,leek'' en ,,priester'', maar enkel de zakelijke en volkomen redelijke uitdrukking van de aanwezige sociale situatie. De werkelijkheid wordt aldus derhalve niet ,,versluierd'' of ,,verborgen'', maar integendeel juist volop uitgedrukt, naargelang de actuele gegevens dat vragen. De taal bevindt zich niet in een situatie van zwakte, maar juist in een van bijzonder hoge virulentie. Ze correspondeert direct met de werkelijkheid naargelang het geloof die zichtbaar maakt.

Men ziet, waarom het nuttig is voor missiologen op deze dingen te wijzen. Gewoonlijk wordt het probleem van de taal van de Kerk, de cultustaal of de liturgische taal enkel van de organisatorisch-juridische zijde benaderd. Men stelt de vraag, of deze Europese resp. gene andere, b.v. een inheemse taal dient te worden gekozen. In werkelijkheid wordt aldus echter slechts aan een deel van het probleem recht gedaan. Het gaat erom, de vereiste eerbied tegenover God op redelijke wijze uit te drukken, en dit wel op de manier die de inheemse mentaliteit verlangt. Hiermee is dus eerder een kwalitatief en een stilistisch element in het debat ingevoerd, dan wel een juridische vraag. De opgave voor de missionaris wordt eerder, om het inheemse taalgebruik te differentiëren en fijner te ontwikkelen, dan de keuze van de taal te veranderen. Zo is in het westerse liturgische gebruik ook de taalstijl resp. geheel anders in het vrije persoonlijke gebed, in de psalmen, d.w.z. het algemene gebed van de kerk, of b.v. in de Canon van de H. Mis. In alle gevallen vindt men misschien dezelfde taal, maar de toegepaste stijlsoort daarvan loopt sterk uiteen.

De beslissende, diepere theologische oorzaak voor al dergelijke taalnuancen, die ieder zeer gemakkelijk kan constateren, is duidelijk. De christen staat bij het gebed, of in een meer algemene zin, in de cultuele verhouding, nu eenmaal niet tegenover een ,,gewone'' partner. Hij spreekt met zijn vorst, zijn God, de Schepper, en de heer en meester van alles. Hij bidt steeds ,,in de kerk'', d.w.z. als lid van het mystieke

lichaam van Christus. Hij is steeds allerinnigst met anderen verbonden, ook daar waar hij misschien enkel over (schijnbaar) persoonlijke noden spreekt. Hij is misschien verbonden met de H. Maagd, of een heilige, die hij als voorspraak aanvoert voor de hoge Troon; of wellicht spreekt hij de woorden uit die Christus, de mensenzoon zelf hem geleerd heeft, tegenover de Vader te gebruiken. De taal is diep-sociaal van aard, maar deze situatie wisselt dan ook steeds naargelang de omstandigheden. Of nog anders gezegd, de taal noemt nu eenmaal niet de zaken, naargelang deze objectief en abstract genomen zijn, maar naargelang deze er op het gegeven moment voor de mens zijn. De vorst is voor de Ruanda-hamiet geen ,,persoon'' zonder meer, maar een figuur die deelt in de bovenmenselijke sfeèr. En voor God geldt dezelfde distinctie uiteraard nog in veel heviger mate, en in een meer toegepaste vorm.

De conclusie uit dit alles is duidelijk. Zuiver op de natuurlijke gegevens afgaand, heeft dr. Kagame in de vorstelijke hofpoëzie van zijn volk ook een veel algemener principe ontdekt, dat ook op de liturgische taal die voor Ruanda geschapen zal moeten worden, van toepassing kan zijn. De klemmende vraag ligt hier niet in de keuze van de te gebruiken taal, maar in de stijlnuance, die voor het inheemse idioom langzamerhand ontwikkeld zal moeten worden. Tot dezelfde conclusie is, jaren geleden, reeds F. van Lith s.j. gekomen, toen hij voor de vertaling van het Onze Vader in het Javaans stond voor de keuze tussen het zgn. hoog-javaans (Krâmâ) of het laag-javaans (ngoko). Zijn besluit was toen: nòch hoog-javaans nòch laag-javaans, maar de oude hoftaal uit het rijk van Madjapaït (1294-1478). En er zouden nog meer dergelijke voorbeelden genoemd kunnen worden. (Studiën, De vertaling van het Onze Vader in het Javaansch; jrg. 53 (1921), dl. 96; 353-356, 405-417; –, Een vervolg op de vertaling van het Onze Vader in het Javaansch; ibidem jrg. 54 (1922), deel 97; 293-300). Gelukkig is de toestand in Ruanda aldus, dat de missie – evenals overigens de zending – in dit gebied zonder aarzeling algemeen aan het inheemse idioom de voorkeur geeft boven het swahili, de lingua franca van het gebied. Voor de ontwikkeling van een adequate liturgische taal zal men de studie zeker nog meer moeten verdiepen en verbreden. Een dergelijk proces kan, naar talloze voorbeelden, vooral uit het westen, duidelijk aantonen, jaren en jaren kosten. Dr. Kagame's teksten zullen daarbij zeker uitstekende diensten kunnen bewijzen. En dit vooral, wanneer behalve de Franse vertalingen ook de inheemse formuleringen zelf gepubliceerd zullen zijn.

Nijmegen

B. J. LAMERS O.PRAEM.

DE AANTREKKINGSKRACHT VAN HET BOEDDHISME IN HET VERRE OOSTEN

GEDURENDE de vorige eeuw had het Boeddhisme veel van zijn aantrekkingskracht verloren door de invloed van de moderne wetenschap en de westerse cultuur; het werd zelfs beschouwd als iets dat tot het verleden behoorde. Maar deze eeuw bracht de herleving van nationale gevoelens in de oosterse landen. Dit was natuurlijk niet de enige oorzaak, ook de heiligheid van vele van haar leden heeft veel hiertoe bijgedragen. Ook het Westen heeft hieraan meegewerkt doordat de westerse geleerden de heilige boeken van het Oosten bestudeerden en hiervoor eerbied toonden.

De actieve centra van herleving en propaganda moeten we vooral zoeken in Burma en Ceylon, de bij uitstek Boeddhistische landen. De verschillende scholen van het Boeddhisme werden weer zeer actief.

De herleving is een gevolg van hernieuwd godsdienstonderricht. – Monniken van Burma ontvangen beloningen van de regering als zij studeren en hogere graden halen. Het onderricht geschiedt in de oude Pali-taal. Boeddhisme wordt onderwezen in de staatsscholen en de meeste jongens leiden voor enige tijd een geestelijke afzondering om zo opgenomen te worden in de godsdienstige gemeenschap. Er worden overal speciale godsdienstexamens voor leken afgenomen, waarin in 1954 de helft van de 34.000 kandidaten slaagde.

Zelfs in gevangenissen wordt godsdienstonderricht gegeven en examens afgenomen, bij welslagen waarvan vermindering van straf wordt toegestaan. De invloed van de monniken is zeer groot, zodat zelfs in 1955 de eerste Minister van Burma, U NU, die gelijkberechtiging van alle godsdiensten wilde doorvoeren, voor hun protesten moest zwichten.

Het Zesde Boeddhistische Concilie. 1954-1956. – Spoedig na de dood van Boeddha (477 vóór Christus) werd het eerste concilie gehouden, een tweede vond plaats in de tweede eeuw, een derde onder de beroemde Asokha in de derde eeuw, en het vierde werd pas gehouden in 1871. In 1950 echter werd door een parlementaire acte van de regering van Burma een ,,Union Buddha Sasana Council'' opgericht die tot taak kreeg voor de herleving van het Boeddhisme te zorgen en ook voor het godsdienstonderricht in Burma en daarbuiten. Bij besluit van de Burmese regering zou het 6e Boeddhistische concilie gehouden worden van 17 mei 1954 tot 24 mei 1956, de laatste dag van de 2500-jarige Boeddhistische era. Het doel was om al de oude teksten onderling te vergelijken en het voorbereiden van vertalingen in het Engels en Hindi. Het zouden 50 volumes moeten worden, ieder van een 4 tot 500 paginas. Grote gebouwen, pagodes en kosthuizen werden gebouwd in Rangoon. Gedurende de twee jaren voorafgaande aan dit concilie werkten honderden monniken aan de herziening van de teksten. Al deze gebouwen zullen in de toekomst dienen voor een internationale universiteit van het Boeddhisme. Gedurende deze jaren werden al de heilige boeken gereciteerd. Dit nam 1600 uren in beslag. In Rangoon leefden in deze

jaren 5.000 monniken en 10.000 leken tezamen. Deze activiteiten van de laatste jaren vooral moeten noodzakelijkerwijze een heropleving van het Boeddhisme veroorzaken. In 1950 werd ook nog een wereldkameraadschap van al de Boeddhisten in de wereld opgericht, die om de twee jaren vergadering houdt. Op een van deze vergaderingen sprak dr. Ambedkar van India, de leider van de lagere kasten van India, en getuigde dat het Boeddhisme de godsdienst moest worden voor zijn volgelingen. In 1954 dan ook werden verschillende duizenden onder de lagere kasten van Zuid India Boeddhist. En in oktober 1956 vond er een massale overgang plaats van 200 à 300.000 leden van de lagere kasten in het Noorden van India. Ook dr. Ambedkar zelf werd toen Boeddhist, doch kwam reeds enige weken nadien te overlijden. Vele duizenden zullen nog volgen. En zo komt het Boeddhisme weer terug naar het land van geboorte, waaruit het 2000 jaar geleden uitgestoten was door de Brahmins (priesterkaste van de Hindoes).

De huidige getalsterkte van de Boeddhisten over de wereld. – Volgens het Brittanica jaarboek van 1953 zijn er thans 150 miljoen Boeddhisten. (In hetzelfde jaar wordt opgegeven voor christenen: 750 miljoen; Mohammedanen 315½ miljoen; confucianisten 300 miljoen; hindoes 255½ miljoen; katholieken alleen 425½ miljoen). Sommige geven slechts 118 miljoen, maar de boeddhistische telling geeft 550 miljoen, waarschijnlijk geheel China als Boeddhistisch rekenend.

Burma heeft 14 miljoen boeddhisten op 17 miljoen inwoners. In Burma alleen zijn thans 80.000 monniken en 5.000 boeddhistische zusters. In de meeste dorpen van Burma treft men kleine boeddhistische kloosters aan. ,,Theras'' zijn oude monniken en ,,Mahatheras'' monniken die al 20 jaar ascetisch leven achter de rug hebben. Zij dragen oranjekleurige kleren, in andere landen zoals b.v. Ceylon dragen ze geelkleurige kleren. Zij bedelen hun eten bijeen en eten alleen in de namiddag. Ze zijn ongehuwd. De Ceylonese monnik mag niet huwen, maar een Burmese monnik kan zonder enige schande het monnikenleven weer vaarwel zeggen en huwen.

India telde in 1951 192.000 boeddhisten op een bevolking van 356.700.000 inwoners, een absolute minderheid dus. Alleen de jongste aanwas van 1956 verdubbelde dit getal en meer nog in een maand tijd. Voor N. en Z. Amerika wordt het getal 300.000 opgegeven.

Sinds 1900 zijn er ook Boeddhistische gemeenschappen in sommige Europese landen zoals b.v. Engeland, Frankrijk, Holland, Zwitserland en Duitsland. Voor Duitsland geeft men het getal 7.000 op. A Foucher in zijn La Vie du Boeddha (Paris 1949 331 vv) schrijft hierover: Dit kunstmatige Boeddhisme te midden van levende godsdiensten speelt een rol gelijk aan Esperanto te midden van levende talen. Het heeft geen levenssap en verspreidt zijn wortels en takken niet ver uit. Dit soort van Boeddhisme trekt mensen aan met een van nature vredelievende en weldoend karakter, die geneigd zijn tot deugd, wijsheid, soberheid en vegetarisme.

Het Boeddhisme is eigenlijk geen godsdienst. – Het Boeddhisme is inderdaad een grote leer van bevrijding en vrede, maar de vorm is in hoogste mate negatief: geen dogma's, geen God, geen ziel. Het is een leer van de rede, een rationalistisch systeem dus, zonder een openbaring zonder een autoritatief gezag. De kracht ligt in beschaving en beheerstheid en een kalm en bedachtzaam redeneren.

Het erkent geen God. Afgezien van het feit dat velen Boeddha als een god vereren, kent het Boeddhisme geen God als Schepper en Heerser van het heelal. Volgens de originele leer is het geloof in God nadelig voor het juiste inzicht in het leven. Men kan het dus slechts in zoverre een godsdienst noemen als het een gids is voor mensen door het leven en een troost in het sterven. Een voorname richting in het Boeddhisme: het Himayana (kleine voertuig) leert slechts zorg voor eigen verlossing, maar de andere veel grotere richting het Mahayana (grote voertuig) leert het medelijden met anderen en het bewerken ook van de verlossing van anderen, en deze richting vereert ook Boeddha in een van zijn vijf vormen als god, die verlossing schenkt. En vanwege deze leer van het Mahayana met de grootste invloedsfeer kunnen we het hedendaagse Boeddhisme voor het Verre Oosten een godsdienst noemen in ruimere zin.

Maar strikt genomen moet men op zichzelf vertrouwen, want geen God, geen kerk, geen priester of ceremonies kan redding brengen. En waarom niet? Omdat Boeddha niet ontkomen is aan de toenmalige opvatting in India, welke nog steeds voortleeft in het Hindoeïsme en ook in het Boeddhisme: de mens weet dat alles het gevolg is van *Karma* (de som van goede en slechte daden van het vorig leven), waarmee de leer van de wedergeboorten samenhangt, volgens welke de mensenziel telkens opnieuw in een ander mens of dier herboren wordt naargelang zijn vorig leven was. De mens moet dus de feiten aanvaarden, in plaats van zich telkens voor hulp tot de goden te keren. Gebed heeft dus eigenlijk geen zin, en de verering van Boeddha is slechts een eerbiedbetuiging als aan een leraar, als bron van alle waarheid. Bloemen worden geofferd als teken van respect en dankbaarheid. Het is natuurlijk vanzelfsprekend dat miljoenen Boeddhisten inderdaad deze leer niet kunnen begrijpen of beleven, en toch bidden tot Boeddha voor de verlossing uit de kringloop van hergeboorten. Uit dit alles volgt ook dat de *zonde slechts een psychologisch nadelige daad is*, en dat het lijden voortkomt uit het zoeken van zichzelf.

Er bestaat geen onsterfelijke ziel los van de rede. De ziel is omgeven door een soort stoffelijk omhulsel, dat na de dood in een fase van het leven, blijft rondzwerven totdat het in een nieuw lichaam geïncarneerd wordt, van mens of dier, die juist klaar is voor de evolutie. Het Karma dus, de som van de goede en slechte daden in een leven, dwingt de ziel een bestaan aan te nemen overeenkomstig hiermee. Het blijft nu maar zaak tot die toestand te komen, die men zou kunnen noemen de uitblussing van de levensvlam, de verlossing uit de kringloop van wedergeboorten, die de Boeddhisten dan het Nirwana noemen. Geen individu, geen ziel wordt dus eigenlijk hergeboren, maar een levensstroom wordt verenigd met een nieuw lichaam zoals een golf in het water overgaat in een andere golf. Het Boeddhistische Nirwana is dus geen hemel, maar een toestand van zegen, die volgt uit de kennis dat het lijden en de wedergeboorte nu voorbij zijn en nooit meer terugkomen. Verder doorgeredeneerd is er ook geen ziel om van deze zegen te genieten.

Waarom heeft dan toch het Boeddhisme nog zoveel vitale aantrekkingskracht op miljoenen oosterlingen en zelfs ook op westerlingen? – De boeddhistische leer van niet-individueel bestaan is een radicale remedie tegen het zichzelf zoeken, de wortel van alle verlangens (met inbegrip van het verlangen naar de hemel), vijandschap, strijdlustigheid, conflicten en oorlogen.

Een Boeddhist betuigt zijn aanhankelijkheid aan Boeddha, Dharma (godsdienst) en Sangha (godsdienstgemeenschap) en doet vijf beloften (geen geloften dus) de bekende Panchashil (pancha betekent vijf): zich trachten te onthouden van doden, stelen, liegen, immoraliteit op sexueel gebied, en drank. Dit zijn individuele levensregels. Wij treffen dit boeddhistisch *vijftal* ook in de Pancasila, van Indonesië, opgesteld in 1945 voor de regeling van het nationale leven: geloof in God, respect voor de medemens, liefde voor het vaderland, democratie en sociale rechtvaardigheid. En Pandit Nehru van India maakte in 1954 een internationale Panca-sila: wederzijds respect voor ieders territoriale integriteit en soevereiniteit, geen agressie, geen inmenging in ieders interne aangelegenheden, gelijkheid en weerzijds welzijn, vredelievend samenbestaan. Maar laten we terugkeren tot het oorspronkelijke vijftal beloften van het Boeddhisme, die berusting geven tezamen met de boeddhistische leer, in lijden, armoede en onderdrukking. Miljoenen oosterlingen hebben eeuwenlang en nu nog schrijnende armoe en grote onderdrukking van binnen uit en van buiten af gekend. En wij vonden of vinden hen apathisch of wijten hun houding aan het klimaat, maar zou die berusting in dat alles en dat zichzelf niet verzetten hiertegen niet zijn oorzaak vinden in de leer van het Boeddhisme, in de populaire leer van het Karma en wedergeboorten? De boeddhistische leer geeft vrede en berusting aan het verstand en algehele onthechting aan verlangens. Het leert medelijden en liefdevolle vriendelijkheid, medelijden met het lijden van al het bestaande (ook dieren), universele goedheid en verdraagzaamheid. Zo tracht deze leer het lijden en droefheid te verzachten.
Ofschoon dit dan toch niet vergeleken kan worden met de liefde van Christus, is dit dan toch de meest aantrekkelijke boeddhistische deugd en leer, die men telkens terug vindt in de vele boeddhistische legenden, jazelfs in de oud-oosterse legenden, die zo'n populariteit genoten in de Middeleeuwen, dat zelfs zonder het te willen het Romeins Brevier Boeddha herdenkt op 27 november onder de dubbele naam van Barlaam en Josaphat, de verchristelijkte namen van Boeddha vóór en na zijn ,,verlichting''. Zo is het dan ook te begrijpen dat deze hoogste Boeddhistische deugd in deze tijden in het westen die christenen aantrok, die het innerlijk contact met het christendom verloren hebben, en dat de Boeddhist deze deugd bewaard en vervolmaakt vond in het christendom.

Alhoewel Boeddha nooit de naam van God noemt, en het verminkte godsbegrip van zijn tijd verworpen heeft, bewijst zulks nog niet dat hij geen ander godsbegrip aanvaard heeft, ofschoon hij zich daarover nooit uitgelaten heeft. Ook de hindoes houden bij hoog en laag vast aan de leer van het Karma en de wedergeboorten, maar erkennen toch daarnaast een soort Drieëenheid, en de onontwikkelde hindoes vereren duizenden goden. Men ziet wel dat *God en Karma* moeilijk te verklaren is, en hun grote theologen, zoals b.v. Sankara, komen zeker steeds dichter bij een aanvaardbare Godskennis. Op de duur zal God hier het Karma overwinnen door de verspreiding van de christelijke leer.

De moderne boeddhistische leer kunnen we leren kennen uit een rede van de eerste Minister van Burma, U NU, gehouden te New York in 1955. Hij zeide: Er zijn 31 niveaus van bestaan: 20 van hoger spirituele wezens, 6 van lager spirituele wezens, het menselijk niveau en 4 niveaus van dieren en gekwelde wezens. 26 lijken op een paradijs, de lagere niveaus op een vagevuur. Alle wezens echter zijn onder-

worpen aan een eindeloze wedergeboorte in een of ander niveau overeenkomstig hun stand van de rede en handelingen van het verleden. Allen zijn gebonden min of meer te lijden. Boeddhisme is een levensweg die leidt tot algehele bevrijding van lijden. Er is geen andere weg dan die van het algehele bewustzijn. Wij moeten ons niet veroorloven slachtoffers te worden van aangename of onaangename sensaties. We moeten ieder van hen onderzoeken. Toorn b.v. zal afkoelen zodra we dit bewustzijn toepassen. Voortdurende praktijk zal leiden tot volmaakte rust van het gemoed.

Er zijn verschillende scholen en richtingen in het Boeddhisme en de leer van Boeddha werd te laat opgetekend om zijn originele leer nog te kunnen achterhalen.

Als Boeddha's vier voornaamste geloofswaarheden worden echter algemeen aanvaard:

1. Alles in het menselijk leven, geboorte, ziekte, ouderdom en dood is lijden.
2. De oorzaak van het lijden is de dorst naar het ,,zijn" en genot, en de begeerte die aandrijft tot daden en zo nieuwe stof aanvoert voor een volgend leven.
3. Het lijden wordt opgeheven door het doden van de begeerte naar daden.
4. De weg hiertoe is achtvoudig: *a.* het juiste inzicht in de vergankelijkheid van het menselijk leven; *b.* het verzaken aan de wereld en het doen van het goede; *c.* het rechte woord (niet liegen); *d.* de rechte daad (niet stelen); *e.* het juiste leven (geen immoraliteit); *f.* het juiste streven (de goede mening); *g.* het juiste denken (zelfbeheersing en zelfbedwang); *h.* de meditatie, waardoor men ten slotte tot het Nirwana komt, het bewustzijn, dat lijden en hergeboorte beëindigd is.

Deze weg moet op aarde al tot verlossing voeren en een toestand van vrede en stille vreugde geven. Met de dood bereikt het zijn voleinding.

Hij preekte dus een middenweg tussen uitspatting en excessieve uitspatting. Tegen het ritualisme van de Brahmins preekte hij morele specificatie van handelingen voor zijn lekenaanhangers, gaf een provisionele weg tot geluk door goede daden en goedheid, aan zijn kloosterlingen leerde hij een yoga van absolute uitroeiing van alle afhankelijkheid en voortdurende meditatie over de leegheid van alle zijn, met zijn mystieke culminatie in het Grote Ontwaken (de dood). Door de leer van het medelijden met de medemens, blijft het Boeddhisme in het Verre Oosten een godsdienst van de eerste orde. Door deze leer verschilt het juist zoveel van het Hindoeïsme, vooral in de dagelijkse beleving van de ideeën van het karma en de hergeboorte. Maar hoewel Boeddha een opstandig kind was van de Hindoegodsdienst, bleef hij trouw aan in de Upanishads geleerde aspiratie naar transcendente Vrede en onsterfelijkheid.

Zijn leerlingen maakten hem de verpersoonlijkte belichaming van dat leven na de dood. Wij, christenen, moeten hierin Gods leiding zien. Zoals wij onze profeten kenden die de weg van Christus voorbereidden, zo trachtte Boeddha zijn medemensen tot een beter leven op te wekken een 500 jaar voor Christus. Deze leer is ook voor de oosterlingen de voorbereiding om eens in Christus ,,herboren" te worden en deze boeddhistische leer van medelijden en berusting zal zijn vervolmaking vinden in de christelijke deugden, vooral in de liefde van Christus. Eens zal de Ene Ware God door Christus en Zijn Kerk Zijn plaats krijgen, en zal Boeddhist zijn Nirwana vinden in het eeuwig gelukkig samenzijn met God, en zal de Kerk met deze vele prachtige oosterse elementen tot nog schonere bloei en volheid komen.

Berne, Heeswijk

DR. ALPH. MULDERS

DE NEDERLANDSE MISSIOLOGISCHE WEEK 1957

Een nabeschouwing

Het was voor de organisatoren van de zevende Nederlandse Missiologische Week uiteraard een voldoening herhaaldelijk van de deelnemers, ook de meest tot oordelen bevoegden onder hen, te hebben mogen vernemen, dat men over het verloop uitermate tevreden was. Inderdaad mag de zevende Nederlandse Missiologische Week die van 1 tot 3 mei 1957 te Nijmegen werd gehouden, bijzonder geslaagd heten.

Vooreerst was het aantal *deelnemers* zeer bevredigend en bleef de opkomst bij alle bijeenkomsten constant, hetgeen niet van alle congressen kan gezegd worden. Blijkens de presentielijsten, die geregeld circuleerden, bedroeg het aantal aanwezigen telkens omstreeks 150; deze behoorden tot 22 verschillende priester-orden of congregaties, 10 congregaties van vrouwelijke en 2 van mannelijke religieuzen, 3 leken-instituten. En niet alleen het aantal was groot; de deelnemers vormden ook een uitgelezen gezelschap, waartoe behalve drie missiebisschoppen, nl. Z.H. Exc. Mgr. C. Bronsveld W.P., aartsbisschop van Tabora; Z.H. Exc. Mgr. M. Brans O.F.M.Cap., oud-apostolisch vicaris van Medan en Z.H. Exc. Mgr. Constans Kramer O.F.M., bisschop van Luanfu, — enkele provinciale oversten van missionerende orden en congregaties, reguliere oversten uit de missie, vooraanstaande missionarissen, hoofdbestuursleden van vrouwelijke congregaties enz. behoorden.

Vervolgens bleek het aan de orde gestelde *onderwerp*, nl. de problematiek van *de heilsverkondiging in de missie*, wel bijzonder gelukkig gekozen. In zijn openingswoord heeft de voorzitter op het belang, de omvang en de urgentie van dit onderwerp als volgt gewezen:

„Het *belang* van het onderwerp is zonder meer duidelijk voor wie zich de woorden herinnert, waarmede de verrezen Verlosser het wezenlijke van de missiearbeid heeft aangegeven: „Gaat heen dan, onderwijst alle volken, en doopt ze . . . . en leert ze onderhouden alles, wat Ik u heb geboden" (Mt. 28:19). De apostelen werden in de wereld gezonden om aan alle volken het Woord Gods te verkondigen. Voor hen had de verkondiging van het Woord Gods altijd en overal de voorrang. In de primaeve Kerk was eens een gespannen verhouding tussen hellenisten en hebreeën ontstaan, omdat de hellenistische weduwen zich bij de dagelijkse verzorging achtergesteld voelden. Toen men de twistvraag aan de apostelen voorlegde, weigerden dezen beslist zelf de sociale functie van de tafeldienst te vervullen. In het Boek der Handelingen (6, 2-4) leest men: „Daarom riep het twaalftal de menigte der leerlingen bijeen en zeide: het is niet goed, dat wij het woord Gods verwaarlozen om aan tafel te dienen. Kiest dus, broeders, uit uw midden zeven mannen van goede naam, vol van de Geest en van wijsheid. Hen zullen we aanstellen voor deze taak, terwijl wij zelf zullen voortgaan met het gebed en de dienst van het Woord." Naast het liturgisch gebed en de viering van de H. Eucharistie (Hand. 2, 42; 13, 2) beschouwden zij het predikambt als de kern van hun taak. Geen macht ter wereld, geen dreiging en geen gevangenschap waren in staat hen de uitoefening van de dienst van het woord te beletten (Hand. 4, 19-20; 5, 42). Voor Paulus was het een bevrijding, toen

zijn medewerkers naar Corinthe kwamen en hem bij de tentenmakerij aflosten, opdat hij geheel vrij zou zijn voor de dienst van het woord (Hand. 18, 5). In zijn eerste brief van de Cor. 9, 16 schreef hij: ,,Immers niet het verkondigen zelf van het Evangelie strekt me tot roem; want dit is mijn plicht. Ja, wee mij, zo ik het Evangelie niet zou verkondigen. En aan zijn trouwe leerling Timotheus schreef hij: ,,Verkondig het Woord; treed op, welkom of niet; weerleg, berisp, vermaan . . volbreng de taak van Evangelist, vervul Uw ambt ten volle" (2 Tim. 4, 2-5).

De apostelen waren door het Woord Gods gegrepen. Uit hun door St.-Lucas sterk gestyliseerde en samengevatte preken waait ons nog tegenwoordig de gloed der liefde en begeestering tegen, omdat het Woord voor hen de blijde boodschap van Christus was. ,,Aan mij — aldus St.-Paulus Efes. 3, 8-9 — Aan mij, de geringste van alle heiligen, is deze genade geschonken: aan de heidenen de ondoorgrondelijke rijkdommen van Christus te verkondigen en het bestel te doen zien van het heilsgeheim, dat van eeuwigheid verborgen was in God." De Christus-belevenis op de weg naar Damascus had zich zo diep in Palus' ziel geprent, dat hij zich geen moeite genoeg kon geven om het Woord Gods als boodschap van de verrezen en verheerlijkte Christus naar alle kanten te belichten. Vol innerlijke bewogenheid haalt hij de kostbare schatten uit de geheimnisvolle schrijn van het Woord; hij verkondigt ,,het woord van het kruis" (1 Cor. 1,18); het woord der verzoening (2 Cor. 5, 19); het woord der waarheid (2 Cor. 6, 7; Ef. 1, 13; Col. 1, 5): het woord des levens (Phil. 2, 16: Hebr. 4, 12); het woord der verlossing (Hand. 13, 26); het woord der genade (Hand. 20, 32).

Bezinning op deze apostolische dienst van het Woord moge de tegenwoordige herauten van het Evangelie — Evangelii Praecones — ertoe brengen zich met begeestering te wijden aan hun voornaamste taak: de verkondiging van het woord Gods. Dan zullen zij nooit behoren tot degenen, die ,,het woord Gods vervalsen" (2 Cor. 4, 2), maar, evenals Paulus, met zuivere bedoelingen spreken, op gezag van God, ten overstaan van God, en in Christus" (2 Cor. 2, 17).

Na met dit weinige het belang van het hier aan de orde gestelde onderwerp te hebben onderstreept, zou ik U nog in 't kort op de *omvang* ervan willen wijzen. Deze omvang blijkt reeds voldoende uit het program, dat U werd voorgelegd en de verschillende facetten van dit onderwerp tracht te belichten. De organisatoren, die er altijd naar streven een program samen te stellen, hetwelk een sluitend geheel vormt en eenheid in verscheidenheid biedt, hebben zich nl. de opzet als volgt gedacht.

Op de eerste dag worden twee meer algemene beschouwingen aan het onderwerp gewijd en wel vooreerst over de verkondiging van het heilsgeheim, waarbij vooral in het licht wordt gesteld, dat het nieuwe geestesklimaat zijn weerslag heeft op de opvatting van de verkondiging van het Woord Gods zowel wat de theologische verdieping als de inhoud van de preek betreft en dat dit van belang is bij de planting van de Kerk; vervolgens over de sacramentele heilseconomie, waarbij o.a. de ontmoeting van de Kerk met de niet-christelijke godsdiensten beschouwd wordt vanuit het sacramentalisme.

De tweede dag wordt in zijn geheel aan de dienst van het Woord gewijd. Hierbij komt vooreerst de methodiek van de moderne katechese aan de orde; de belangrijkste aspecten die hierbij worden behandeld kunnen in de discussie op hun bruik-

baarheid voor de missie worden getoetst. Daarna wordt de inhoud van de christelijke prediking geanalyseerd, hetgeen in de missie interessante en belangrijke vragen oproept.

Ter toelichting van het des morgens betoogde wordt 's namiddags een afzonderlijk leerstellig en zedekundig onderwerp behandeld. Het leerstellig onderwerp: de Godsgedachte in Mohammedaanse landen, zal de karakteristieke leer van de Koran en haar verklaring en uitbouw in de theologie schetsen, alsmede uiteenzetten in hoeverre mystieke stromingen en moderne opvattingen tegen de leer, zowel van de Koran als van de theologie, ingaan. Het zedekundig onderwerp: de christelijke zedenleer onder primitieve volken, is wel in staat de aandacht te boeien.

Na de beschouwingen over de dienst van het Woord op de tweede dag komt op de derde dag de bediening van de Sacramenten aan de orde. Immers volgens de katholieke opvatting bereikt het heil de mensen niet enkel door het Woord, maar ook door de bovennatuurlijke genadewerking der Sacramenten. Wij leven van de verlossing door Jesus bewerkt; wij vieren die verlossing onder ons in de tekenen en symbolen der Sacramenten, vooral in het mysterie der H. Eucharistie. En juist door deze geloofsviering realiseert God in ons zijn heilsplan; in de liturgie ontwikkelt zich de heilsgeschiedenis en wordt het Rijk Gods gevormd en uitgebreid.

Op deze laatste dag zal vooreerst de toediening van Doopsel en Vormsel ter sprake komen, waarbij hun plaats en betekenis tegen de religieuze en culturele achtergrond zal worden geschetst; vervolgens zullen de functie van het sacrament van boetvaardigheid bij het bekeringsproces en de praktijk van het biechten in de missie worden belicht; verder zal het aantrekkelijk onderwerp: de H. Eucharistie in de missionering in behandeling komen, waarbij de volle nadruk zal vallen op het offerkarakter van de H. Eucharistie; eindelijk zal de opbouw van de viering van zon- en feestdagen in de missie aan een onderzoek worden onderworpen.

Het thema, dat ons deze dagen zal bezig houden is niet alleen belangrijk en omvangrijk, maar ook *urgent*. Ongetwijfeld heeft de missie in het verleden in haar verschillende vormen van onderwijs een machtig middel gehanteerd om de Kerk te vestigen en uit te breiden. Maar degenen, die de tekenen van de tijd verstaan, waarschuwen ons voor de toekomst, zelfs voor de nabije toekomst, niet meer te zeer en zeker niet uitsluitend op de katholieke scholen te bouwen. In dit verband wordt het aldoor meer als een uiterst dringende aangelegenheid naar voren geschoven, aan de dienst van het Woord en aan de viering van de liturgie de catechetische betekenis terug te geven, welke deze in de primaeve Kerk hebben gehad. Heeft niet, nog slechts enkele dagen geleden, onze H. Vader Paus Pius XII in de encycliek die begint met de woorden Fidei donum — de gave van het geloof — een dringend beroep gedaan op de katholieken zich geheel en onverwijld in te zetten voor de verkondiging van het Evangelie in Afrika, voordat dit werelddeel ter prooi valt aan het atheïstisch materialisme?"

Met diepe ernst en intense belangstelling volgde men de referaten — het volledig program werd reeds in de vorige aflevering gepubliceerd —, waarvan men er verschillende voortreffelijk mag noemen; het ligt in de bedoeling deze in dit tijdschrift te publiceren, zodat men de soms diepgaande beschouwingen nog eens rustig zal kunnen nalezen. Ook de gedachtenwisseling, die ditmaal voor het eerst door

daarvoor uitgenodigde discussieleiders werd geanimeerd, heeft de gereleveerde problemen nog nader toegelicht.

Ten slotte voelden de talrijke aanwezigen van verschillende schakering zich blijkbaar één in begeestering voor het missiewerk, in behoefte aan bezinning op deze wezenlijke aangelegenheden der Kerk, in verlangen ook naar onderling contact, en wisten zodoende een *sfeer* te scheppen, die aangenaam en voor de goede gang van zaken bevorderlijk was. Nog kwam spontaan de wens naar voren, dat elk missiegebied althans over één persoon zou kunnen beschikken, wiens speciale wetenschappelijke vorming hem in staat zou stellen meer verantwoorde voorlichting en meer efficiente leiding te geven; het spreekt van zelf, dat het Missiologisch Instituut onzer R.-K. Universiteit, opgericht ter bevordering van het onderwijs in en de beoefening van de wetenschappen, die voor de missionering van belang zijn (missiologie, godsdienstwetenschap, etnologie en taalwetenschap) hiervoor gaarne zijn diensten aanbiedt.

In de missie-encycliek Evangelii Praecones — deze beginwoorden zou men als motto boven de zevende Nederlandse Missiologische Week hebben kunnen plaatsen — heeft Z.H. Paus Pius XII, waar de H. Vader met voldoening gewaagt van de vooruitgang gedurende de laatste kwarteeuw, ook uitdrukkelijk het houden van missiecongressen vermeld; we hebben derhalve gemeend geheel te treden in de geest van onze Moeder de H. Kerk door de organisatie van deze Nederlandse Missiologische Week. Sindsdien zijn we nog meer dan voorheen overtuigd, dat er inderdaad een problematiek bestaat aangaande de heilsverkondiging in de missie; dat talrijke kwesties hiermede verband houden en een oplossing eisen; dat deze oplossing meer dan ooit urgent is. Het vertrouwen is gewettigd, dat dit missiecongres hiertoe een bijdrage zal hebben geleverd, die, onder Gods zegen, te zijner tijd vruchtdragend zal blijken te zijn.

Nijmegen

Miscellanea

Bevolkingsaanwas en uitbreiding van het christendom. – De bevolking van de aarde neemt jaarlijks met ongeveer 70 miljoen toe. Twee eeuwen geleden bedroeg het aantal bewoners van de aarde slechts 730 miljoen, in 1900 waren er 1½ miljard, in 1955 reeds 2½ miljard en in 1980 zullen er volgens vooruitberekenende statistieken 4 miljard zijn. Daarbij vertoont de bevolking in de zgn. onderontwikkelde gebieden de grootste toename.

Terwijl het totaal aantal der bevolking sinds 1920 met omstreeks 33% toenam, nam het aantal inwoners van de Latijns-Amerikaanse landen (Zuid- en Midden-Amerika) met 82% toe. Als dit zo doorgaat, zullen daar in 1980 ongeveer 316 miljoen mensen wonen. De statistieken van andere landen vertonen een dergelijk beeld. In Japan is de bevolking sinds 1945 met 16 miljoen toegenomen; in 1970 zal ze ongeveer 100 miljoen bedragen. In Belgisch Congo steeg het aantal inwoners van 1940 tot 1951 van ruim 1 miljoen tot 11½ miljoen. In Zuid-Rhodesië verdubbelde bijna de bevolking na de tweede wereldoorlog; op Formosa leven tegenwoordig eens zoveel mensen als een halve eeuw geleden. India telde in 1872 een bevolking van 256 miljoen, in 1941 389 miljoen en in 1951 435 miljoen. Op Java leefden in 1861 slechts 13 miljoen mensen, in 1951 41 miljoen. De Filippijnen telden in 1907 een bevolking van 7 mil-

joen, in 1939 meer dan 16 miljoen; terzelfdertijd steeg Birma van 10 tot 16 miljoen.

Met deze bevolkingsaanwas houdt de uitbreiding van het christendom geen gelijke tred. De Kerk groeit in aantal leden en toch gaat zij percentsgewijze achteruit, ook al zijn er tegenwoordig 14 miljoen christenen meer dan vóór 40 jaren, toen als totaal aantal katholieke christenen 770 miljoen werd aangegeven. De betrekkelijke teruggang van het christendom bedraagt bij de snel toenemende wereldbevolking in de laatste jaren ongeveer 5%. In India verhouden zich de christenen tot de niet-christenen als 3 tot 97, in Japan als ½ tot 99½, in China als 1 tot 99, in Afrika als 15 tot 85.

Inheemse hiërarchie. – Onderstaande statistiek vertoont het beeld van een snelle vermeerdering van het aantal inheemse bisschoppen in Azië en Afrika.

	1926	1939	1956
India	—	7	33
Ceylon	—	—	3
Birma	—	—	2
Malakka	—	—	2
Siam	—	—	2
Vietnam	—	3	9
Korea	—	—	3
Japan	1	2	9
Formosa	—	—	1
Indonesië	—	—	3
China	6	13	33
Afrika	—	2	17
	7	27	117

Chinezen in Nederland. – In opdracht van Z.H. Exc. Mgr. C. Kramer O.F.M., bisschop van Luan-Fu heeft het hoofdbureau van het Katholiek Sociaal-Kerkelijk Instituut te 's-Gravenhage een gestencild rapport uitgebracht over „*de groep van Chinese afkomst in Nederland*". Het rapport bespreekt achtereenvolgens de Chinese migranten, die in China geboren zijn; de Chinese migranten, die in Indonesië, Suriname of in de Nederlandse Antillen geboren zijn; de studenten. Daarna volgen enkele sociologische notities over het onderzoek en enige richtlijnen voor een sociaal onderzoek onder de Chinezen in Z.O. Azië. Een literatuurlijst en enkele interviews als bijlagen besluiten deze studie (77 bladz.), die werd uitgevoerd door de heer F. O. G. Kho.

Twaalfde internationaal academisch missiecongres. – Het missiesecretariaat van Pax Romana en de Pauselijke Missiegenootschappen (afd. Parijs) organiseren gezamenlijk het twaalfde internationaal academisch missiecongres, hetwelk zal worden gehouden te Angers van 28 september tot 2 oktober 1957. Het congres stelt zich ten doel studenten uit Azië, Afrika, Amerika en Europa, christenen en niet-christenen, door gemeenschappelijke besprekingen dichter tot elkaar te brengen. Op de eerste dag komt men 's namiddags te Chartres bijeen; op de drie volgende dagen worden referaten gehouden over de psychologische en culturele overeenkomsten, resp. verschillen met de niet-Europese culturen van Afrika, India, Indonesië, Vietnam, China, Japan en de Islam. Daarna volgen discussies over de concrete voorwaarden en mogelijkheden van een contact tussen academici van verschillende culturen.

College van de H. Apostel Petrus te Rome. – Op 18 januari 1947 richtte de S. Congregatio de Propaganda Fide het college van de H. Apostel Petrus canoniek op. Gedurende de eerste tien jaar van zijn bestaan hebben 154 priesters van 27 verschillende naties hier hun kerkelijke studies gedaan; twee van hen werden tot de bisschoppelijke waardigheid verheven. Momenteel telt het 100 studenten, van wie 74 uit Azië, 14 uit Afrika, 11 uit Oceanië en 1 uit Amerika. Op 26 februari 1957 vaardigde de Propaganda een belangrijke instructie uit over de toelating van de priesterstudenten tot het college en het aan hen te geven onderwijs. Bij het begin van elk academisch jaar zal een speciale commissie beslissen over de toelating van de priesters, die niet ouder dan 35 jaar mogen zijn; het onderwijsprogram zal worden herzien overeenkomstig het doel, waarmede het college werd opgericht, nl. van de seculiere geestelijkheid uit de gebieden, die ressorteren onder de S. Congregatio de Propaganda Fide, gelegenheid te bieden de studie van de gewijde wetenschappen te verbreden en te verdiepen.

Semaine de Missiologie. – Van 27 tot 30 augustus 1957 zal te Leuven de 27e Semaine de Missiologie worden gehouden. Het algemeen onderwerp luidt: *Les Eglises nouvelles devant le communisme.*

Missietentoonstellingen. – De nieuw-opgezette Missie Actie Tentoonstelling, Amate, die de komende tien jaar Nederland gaat bereizen, is op 27 april l.l. te Maastricht gestart. Dit jaar zal zij nog in Hengelo (18-26 mei), Breda (29 juni-7 juli), Nijmegen (24 augustus-1 september) en 's-Gravenhage (11-22 september) worden gehouden.

Semana Misional. – Van 6-13 augustus 1957 organiseert het Instituto Español de Misiones Extranjeras te Burgos voor de tiende maal een missiologische week, ditmaal gewijd aan ,,*La Adaptación Misionera*''.

Boekbespreking

MULDERS, ALPH., *Missiegeschiedenis*, ,,Bijdragen van het Missiologisch Instituut der R.K. Universiteit te Nijmegen'' N. V. Uitg. Paul Brand (Bussum, Nederland), 1957, XXVI-565 pp. (gebonden f 32,50).

C'est avec joie que les missionnaires et aspirants missionnaires de langue néerlandaise, ainsi que tous ceux qui, en Hollande ou en Belgique, s'intéressent ou désirent s'initier à l'histoire missionnaire, salueront la parution de ce brillant manuel général d'histoire des missions – le premier en langue néerlandaise –, fruit de longs efforts de recherche et de documentation progressivement mûris au cours d'un enseignement de 25 années, dû au zèle infatigable d'un maître en missiologie, Mgr. Mulders, directeur de l'Institut Missiologique de l'Université de Nimègue.

Depuis 25 ans, date de la parution de l',,Histoire générale comparée des Missions'' de Descamps et de ses collaborateurs (Ed. Aucam, Louvain 1932, 760 pp.), les recherches d'histoire missionnaire se sont multipliées au point de faire de cette branche le domaine actuellement le mieux élaboré de la missiologie. La ,,Bibliotheca Missionum'', compilant systématiquement l'énorme documentation bibliographique, a vu ses volumes se succéder à un rythme accéléré; de nombreuses archives ont été fouillées et ont ainsi livré une partie estimable de leurs richesses dans diverses publications;

de multiples monographies ont été consacrées à diverses phases ou à certains épisodes de l'histoire missionnaire, couvrant ainsi pratiquement toutes les périodes et toutes les contrées d'un réseau serré d'investigations.

Les résultats de ces efforts, admirables pour leur qualité scientifique aussi bien que pour ampleur, sont cependant restés éparpillés dans des publications ou revues très diverses que seuls les spécialistes peuvent connaître, et dont ils ne peuvent tirer parti qu'au prix d'un labeur constant d'information, de lecture, de mises au point, de confrontations. Ceux qui sont chargés, spécialement dans les divers Instituts ou maisons de formation pour la préparation des futurs missionnaires, d'enseigner l'histoire des missions, doivent apporter à leur enseignement de perpétuelles retouches, de constantes ajoutes d'ordre bibliographique, de continuels perfectionnements, afin de ne pas frustrer les élèves des résultats nouveaux enregistrés par les travaux récemment publiés: ce qui exige un travail considérable, faute de posséder un ouvrage général ayant préalablement enregistré tout cet acquis. Et le public non spécialisé, intéressé pourtant à ces matières, ne peut vraiment pas profiter de tous ces travaux épars, à moins qu'un manuel modernisé et réajusté d'histoire générale des Missions ne vienne de temps à autre assumer tout l'acquis récent dans la synthèse historique générale.

Un tel travail n'avait pas été effectué depuis l'ouvrage de Descamps. Sans doute, certains manuels ont vu le jour, mais, ou bien ils visaient une trop large vulgarisation au détriment de la solidité scientifique (ainsi le travail d'Olichon, Les Missions. Histoire de l'expansion du catholicisme dans le monde, Bloud et Gay, Paris 1936, XVI-471 pp.), ou bien, par un phénomène assez singulier, explicable en partie par le caractère spécial de la Collection dans laquelle ils étaient publiés, ils restaient quasi complètement étrangers à la production moderne de missiologie historique (ainsi l'ouvrage récent de René P. Millot, L'Epopée missionnaire. Aventures et missions au service de Dieu, de saint Paul à Grégoire XV, ,,Textes pour l'histoire sacrée, Daniel-Rops'', Fayard, Paris 1956, 454 pp.), ou bien, tout en tenant compte dans une certaine mesure des travaux récents, ils ne pouvaient en faire profiter les lecteurs de façon satisfaisante, soit à cause des dimensions trop réduites de l'ouvrage (ainsi Lesourd, Histoire des Missions catholiques, Librairie de l'Arc, Paris 1937, 491 pp., qui n'a que 3 petites pages sur la période des 3 premiers siècles), soit par le fait de laisser de côté une partie considérable de l'histoire missionnaire (ainsi Montalbán, Manuale Historiae Missionum, T'ou-sè-wè, Shanghai 1935, 419 pp.; trad. esp. 1938; 2e éd. 1952, 728 pp., qui débute avec l'entrée en scène des Ordres Mendiants). Descamps restait ainsi, jusqu'à présent, l'ouvrage général de base.

La Missiegeschiedenis de Mgr. Mulders vient fort heureusement combler cette lacune que nous venons de déplorer; elle expose organiquement toute l'histoire missionnaire depuis les débuts jusqu'à notre époque, de façon claire et condensée, assumant dans ses exposés les récentes acquisitions apportées par les monographies diverses qui se sont multipliées ces dernières années; et elle fournit une bibliographie excellente, parfaitement à jour. Ce nouveau manuel général est appelé à rendre d'appréciables services pour l'étude et l'enseignement de l'histoire des Missions, et nous souhaitons que diverses traductions viennent élargir l'aire d'accès de ce magnifique travail, pour mettre à la disposition d'un plus grand nombre les facilités qu'il offre pour une formation missiologique solide et modernisée, spécialement des

futurs missionnaires, dans le domaine si instructif de l'histoire. Il est possible que l'Histoire Missionnaire préparée par Mgr. Delacroix et ses collaborateurs, et qui doit paraître bientôt en quatre volumes, puisse satisfaire les lecteurs de langue française. L'avenir nous dira bientôt si cette publication présentera les mêmes qualités d'exposé organique complet, de solidité scientifique, de clarté d'exposé et d'ampleur de documentation moderne.

Au sujet de la bibliographie, il suffit de constater que l'Index des auteurs cités couvre 13 pages chez Mulders, alors que chez Montalbán il ne s'étendait que sur 4 pages (de dimensions à peu près identiques), pour se rendre compte du progrès enregistré. Sans doute peut-on déceler dans la bibliographie générale introductive que donne Mulders (pp. XVII-XXIII) l'une ou l'autre lacune: on chercherait en vain, p. ex., parmi les sources, les ,,Monumenta Missionaria Africana'' de Brásio, ou la ,,Documentação Missões Padroado'' de Silva-Rego; ces ouvrages cependant se trouvent signalés dans les notes bibliographiques particulières qui accompagnent le texte (pp. 203 et 210), notes qui offrent au lecteur une mine extrêmement riche de références pouvant être utiles, soit pour connaître plus de détails sur un point particulier, soit pour servir de point de départ à des recherches ultérieures. Il est bon de rappeler ici qu'un manuel général d'histoire missionnaire n'est pas une collection de monographies; son caractère est synthétique: il s'agit de présenter objectivement et organiquement tout l'ensemble de l'évolution historique sans s'appesantir sur les questions de détail, tout en renvoyant à une bibliographie choisie qui traite de ces points particuliers.

Au sujet du plan d'ensemble, alors qu'en 1950 dans la seconde édition de son Inleiding tot de Missiewetenschap (p. 88), Mgr. Mulders se contentait encore, à la suite de Schmidlin, de mettre en avant la division selon les 3 périodes classiques de l'histoire ecclésiastique générale (antiquité, moyen-âge, temps modernes), tout en se réservant de délimiter l'extension précise de ces périodes selon des critères d'ordre proprement missionnaire, ici par contre, nous sommes en face d'un plan d'ensemble clairement divisé en périodes plus nombreuses et en sous-périodes nettement tranchées; distribution basée uniquement sur des considérations typiquement missionnaires qui, semble-t-il, se fait l'écho assez fidèle de ce que nous avions proposé en 1952 dans notre ,,Introduction à la Missiologie'' (pp. 296-306). A cette division chronologique des périodes, se superpose cependant, chez Mulders, celle plus flexible par chapitres, d'ordre pratique et pédagogique, tout à fait légitime d'ailleurs pour un manuel.

Les divers exposés se lisent sans fatigue, grâce à un style clair et concis, mettant en juste relief les faits les plus saillants et soulignant pour chaque période les caractéristiques propres selon lesquelles elle se situe dans l'évolution historique; toute l'histoire missionnaire est évoquée avec un beau souci d'objectivité, en évitant les polémiques stériles et les jugements hâtifs, et en restant complètement indemme de toute ombre d'esprit partisan, même dans les lointains contours des exposés. Evidemment, il est possible en regardant de près de relever çà et là l'une ou l'autre faiblesse. Quelques fautes d'impression ont pu échapper à la vigilance des correcteurs, p. ex. dans le titre de l'ouvrage de Paventi, où on lit ,,misionera'' au lieu de ,,missionaria'' (p. 453, n. 14). Certaines dénominations officielles n'ont pas été respectées, p. ex. l'appellation offi-

cielle des Missionnaires OMI est en néerlandais ,,Oblaten van de Onbevlekte Maagd Maria'' au lieu de ,,van de Onbevlekte Ontvangenis van Maria'' (p. 380). Egalement quelques défauts d'information, p. ex. au sujet du Groenland où l'A. nous dit qu'il ne possède pas de chiffre exact sur la situation du catholicisme dans ce territoire (p. 528); en fait, bien que le Groenland soit dépendant de l'évêque du Danemark et que l'ancienne interdiction aux prêtres catholiques d'entrer dans cette île ait été naguère abrogée, il n'y a cependant aucune activité missionnaire catholique. Les 25 ou 26.000 Groenlandais sont tous protestants, sauf un seul, récemment converti au catholicisme (que le signataire de cette recension a l'avantage de compter parmi ses amis), et il y a quelques rares catholiques parmi les Danois temporairement installés au Groenland.

Bref, nous sommes heureux de pouvoir féliciter Mgr. Mulders pour ce nouvel ouvrage qu'il vient de publier, ouvrage qui lui a certainement demandé des années de travail patient et appliqué, mais qui constitue une contribution missiologique très opportune en vue de faciliter, d'amplifier et de parfaire l'enseignement ou l'étude de l'histoire missionnaire.

Rome A. Seumois O.M.I.

Loffeld Ed. CSSp, *Le problème cardinal de la missiologie et des missions catholiques*, ,,Publications de l'Institut de Missiologie de l'Université de Nimègue'' n. IV, Ed. Spiritus (Stokweg 12, Rhenen, Hollande), 1956, XX-416 pp.

Les investigations présentes se portent sur l'objet propre de la mission : l'implantation d'Eglises particulières, nouveaux fleurons de la ,,Catholica''. Comme d'une part l'accord quasi unanime avait pu se réaliser ces dernières années autour des aspects fondamentaux de la notion de mission et particulièrement au sujet de son objet formel spécifique, ou finalité propre, il était tout indiqué pour un travail de théologie missionnaire de dépasser le stade préliminaire et aride des définitions exactes pour entrer dans le domaine de l'analyse théologique des divers éléments que comporte la définition de l'action missionnaire, et spécialement de la notion spécifique d',,implantation de l'Eglise''. Comme d'autre part le terme ,,mission'' a parfois été au cours des années d'après-guerre en butte à diverses attaques au point de ne plus dénoter, aux yeux de certains, que de fâcheuses déviations dans la ligne d'un romantisme désuet, d'un occidentalisme, d'un colonialisme ou d'un paternalisme révolus, et qu'il a aussi été exploité dans des emplois abusifs, il était important de revaloriser l'activité authentiquement missionnaire par une analyse pénétrante de ses constitutifs véritables et des notes propres qui la différencient de toute autre forme du ministère ecclésial. Cette double préoccupation semble bien avoir présidé au travail que publie maintenant le P. Loffeld. Les 7 premiers chapitres ont été présentés comme thèse doctorale à l'Institut Missiologique de Nimègue; ils sont suivis de 3 autres qui complètent et illustrent les vues doctrinales exposées antérieurement.

L'auteur qui, il y a 30 ans, écoutait à Louvain les leçons du P. Charles, s'est minutieusement tenu au courant du mouvement d'idées autour de la notion même de mission. Son livre consacre les résultats d'un long labeur et présente aux lecteurs une documentation très fournie au sujet du concept de mission. Mais au delà de ces prestations dans le domaine de l'information doctrinale missiologique, les lecteurs,

surtout ceux déjà initiés à ce mouvement d'idées, trouveront dans ce livre d'intéressantes analyses relatives à la notion d'Eglise Particulière à fonder par l'action missionnaire; ces analyses, en effet, constituent la principale contribution constructive de recherche doctrinale que ce livre apporte à la théologie missionnaire, et il faut en féliciter chaleureusement l'auteur. Leur étude occasionnera sans doute de fructueux développements ultérieurs, peut-être aussi certaines mises au point. Il faudra, nous semble-t-il, une systématisation plus poussée des divers aspects et éléments contenus dans ces analyses, autour de certains principes de base. Il y a surtout, à la base du caractère indigène de l'Eglise particulière, le principe de la maternité universelle de l'Eglise, qui constitue un aspect intime de sa catholicité, aspect justifiant adéquatement soit les exigences de l'expansion multiforme, soit le droit divin du caractère indigène du clergé et de l'épiscopat local, soit la nécessité de l'incarnation de l'Eglise particulière dans les valeurs régionales. Il y a aussi, à la base de l'organisation proprement géographique et territoriale de l'Eglise (structures de base que sont les diocèses ou Eglises particulières), le fait de l'institution de l'Eucharistie, centre de la vie cultuelle communautaire chrétienne; la différenciation naturelle des groupements humains est plutôt un substrat qu'un principe, tandis que l'institution divine de l'Eucharistie, jointe à celle de l'épiscopat multiple, pose le principe de la juridiction territoriale délimitée des évêques ainsi que la structure constitutivement régionale de l'Eglise particulière: structure de collectivité chrétienne régionale, non pas de groupements nationaux, linguistiques ou autres, ou de milieux sociaux. En outre, une notion précise des caractéristiques propres à l'Eglise particulière ne peut être pleinement illustrée sans un ressourcement, un regard en arrière vers la pratique des Eglises des temps anciens, alors que les soucis légitimes et nécessaires de profonde unité ne s'étaient pas encore encombrés de tendances vers l'uniformisation extérieure et débilitante. Quoi qu'il en soit, les analyses présentés par le P. Loffeld ont le grand mérite de mettre en relief saisissant la physionomie propre de l'Eglise particulière, et surtout, de situer précisément dans la constitution de tels groupements d'Eglises l'objet propre de l'action missionnaire, ou plus exactement, ainsi que nous l'avons écrit en 1951, la ,,materia circa quam'' de l'implantation (Missionswissenschaftliche Studien, Festgabe Dindinger, p. 51).

Outre ces analyses, l'auteur s'occupe aussi de la définition d'ensemble de l'activité missionnaire. Quoiqu'il accepte assez largement les résultats acquis ces dernières années, il s'en sépare cependant sur deux points: 1- Tout en admettant que l'objet propre de l'action missionnaire consiste dans l'implantation de l'Eglise, il considère cet objet comme ne pouvant pas constituer un objet spécifique dans le sens strict; 2- Pour arriver à délimiter la fin précise de la mission dans l'ensemble du ministère ecclésiastique, il prétend suivre une voie nouvelle d'argumentation.

Au sujet du premier point, il semble bien que l'A. a été amené à nier le caractère strictement spécifique de l'objet propre de l'action missionnaire par suite d'une confusion assez prononcée entre l'essence d'une activité (qui comprend tant le ,,genus'' qui constitue cette action, que la ,,species'' qui distingue réellement et proprement cette action parmi toutes les autres qui relèvent du même ,,genus'') et l'objet spécifique de cette activité (formé uniquement de l'élément ,,species''). On nous dit: ,,L'objet formel, c'est l'implantation de l'Eglise'' (p. 267); c'est vrai de l'objet formel spécifi-

que, non de l'objet formel total qui comprend aussi le ,,genus", c. à d. l'apostolat, ordonné à l'oeuvre plus large de la conversion ou re-conversion à la vie pratique dans l'Eglise. Puisque l'objet spécifique désigne pour l'A. l'objet formel total, la mission ne pourrait donc posséder un objet rigoureusement spécifique sans se diversifier totalement des autres activités de l'Eglise au point de ne posséder rien de commun avec elles; ce qui serait évidemment à rejeter. Il suffit donc de mettre à sa place l'élément spécifique à l'intérieur de l'objet formel pour dissiper le malentendu; il apparaîtra alors clairement que la mission, tout en étant spécifiquement ordonnée à l'implantation de l'Eglise (objet ou but qui lui est rigoureusement propre), n'en reste pas moins, constitutivement et formellement (par son ,,genus"), apostolat, et reste ainsi formellement ordonnée à la conversion, ne se distinguant donc pas constitutivement de l'ensemble du ministère apostolique. C'est donc uniquement par son élément spécifique que la mission se distingue des autres activités du ministère apostolique; cet élément spécifique est constitué par un objet ou une finalité absolument propre à la mission, et son caractère spécifique est d'autant mieux appuyé qu'il entraîne, du côté de l'objet matériel de la mission une certaine phase de ministère de type pastoral. Or tout l'ensemble de la fonction apostolique se distingue adéquatement et spécifiquement du ministère pastoral. Et ceci nous amène à souligner le défaut cardinal de cet ouvrage de Loffeld: le manque d'une notion suffisamment ferme d'apostolat, non pas évidemment dans le sens d',,apostolat des Douze", sens spécial et exceptionnel ne subsistant que dans la ligne de l'apostolicité, mais bien au sens paulinien d'apostolat-conquête, spécifiquement distinct de la pastoration (des brebis du bercail) avec laquelle il forme l'ensemble du ministère ecclésial.

L'A. semble attribuer beaucoup d'importance au fait que l'Eglise en état de formation organique (c. à d. la mission) est substantiellement identique à la même Eglise constituée ou formée (objet de la pastoration), ne se distinguant pas d'elle de façon spécifique, mais simplement modale (p. 269 ss). Outre l'erreur de présenter le ministère d'une Eglise constituée comme étant uniquement pastoral alors qu'il est également apostolique tant qu'il y aura dans cette circonscription ecclésiastique des gens à convertir (sans pour cela être missionnaire puisque l'Eglise s'y trouve bien implantée), il faut surtout noter que l'Eglise est une et unique, les diverses Eglises particulières n'étant pas des espèces mais des parties (plus ou moins distinctes par leurs composants d'ordre matériel, non formel) du seul Corps Mystique indivisible. Il faut aussi noter qu'on ne peut pas parler d'Eglise particulière à propos d'un embryon d'Eglise, composé quasi uniquement de personnel et de moyens importés, non encore enracinés dans le sol indigène, sans aucune possibilité ou garantie de vie propre autochtone; l'Eglise particulière nouvelle ne devient telle qu'au terme de l'activité missionnaire, bien que l'Eglise Visible Universelle existe dans cette région dès l'arrivée du premier missionnaire. Il faut enfin observer que ce qui distingue formellement l'action missionnaire doit se rapporter directement à la mission formellement considérée, donc en tant qu'activité de ministère, si bien que les modalités qui s'attachent à l'objet matériel de la mission (l'Eglise universelle à étendre: materia ex qua; l'Eglise particulière à susciter: materia circa quam; la collectivité régionale chez qui s'exerce l'action missionnaire: materia in qua) ou à sa causalité efficiente, ne peuvent intervenir dans la délimitation spécifique que de façon indirecte et secondaire. Or formel-

lement considérée, la mission possède un objet (,,quod'') pleinement propre et spécifique (apostolat d'implantation), de même qu'un principe justificateur (formel ,,quo'') qui lui appartient de façon pleinement adéquate et exclusive (propriété de catholicité spatiale).

Au sujet du second point, relatif au processus d'argumentation à employer pour parvenir à une délimination rigoureuse de ce qu'il faut entendre par activité missionnaire, l'A. nous dit (ch. 2) que ce sont les documents du Magistère qui doivent intervenir ici au point de départ, non pas proprement les documents juridiques de caractère purement positif et administratif. Cette opinion semble bien se baser sur l'idée erronée que la délimitation dont il s'agit serait une question de foi ou de morale, alors qu'elle n'est en fait qu'une affaire d'ordre administratif et juridique, quoique reposant sur une tradition ecclésiastique plus ou moins affirmée au cours des siècles. Or le pouvoir de magistère concerne les interventions hiérarchiques dans la proposition ou l'enseignement, par voie d'autorité, de la doctrine chrétienne. Lorsqu'il s'agit de déterminer ce qu'il faut entendre par ,,missions'' dans la ligne spéciale indiquée par l'expression ,,missions étrangères'', il y a là, outre une question de terminologie ecclésiastique officielle, une délimitation administrative d'une oeuvre spéciale ou d'un complexe de fonctions variées appartenant au ministère ecclésiastique. Dans une détermination de ce genre, le magistère n'est nullement impliqué, puisqu'elle ne touche pas des questions de doctrine. Autre chose serait de déclarer que cette activité ainsi déterminée, ou une fonction partielle rentrant dans cette activité, appartient réellement à la charge divinement reçue de l'Eglise, ou de se prononcer sur tel ou tel aspect théologique s'attachant au complexe de ministère ainsi déterminé; dans ces cas, il y aurait une question de foi ou de morale, et le magistère y trouverait sa matière doctrinale nécessaire. Il s'agit donc d'une question de terminologie et d'administration juridique positive, reposant soit sur des données d'organisation ecclésiastique dérivant de l'institution divine (ce qui n'est pas le cas pour la mission; mais c'est bien le cas, semble-t-il, pour le terme et la notion d'apostolat, comme distinct de la pastoration), soit sur des données de la tradition qui ont plus moins clairement énoncé la cohérence de spécialisation idéologique et pratique de l'ensemble fonctionnel sous-entendu depuis le 17e siècle par le terme ,,missions'' et autrefois désigné par diverses expressions plus ou moins descriptives.

Une telle délimitation positive ecclésiastique peut varier dans certaines limites (p. ex. si l'on décidait de n'entendre par missions que les territoires de la S.C. de la Propagande); elle peut aussi se perfectionner en précision comme aussi laisser les contours de la fonction indiquée dans un certain vague. Est-ce à dire que la missiologie changera d'objet selon les variations eventuelles des documents juridiques dans la délimitation qu'elle désigne positivement par ,,missions''? (p. 28-29) Il faut tout d'abord observer à ce propos que la missiologie peut délimiter son objet d'étude spécialisée indépendamment des documents ecclésiastiques sur la délimitation juridique de ,,mission'', à condition toutefois de respecter la terminologie ecclésiastique: si ,,mission'' venait à être déterminée positivement dans tel sens précis autre que le sens actuel par les documents administratifs, et que la missiologie reste fidèle à l'ancienne délimitation pour son objet d'étude spécialisée, elle n'aurait plus le droit d'employer le terme mission pour désigner son objet propre; il suffirait alors de le

désigner par ,,apostolat d'implantation''. Mais si la missiologie veut s'attacher à la ,,mission'' telle qu'elle est officiellement entendue dans l'Eglise, elle devra éventuellement modifier son objet de spécialisation selon que des changements viennent s'énoncer dans le concept juridique. Quoi qu'il en soit de ces orientations éventuelles, la missiologie, dans l'ordre actuel des choses, a comme objet d'étude, non pas une spécialisation déterminée a priori dans l'ensemble du ministère ecclésiastique en vertu de considérations théoriques, pratiques, ou d'opportunité, mais bien la fonction missionnaire telle que l'entend l'Eglise. Et pour ce qui concerne l'avenir, nous ne croyons pas que les documents de la Curie Romaine, malgré certaines fluctuations de langage et certaines inconstances de bon ton dans toute ample administration, se sépareront des orientations de la missiologie. Ce sont en effet les études missiologiques qui sont à la base des délimitations meilleures et plus précise de ,,mission'' que l'on trouve dans les documents ecclésiastiques modernes.

Ces quelques notes critiques ne diminuent en rien le grand mérite substantiel de l'intéressant ouvrage du P. Loffeld, que nous félicitons une fois de plus pour sa généreuse contribution à la théologie missionnaire. Les aspirants missionnaires surtout, ne manqueront pas de lire avec profit ce bel ouvrage, qui les aidera à se faire une idée très juste des ordonnances et exigences foncières de tout véritable traveil missionnaire.

Rome A. Seumois O.M.I.

Dr. W. H. van de Pol: *Het Wereldprotestantisme.* 356 blz. J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1956.

Het wereldprotestantisme is in zijn bonte verscheidenheid het resultaat van tal van godsdienstige, theologische en filosofische invloeden alsook van allerlei culturele, sociale en politieke factoren, die zich sedert het begin van de zestiende-eeuwse reformatie tot op onze tijd zowel van binnenuit als van buitenaf hebben doen gelden. Dit wereldprotestantisme te ,,weerleggen'' en zodoende priester en leek een middel aan de hand te doen tot verdediging van het katholieke geloofsstandpunt, is niet de bedoeling van bovenstaand boek. De enige bedoeling ervan is om van het wereldprotestantisme, zoals het zich in verleden en heden feitelijk aan ons voordoet in zijn verscheidenheid van typen en schakeringen, een alzijdig, goed geproportioneerd en werkelijkheidsgetrouw beeld te geven.

In de eerste drie hoofdstukken wordt het wereldprotestantisme beschreven in zijn opkomst in Duitsland, Zwitserland en Engeland. In het tweede hoofdstuk, dat handelt over het hervormd protestantisme, wordt speciale aandacht besteed aan de Nederlandse Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken in Nederland; dit woordonderscheid wordt in andere landen, waar men alleen spreekt van ,,reformiert'', ,,réformé'', ,,reformed'', niet gemaakt. Omdat het anglicanisme het meest open en veranderlijk type van protestantisme is, dat zich nog steeds niet heeft vastgelegd op een definitieve stabilisatie, wordt de geschiedenis ervan in het derde hoofdstuk voortgezet tot op onze tijd. Het vierde en laatste hoofdstuk beschrijft de gang van de reformatie naar het hedendaags wereldprotestantisme, waarbij ook het wereldapostolaat ter sprake komt; de zendingsactiviteit is nl. in de laatste honderd

jaar in intensiviteit en omvang toegenomen en begint zich in toenemende mate ook te richten op van oudsher katholieke landen.

De schrijver, hoogleraar in de fenomenologie van het Protestantisme aan de R.K. Universiteit te Nijmegen, richt zich in zijn jongste boek tot de wijde kring van priesters en leken, die in de huidige samenleving op de een of andere wijze met de protestantse mens in aanraking komen. Opzet en methode zijn dan ook anders dan die van zijn beide vorige werken. Theologische vraagstukken, die alleen vaktheologen bezig houden, blijven hier geheel buiten beschouwing; het boek gaat over het protestantisme, zoals het feitelijk onder de protestanten leeft. Wellicht zal het voor sommigen een verrassing betekenen, dat hierover zoveel goeds te zeggen valt. In geen geval wil echter Sch., die streeft naar billijkheid, onpartijdigheid en objectiviteit, in een geest van valse ireniek de waarheid of de werkelijkheid verdoezelen.

De aandachtige lezer van dit in één adem geschreven boek zal geleidelijk het totaalbeeld van het hedendaags wereldprotestantisme voor zijn geest zien oprijzen. Het wereldprotestantisme, dat geen systeem, maar een levende werkelijkheid is, is, volgens het woord van J. Lortz, een godsdienstige aangelegenheid, waarmede wij nu te maken hebben; wie zou zich bij deze confrontatie niet gaarne door een zo bij uitstek deskundige laten voorlichten?

Nijmegen A.M.

Catéchèse et Missions. Rapports et compte rendu de la XXVe Semaine de Missiologie. Louvain 1955. 239 pp. Desclee de Brouwer s.d.

In 1955 werd voor de vijfentwintigste maal te Leuven een missiologische week gehouden. Het verslagboek weerspiegelt dit zilveren jubilee. Men treft er vooreerst een waarderend gelukwensschrijven van de S. Congregatio de Propaganda Fide aan; vervolgens een verhelderende terugblik op de afgelegde weg door de voorzitter, Dom Th. Nève O.S.B., getiteld: „vingt-cinq ans d'efforts" (blz. 11-22); tenslotte een woord ter herdenking met persoonlijke herinneringen van P. van den Eynde W.P., waarin deze nestor van het comité bijzondere aandacht schenkt aan de 15e missiologische week van Leuven, die in 1937 te Nijmegen werd gehouden (blz. 23-29).

Nadat de tegenwoordige organisator, P. Masson S.J., het te behandelen algemeen thema: „Catéchèse et Missions" had gemotiveerd en ingeleid (blz. 30-32), kwamen achtereenvolgens de inleiders van de afzonderlijke onderwerpen aan de beurt. Fr. Vincent Ayel F.E.C.: Principes, courants et perspectives de la catéchèse moderne (blz. 33-45); R. P. Charlier O.S.B.: Bible et Catéchèse (blz. 46-55); E. P. van Caster S.J.: De heilsboodschap in de Catéchèse (blz. 56-69); P. Ranwez S.J.: La Catéchèse concernant Jésus-Christ (blz. 70-83); Dom Thierry Maertens O.S.B.: Liturgie et Catéchèse (blz. 84-93); Eerw. Br. Julien C.F.X.: Geestelijke en godsdienstige vorming van inlandse onderwijzers-opvoeders in de normaalscholen van Belgisch Kongo door broeders bestuurd (blz. 94-107); R. P. Berger S.C.J.: Principes psychologiques de l'enseignement intuitif et convenance du matériel intuitif adéquat (blz. 108-114); E. P. de Voogt C.I.C.M.: De platen van E. P. van den Houdt als visuele steunpunten in het godsdienstonderricht (blz. 115-125); R. P. Heugens P.B.: Les problèmes du catéchuménat de masse (blz. 126-138); E. P. Boelaert M.S.C.:

Katechese en Bantoe-filosofie (blz. 139-152); P. Dom. Sukala O.P.: La catéchèse sur Dieu et la mentalité zande (blz. 153-164); R. P. Mavwela S.J.: La catéchèse et la pratique sacramentaire chez les Bakongo (blz. 165-178); R. P. Moubarac O.F.M.: Pour un dialogue islamo-chrétien (blz. 179-188); E. P. Elias O.F.M. Cap.: Catechismusonderricht in Pakistan (blz. 189-202); Rév. Soeur Jean du S.-C.: Catéchèse féminine en Inde Punjab (blz. 203-213); R. P. Legrand C.I.C.M.: La catéchèse par correspondance aux non-chrétiens (blz. 214-215, een samenvatting); P. J. van Brussel C.I.C.M.: De catechesis in het na-oorlogse Japan (blz. 216-224); P. Fr. Vandevelde O.M.I.: Principes de religion et de morale chez les Esquimaux de Pelly Bay (Vicariat de la Baie d'Hudson) (blz. 225-233).

Uit deze korte inhoudsopgave zal men ongetwijfeld een indruk krijgen van de rijkdom der ten dele in het Frans en ten dele in het Vlaams behandelde stof; tevens zal men kunnen constateren, dat de leiding der week terecht zorg had gedragen voor de inschakeling van enkele fundamentele voordrachten, waartegen de overige, uiteraard niet alle even waardevolle, meer reliëf zouden krijgen. Gaarne bevelen we dit verslagboek van een der beste missiologische weken van Leuven, aan belangstellenden ter bestudering aan.

Nijmegen A.M.

P. Dr. Hubertus van Groessen O.F.M. Cap., *Het Kerkelijk Recht van Religieuzen*, 3e druk, 382 blz. Roermond-Maaseik, 1956.

Onder de middelen, die de katholieke Kerk van haar Goddelijke Stichter heeft ontvangen ter bereiking van haar doel, God aan de mensen te geven zoals we Hem kennen uit de openbaring, neemt de religieuze staat een voorname plaats in. Want door het beleven van deze staat worden de uitverkoren zielen tot deze geroepen op de meest doelmatige wijze met God verenigd en daarenboven meer geschikt om anderen tot God te brengen. Daarom heeft de katholieke Kerk het altijd als haar taak beschouwd deze goddelijke instelling door hare zorgen veilig te stellen en ze aan te vullen naar omstandigheden van tijd en plaats. Deze juridische leiding wordt door pater dr. Hubertus van Groessen O.F.M. Cap. degelijk uiteengezet. Evenwel daartoe beperkt zich de Sch. niet. Want hoe noodzakelijk voor ons zwakke mensen juridische regeling ook is, ter bereiking van het doel der Kerk, dat inwendig is, is ze zeker niet voldoende. Ik moge hier wijzen op de uiteenzettingen in no. 6-9, no. 16-21 en no. 27-31, en meer bijzonder in no. 217-258, waar gehandeld wordt over de godsvruchtige oefeningen en praktijken der religieuzen, als het inwendig gebed, de geestelijke lezing, het gewetensonderzoek, het groot en klein Officie, het rozenkransgebed en de kruiswegoefening. Een menigte van nuttige wenken worden daar gegeven voor beginnenden en meer gevorderden, ook voor niet-kloosterlingen.

Nijmegen F. A. M. van Welie

Dr. J. H. Jager Gerlings en Dr. D. G. Jongmans, *De Aït Atta. Van Nomaden tot Landbouwers. Voorstudie over de sendentarisatie van de Aït Atta van de Sahara.* Mededelingen van het Koninklijk Instituut voor de Tropen No. CXV. Afdeling Culturele en Physische Anthropologie No. 50. Amsterdam 1955.

In verschiedenen Teilen von Afrika, namentlich in Nordafrika, findet sich eine merkwürdige Ambivalenz zwischen Landbau und Viehzucht, Sesshaftigkeit und Nomadismus. Von einer strengen Scheidung der beiden Lebensformen kann dabei nicht die Rede sein. Ausserdem bestehen Traditionen, dass von der einen zur anderen gewechselt worden ist. Diese Prozesse dürften in Nordafrika recht alt sein und hängen vielleicht mit der fortschreitenden Austrocknung des Lebensraumes zusammen. Haben die alten Vorgänge das soziale und weltanschauliche Gefüge weniger angetastet, so ist das viel mehr der Fall bei den modernen Vorgängen, bei denen es sich nicht nur um den Uebergang von einer primitiven Wirtschaftsform zu einer anderen handelt, sondern zugleich um die kulturelle Auseinandersetzung mit der europäischen Zivilisierung und Industrialisierung. Der gesamte kulturelle Apparat muss sich hier in eine ganz neue Lebensform einordnen und entsprechend wandeln.

Diese Vorgänge haben die beiden Verfasser der vorliegenden Studie während einer Feldarbeit von sechs Wochen bei dem Stamme der Ait Atta untersucht. Dieser Stamm siedelt in Südmarokko in dem interessanten Grenzgebiet zwischen Atlas und Sahara. Die Untersuchungen waren möglich durch die Unterstützung des Centre National des Recherches Scientifiques und der Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek. Sie sind methodisch sorgfältig durchgeführt worden und haben ein für die Kürze der zur Verfügung stehenden Zeit bemerkenswertes Ergebnis gezeitigt, das hier in einer klaren Darstellung zusammengefasst vorgelegt wird.

Nijmegen R. J. MOHR

C. C. VAN DER PLAS, *Tonkin 1644–45. Journaal van de reis van Anthonio van Brouckhorst.* Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam. Mededeling No. CXVII. Afdeling Culturele en Physische Anthropologie No. 51, 1955.

Frl. C. C. van der Plas hat in verdienstvoller Weise die Publikation dieses Reisetagebuches eines der Angestellten der alten Ostindischen Kompanie unternommen. Es handelt sich um die Reise des Oppercoopman Anthonij van Brouckhorst nach Tonkin in den Jahren 1644–45. Dieses Tagebuch ist ein wichtiger Beitrag zur Kolonialgeschichte Ostasiens, namentlich von Annam und beleuchtet die Ereignisse, die sich damals in diesem Teile der Welt abspielten, und zwar zwischen den Ostasiaten einerseits und den Europäern anderseits, aber auch zwischen den Konkurrenten innerhalb dieser beiden Gruppen, wobei es letzten Endes um den einträglichen Handel mit der ostasiatischen Seide ging.

Dem Tagebuch kommt eine gewisse aktuelle Bedeutung zu, da die hier in Betracht kommenden Gebiete Ostasiens sich heute von den letzten Resten des alten Kolonialismus frei machen und in der Weltpolitik eine wichtige Rolle spielen. Das, was sich heute dort ereignet, ist nicht ohne kausalen Zusammenhang mit dem, was sich dort im 17. Jahrhundert zugetragen hat und wovon das Tagebuch berichtet.

Die Ausgabe dieses wertvollen Dokumentes hat Frl. van der Plas vorbildlich besorgt, sie mit zwei Karten und Facsimiles illustriert, durch Erklärungen und einige einschlägige Briefe und Instruktionen erweitert. Sie fügt sich so würdig ein in die wissenschaftlich hochstehenden Publikationen des Königl. Instituts für die Tropen zu Amsterdam.

Nijmegen R. J. MOHR

Th. P. Galestin, L. Langewis, Rita Bolland. *Lamak and Malat in Bali and a Sumba Loom.* Royal Tropical Institute Amsterdam Nr. CXIX. Department of Cultural and Physical Anthropology Nr. 53, 1956.

Diese Nummer der Mitteilungen aus dem Königl. Institut für die Tropen in Amsterdam umfasst drei Arbeiten, die sich auf die Weberei in Bali bzw. Sumba beziehen. Und zwar: Th. P. Galestin, A Malat-story illustrated on a Balinese painting, L. Langewis, A woven Balinese Lamak, und Rita Bolland, Weaving a Sumba woman's skirt.

Es sind drei gute Museumsarbeiten, die mit ausgezeichneten Photos illustriert sind. Sie zeigen deutlich, wie in diesen alten religiösen Kulturen auch anscheinend rein äusseres, technisches Kulturgut verwoben ist mit der Mythologie und Religion. Das gilt besonders vom Lamak, dessen Funktion und Ornamentik wichtige und tiefreichende Beziehungen zu weltweiten mythologischen Vorstellungen aufweist. Die ungeheure Bedeutung dieser Zusammenhänge für die Religionsgeschichte beginnen wir erst allmählich zu ahnen, und sie verdienen sorgfältige Untersuchungen.

Nijmegen R. J. Mohr

Jkvr. Henriette van Lennep, *De muziek der volkeren.* N.V. Johan Mulder's Uitgevers Maatschappij, Gouda, 1956.

Dieses Buch ist hervorgegangen aus Radiosendungen der Verfasserin. Sie hat dieselben gehalten im Rahmen des Programms der Nederlandsche Christelijke Radio-Vereeniging (N.C.R.V.). Es handelte sich um Sendungen aus der World Collection of Recorded Folk Music, die von den Archives internationales de musique populaire in Genf unter Leitung von Prof. Constantin Braïloïu und Finanzierung durch die UNESCO aufgenommen wurde. Die Erklärungen, mit denen Jkvr. H. van Lennep die Musikvorführungen begleitete, hat sie nun in diesem Buche zusammengefasst.

Im ersten Teile werden die Grundformen der Musik bei den verschiedenen Völkern behandelt. Der zweite Teil trägt die unglückliche Ueberschrift ,,Magie". Der dritte Teil befasst sich mit den primitiven Musikinstrumenten.

Weltweite Beziehungen werden sowohl in den Formen der Musik wie der Instrumente aufgezeigt. In anerkennenswerter Weise weist die Verfasserin immer wieder hin auf die weltanschaulichen Grundlagen nicht nur der Musik als solcher, sondern auch der verschiedenen Musikinstrumente.

Aber leider müssen die Grundlagen ihrer Deutungen und Auffassungen als zum mindesten schief und einseitig, wenn nicht als falsch erklärt werden. Von einer gewissen westlichen Ueberheblichkeit und materialistischen Denkweise aus, die nur den technisch-materiellen Fortschritt als ,,höhere" Entwicklung ansieht, beurteilt die Verfasserin die nichtwestlichen Menschen als ,,unterentwickelt" – eine Phrase, die dadurch, dass sie heute offiziell ist, nicht wahrer wird – einmal sogar als Wilde. Sie zeigt das Bestreben, in den weltanschaulichen Aeusserungen dieser Menschen nur Magie zu sehen, ihnen aber Religion abzusprechen. Hinter dieser Tendenz steht eine unberechtigte und verkehrte Einengung des Begriffes ,,Religion". Das gilt auch von der Vorstellung der Magna Mater, die zweifellos bei vielen Volkern einen tief-

gehenden Einfluss auf Denkweise und Leben ausgeübt hat. Sie ist ursprünglich, schon bei den Sumerern, eine rein religiöse Vorstellung, die allerdings gelegentlich bei Völkern magische Umdeutungen erfahren hat. (Höchst unhistorisch ist es, wenn sie neuestens Erich Neumann als einen Archetypus im Sinne von C. Jung dargestellt hat.) Dazu wird durch v. Lennep der Eindruck erweckt, als ob die Magna Mater-Idee die einzige weltanschauliche Vorstellung wäre, die auf die Gestaltung von Musik und Musikinstrumenten eingewirkt hätte. Das vorgelegte Material aber deutet genugsam an, dass noch eine zweite Vorstellung weltanschaulicher Art eingewirkt hat, nämlich das Zusammenklingen der beiden als kosmisch aufgefasten geschlechtlichen Prinzipien, des weiblichen und männlichen. Worte wie mana und Fetisch, deren Begriffsinhalt in der ethnologischen Wissenschaft nicht nur sehr umstritten ist, sondern mit denen der Ethnologe kaum etwas anzufangen weiss, gebraucht Verfasserin immer wieder in einem ganz vagen Sinne. Ihre Vorstellungen vom geistigen Leben nichtwestlicher Menschen stehen allgemein unter dem Einfluss der evolutionistischen Denkweise einer überholten Epoche. Dabei zeigt sie auf manchen Gebieten eine naive Kritiklosigkeit, z.B. in der Art, wie sie mit den sehr umstrittenen Theorien von Lévy-Bruhl und C. Jung arbeitet. Vieles, was nur als Vermutung ausgesprochen werden dürfte, nimmt sie als sichere Erkenntnis. In einem populär-wissenschaftlichen Buche ist das verhängnisvoll, weil es verkehrte und unbewiesene Vorstellungen unter ein Publikum bringt, das sich kein Urteil bilden kann.

Das Buch weist also grosse Schwächen auf, die wohl auf die mangelnde ethnologisch-religionswissenschaftliche Durchbildung der Verfasserin zurückgehen. Trotzdem muss gesagt werden, dass es ungemein geeignet ist, zu weiterem Forschen anzuregen durch die Fülle der kulturellen und weltanschaulichen Beziehungen, auf die es hinweist.

Die Ausstattung des Werkes, was Papier wie Bildmaterial angeht, ist vortrefflich.

Nijmegen R. J. Mohr

Dr. Jacoba Hooykaas-van Leeuwen Boomkamp, *Sprookjes en verhalen van Bali*, met 33 illustraties van Balische kunstenaars. N.V. Uitgeverij W. van Hoeve, 's-Gravenhage-Bandung 1956. (fl. 17,50).

Voor wie de zaken niet ineens in de technisch-wetenschappelijke zin wil zien, is er wellicht geen snellere en meer doeltreffende inleiding denkbaar in de cultuur van een vreemd volk dan de literatuur, met name de sprookjes, sagen, legenden en de vlottende volksverhalen. Geheel het gedachten- en voorstellingsleven, al de gevoelens der „primitieve" figuren liggen dan ineens open en spreken een duidelijke taal.

Dit werk van mevr. dr. J. Hooykaas heeft jaren van voorbereiding gekost. Voor de oorlog woonden zij en haar echtgenoot, de latere hoogleraar te Djakarta die thans werkzaam is in Londen aan de School of Oriental and African Studies, als enige Europeanen in een Balisch bergdorp. Het eenvoudige proza der volksverhalen diende daarbij als het aangewezen medium om snel de taal te leren. In 1949 promoveerde mevr. Hooykaas te Djakarta op een studie over ‚De Goddelijke Gast' op Bali. I Bagoes Diarsa, Balisch gedicht en volksverhaal. Een korte bespreking van dit werk,

als ook van enige verwante studies van prof. Hooykaas, verscheen reeds in dit tijdschrift (jaargang 28, 224). Thans wordt in beginsel de gehele, in Bali verzamelde oogst gepubliceerd. Een uiterst rijke en boeiende verzameling, even wisselend en veelzijdig als het Balische leven zelf! Tussen de wereld van het verhaal en het ,,werkelijke'' leven bestaat op Bali geen onderscheid. Geheel de sociale structuur van het volk, de morele code, de godenwereld met al wat deze met zich medebrengt, de dood en het leven, de wijze van wonen, de onderlinge omgang, de verhouding tot de dieren, het landschap en het familieleven, – dit alles keert zuiver in de wereld der volksvertellingen terug. Welk een bron van informaties en perspectieven, ja soms helderder en meer sprekend dan degene die de zuiver rationele en comparatieve analyse vermag te geven! In vergelijking met de grote populariteit van Bali's visuele cultuur is hier het godsdienstige en literaire leven nog te weinig bekend, juist omdat voor die gebieden de kennis der niet eenvoudige taal onontbeerlijk is.

Het zijn geen vertalingen in de letterlijke zin die mevr. Hooykaas in dit werk weergeeft, hoewel al de verhalen wel eerst vertaald zijn. Wat men de facto vindt, is een simpele, Nederlandse benadering der steeds weer wisselende, en tot op zekere hoogte vrij combineerbare motieven. Aldus heeft dit boek zich zeker voor lange jaren een ruime lezerskring verzekerd. Zelfs aan de kinderen is daarbij gedacht; uitgelaten werd wat voor al te jonge oren ongeschikt was.

De schilder R. Bonnet, die sinds jaar en dag op Bali woont, is bemiddelaar geweest om de beste Balische kunstenaars aan het werk te zetten voor de illustraties, die kunstig aan dit boek zijn toegevoegd. Het is bijzonder interessant te zien, hoe hun tekeningen nog geheel wortelen in dezelfde wereld, als waaruit ook de verhalen stammen. De geest der Baliërs is blijkbaar bijzonder geschikt voor assimilatie. Vele culturen zijn over dit eiland heengegaan, en elk heeft er iets van het zijne aan meegegeven. Van het westen zijn de sporen echter nog zeer gering. Van harte aanbevolen!

J. Wils — *Nijmegen*

Dr. D. Deden S.C.J., *De Kleine Profeten*, uit de grondtekst vertaald en uitgelegd (De Boeken van het Oude Testament, Deel XII-Boek VII-XII), 1956, J. J. Romen & Zonen, Roermond en Maaseik.

Ongetwijfeld hebben vele gebruikers van het commentaar van dr. Deden op de eerste zes kleine profeten met verlangen uitgezien naar het vervolg. De auteur geeft in dit commentaar op de met moeilijkheden bezaaide teksten van Nahun, Habakuk, Sophonias, Aggeüs, Zacharias en Malachias wederom een blijk van zijn degelijk vakmanschap, dat hij hier, zo mogelijk nog meer dan in het eerste deel, verenigt met een grote aandacht voor de eisen die zulk een, voor niet-vakmensen bedoelde, verklaring eist. In omstreden vraagstukken neemt hij meestal gedecideerd een standpunt in. De profetie van Habakuk is omstreeks het jaar 600 geschreven, inclusief het prachtige derde hoofdstuk, dat wij als het Canticum van Habakuk kennen. Zacharias 9-14 wordt ruiterlijk als aparte grootheid besproken. Het is onmogelijk, hier op details in te gaan. Men ontdekke zelf, aan de ervaren hand van dr. Deden, de rijkdommen van deze kleine geschriften, die in onze P. C. vertaling voor een deel achter de regelmatige strofenbouw schuil gaan.

Nijmegen Luc. Grollenberg O.P.

ENCYCLIEK „FIDEI DONUM”

OVER DE TOESTAND VAN DE KATHOLIEKE MISSIËN, VOORAL IN AFRIKA

De gave des geloofs, waarop God in Zijn milddadigheid onvergelijkbare rijkdommen in de harten der gelovigen laat volgen, vraagt van ons, dat wij zonder ophouden de goddelijke Schenker daarvan de bewijzen van onze dankbaarheid brengen. Het geloof immers leidt ons binnen in de diepe mysteries van het goddelijk leven; het wekt ons op tot hoop op de hemelse gelukzaligheid; en het maakt de eenheid van de christengemeenschap in dit vergankelijke leven hecht en sterk, volgens het woord van de Apostel: „Eén Heer, één geloof, één doopsel” [1]. En vooral doet de genade van deze goddelijke gave spontaan uit ons dankbaar hart dit getuigenis opwellen: „Wat zal ik de Heer wedergeven voor alles wat Hij mij geschonken heeft?” [2] Ter vergelding van deze zo grote goddelijke mildheid, kan de mens, na de verschuldigde onderwerping van zijn geest, niets aan God aangenamers doen, dan de door Christus gebrachte fakkel van de waarheid verder onder de mensen uitdragen. Met hun missieijver derhalve, waardoor de vlam van de christelijke liefde wordt gevoed, kunnen de mensen, een zo grote weldaad indachtig, het beste de weldaad van God enigszins beantwoorden: immers, door zo de gave van het zelf reeds ontvangen geloof naar vermogen ook anderen mee te delen, bewijzen zij aan God in de hemel hun dankbaarheid.

Met Onze gedachten enerzijds bij de ontelbare schare van Onze kinderen die, vooral in de streken welke reeds lang voor het christendom gewonnen zijn, deel hebben aan de weldaden van het goddelijk geloof, maar anderzijds bij de veel talrijker schare van hen, die tot op deze dag nog wachten op de boodschap van het heil, willen Wij u, Eerbiedwaardige Broeders, zeer dringend aansporen, om door uw toewijding de allerheiligste zaak, van de uitbreiding van de Kerk Gods over de gehele wereld van harte te steunen. God geve, dat ten gevolge van Onze vermaningen het missievuur dieper in de harten van de priesters doordringt en brandt en door hun werk alle christengelovigen in vlam zet!

[1] Ef. 4, 5.
[2] Ps. 115, 12.

Dit hoogst belangrijk onderwerp, dat Onze Voorgangers meer dan eens hebben behandeld en Wijzelf, zoals u weet, diepgaand hebben besproken [1], moge alle katholieken tot apostolische ijver opwekken, alnaargelang het bewustzijn van het geloof dat zij hebben ontvangen hun ingeeft; zij kunnen deze dan richten op de landen van Europa, die de christelijke godsdienst van zich hebben afgeschud, of op de onmetelijke streken van Zuid-Amerika welke beide, Wij weten het, onder grote moeilijkheden gebukt gaan; zij kunnen ook hulp bieden aan de katholieke missies van Oceanië en Azië, welke hulp van groot belang is, vooral in die landen waar de strijd om God zo hevig wordt gevoerd; ook kunnen zij hun broederliefde bewijzen aan de ontelbare christengelovigen, die ons zeer aan het hart liggen, en die de Kerk tot eer en sieraad strekken, nu zij de gelukzaligheid uit het Evangelie voor zich hebben gewonnen, die immers weggelegd is voor hen „die vervolging lijden om wille van de gerechtigheid" [2]; zij kunnen ten slotte meeleven met het droevig lot van de ontelbare slachtoffers van het moderne atheïsme, vooral onder de jeugd, die in onwetendheid omtrent alles wat goddelijk is en soms zelfs in haat jegens God opgroeit. Eigenlijk moest dit alles noodzakelijk en zo spoedig mogelijk gedaan worden en het vraagt daarom een nieuwe aanwas in de Kerk van apostolische mannen, waardoor voor de gereedliggende akker van God „in grote getale apostelen, zoals de Kerk in haar allereerste tijd ook gekend heeft" [3] beschikbaar komen. Maar hoewel Wij nooit zullen nalaten om hiervoor te blijven bidden en zorgen en het zelfs vurig in uw toewijding aanbevelen, achten Wij het voor het ogenblik het beste om uw blik op Afrika te vestigen: Afrika, dat zich reeds tot de meer gecultiveerde beschaving van onze tijd en tot burgerlijke rijpheid omhoog werkt en dat in zulke moeilijke omstandigheden verkeert, als waarschijnlijk nooit in de annalen van zijn al zeer oude geschiedenis is opgetekend.

[1] Vgl. Benedictus XV, *Apostolische Brief „Maximum illud"*;
AAS 11 (1919) 440 ss;
Pius XI, *Homilie „Accipietis virtutem"*,
AAS 14 (1922) 344 ss;
Pius XI, *Encycliek „Rerum Ecclesiae"*,
AAS 18 (1926) 65 ss;
Pius XII, *Encycliek „Evangelii Praecones"*,
AAS 43 (1951) 497 ss.
[2] Mt 5, 10.
[3] AAS 44 (1952) 370.

I

De heilzame vooruitgang die de Kerk in de laatste tientallen jaren in Afrika gelukkig heeft geboekt, is zeker voor de christengelovigen een reden tot blijdschap en gerechtvaardigde trots. Nauwelijks tot de Stoel van Petrus verheven hebben Wij verzekerd: ,,. . . Wij zullen alles in het werk stellen, opdat . . . het Kruis, waarin heil en leven is, ook de verstverwijderde streken overschaduwe" [1]; en daarom hebben Wij met alle kracht voor de verbreiding van het Evangelie ook op dat continent gezorgd. Ten bewijze hiervan dienen de aldaar zeer in aantal toegenomen kerkelijke rechtsgebieden; de zeer grote groei van het aantal katholieken, dat nog van dag tot dag aanwast; maar vooral de Kerkelijke Hiërarchie, die Wij tot grote troost van Ons hart in niet weinig landen canoniek hebben opgericht, en evenzeer de reeds meerdere Afrikaanse priesters, die tot de bisschoppelijke waardigheid zijn verheven, in overeenstemming met het ,,uiteindelijke doel" van het missiewerk, dat vraagt dat ,,de Kerk bij andere volkeren hecht en sterk wordt gevestigd en aan hen een eigen inheemse Hierarchie wordt geschonken" [2]. Zo hebben in de zeer grote katholieke familie de jonge Afrikaanse kerken heden hun wettige plaats, door de overige, die hen in het geloof zijn voorgegaan, met broederliefde en blijdschap begroet.

Maar al deze heilzame resultaten hebben de verkondigers van het Evangelie — nl. de priesters, de mannelijke en vrouwelijke religieuzen, de katechisten en de leken-helpers — niet tot stand kunnen brengen zonder ontelbare moeiten te verdragen en zorgen te verduren, welke voor de mensen verborgen zijn, maar God alleen kent. Deze allen gezamenlijk en ieder afzonderlijk wensen Wij gaarne geluk, en brengen Wij op deze plaats Onze dank, omdat de Kerk reden te over heeft om zich op haar missionarissen te beroemen, die hetzij in Afrika of waar ze maar kunnen, hun taak vervullen. Maar de zeer grote successen van het Missiewerk, die Wij hier hebben vernoemd, mogen niemand doen vergeten, dat ,,het werk dat op missiegebied nog te doen blijft, een enorme inspanning en ontelbare krachten eist" [3]. Want ofschoon misschien iemand — ten onrechte — zou menen, dat de missieactie, wanneer de Hiërarchie eenmaal is opgericht, weldra als voltooid beschouwd kan worden en bijna in alle onderdelen afgewerkt, drukt toch op Ons in alle zwaarte de ,,zorg voor

[1] Allocutie 1 mei 1939, *Discorsi e Radiomessaggi di S.S. Pio XII*, 1, 87.
[2] *Encycliek ,,Evangelii Praecones*", AAS 43 (1951) 507.
[3] T.p. 505.

alle kerken" van dat vasteland. En zou Ons hart niet in zorgen zijn wanneer Wij vanaf deze Apostolische Stoel denken over het groot belang van de kwesties waarover het daar gaat, zoals de verbreiding en verdieping van het christelijk leven, of ook over de financiële moeilijkheden of het tekort aan apostolische werkers in verhouding tot zo omvangrijke en zo vele taken die vervuld moeten worden? Wij zullen u, Eerbiedwaardige Broeders, deze Onze zorgen en angsten bloot leggen; en mogen dan uw spontane en vurige reacties dit gelukkig succes boeken, dat de zielen van zovele noeste apostelen tot nieuwe en betere hoop worden opgewekt.

Voldoende bekend zijn u de zeer moeilijke omstandigheden waaronder nu in Afrika de Kerk meestal haar heilige zending onder de heidenen tracht te volbrengen. In feite ondergaan de meeste streken een zo zware sociale, economische en politieke evolutie, dat hiervan voor het grootste gedeelte schijnt af te hangen hoe de toekomst zal worden; en men moet wel toegeven dat gebeurtenissen die de volkerengemeenschap raken, hoe langer hoe meer hun terugslag hebben op het leven van de afzonderlijke volkeren, maar niet altijd aan de leiders van de staten de gelegenheid bieden, om die culturele vooruitgang van de burgers zo te regelen als het ware welzijn van de volkeren eist. De Kerk, die gedurende heel haar geschiedenis reeds zovele Staten heeft zien opkomen en groeien, moet heden wel bizondere aandacht besteden aan die volkeren die zij al naar de rechten van de burgerlijke vrijheid ziet streven. En Wijzelf hebben meerdere malen Onze vermaningen uitgesproken opdat de Naties, wie het aanging, de rechte weg zouden bewandelen en wel geleid door waarachtige vredeswil en wederzijds begrip. „Derhalve, zoals de zaak nu staat, — zo hebben Wij de ene partij toegesproken — worde aan die volkeren een rechtvaardige burgerlijke vrijheid, die geleidelijk groter moet worden, niet geweigerd en daaraan worde geen enkele belemmering in de weg gelegd"; de andere partij echter hebben Wij vermaand om „aan Europa de verdienste van hun vooruitgang toe te kennen; aan Europa zonder welks invloed, die zich op alle gebieden uitstrekt, zij door een blind nationalisme zouden kunnen worden gestort in chaos of slavernij" [1]. Nu Wij deze beide vermaningen opnieuw inprenten, is het Onze allervurigste wens, dat in Afrika eindelijk die vruchtdragende eensgezindheid van alle krachten moge heersen, welke aan beide kanten vooroordelen en geraaktheden uitsluit; welke de gevaren en moeilijkheden van overdreven vaderlandsliefde te boven komt; welke ten slotte aan de volkeren, die natuurlijke

[1] AAS 48 (1956) 40.

hulpmiddelen en een stralende toekomst bezitten, de ware weldaden van het christelijk geloof kan schenken, die aan de volkeren van andere werelddelen reeds zo goede vruchten heeft opgeleverd.

Nu weten Wij zeer goed dat in de meeste streken van Afrika door de aanhangers van het goddeloze materialisme onrust wordt gezaaid, de hartstochten bewogen, de onderlinge naijver van de verschillende volkeren opgewekt, en bepaalde ellendige levensomstandigheden worden uitgebuit om het oordeel te bedriegen door illusies, of om de geesten tot opstandigheid aan te zetten. En in Onze zorg om een steeds grotere en waarachtige zowel burgerlijke als christelijke welvaart voor de volkeren van Afrika te verkrijgen, willen Wij opnieuw de ernstige waarschuwingen uitspreken, die Wij ter zake reeds bij andere gelegenheden op plechtige wijze tot alle katholieken hebben gericht; en willen Wij onze vaderlijke gelukwensen brengen aan die Bisschoppen, die de hun toevertrouwde schapen met vaste hand en meer dan eens voor de gevaren van valse herders hebben behoed. Ofschoon echter de Godshaters hun listen en lagen met alle krachten op dit werelddeel richten, doen er zich nog andere ernstige moeilijkheden voor, waardoor de uitbreiding van het Evangelie in sommige streken van Afrika wordt belemmerd. U kent ongetwijfeld de religieuze levenswijzen van hen die weliswaar beweren de dienst van God te belijden, maar toch gemakkelijk veler harten naar een andere weg trekken en lokken, die niet van Jesus Christus is, de Verlosser van alle volkeren. Ons hart van Vader van allen staat open voor alle mensen van goede wil; maar omdat Wij op aarde de plaats bekleden van Hem, die Weg, Waarheid en Leven is, kunnen Wij niet anders dan met groot verdriet zulke toestanden beschouwen. En dit alles is een gevolg van meerdere oorzaken, o.a. sommige gebeurtenissen van de jongste tijd; en ook heeft hier invloed uitgeoefend de handelwijze van sommige Naties, die er zich op beroemen dat de geschiedboeken van hun historie stralen van christelijk licht. Er is dus reden voor Ons, om over het lot van de katholieke zaak in Afrika in niet geringe zorgen te verkeren; en er is ook reden van alle kinderen van de Kerk om zich ervan bewust te worden dat zij verplicht zijn, om de missionarissen op meer doeltreffende wijze te helpen en wel op het juiste ogenblik, opdat de boodschap van de heilswaarheid gepredikt kan worden aan het zogenaamde „zwarte" Afrika, waarin nog ongeveer 85.000.000 mensen in afgoderij leven.

De ernst van deze woorden wordt nog vergroot door de overhaaste, overal waar te nemen, loop der gebeurtenissen, die volstrekt niet ontgaat

aan de Bisschoppen en vooraanstaande katholieke leken van Afrika. Terwijl de volkeren nieuwe wegen en nieuwe methoden willen proberen, en sommigen meer dan goed is schijnen aangetrokken door de bedrieglijke schijn van die zgn. technische beschaving, is het de allerheiligste plicht van de Kerk aan diezelfde volkeren, voor zo ver mogelijk, de voortreffelijke weldaden van haar leven en van haar leer mee te delen, waarop de nieuwe sociale orde moet bouwen. Iedere aarzeling of uitstel is vol gevaren. Daar de Afrikanen gedurende deze laatste decennia zo veel in beschaving zijn vooruitgegaan, als de West-Europese volkeren niet dan na meerdere eeuwen hebben bereikt, worden zij gemakkelijker bewogen en geraakt, wanneer zij worden onderwezen in hetzij theoretische hetzij praktische wetenschappen en kunsten; vandaar komt het dat zij sneller overhellen naar de mentaliteit van hen die alles tot de stof terugbrengen. Daaruit kan soms een moeilijk te genezen toestand ontstaan, die na verloop van tijd de vooruitgang van het geloof hetzij in de harten der afzonderlijke mensen hetzij in de gemeenschap de weg verspert. Derhalve moet reeds nu hulp geboden worden aan de Herders, opdat hun apostolaatswerk zo snel mogelijk aan de groeiende behoeften van de tijden op de juiste wijze beantwoordt.

Maar de hulp en steun, tegenwoordig aan de heilige ondernemingen geboden, zijn nagenoeg overal veel te weinig voor het noodzakelijke werk. Hoewel echter dit gebrek aan middelen helaas niet alleen voor Afrika geldt, schijnt het toch Afrika vanwege de zeer bizondere tijdsomstandigheden die dit werelddeel doormaakt, meer dan de overige missiegebieden te treffen. Hierom achten Wij het nu absoluut het aangewezen ogenblik, Eerbiedwaardige Broeders, bepaalde punten hieromtrent enigszins uitvoeriger voor u uiteen te zetten. Om voorbeelden aan te halen: pas-opgerichte missiestaties, die soms nauwelijks een of twee decennia bestaan, zullen pas over lange tijd van de krachtige hulp van een inheemse clerus gebruik kunnen maken; hier komt nog bij het te kleine aantal missionarissen, die verspreid over zo'n geweldige uitgestrektheid, waar niet zelden ook bedienaren van niet-katholieke sectes hun leer prediken, absoluut niet waar het nodig is het noodzakelijke werk kunnen verrichten. Hier tobben zich 40 priesters onder ongeveer 1.000.000 inwoners af, van wie slechts 25.000 het katholiek geloof belijden. Ginds werken 50 priesters waar 2.000.00 mensen wonen, terwijl de 60.000 katholieken onder hen bijna alle op hun gerichte missiekrachten geheel opeisen. Zich van deze getallen niets aantrekken kan geen enkele katholiek;

want door 20 apostelen, naar die streken tot hulp voor de anderen gezonden, kan daar heden de Kruisbanier worden binnengedragen, waar morgen misschien, nadat anderen die geen werkers van Christus zijn die apostolaatsakker hebben bewerkt, het ware geloof al geen toegang meer kan krijgen. Bovendien is het om de heilige ondernemingen volledig te ontvouwen niet voldoende om het Evangelie te boodschappen; de huidige politieke en sociale toestanden van Afrika eisen absoluut dat uit de menigte gelovigen, die de laatste tijd tot het Evangelie is gebracht, zo spoedig mogelijk ook een elite van katholieke mannen wordt opgeleid en gereed gemaakt. Hoezeer is het derhalve noodzakelijk, om het aantal missionarissen te vermeerderen, opdat deze ook volledig de taak kunnen vervullen van de fijnere bewerking en opleiding van de afzonderlijke mensen. Deze ongemakken van weinige apostelen worden bijna altijd nog tot het onmetelijke verzwaard door het gebrek aan geldelijke middelen, dat soms de ellende raakt. Wie zal edelmoedig aan die kortgeleden gestichte missies een voldoende hoeveelheid hulpmiddelen bieden, waaraan deze instantelijk gebrek hebben, daar zij vaak in de meest armoedige streken gelegen zijn, die echter zeer geschikt zijn om de zaak van het Evangelie vooruit te brengen? Groot is de smart van de apostel, dat hij aan zo veel dingen gebrek heeft, daar hem zeer vele taken ter vervulling op de schouders rusten; niet zozeer bewondering als wel hulp vraagt hij, om daarmee waar het hem nog mogelijk is, nieuwe missiestaties op te richten.

Wat echter de vroeger opgerichte missies betreft, waarvan het grote aantal gelovigen en de vrijheid van het christelijk leven Ons allerzoetste troost verschaffen, brengt de stand van zaken van het missiewerk, ook al is er een groot verschil, toch niet minder grote redenen tot zorg met zich mee. Op de eerste plaats bestaat ook daar het allerpijnlijkst probleem van de weinige werkkrachten. Want zij die aan het hoofd staan van deze Diocesen of Apostolische Vicariaten zijn verplicht om zonder dralen al die apostolaatswerken en -ondernemingen op te richten, zonder welke het katholiek geloof noch in de breedte noch in de diepte kan vooruitgaan, zoals daar zijn: colleges en scholen om de verschillende rangen van christenen in de christelijke leer te onderrichten; sociale instituten, met behulp waarvan katholieke voormannen volgens de normen van het Evangelie het welzijn van de gemeenschap dienen; ten slotte de pers in al zijn vormen, om katholieke geschriften in allerlei soort steeds meer onder het volk te brengen en te verspreiden, en evenzeer alles wat samenhangt met de modernste uitvindingen voor de verspreiding van ideeën onder de mensen;

niemand immers ontgaat van hoeveel belang het is, om de opinie van het volk te vormen en in juiste banen te houden. Wat echter het voornaamste is: er moet gezorgd worden dat het apostolaatsvuur van de scharen van de Katholieke Actie steeds groter wordt; en gelijkelijk moet worden voorzien in de godsdienstige en culturele behoeften van deze generatie, waarvan — tenzij het voedsel der waarheid haar in overvloed wordt verstrekt — moet worden gevreesd, dat zij elders buiten de kerk haar spijs gaat zoeken. Maar opdat de pastorele ijver van de Bisschoppèn opgewassen blijve tegen deze verschillende taken, hebben dezen niet slechts ruimere middelen nodig, maar ook en vooral geschikte medehelpers om deze verschillende diensten op zich te nemen, die des te moeilijker zijn naarmate zij aangepast moeten worden aan meer bijzondere groepen mensen. Zulke medewerkers in grote getale op te leiden en gereed te maken is een moeilijk en langdurig werk, en aan zulken is vaak gebrek. Daarom dringt deze noodzaak des te meer, om te voorkomen dat het beste deel van het volk niet langer met vertrouwen opziet naar de katholieke kerk. En om deze reden grijpen Wij deze gelegenheid aan, om van harte dank te brengen aan de Religieuze Gemeenschappen, aan alle priesters en leken in het apostolaatswerk, die overtuigd van de ernst van de tijden hun hulp, ongevraagd soms, hebben geboden en nog bieden. Al deze initiatieven en werken, die de Kerk reeds vele vruchten hebben opgeleverd, wekken wel, tezamen met aller vurigheid om zich in te zetten, zeer grote hoop op heilzame vruchten; maar de waarheid gebiedt Ons te zeggen, dat op dit punt het apostolaatsveld nog allerwijdst braak ligt.

Daarnaast doet zich in sommige streken een andere moeilijkheid voor, nl. dat een gunstige voortgang van de Evangelieprediking eist, dat met verloop van tijd ook het getal van de apostelen gelijkelijk toeneemt: indien dit niet gebeurt, moeten de gelukkige vorderingen van het geloof ernstig gevaar lopen. Daarom worden overal van de Missionerende Instituten dagelijks talrijker apostelen gevraagd, maar deze kunnen vanwege het verminderd aantal nieuwe leden aan al deze aanvragen tegelijk niet voldoen. U weet, Eerbiedwaardige Broeders, dat in Afrika aan de vermeerdering van het aantal gelovigen niet een evengrote toename van het aantal priesters beantwoordt. Wel neemt daar van dag tot dag het aantal inheemse priesters toe; maar die priesters zullen pas later in hun Diocesen het eens volledige bestuur over hun volk op zich kunnen nemen en wel steeds met behulp van de buitenlandse missionarissen, die hen tot het geloof hebben gebracht. Tegenwoordig kunnen deze jonge gemeenschappen van

christenen de zeer ernstige toestanden van onze tijd alleen nog niet aan.

Indien zij van de ernst van deze moeilijkheden zijn overtuigd, zullen dan niet de meeste van Onze kinderen, die er zich niet om bekommeren om voor de gave van het geloof, van hun vaderen ontvangen, en voor de hulpmiddelen des heils, die hen toestromen, de God verschuldigde dank te brengen, hun plicht voelen om de missies te helpen?

II

DEZE stand van het apostolaat, die Wij u, Eerbiedwaardige Broeders, in het kort hebben beschreven, toont duidelijk aan, dat het in Afrika niet meer gaat over kwesties van beperkter omvang en van plaatselijk karakter, die men geleidelijk kan oplossen zonder rekening te houden met de problemen welke de gehele wereldgemeenschap der christenen raken. Wanneer vroeger „het leven van de Kerk zich, voor zover het zichtbaar is, weelderig in de landen van het oude Europa ontwikkelde, vanwaaruit het . . . zich verbreidde tot wat men de rand van de wereld kon noemen, doet het zich daarentegen heden voor als een uitwisseling van leven en kracht tussen alle ledematen van het Mystiek Lichaam van Christus" [1]. Wat de katholieke Kerk in Afrika overkomt, raakt niet slechts dat werelddeel, maar ook de andere volken die buiten zijn grenzen wonen. Daarom moet, op aandrang van de H. Stoel, vanuit alle delen van de Kerk de broederlijke hulp geboden worden waardoor aan de noden van de katholieken wordt tegemoetgekomen.

Niet zonder reden wenden Wij Ons dus tot u, Eerbiedwaardige Broeders, in dit uur van diepe ernst voor de uitbreiding van de grenzen van de Kerk. „En zoals in ons sterfelijk wezen alle overige ledematen, wanneer een lidmaat lijdt, delen in de pijn; en de gezonde ledematen bijstand verlenen aan de zieke: zo ook leven in de Kerk de afzonderlijke ledematen niet uitsluitend elk voor zich, maar helpen zij ook de andere en alle bewijzen elkander hulpbetoon, zowel tot onderlinge vertroosting als tot steeds verdere opbouw van het gehele lichaam" [2]. En moeten niet „de Bisschoppen als de meest eminente leden van de algemene Kerk worden beschouwd, daar zij door een volstrekt enige band met het goddelijk Hoofd van het lichaam zijn verbonden en dus met recht genoemd worden

[1] AAS 38 (1946) 20.
[2] *Encycliek „Mystici Corporis"* AAS 31 (1943) 200.

de eerste der ledematen van de Heer" [1]. Van hen meer dan van de overigen kan gezegd worden dat Christus, het Hoofd van het Mystieke Lichaam, „zijn leden nodig heeft: . . .en wel op de eerste plaats in zover de Paus de plaats bekleedt van Jesus Christus en deze, om niet onder de last van zijn herderlijk ambt te bezwijken, op anderen, niet weinigen, een deel van zijn zorgen moet overdragen" [2]. Allernauwst met Christus derhalve verbonden en met zijn Plaatsbekleder op aarde, moet u, Eerbiedwaardige Broeders, trachten te delen in die zorg om alle kerken [3], die op Onze schouders drukt [4]; u, die de liefde van Christus dringt, moet u bewust zijn dat u tezamen met Ons de zware plicht heeft om het Evangelie te verbreiden en om de Kerk in de gehele wereld te stichten, en moogt niets nalaten om te zorgen, dat onder geestelijkheid en volk de geest van gebed zich verspreide en de ijver om elkaar hulp te brengen, volgens de maat van de liefde van Christus. „Breidt — zegt St.-Augustinus — uw liefde uit over de gehele wereld, indien ge Christus wilt beminnen, want de ledematen van Christus zijn overal op de wereld" [5].

Zonder twijfel heeft Jesus Christus Zijn kudde in zijn geheel alleen aan de Apostel Petrus en aan zijn opvolgers, de Pausen van Rome, toevertrouwd: „Weid Mijne lammeren, weid Mijne schapen" [6]. Bijaldien ieder Bisschop slechts van het deel van de kudde dat aan hem is toevertrouwd de gewijde herder is, is hij toch als wettig opvolger van de apostelen krachtens instelling en bevel van God tezamen met de andere Bisschoppen verantwoordelijk voor de apostolische taak van de Kerk, volgens de woorden van Christus tot Zijn apostelen: „Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend Ik u" [7]. Deze zending die „alle volkeren, . . . tot aan de voleinding der tijden" [8] omvat, is niet opgehouden te bestaan bij de dood van de Apostelen; maar duurt nog voort in de Bisschoppen die in gemeenschap leven met de plaatsbekleder van Jesus Christus. In hen immers, die op bijzondere wijze ‚gezonden' genoemd worden, nl. de Apostelen van de Heer, zetelt de volheid van de apostolische waardigheid, „die de hoogste waardigheid is in de Kerk" zoals St.-Thomas van Aquine ge-

[1] T.p. 211.
[2] T.p. 213.
[3] Vgl. 2 Cor. 11, 28.
[4] Vgl. 2 Cor. 5, 4.
[5] *In Ep. Joannis ad Parthos*, Tr. x, n. 8 — PL 35, 2060.
[6] Jo 21, 16-18.
[7] Jo 20, 21.
[8] Mt 28, 19-20.

tuigt [1]. Uit hun harten moet daarom dat apostelvuur, door Jesus Christus op aarde gebracht, de harten van al onze kinderen ontvlammen en nieuwe ijver ontsteken voor het Missiewerk van de Kerk over de gehele wereld.

Dat opengaan voor de universele noden van de Kerk is bovendien het meest geëigende bewijs voor de katholiciteit van de levende Kerk. „Missiegeest — zo hebben Wij eens gezegd — en katholieke geest is een en hetzelfde. Katholiciteit is het voornaamste kenmerk van de Kerk en wel zo dat iemand slechts dan een christen is, de Kerk toegewijd en met haar verbonden, wanneer hij tegelijk de universaliteit van de christen-gelovigen is toegewijd en daarmee verbonden, en hij dus vurig verlangt dat zij overal op de wereld wortel schiet en bloeit" [2]. Niets is meer vreemd aan de Kerk van Jesus Christus dan verdeeldheid; niets meer schadelijk voor haar leven dan het isolement, het toegekeerd zijn naar zichzelf en alle vormen van collectief egoïsme, die maken dat een afzonderlijke christelijke gemeenschap, welke dan ook, zich in zichzelf opsluit. „Moeder van alle naties en van alle volkeren, niet minder dan van alle afzonderlijke mensen," is de Kerk, Onze Moeder de Heilige Kerk, nergens ter wereld vreemdelinge; zij leeft of moet van nature minstens leven in alle volkeren" [3]. Omgekeerd — zouden wij kunnen zeggen — is niets wat de Kerk, onze Moeder, betreft, de afzonderlijke christenen vreemd of mag dezen vreemd zijn: zoals hun geloof het geloof is van de gehele kerk en hun bovennatuurlijk leven dat van de gehele kerk is, zo zullen de vreugden en de smarten van de Kerk hun vreugden en smarten zijn en zullen de vooruitzichten en plannen, die het heelal omvatten, de vooruitzichten en plannen zijn van hun gewone christelijke leven. Spontaan zullen dan de oproepen van de Pausen van Rome tot apostolaat in de gehele wereld in hun volkatholiek hart weerklank vinden, als oproepen die meer dan andere van harte moeten worden aanhoord en met de diepste ernst en nadruk moeten worden overwogen.

III

VAN den beginne af voelt de heilige Kerk zich van nature gedrongen om het woord van God overal te verspreiden. En vandaar heeft zij ter vol-

[1] *Expos. in Ep. ad Rom.*, cap I, lect. I, Ed. Parmae, 1862, 13, 4.
[2] *Discorsi e Radiomessaggi* di S.S. Pio XII, 8, 328.
[3] AAS 38 (1946) 18.

brenging van deze taak, waaraan zij niet ontrouw kan worden, nooit nagelaten om van haar kinderen drievoudige hulp te vragen: gebed, geld en van sommigen ook de gave van zichzelf. Ook tegenwoordig vereisen de heilige ondernemingen, vooral die op Afrika betrekking hebben, deze drievoudige hulp van de katholieke wereld.

Allereerst wensen Wij derhalve, Eerbiedwaardige Broeders, dat er voor deze intentie meer en vuriger tot God gebeden wordt. U moet alles doen, opdat uw priesters en uw gelovigen vurig en onophoudelijk bidden voor deze allerheiligste zaak. Door te gelegener tijd de gelovigen te onderrichten en hen van het leven van de Kerk op de juiste wijze op de hoogte te brengen, zal aan deze bovengenoemde gebedsijver een voedsel worden verschaft; tot dit bidden zullen de zielen vuriger worden opgewekt door bepaalde tijden van het liturgisch jaar, die meer geëigend schijnen om heilige ondernemingen te steunen en te bevorderen. Tot deze tijden behoren — naar Onze mening — vooral de Heilige Advent, waarin de Verlossingsverwachting van het menselijk geslacht wordt herdacht en de voorbereiding op het heil wordt doorlopen; het feest van de Verschijning des Heren, dat aan de mensen de komst van het heil openbaart; en ten slotte het Pinksterfeest, waarop de stichting van de Kerk onder de invloed van de Heilige Geest de Vertrooster wordt gevierd.

Het beste gebed echter is dat, welk door Christus Jesus, de Opperpriester, dagelijks aan God de Vader op de altaren gebracht wordt, bij de hernieuwing van het allerheiligst Offer der Verlossing. Mogen daarom vooral in deze onze tijd, waarvan op vele plaatsen misschien de komende groei van de Kerk afhangt, zo veel mogelijk Eucharistische Offers aan God voor de Missie worden opgedragen; dit stemt overeen met de wensen van de Heer, die Zijn Kerk lief heeft en die wil dat zij over de gehele wereld groeit en bloeit. Ook al moeten de privégebeden van de gelovigen als volkomen wettig worden beschouwd, toch is het goed hen er aan te herinneren, waarop de viering van het Offer des Altaars allereerst en noodzakelijk gericht is; wat de Canon van de latijnse Mis aldus uitdrukt:

„Op de eerste plaats . . . voor uw heilige katholieke Kerk, waaraan u zich gewaardige over de gehele wereld vrede, bescherming, eenheid en leiding te geven". Deze verheven raad van de Kerk zullen de gelovigen dieper in zich opnemen, indien zij denken aan dat wat Wij in de Encycliek „Mediator Dei" hebben geleerd, dat nl. ieder Eucharistisch Offer beschouwd moet worden als in naam van de Kerk voltrokken, aangezien „de bedienaar van het altaar de persoon van Christus als hoofd bekleedt,

in naam van alle ledematen het Offer opdragend"[1]. Waar dit zo is biedt de gehele Kerk door Christus aan de eeuwige Vader haar heilige offerande aan „tot heil van de gehele wereld". Hoe zouden dan de gebeden van de gelovigen bij hetzelfde offer tezamen met de Paus, met de Bisschoppen en met de gehele Kerk, nog beter naar God gebracht kunnen worden, om nieuwe genadeovervloed van de Heilige Geest af te smeken, dank zij welke „de gehele wereld in een vreugdeuitbarsting haar jubel uitzingt"?

Bidt dus steeds meer en steeds vuriger, Eerbiedwaardige Broeders, tot God. Blijft uw zorg en uw gedachten richten op zovele volkeren, die met ontelbare geestelijke moeilijkheden te kampen hebben, aangezien zij ofwel nog zo ver van het pad der waarheid af zijn, ofwel lijden aan een zo groot gebrek aan hulp ter volharding. Wilt met Christus verbonden voor het aangezicht van de Hemelse Vader uw smeekgebed neerleggen en moge door u steeds weer opnieuw het gebed opstijgen, dat te allen tijde hét gebed van apostelen geweest is, nadat dé Apostelen het 't eerst hadden gebeden: „geheiligd worde Uw naam, Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel". Dan pas immers laten wij ons alleen door de liefde tot God en de ijver om Zijn glorie te vermeerderen leiden, wanneer wij vurig wensen dat Zijn rijk, een rijk van gerechtigheid liefde en vrede, eens over de gehele aarde moge worden erkend. Maar als deze ijver voor de glorie van God wordt verbonden met een vurige naastenliefde moet die dan niet als het echte en eigenlijke missievuur beschouwd worden? Zo immers worden de apostelen gesteund, die op de eerste plaats de rol van Gods herauten vervullen.

Maar zou verder een oprecht gebed voor de Missies tot God kunnen worden gericht dat niet — naar ieders vermogen — de werken van de liefde met zich meebrengt? Zeker, meer dan wie ook zijn Wij volledig op de hoogte van de grootse vrijgevigheid van Onze kinderen, zoals zeer vele en zeer schone getuigenissen Ons onophoudelijk verzekeren. Aan deze edelmoedigen is voorzeker de vooruitgang van de missie te danken, die zich sinds het begin van deze eeuw voltrekt. Daarom willen Wij op deze plaats Onze dank brengen aan die zeer geliefde zonen en dochters, die hun ijver en hart hebben gegeven aan de veelvuldige ondernemingen van de Katholieke Missies, en willen Wij bijzonder eervol vermelden allen die als medewerker van de Pauselijke Missiegenootschappen, dat alleredelst, zij het soms ook ondankbaar, werk op zich hebben genomen om nl. in naam van de Kerk geld in te zamelen, als waren zij bedelaars ge-

[1] AAS 39 (1947) 556.

worden ten behoeve van de pas gestichte christengemeenschappen in de Missie, waarop de Kerk al haar glorie en hoop gesteld heeft. Deze beminde kinderen danken Wij van harte zoals Wij hier ook grote dank willen brengen aan allen die bij de Congregatie voor de Uitbreiding van het Geloof hun uiterste best doen, aangezien aan hen onder leiding van Onze Beminde Zoon de Kardinaal-Prefect, een wel zeer zwaar werk is toevertrouwd nl. de missie over onmetelijke gebieden te bevorderen.

Maar door het bewustzijn van Ons Apostolisch Ambt gedreven voelen Wij Ons gedwongen te zeggen, Eerbiedwaardige Broeders, dat uw hulp, die Wij in de grootste vreugde hebben aanvaard, bij lange niet kan voldoen aan de ontelbare behoeften van het Missiewerk. Dagelijks doen de Herauten van het Evangelie een nadrukkelijk en aanhoudend beroep op Ons, in hevige zorgen om het welzijn van de Kerk, om de opruiming van de obstakels, de oprichting van gebouwen waaraan dringend behoefte is, of ten slotte de stichting van verschillende soorten apostolaatswerken. Daarom gaat het Ons zeer aan het hart, wanneer Wij aan al deze gerechtvaardigde verlangens absoluut niet naar behoren kunnen voldoen, doch slechts gedeeltelijk en op niet voldoende geschikte wijze. Tot voorbeeld diene ter zake het Pauselijk liefdewerk van de H. Petrus. Zeer grote subsidies worden wel door dit instituut naar de katholieke Missies gezonden; maar de kandidaten voor het priesterschap nemen onder Gods zegen in die landen van jaar tot jaar in aantal toe en vragen zodoende ook nog grotere ondersteuning. Moeten dan de jongens, die door het plan van Gods voorzienigheid tot het priesterschap geroepen schijnen, in kleiner aantal worden aangenomen, evenredig aan de te weinig ontvangen hulp? Moet dan van de Seminaries een groot aantal jongemannen — die vurig naar het priesterschap verlangen en de beste verwachtingen wekken — om gebrek aan geld uitgesloten worden, zoals — naar Ons bericht is — ergens gebeurd is? Het zij verre, dat katholieken die, zoals behoort, hun verplichtingen ernstig nemen, weigeren om nog meer bijzondere lasten op zich te nemen, ter voldoening aan deze behoeften.

Zeker, Wij kennen de nood van de tijden; de moeilijkheden waaronder de oude bisdommen van Europa en Amerika lijden en gebukt gaan. Maar wanneer de zaken tegenover elkaar worden afgewogen, dan zal men gemakkelijk inzien dat de armoede, die deze lijden, als het ware nog betrekkelijke welstand geacht kan worden vergeleken met de allerdroevigste toestand waarin gene verkeren. Overigens zou zo'n vergelijking funest zijn, aangezien het hier minder gaat om het maken van een berekening,

dan om alle christengelovigen aan te sporen, — zoals Wij al eerder bij een zeer gunstige gelegenheid hebben gedaan —, „om in het teken van de christelijke matigheid en de bereidheid om zich te geven, meer dan de morele wetten voorschrijven uit vrije wil te doen, naar ieders eigen krachten, naar gelang Gods genade ingeeft, naar de mate het ambt, dat men bekleedt, toelaat . . . wat iemand aan de ijdelheid onttrokken heeft — zo voegden Wij er aan toe — komt ten goede aan de naastenliefde, en edelmoedig komt hij tegemoet aan de noden van de Kerk en de armen" [1]. Hoe veel en uitstekend werk zou een missionaris, die door gebrek aan middelen in zijn apostolisch werk belemmerd wordt, niet kunnen doen met het geld, dat een of andere christen niet zelden besteedt aan vluchtig genot! Op dit punt moeten dus alle kinderen der Kerk, alle families, alle gemeenschappen van Christenen zich ernstig onderzoeken. Geeft derhalve — gedachtig de woorden: „de genadegave van Onze Heer Jesus Christus, want voor ons is Hij behoeftig geworden, terwijl Hij rijk was, opdat door Zijn armoede gij rijk zoudt zijn" [2] — iets van uw overvloed en soms zelfs van wat u zelf nodig hebt! En gedenk dat van uw vrijgevigheid afhangt in welke mate de grenzen van de godsdienst worden uitgebreid: en dat de wereld een nieuw aanzien zal krijgen als de liefde overwint.

Om het land van Afrika zowel als andere landen te missioneren, heeft de Kerk herauten van het Evangelie nodig, en daarom doen Wij wederom een beroep op u, Eerbiedwaardige Broeders, om uit alle kracht volijverig hen te helpen, die op goddelijke ingeving — hetzij als priester, hetzij als mannelijke of vrouwelijke religieuzen — worden aangenomen om taken in het Missiewerk op zich te nemen.

Vooral uw plicht is het, zoals Wij boven hebben gezegd, om de harten der gelovigen zo te vormen en zo'n ijver in te prenten, dat zij hun deel nemen in de zorgen van de gehele Kerk en volgaarne hun oor geven aan het bevel van de Heer, dat voor vroeger tijden zowel als voor nu geldt: „Vertrek uit uw land en ga weg van uw familie en uit het huis van uw vader en kom naar het land dat Ik u zal tonen" [3]. Wanneer de mensen tot deze werkelijk katholieke ijver in het gezin, de scholen, de parochies, in de Katholieke Aktie en in andere vrome verenigingen zijn opgevoed, dan zullen zij ongetwijfeld de Kerk haar bedienaren te hulp zenden, waaraan deze behoefte heeft om het woord Gods onder alle volkeren uit te zaaien.

[1] AAS 42 (1950) 787.
[2] 2 Cor. 8, 9.
[3] Gen. 12, 1.

En men moet niet vergeten, dat dit missievuur dat in uw bisdommen is ontstoken, een onderpand is voor godsdienstige opbloei en grotere vroomheid, waardoor die bisdommen op hun beurt in vlam worden gezet. Het zal echter niet kunnen gebeuren, dat een gemeenschap van christenen, die haar zonen en dochters aan de Kerk schenkt, ten onder gaat. Als derhalve het bovennatuurlijk leven in de liefde bestaat en door de bereidheid om zich te geven wordt versterkt, dan kan men niet ten onrechte beweren dat de katholiciteit van een natie beoordeeld moet worden naar de lasten, die zij voor de Missie uit eigen beweging op zich neemt en draagt.

Het is echter niet genoeg te zorgen dat de mensen deze zaak welgezind zijn: er worden grotere dingen gevraagd. Er zijn immers meerdere bisdommen, die door Gods goedheid een zo groot aantal priesters bezitten dat zij in het geheel geen schade lijden, indien zij het verlies van enige priesters zouden ondervinden. Tot dezen richten Wij vooral in vaderlijke zorg de woorden van het Evangelie: geeft aan de armen wat over is [1].

Maar Onze gedachten gaan evenzeer uit naar Onze Broeders in het Bisschopsambt, die door zorg worden gekweld, wanneer zij de kandidaten voor het priesterschap of het religieuze leven steeds angstwekkender in aantal zien afnemen, en zij niet meer kunnen tegemoetkomen aan de geestelijke noden van de hun toevertrouwde schapen. Hun zorgen delen Wij en tot hen zeggen Wij, zoals St.-Paulus tot de Korinthiërs: ,,Want niet om anderen verlichting te schenken, wordt het u zwaar gemaakt; maar uit het oogpunt van billijkheid" [2].

Maar toch moeten de bisdommen, die zulk tekort kennen, niet de smeekbede naast zich neerleggen, die voor de ver uit elkaar gelegen gewijde ondernemingen hulp vraagt. De cent van de weduwe wordt door de Heer als navolgenswaardig voorbeeld voorgezet; indien een arm bisdom een ander arm bisdom helpt, dan kan dat er niet armer van worden, daar God Zich in vrijgevigheid niet laat overtreffen.

Maar om de veelvuldige problemen die de werving en uitverkiezing van missionarissen raken doeltreffender op te lossen, zijn de inspanningen van afzonderlijke personen allerminst toereikend. Over deze problemen moet u in uw bijeenkomsten spreken, Eerbiedwaardige Broeders, en om deze op te lossen moet u die eventueel aanwezige instellingen benutten, die binnen uw land werken aan de bevordering van het missiewerk. Op deze wijze zal het gemakkelijker zijn om de meest geschikte actiemiddelen

[1] Vgl. Lc. 11, 41.
[2] 2 Cor. 8, 13.

in werking te stellen om missionarisroepingen op te wekken, en zullen de u opgedragen taken lichter worden, die u gezamenlijk binden om het algemeen welzijn van de Kerk te bevorderen. Draagt in uw bisdommen de Priestermissiebond een echt warm hart toe, die zo vaak door Onze Voorgangers en door Ons zelf is aanbevolen. Kortelings hebben Wij deze tot Pauselijk Werk verheven, zodat niemand nog kan twijfelen ofwel aan de hoogachting die Wij hem toedragen ofwel aan de hoopvolle verwachtingen, die Wij van zijn groei koesteren. Nauw derhalve moeten samengaan de inspanningen van de Herders van de Kerk en van hen, die volgens de hen opgedragen taak voor de missie zijn vrijgesteld, omdat vooral van eendrachtige samenwerking de goede gang van zaken afhangt. Wij willen hier vooral wijzen op de Voorzitters van de Pauselijke Missiewerken van ieder land, wier werk u moet vergemakkelijken, door de Diocesane Raden van die Werken van uw belangstelling te doen blijken en met uw gezag te steunen. Ook denken Wij aan de Bestuurders van die zeer verdienstelijke instellingen, waarop de Apostolische Stoel onophoudelijk een beroep doet, om de meest dringende behoeften van de gewijde ondernemingen te verzorgen en die het aantal missionarissen niet kunnen vergroten, tenzij de plaatselijke Ordinarissen hun pogingen met welwillend begrip willen bejegenen. Doet wat u kunt om in onderlinge overeenstemming de werkelijke belangen tegen elkaar af te wegen en met elkaar te laten samengaan. En indien deze dan voor het heden soms schijnen uiteen te lopen, wat blijft daarvan over indien alles met genoegzame geloofsvurigheid opnieuw wordt overwogen in het bovennatuurlijk perspectief van de eenheid en algemeenheid van de Kerk?

Met dezelfde mentaliteit, die in broederlijke eensgezindheid het werk met anderen combineert en van eigen voordeel afziet, moet u zich toeleggen, Eerbiedwaardige Broeders, op de geestelijke verzorging van de jonge mannen uit Afrika en Azië, die ter voortzetting van hun studies tijdelijk in uw bisdommen verblijven. Van de gewone sociale kaders van hun vaderland verstoken, hebben zij vaak om velerlei redenen bij de volkeren die hen opnemen, te weinig contact met de katholieke gemeenschap. Om deze reden kan hun christelijk leven in gevaar komen, want de echte waarden van de nieuwe beschaving die zij zoeken, blijven hen nog verborgen, de verlokkingen van het „materialisme" trekken hen sterk, en het atheïsme tracht hun vertrouwen te winnen. Het belang hiervan zowel voor het heden als voor de toekomst ontgaat u niet. Aarzelt daarom niet om, bewogen door de zorgen van de Missiebisschoppen, enkele geschikte

en vrome priesters voor deze apostolaatsvorm beschikbaar te stellen.

Een andere methode om te helpen, ongetwijfeld nogal bezwarend, die door enkele Bisschoppen is begonnen, bestaat hierin dat zij, alhoewel zij hiervoor offers moeten brengen, een of andere priester uit hun Bisdom laten weggaan, om voor een bepaalde tijd aan de plaatselijke Ordinarissen van Afrika hulp te bieden. Zodoende bewijzen zij aan dezen een onvervangbare dienst, zowel voor de inplanting, op verstandige en bescheiden manier, van nieuwe en meer gespecialiseerde vormen van priesterlijk dienstwerk, als voor de aanvulling van de clerus van die Bisdommen bij het onderwijs, godsdienstig en profaan, waaraan deze niet meer kan voldoen. Van harte juichen Wij deze opportune en veelbelovende initiatieven toe; goed voorbereid en met wijs beleid in praktijk gebracht kunnen zij een kostbare oplossing brengen voor de Kerk in Afrika in deze tijd, vol moeilijkheden maar ook vol verwachtingen.

De hulp, ten slotte, die aan de missiebisdommen tegenwoordig geboden wordt, begaat nog een andere weg en gebruikt nog een andere methode, die Ons verheugt en die Wij alvorens te besluiten gaarne aan u voorleggen. Wij bedoelen het doeltreffende werk, dat leken, strijdend onder de banier van de Kerk, veelal in katholieke nationale of internationale Instellingen, aanvaarden ten dienste van de nog jonge christelijke gemeenschappen. Deze samenwerking vraagt wel voor het welzijn van de andere de nodige toewijding, gematigdheid en wijsheid, maar hoe belangrijk is niet voor die bisdommen deze hulp, nu zij staan voor nieuwe en dringende apostolische taken? Strijdend onder Christus' banier, in volledige onderdanigheid aan de plaatselijke Bisschop, die voor het apostolaat verantwoordelijk is, en in volmaakte samenwerking met de katholieken van Afrika, die de weldaad van deze broederhulp begrijpen, bieden deze leken aan de pasopgerichte bisdommen een in lange perioden verworven ondervinding van katholieke en sociale actie alsook van andere vormen van gespecialiseerd apostolaat. Bovendien — en dit is van niet minder nut — begunstigen zij zo een snelle verbinding van de eigen nationale organisaties met de talloze soortgelijke internationale organisaties.

Dezen allen wensen Wij van harte geluk met hun uitstekend werk ten bate van de Kerk.

IV

TERWIJL Wij nu voor de Missies van Afrika dit ernstig en dringend beroep op u doen, hebben Wij, zoals u, Eerbiedwaardige Broeders, begrijpt, niet

die kinderen vergeten, die in andere werelddelen zich geven aan de uitbreiding van de Kerk. Naar deze allen gaat Onze liefde uit, vooral echter naar hen die in het verre Oosten het ergste te lijden hebben. Wanneer al de bijzondere toestand van de Kerk in Afrika een aanleiding was om deze Encycliek te schrijven, willen Wij deze toch niet beëindigen zonder nog een laatste maal Onze blik te richten op de katholieke Missies in hun geheel.

Voor u, Eerbiedwaardige Broeders, aan wier herderlijke zorg de landen, waar sinds kort het zaad van het Evangelie is uitgestrooid, zijn toevertrouwd en die ten koste van veel inspanning nieuwe gemeenschappen van de Kerk sticht, willen Wij niet alleen met deze Brief een onderpand van Onze vaderlijke bezorgdheid geven, maar ook een bewijs waaruit blijkt, dat de gehele door Jesus Christus gestichte gemeenschap, van de omvang en de zwaarte van de u toevertrouwde taken zich levendig bewust geworden, u zo veel mogelijk bijstaat om uw werk door haar gebeden, hulp en door de beschikbaarstelling van haar beste zonen te steunen. Wat doet het er toe, dat u van de burcht van het katholicisme door een zo grote afstand in plaats verwijderd bent? Liggen de Kerk niet het naast aan het hart die zonen, die in moed boven de anderen uitsteken en het meeste te verduren hebben? Ook aan u, herauten van het Evangelie, inheemse priesters uit de afzonderlijke landen, mannelijke en vrouwelijke religieuzen, priesterstudenten, katechisten, strijdbare leken onder het vaandel van het Evangelie, kortom u allen, uitzaaiers van de godsdienst van Jesus Christus, die verspreid en onbekend bent over de wereldbol, betuigen Wij Onze dank en Ons vertrouwen. Blijft onwrikbaar aan het eenmaal begonnen werk, er uw eer in stellend dat u in dienst van de Kerk staat, naar haar stem luistert, door haar geest en wenken u steeds meer laat leiden en door banden van broederliefde met haar verbonden wordt. Hoeveel troost, beminde kinderen, brengt het u en welk onderpand van een zekere overwinning straalt u tegen, wanneer u bedenkt, dat de duistere en vredevolle strijd, die u voor de Kerk voert, niet slechts een strijd is van u alleen of van uw generatie of van uw volk, maar de eeuwige strijd van de Kerk, die al haar kinderen met kracht moeten willen voeren, omdat zij aan God en hun broeders hun dank moeten brengen voor de gave van het geloof, in het heilig doopsel geschonken.

„Indien ik het Evangelie verkondig, heb ik geen stof tot roemen. Immers, ik ben er toe genoodzaakt. Want wee mij, indien ik het Evangelie niet verkondig!" [1]. Waarom zouden Wij deze ernstige vermaningen niet

[1] 1 Cor. 9, 16.

op Onszelf, nl. Jesus Christus' Plaatsbekleder, betrekken, die krachtens apostolische taak wordt gesteld „als een verkondiger en een apostel ... als een leermeester der heidenen in geloof en waarheid" [1]. Terwijl Wij daarom voor de katholieke Missies haar beide patronen St.-Franciscus Xaverius en de H. Theresia van het Kindje Jesus aanroepen, en de bescherming van alle heilige martelaren en de allesvermogende hulp van de Moeder Gods en Maagd Maria, Koningin der Apostelen, afsmeken, willen Wij andermaal tot de Kerk het overwinningswoord van haar goddelijke Stichter richten: „Steek van wal in volle zee!" [2].

En in het volste vertrouwen dat aan deze Onze aansporingen de levendige wil van alle katholieken zo beantwoordt, dat met Gods genade de Missies tot aan de uiterste grenzen der aarde het stralend licht van de christelijke waarheid en goedheid, tezamen met de vooruitgang van de profane beschaving, kunnen brengen, verlenen Wij volgaarne als bewijs van Onze vaderlijke welwillendheid en tot onderpand van hemelse zegening aan u allen, Eerbiedwaardige Broeders, aan uw kudden en vooral aan alle herauten van het Evangelie, die Ons zo na aan het hart liggen, de Apostolische Zegen.

Gegeven te Rome, bij Sint Pieter, 21 april, op het feest van de Verrijzenis van Onze Heer Jesus Christus, in het jaar 1957, het eenentwintigste van Ons Pontificaat.

PAUS PIUS XII

(A.A.S. 49 (1957) 225-248*; vert. Kath. Archief*)

[1] 1 Tim. 2, 7.
[2] Lc 5, 4.

Adressen van de medewerkers aan deze aflevering:

Pater dr. H. Borgert C.ss.R., Klooster, Wittem. L.
Pater H. Hollander S.J., Arksteestraat 1, Nijmegen.
Mgr. prof. dr. Alph. Mulders, Sterreschansweg 45, Nijmegen.
Pater drs. G. Peeters M.S.F. Markt 68, Oudenbosch.
Prof. dr. J. Wils, Huygensweg 4, Nijmegen.

DR. H. F. TH. BORGERT C.SS.R.

DE VERKONDIGING VAN HET HEILSGEHEIM[1]

Met een vaag gevoel van onbehagen zijn velen onder ons zich bewust, dat de Kerk van God in het Avondland in een ernstige crisis verkeert. En wel een crisis, welke niet zozeer van buitenaf komt door vervolging en onderdrukking, maar — en dit is des te gevaarlijker — een meer innerlijke crisis. Het heeft de schijn, dat de Kerk niet meer pakt bij velen. Alom immers hoort en ziet men, dat velen van de Kerk heen gaan, omdat zij hen niets meer te zeggen heeft, en dat anderen, ofschoon in de Kerk blijvend, weinig interesse voor haar hebben of verbitterd staan tegen over haar feitelijke verschijning.

Het zou verkeerd zijn hier alleen maar negatief of in paniekstemming op te reageren. Want wie nauwlettend toehoort of toeziet bemerkt ook, hoe anderen — en dit zijn er niet weinigen — tot een nieuw élan en een nieuw christelijk levensgevoel komen, welke het beste beloven voor de toekomst. Het zou niet lichtvaardig zijn — dunkt mij —, deze crisis als een groeiverschijnsel te karakteriseren, als een desintegratie, om tot een nieuwe en hogere integratie komen. Het nieuwe geestesklimaat, dat in het Westen doorbreekt, heeft zeker zijn gevaarlijke zijden, maar van de andere kant werpt het in de Kerk een nieuw licht op de werkelijkheid van God, geeft het een nieuwe aandacht op wezenlijke aspecten van het Geheim van God, welke wel teveel in vergetelheid waren geraakt in de tijd van de Contra-Reformatie. Zo komen met name in het theologisch denken — dat als geheel een vernieuwing ondergaat — weer oorspronkelijk christelijke waarheden en waarden naar voren, worden deze meer existentieel beleefd. Ik denk b.v. aan de nieuwe aandacht voor de viering van de heilsgeheimen in de Liturgie, een nieuwe beleving van de Kerk enz. Vóór alles zou ik de aandacht willen vestigen op het feit, dat men zich meer dan vroeger bewust is, dat het in het geloof der Kerk niet zozeer gaat om een leer, om waarheden, om een levens- en wereldbeschouwing, maar om een geschiedenis, om een heilsgeschiedenis, om de grote daden, welke God deed en doet voor zijn Volk.

Vanzelfsprekend heeft deze nieuwe aandacht en dit nieuwe perspectief

[1] Referaat gehouden op de Nederlandse Missiologische Week te Nijmegen, 1 mei 1957.

zijn weerslag op geheel het gelovige denken, maar met name op de reflexie over de Prediking. Dit handelen van God in de geschiedenis wordt ons immers niet bekend uit een innerlijk ervaren of een religieus gevoel, hoe hoog en zuiver ook, maar uit een boodschap, welke doorgegeven moet worden. Vandaar zien we, hoe de Prediking als heilsgeheim midden in de theologische belangstelling staat. Het geloof is immers — we voelen dit scherper dan ooit tevoren aan — uit het gehoor, uit de Prediking. Dat wil zeggen, dat de Kerk van God — normaal gesproken — ontstaat en groeit uit de Prediking. De Kerk immers is „de verzameling van degenen, die *geroepen* zijn uit het heidendom (ἐκκαλεῖν, ἐκκλησια)".

Deze vernieuwde inzichten op de Prediking zullen daarom van belang zijn zowel voor de vernieuwing van het geloof hier in het Westen, als voor de planting van de Kerk in de missiegebieden.

De meest typerende eigenschap nu van de christen is, dat hij gelooft. Dit kan misschien een cliché schijnen en is het helaas ook geworden omdat we toch eigenlijk ons niet voldoende bewust zijn, wat dit zeggen wil. In de geloofsdaad kunnen we immers twee intentionaliteiten onderscheiden: de geloofsdaad zelf, de geloofshouding: de persoonlijke overgave aan God, aan Christus als de Heer (geloven-in) en de materiële geloofsinhoud (geloven-aan). Dit laatste steunt op het eerste, dat bij alles verondersteld wordt. Dit is de persoonlijke geloofsbeslissing, waardoor ik treed in het Nieuwe Verbond, in de heilsgeschiedenis. Binnen deze ontmoeting speelt zich het christelijke leven af. Ook het Concilie van Trente, wanneer het zegt, dat het geloof het fundament van de rechtvaardiging is, doelt op de eerste plaats op deze persoonlijke beslissing, zonder dat het intellectuele moment bij deze beslissing hier weggedacht wordt. We kunnen ons wel afvragen, of onder invloed van de reactie tegen de Reformatie en door het rationalistische geestesklimaat, niet veel te veel de nadruk is komen te liggen op de geloofsinhoud ten koste van de geloofsbeslissing. Onze catechismussen zijn hier een pakkende illustratie van. Dìt geloven nu is uit het gehoor, uit de Prediking, dat wil zeggen: uit het levende spreken van God, uit het Woord van God. Zo speelt zich het christelijke leven af binnen de polariteit tussen het spreken van God en de geloofsbeslissing van de mens, steunt dit niet op menselijke zekerheden, op een religieus ervaren of gevoel, maar op God. Op het ogenblik, dat de heilsgeschiedenis hem bereikt, werpt de mens zich op het horen van Gods Woord in de stroom der heilsgebeurtenissen.

Dit woord van God heeft nu volgens de Schrift een iets andere betekenis

dan wij in onze westerse mentaliteit er gewoonlijk aan geven. In onze mentaliteit zien we het mensen- en dus ook Gods woord eerder als een kennisgeving, en mededeling. Daarom geeft het woord een begrip van iets aan. In de Schrift komen we een andere inhoud tegen: het woord is daar op de eerste plaats persoonlijke *aanspraak*. Het eist onderwerping en gehoorzaamheid. Zo ook het Woord van God. Het Woord Gods in de Schrift betekent niet primair kennisgeving van iets, maar openbaring van Gods heilswil in het scheppende handelen van God. Het gaat niet op de eerste plaats om een leer, maar om een oproep en om een heilsbemiddeling.

Zo moeten we het ook verstaan, wanneer Johannes zijn Evangelie begint met het zelfstandige Woord Gods, dat vlees wordt: de heilswil van God, in het Woord besloten wordt zichtbaar, krijgt menselijke trekken. Wanneer de woorden, welke Christus spreekt in zijn leven, de uitdrukking zijn van zijn Persoon, dan zijn ze als het ware een spectrum van het ene, onverdeelbare Woord als Heilswil van God voor de mensen. Deze Prediking van de Heer is dynamisch, geladen met heilskracht: ,,Maar ik bid niet alleen voor hen, maar ook voor degene, die door hun woord tot het geloof komen'' (Joh. 17). Aan dit dynamisch karakter heeft ook de verkondiging van het Woord Gods in de Kerk deel, niet alleen in de Prediking, maar ook in de catechese. De predikant geeft in de Prediking niet alleen zijn eigen woord en mening, maar: ,,dit mensenwoord is waarachtig het Woord van God''; God spreekt door zijn mond. Daarom is de priester geen plaatsvervanger van Christus, maar instrument: Gods macht, Gods kracht breken door dit mensenwoord heen en stellen de mensen voor een bestaansbeslissing. We kunnen in waarheid spreken van het Mysterie van de christelijke Verkondiging, waaruit het geloof, niet op de eerste plaats als leer, geloofsinhoud ontstaat, maar als geloofshouding, als religieuze overgave en gehoorzaamheid. Zo neemt de Prediking van het Gods Woord een fundamentele plaats in het christelijke leven in.

Speciaal hebben we hier het oog op de basis-preek, de Verkondiging, het zgn. ,,kerygma''. We treffen dit woord en de zaak vooral aan in de Handelingen der Apostelen en zouden het kunnen vertalen als de ,,herautendienst van het Woord''. De predikant is volgens de Schrift een heraut, die een boodschap van God overbrengt. Zo kunnen we de herautenpreek, het ,,kerygma'' enigszins aldus omschrijven: ,,het publiek en officieel proclameren van het heil door Christus in de naam van God''. Dit moeten we in onderscheid zien met het ,,getuigen'', dat we ook bij herhaling tegenkomen in de Handelingen. Zeker dikwijls loopt de zin van deze twee

woorden door elkaar, maar toch heeft ieder woord een andere betekenis. De heraut moet ook getuigen: ,,Het is ons voorgeschreven te ,,verkondigen" en te ,,getuigen" (Hand. X, 42). Getuigen wil dan zeggen, dat de heraut niet alleen onpersoonlijk deze boodschap moet overbrengen, maar er ook persoonlijk voor moet instaan vanuit zijn persoonlijk geloof en beleven. Zo is het getuigen — afgebakend tegenover het ,,kerygma" — meer vanuit een persoonlijke zekerheid spreken, terwijl het ,,kerygma" een plechtige proclamatie is. Daarom ligt er in de herautendienst een grotere dynamiek; daarom veronderstelt de heraut iemand (God, Christus), die hem zendt (zending, iurisdictio) in zijn naam. Dit is de kern van het ,,kerygma"; daarom noemen we de predikant een ,,missionaris", een gezondene, en participeert hij op een speciale wijze aan Christus' profetenambt. Dit ,,kerygma" is op de eerste plaats bedoeld voor de niet-gelovigen, om hen de eerste boodschap over te brengen, maar verder ook voor de gelovigen, om hen terug te brengen naar de persoonlijke geloofsovergave. Zo zien we in de Handelingen der Apostelen, hoe het kerygma ook herrinnerings- en bekeringspreek is voor de christenen. Ik denk o.a. aan de voortzetting hiervan in onze volks,,missies".

Dit ,,kerygma" werkt als een soort schok. Een boodschap wordt verkondigd, welke zeker een Blijde Boodschap is, de boodschap van het heil, maar tegelijk staat hier alles op het spel: ,,Wie niet gelooft is reeds geoordeeld en zal sterven in zijn zonde". En alhoewel ook de inhoud van het geloof verkondigd wordt, is het toch vooral een elementaire prediking, welke op de eerste plaats gericht is op de geloofshouding en geloofsbeslissing, welke een bestaanskeus is.

Uit het voorgaande blijkt wel, dat de persoon van de heraut op de achtergrond treedt; het gaat tenslotte, om God, die spreekt en de mensen aanroept. Daarom is het ,,kerygma" ook een gebeurtenis, een stuk heilsgeschiedenis: God, die door de woorden van deze mens als kracht heenbreekt. Merkwaardig is, dat we in de Schrift verschillende keren suggesties vinden, dat dit publieke proclameren gebeurt met een harde stem: het is werkelijk de stem van de roepende in de woestijn. Vergelijk Handelingen II, 14: Petrus, die na de Pinksterervaring zijn stem verheft. We moeten dit niet te materieel zien. Zeker de Handelingen vermelden, dat het steeds gaat om een grote menigte, die aangesproken wordt, maar het gaat eigenlijk hierom: de boodschap moet aan *alle* schepselen gebracht worden. Vandaar de heilige haast van de apostel Paulus, om, als hij een plaats bewerkt heeft, het volk bijeengeroepen heeft en gevormd tot het Volk Gods,

weer naar een andere plaats te trekken. Alle mensen moeten immers de boodschap horen, moeten gedwongen worden te kiezen.

Wat is nu de inhoud van dit „kerygma"? We kunnen het in één woord samenvatten: Christus de Heer de verrezene. Met Paulus kunnen we dit zo omschrijven, dat de inhoud van de Blijde Boodschap is, dat met Jesus van Nazareth „het Ja in de geschiedenis ingetreden is" en dat in het lijden, dood en verrijzenis van deze Jesus „alle beloften Gods hun Ja gevonden hebben en dat derhalve door Hem ook het Amen aanwezig is tot Gods verheerlijking door ons" (II Cor. 1, 19). We moeten ons even bewustworden in welke concrete situatie het Evangelie gepreekt werd. Het was na de Pinksterervaring van de apostelen: zij hadden de grote gebeurtenissen meegeleefd van Christus' sterven, verrijzen en Hemelvaart. Christus had hen in de dagen na zijn Verrijzenis overvloedig een blik gegeven in de zin der gebeurtenissen van die laatste dagen. Dat verkondigen zij nu. Zo vinden we met name in de Handelingen der apostelen de volgende themata: Jesus is door God gezonden; om het grote verzoeningsoffer voor de wereld te brengen; hiervan is de vrucht de Verrijzenis en Hemelvaart en voor de leerlingen de Geesteszending. Dit is dan wel de kern van het „kerygma". Uit deze oerprediking zijn de geschreven Evangelies en de preken in de Handelingen der Apostelen ontstaan. De Predikanten konden zich immers niet vergenoegen met deze elementaire gegevens. Deze werden daarom aangevuld en geïllustreerd met de herrinneringen, welke zijn leerlingen hebben bewaard van hun omgang met de Heer. Zo zijn rondom deze heilsfeiten de verhalen ontstaan van Christus' lijden en daar rondom heen zijn de andere gebeurtenissen gegroepeerd. Deze laatsten zijn vooral bedoeld voor de reeds christelijke gemeenten, wier geloof verdiept moest worden. Maar de kern van alles blijft het Paasmysterie: de type en de norm van elk „kerygma".

Dit Paasmysterie wordt het uitgangspunt en het aanknopingspunt van elk getuigen en van elk „kerygma". Maar we mogen dit niet geïsoleerd zien: geheel de wereldgeschiedenis en geheel de heilsgeschiedenis vinden hier haar middelpunt. De apostelen hebben van nu af aan zowel aan Joden als aan heidenen te verkondigen „het Evangelie van God, dat deze tevoren door zijn profeten in de Heilige Schriften had aangekondigd over zijn Zoon: — Die naar het vlees uit Davids zaad is gesproten en naar de Geest van Heiligheid als Zoon van God in kracht is aangesteld door zijn opstanding uit de doden: — over Jesus Christus onze Heer" (Rom. 1, 1-4). Dit getuigenis luidt niet: Jezus van Nazareth heeft geleden en is verrezen,

maar Jezus van Nazareth heeft geleden en is verrezen „overeenkomstig de Schriften" (I Cor. 15, 4). Eerst hierdoor wordt het duidelijk, dat de geschiedenis van Christus' leven de verwerkelijking en gedeeltelijke vervulling van Gods heilsplan is, dat zich ontwikkelt in de geschiedenis. Dat wil m.a.w. zeggen, dat de verkondiging wezenlijk niet op de eerste plaats een verkondigen is van een leer, een wereldbeschouwing, maar van een geschiedenis, van de grote heilsdaden van God in de geschiedenis. Daarom zijn de grote heilsgebeurtenissen een vervulling en voltooiing; daarom hoort het Oude Testament ook bij de inhoud van de verkondiging. Wanneer we Christus' leven geïsoleerd zien van de heilsgeschiedenis, dan lopen we gevaar dit leven slechts historisch te zien, of zijn persoon als een aan de heilsgeschiedenis vreemde metafysische God, de God van de filosofen, of als slechts als een religieuze denker van uitzonderlijke betekenis. Maar het eigenlijk Geheim van Christus en het christelijke geloof gaan we dan voorbij. Om de uiterste importantie van dit fenomeen, zou ik me willen afvragen, of wij zowel in de Theologie als in de Prediking en de catechese juist deze heilsgeschiedkundige categorie niet teveel vergeten hebben. In het theologische denken hebben we vaak een systeem opgebouwd, een wereldbeschouwing naar analogie van de wijsheid der „wijsbegeerte", zonder ons af te vragen of het hier niet over geheel iets anders gaat: om een geschiedenis. De Prediking en de catechismus waren heel vaak een afschaduwing van dit inzicht, desnoods met vraag en antwoord. Is dit misschien niet een van de hoofdgronden, waarom onze verkondiging aan mannelijkheid en geloofskracht heeft ingeboet en het niet te stuiten enthousiasme van de profeten en de apostelen ons ontbreekt? We hebben van de geschiedenis van Gods grote heilsdaden met name in Christus louter een leer gemaakt, vaak nog saai en droog, of we hebben de boodschap van het heil tot een heilspschychologie of apologie vernauwd.

Deze heilsgeschiedkundige inhoud van het „kerygma" beperkt zich echter niet tot het verleden, maar omvat ook het heden van de heilsgeschiedenis. Ik denk hier met name aan de grote heilsgeschiedkundige gebeurtenissen van het verleden, welke in de viering van de christelijke Mysteria, de Sacramenten, tegenwoordig gesteld worden. We mogen niet vergeten, dat het Nieuwe Testament een schriftelijke neerslag is van de verkondiging der eerste geloofspredikers, welke vooral gehouden werd bij de samenkomst der christenen. Wanneer de christenen tezamen kwamen voor het gemeenschappelijke gebed en de viering van de H. Eucharistie, ontvingen zij tegelijk de boodschap van Christus. Verkondiging

en cultus hoorden bij elkaar. Wanneer Christus' sterven en verrijzen onder de rite tegenwoordig gesteld worden, dan lijkt het voor de hand te liggen, dat een wezenlijke opgave van het ,,kerygma" hierin bestaat de tegenwoordigheid van Christus in zijn sterven, verrijzen en Hemelvaart in de viering der mysteries te verkondigen: dit geschiedt hier en nu in het midden der gemeente. We kunnen nog verder gaan en de woorden en daden van Christus, zoals de Evangelist en deze verhalen, in betrekking zien met deze Christus onder ons tegenwoordig in de cultus, we zien dan verwijzingen, symbolen en interpretaties van de cultische handelingen, waarin de Christus van het geloof op zicht- en tastbare wijze verschijnt als een nieuwe epiphania Domini en weer zijn wondertekenen verricht. We mogen daarom ook zeggen, dat we in de Evangelies hiervan sporen terugvinden. Met name wijzen we op het Evangelie van de H. Johannes. De bekende exegeet Oscar Cullmann heeft dit bijzonder nagegaan in dit Evangelie. Hij legt er de nadruk op, dat de Euch. maaltijd fundament en deel van alle samenkomsten was; lezing en Prediking moesten daarom op de viering van de maaltijd geordend geweest zijn.

Maar wijst de sacramentenviering op het komen van de Heer, dan is dit komen tegelijk een anticipatie van zijn wederkomst en de Prediking zal hier ook op wijzen. Vandaar is het ,,kerygma" ook eschatologisch. Het gaat immers om het heil, dat definitief en openbaar zal worden bij de wederkomst van de Heer, en dat dus werkelijk een toekomstige grootheid is. Vandaar is de verkondiging de *Blijde* Boodschap van dat heil, van het Rijk Gods, van het eeuwige leven. Het ,,kerygma" gaat niet op de eerste plaats over de zonden, maar over de verlossing, het heil. Ook dit ligt in de historische lijn. De hemel is geen spirituele metafysische grootheid, maar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde, welke door God geschapen worden op de puinhopen van deze kosmos. Het is werkelijk een aards Paradijs. Ook dit hebben we teveel vergeten in onze verkondiging, terwijl we de mensen verveeld hebben met het alsmaar en alleen maar God zien, en zo de menselijkheid uit onze Prediking weggelaten hebben. En wanneer we tegenwoordig zien, hoe een groot deel van de mensheid gekomen is onder de ban van het communisme, dat zijn mythe van de aarde en van het aardse Paradijs gehaald heeft uit de christelijke Eschatalogie, dan wordt het nu toch wel de tijd op een andere wijze de uitersten, het ,,Eschaton" te prediken. Alles is immers in de Heilsgeschiedenis gericht op deze laatste buiten-historische fase. Het komen van God tot het vlees in Christus was slechts een gedeeltelijke vervulling van het Rijk Gods. Daardoor leven

we als christenen in de eindtijd, een tijd, die bepaald is door het einde der tijden en zelfs dit gedeeltelijk al is. Deze nieuwe hemel en nieuwe aarde nemen een aanvang met de terugkomst van Christus en het Oordeel. Hier wordt de crisissituatie van de gelovige duidelijk: hij *kan* dit geluk ook missen. Daarom hangt over het christelijke leven ook de dreiging van dit Oordeel. Dit is het tragische en dringende aspect van het „kerygma". De gelovige is degene, die koste wat kost, zich redden moet van dit Oordeel. Daarom moet hij zich „bekeren", „omkeren", toetreden tot Christus *uit* zijn zondigheid.

Waar de typische kerygmatische preek tamelijk beperkt is in zijn inhoud, omdat het vooral gaat om geloofshouding en de geloofsbeslissing, daar kan dit aangevuld worden door de catechese, welke de werkelijkheden van God meer uiteenzet en de praktische toepassingen maakt voor het leven, zonder echter uit het oog te verliezen, dat het nooit — ook hier niet — op de eerste plaats gaat, om de weergave van een leer, maar om bekering en religieuze overgave.

In het licht van het Oordeel en alwat daarmee op het spel staat, komen we vanzelf te vragen naar het doel van de kerygmatische preek. Dit is de beslissing. De mens — ook de gelovige — wordt voor een crisis geplaatst, waarvan heel zijn bestaan afhangt. Hij moet God, Christus nemen op zijn woord en zich aan Hem overgeven. Het gaat dus nu onmiddellijk om de keus, hetzij de eerste of tweede bekering in de zin van deze volledige overgave. Deze overgave is nog heel elementair en moet nog in het leven ingebouwd worden. Maar dit inbouwen in het feitelijke christelijke leven is een consequentie ervan. Wordt hier niet te vaak ten koste van het eerste en belangrijkste teveel de nadruk opgelegd en verlangen we van de mensen geen dingen, welke alleen te eisen zouden zijn gezien deze primitieve overgave? Deze keus, dit keren tot Christus mag men verder niet te individualistisch zien: het is tegelijk een keren tot de gemeente van Jezus, de Kerk, is een opgenomen worden in de dynamiek van het Gods Rijk, is apostolair. Het „redt U uw ziel" kan misschien wel verdedigd worden, maar is toch te persoonlijk, egoïstisch om geheel christelijk te zijn. Deze keuze ziet tenslotte uit op het heil, de ontplooiing van het Gods Rijk in de hemel, zowel individueel als collectief.

Maar het „kerygma" geeft nog meer: het is geladen met Gods kracht, met Gods heilswil en als zodanig ook machtig: het is het woord des heils. We hebben boven reeds gezien, hoe de verkondiging meer is dan alleen maar een begrip overbrengen, het is aanspraak, appèl. Het Mysterie der

christelijke Prediking is juist, dat God, Christus officieel de mens voor een crisis plaatst. Dat is de objectieve waarde van de christelijke verkondiging, onafhankelijk van het gehoor. Het gehoor kan dit in vrijheid naast zich neer leggen, maar dan treedt het tragische en dramatische aspect van het „kerygma" naar voren, dan beslist de mens over zijn heil, en zal hij sterven in zijn zonde. Maar de mens kan ook ja zeggen en dan ontplooit het Woord van God zijn gehele goddelijke macht, wordt het woord Gods werkelijk Gods daad, dan komt „de redding", „de genade", „het leven", dan is het Woord Gods heilsbemiddelend. Het wordt dan: „het Woord des heils" (Hand. 13,26), „het woord der genade" (Hand. 14, 3), „het Woord des levens" (Phil. 2, 16), „het Woord der verzoening" (II Cor. 5, 19). Zo is het „kracht" (Hebr. 4, 12), en werkt het als een tweesnijdend zwaard, dat uit de mond van de mensenzoon komt (Openb. 1, 16, vgl. Math. 4, 14 sq., 12, 36, Col. 1, 25, Hand. 19, 11).

Toch mogen we het Woord Gods en zijn macht niet geïsoleerd zien van het Sacrament. Gods Woord is Gods daad, maar ook Gods daad is zijn woord. Woord en Sacrament mogen van elkaar niet gescheiden worden, ze lopen over in elkaars verlengde. De mens, die gelooft, zich bekeert, liefheeft van uit Gods Woord, zal dit volgens God bestel uiten, belijden in een heilige handeling, in een door Christus gegeven symbool, waarin Christus' kracht werkt en waarin en waardoor het Woord Gods als macht tot zijn volle recht komt.

Wil echter de christelijke Prediking ook de uitwerking hebben, welke het Evangelie ons voorhoudt, dan is er echter nog meer nodig. Christus heeft ons dit aangegeven in de parabel van het zaad, dat het Woord Gods is. Dit krijgt immers zijn vruchtbaarheid niet alleen uit zich zelf, maar ook uit de concrete situatie, waarin het uitgestrooid is, zo zelfs, dat hetzelfde zaad op de ene plaats weinig of geen vrucht zal voortbrengen en op een andere plaats honderdvoudige vrucht. De vraag is hier: is de bodem voldoende bereid. Dit kan bij de Prediking op alle mogelijke manieren gebeuren: door de daadwerkelijke liefde van de Predikant, door de verschillende methodes, welke bij de missionering gebruikt worden enz. Ik wil hier niet verder op ingaan, daar het strikt genomen niet bij de opgave van deze inleiding hoort. Wel wil ik op één onderdeel, meer met de Prediking verbonden, nader ingaan. Wij moeten het Woord Gods zò brengen, dat de toehoorder het zowel begrijpen als verstaan kan. Zoals de H. Schrift zelf moet de Predikant ook geheel in de tijd staan. Hij mag zich niet op de Openbaring terugtrekken en zo de eisen van plaats en tijd

verraden. Waar kortsluiting met de tijd ontstaat, daar wordt het Evangelie verraden. De mens moet bij de Verkondiger van Gods woord *zijn solidariteit met de situatie aanvoelen.* Zo was Christus' solidariteit met de mensheid een totale uitgezonderd de zonde. „We hebben immers geen Hogepriester, die niet mee kon voelen met onze zwakheid, maar Een, die bekoord werd op geheel dezelfde wijze als wij, behoudens de zonde" (Hebr. 4, 15).

Willen wij werkelijk toegang krijgen tot het hart van de mens, dan is het niet voldoende de taal te spreken van ons gehoor, maar ook in dezelfde denkcategoriën, dezelfde wijze van denken als degenen, aan wie wij het Woord Gods verkondigen. Wij moeten uitgaan van de problemen, zoals zij bij hen liggen. Zo alleen kan de werkelijkheid Gods tot een eenheïd komen met de beschaving, de bepaalde cultuur van een mens, een volk, een land. Zo alleen kan Christus en zijn Kerk werkelijk inheems, geïncarneerd worden, wordt het een stuk van de mens zelf en blijft er geen geïsoleerd plekje alleen voor de godsdienst gereserveerd over.

Op de eerste plaats geschiedt dit, zoals gezegd, door onze taal en woordkeus. Een letterlijke vertaling van de werkelijkheid Gods, zoals die verwoord is in het Westers denken, is hier niet voldoende. Ik verwijs hier naar één klein aspect, dat ik hier boven gegeven heb. Wanneer we het woord en begrip „woord" zo maar letterlijk van het Aramees in de Westerse taal vertalen, dan missen we de boot. Een wereldbeschouwing of godsdienst kan dan pas ingang vinden in een volk, wanneer het zichzelf een nieuwe creatieve taal geschapen heeft. Wanneer we hier in het Westen al moeten zeggen, dat er een afstand is tussen Kerk en wereld, omdat de taal van de Kerk de taal van de wereld niet meer is en dus dat de Kerk gedesincarneerd is, hoeveel te meer gaat dit dan op, wanneer wij de grote heilsdaden van God moeten verkondigen aan volkeren met een geheel andere culturele achtergrond in de denkwijze van het Westen. Hiernaast zou ik nog op iets anders willen wijzen, dat ik het „pre-kerygma" zou willen noemen. Wij kunnen met het „kerygma" zo maar niet met de deur in huis vallen, maar dit moet voorbereid worden om dezelfde incarneringsnoodzaak, welke ik boven aangaf. Wil de werkelijkheid Gods werkelijk de mensen aanspreken, dan moeten we deze plaatsen midden in het leven van het gehoor. Niets gaat immers in de mens, volgens het woord van Blondel, dat niet eerst uit de mens gegaan is. De Openbaring moet een antwoord zijn op het vragen van de mens, al is het een antwoord, dat de verlangens van de mens verre te boven gaat. Maar we weten er is een eenheid tussen de orde van het Verbond (de bovennatuurlijke orde) en die der schepping (de

natuurlijke orde) en als geheel geldt dat voor allen. Daarom moeten we in onze prediking beginnen, waar de mensen beginnen, moeten we beginnen met hun interessen, hun problemen, — en als deze misschien nog onbewust zijn, deze eerst bewust maken, — en met hun cultuur en dan Christus verkondigen als het grote antwoord. Zo wordt Christus midden in het volle leven geworpen. In de Handelingen der apostelen en in verschillende brieven vinden we hiervan markante voorbeelden. Dan wordt het geloof geen Westers „Fremdkörper" in het leven van de mens, maar wordt het organisch opgenomen in het geheel van de menselijke ervaringen — zonder dat natuurlijk de wezenlijke distantie van het mysterie ooit overbrugd kan worden — en kan het deze langzamerhand ordenen tot een waarachtig christelijke cultuur. Wat aan het Westen gegund werd, mogen wij andere volkeren niet weigeren en dit doen wij wanneer wij christelijke cultuur en Westerse cultuur identificeren.

Maar willen we in de Verkondiging dit respect voor elk volk en elke mens tot uitdrukking brengen en dus geen verraad plegen aan het Evangelie, dan zal iedere heraut van de werkelijkheid Gods zich moeten inleven in de mentaliteit van zijn gehoor, zal hij volgens het Schriftwoord werkelijk „alles voor allen" moeten worden. Daarom moet hij om wille van het Evangelie zijn eigen opvoeding desnoods verloochenen, om Christus waarachtig te brengen, opdat het Woord Gods inderdaad het Woord des heils wordt, dat zowel begrepen als verstaan wordt. Leven nu met de tijd en met de situatie wil niet alleen zeggen, trachten te verstaan en te beantwoorden, zelfs niet de vragen van de mensen, aan wie we het Evangelie verkondigen, „tot" onze eigen vragen te maken. In dit geval blijft de heraut in de grond van de zaak nog aan zijn eigen kant staan. Maar wij moeten ons staan in de wereld, onze zorg voor dit volk en voor deze mensen zo ernstig nemen, dat hun vragen werkelijk onze vragen worden. Als zodanig moeten wij ze doorleven en doordringen en ze dan vanuit het Evangelie trachten te beantwoorden. Studie en inleven vooral zijn hier noodzakelijk, maar steeds vanuit een persoonlijke geloofshouding. Voortdurend moet de heraut van Christus zich bewust zijn, dat hij in het geloof staat tot Christus, tot God als tot een Gij. Vandaar moet hij vanuit deze ik-Gij verhouding tot God de geloofswerkelijkheid voortdurend overdenken en bemediteren, terwijl hij toch ook voortdurend blijft staan in de concrete situatie van deze mensen, zijn mensen.

Tenslotte is hier onontbeerlijk de persoonlijke reflexie op de geloofswerkelijkheid, maar weer vanuit de categorieën van het gehoor, zodat er

in de priester een theologisch denken ontstaat, dat aangepast is aan de situatie, waarin hij leeft. Zo alleen kan hij een antwoord geven vanuit het Evangelie op de moeilijkheden van dit gehoor, kan hij werkelijk leraar in Israël zijn. Waar de verzuiling van de Theologie, welke zich vastklampte aan een hoogtepunt in de Middeleeuwen, voor de Westerse Prediking en incarnering van het Evangelie al een onoverzienlijke ramp geweest is, dan geldt dit nog in de tweede macht voor geheel andere culturen, wanneer wij Christus daar brengen in een Middeleeuws Westers kostuum, hoe prachtig dit ook eenmaal was.

Met mij zult U het wel eens zijn, dat deze eisen hoog zijn en niet altijd onmiddellijk te verwerkelijken, maar wel onmiddellijk na te streven. Wanneer wij trouw blijven aan de oorspronkelijke christelijke Prediking en niet zozeer een leer geven, maar de grote heilsdaden van God in Christus vanuit ons persoonlijk geloof verkondigen en er echt van getuigen, dan zullen we al een grote stap vooruit zijn en zal onze verkondiging niet alleen in theorie, maar ook in feite een „heilsverkondiging" zijn. Veel wordt van ons gevraagd: vader en moeder verlaten, afstand doen van eigen milieu en eigen denkwijze om enigen voor Christus te winnen. Maar het is de moeite waard om dit risico van het Predikambt aan te durven en een brug te slaan tussen de werkelijkheid van God en de werkelijkheid van de mensen, zodat we vanuit ons eigen persoonlijk geloof de mensen op hun eigen terrein benaderen, begrijpen en met Paulus zeggen: zijt gij humanist, communist, Boeddhist: plus ego, ik ook en nog meer, omdat wat U verlangt en wilt, U ook in Christus kunt vinden, maar nog meer Christus de Heer, de Verlosser en de Zaligmaker van geheel uw leven en bestaan.

Wittem

DRS. G. PEETERS M.S.F.

SACRAMENT EN MISSIE[1]

Een bezinning op het sacrament als inleiding op de sacramentsbediening in de missie kan ongetwijfeld putten uit een rijkdom van gegevens uit de moderne theologie.

Nu heeft deze lezing echter zeker niet de pretentie die rijkdom in kort bestek exhaustief naar voren te brengen. Wat wij hier willen doen is slechts in grote lijnen een beeld te schetsen van de sacramentele heilseconomie en de ontmoeting daarvan met de niet-christelijke wereld in de missionering. Daarbij zal het er ons allereerst om gaan zo duidelijk mogelijk de verhouding aan te geven tussen Christus, Kerk en sacramenten, om zo het sacrament te plaatsen in het grote perspectief der Verlossing en het aldus op zijn juiste waarde te kunnen schatten.

Fundamenteel voor iedere sacramentsbeschouwing is de overtuiging, dat het in 't christendom wezenlijk en primair gaat niet om een leer of een wet, maar om een *daad van God,* Die ingrijpt in de menselijke geschiedenis, de overtuiging, dat het christendom naar zijn wezen niets anders is dan Christus, Zijn heilsmysterie en de voortzetting daarvan in Zijn Kerk.

Daarom geldt ook voor ons hier als uitgangspunt het woord van Odo Casel: ,,Het christendom in zijn volle en oorspronkelijke betekenis, het Evangelie van God of van Christus is niet zoiets als een wereldbeschouwing met religieuze achtergrond, ook niet een religieus of theologisch leersysteem of een moraalwet, maar het is ,,Mysterie" in paulinische zin, d.w.z. een openbaring van God aan de mensheid door godmenselijke daden, vol van leven en kracht, het is de door deze openbaring mogelijk gemaakte overgang van de mensheid naar God, het ingaan van de verloste Kerk tot de eeuwige Vader door het offer van de volledige overgave en de daaruit opbloeiende verheerlijking. In het middelpunt van de christelijke religie staat dus het heilig Pascha, de doorgang van de voor ons in het vlees der zonde als mens verschenen Zoon Gods naar de Vader". [2]

Het hart van ons geloof is het Pascha Domini. Daar ligt voor ons het centrum van heel de menselijke geschiedenis. Want voor de christen is deze geschiedenis substantieel reeds beslist in dood en verrijzenis van Christus

[1] Referaat gehouden op de Nederlandse Missiologische Week te Nijmegen, 1 mei 1957.
[2] O. Casel, *Das christliche Kultmysterium*, Regensburg, 1948, p. 27.

en de wezenlijke zin van alle verdere gebeuren ligt in de deelname aan die in Christus behaalde overwinning.[1]

Daarom kan verlossing voor ons niets anders betekenen dan ingaan in dit verlossende handelen van Christus, dat, als volbracht door Gods Zoon, als volbracht vanuit de eeuwigheid, onvergankelijk en eeuwig geldig is, en dat vanuit de eeuwigheid ieder moment van de tijd doordringt, om heel de mensheid op te nemen in Zijn opgang naar de Vader.[2] In die opname in Christus' heilsmysterie verwerkelijkt zich „het raadsbesluit van God, dat Hij naar Zijn welbehagen bij Zichzelf had vastgesteld voor het Bestel in de volheid der tijden, om namelijk alles, wat in de Hemel en op aarde is, in Christus weer samen te brengen".[3]

Opdat nu Zijn mysteriën een steeds actuele werkelijkheid zouden zijn en de mensen van iedere tijd daarin zouden kunnen binnengaan, „ut salutiferum redemptionis opus perenne redderet"[4], heeft Christus *Zijn Kerk* ingesteld, die naar haar diepste wezen niets anders is, dan tegenwoordigstelling van Christus en Zijn mysteriën, zichtbare gestalte van Zijn Geest en Zijn liefde.

De Kerk is voor ons het sacrament van Christus, d.w.z. het effectieve teken van Zijn aanwezigheid onder ons. „Zoals Christus is het sacrament van God, zo is de Kerk het sacrament van Christus. Zij representeert Christus volgens heel de oude kracht van dat woord, d.w.z. zij stelt Hem waarachtig tegenwoordig onder ons. De Kerk zet niet alleen Christus' werk voort, maar ook Christus zelf in een overgelijkelijk reëlere zin dan enig menselijke instelling haar stichter".[5]

In de zichtbare gestalte der Kerk zet Christus Zijn menselijke ontmoeting met ons voort. Als bezield door de Geest van Christus spreekt in haar Zijn woord, Zijn leiding, Zijn Verlosserswil. In haar zichtbare verschijning en uitwendige structuur is zij niets anders dan de uitdrukking en de voltrekking van Christus' werk aan ons. Want zoals „Mystici Corporis" het uitdrukt: „door de zogenaamde iuridische zending, waarmede de goddelijke Verlosser de Apostelen in de wereld gezonden heeft, zoals Hijzelf door de Vader gezonden was, is Hijzelf het, die door middel

[1] cf. J. Daniélou, *Essai sur le mystère de l'histoire*, Paris, 1953, p. 74 vv.
[2] cf. R. Guardini, *Het wezen van het christendom*, vert. Th. O. M. van de Brink, Utrecht, 1948, p. 42.
[3] Ef. 1, 10.
[4] Conc. Vatic., Denz. 1821.
[5] H. de Lubac, *Katholicisme*, vert. D. van Hoorn O.F.M., Utrecht, 1952, p. 44.

van de Kerk doopt, onderricht, bestuurt, ontbindt, opdraagt en offert".[1]

Zo is de Kerk in haar geheel sacramentair van structuur, zij is „mysterium", d.w.z. zichtbaarwording van een innerlijke werkelijkheid, en die innerlijke werkelijkheid is Christus, Zijn Geest en Zijn Mysteriën. In en door haar betrekt Christus ons in Zijn opgang naar de Vader, in Zijn alvoldoende offer. Zij is voor ons het ontmoetingspunt met Christus en middel tot die ontmoeting, „communauté de vie" en „moyen de communion".[2] „Zij is Zijn Lichaam, vol van Hem, die alles in allen vervult".[3]

Dit sacrament-zijn van Christus, dat heel haar wezen bepaalt, deze Christus-volheid brengt de Kerk op de hoogste wijze tot uitdrukking in de zeven sacramenten, want daarin is zij op de meest strikte wijze instrument in Zijn hand en ontmoeting met Hem. En wat van alle sacramenten gezegd kan worden, dat geldt per eminentiam van de Eucharistie, de kroon en samenvatting van heel het sacramentele bestel. Want in de Eucharistie vooral „wordt het *sociale* lichaam der Kerk, het „corpus christianorum", verenigd rond Zijn zichtbare herders voor de maaltijd van de Heer, in volle werkelijkheid het *mystieke* Lichaam van Christus".[4] Zij werd immers van ouds juist het *mystiek* Lichaam van Christus genoemd *als* „Corpus designatum in mysterio", d.w.z. als het lichaam, dat geheimvol betekend en tot stand gebracht wordt in en door het mysterie der Eucharistie.[5]

Wanneer we daarom willen weten wat Kerk-zijn is, wanneer we de Kerk naar haar diepste wezen willen vatten, dan moeten we zien naar de Eucharistie. Immers, naar 't woord van St.-Paulus, juist, „omdat het een Brood is, daarom zijn wij, hoe talrijk ook, een Lichaam".[6]

De Eucharistie, als symbool, als sacrament der eenheid, is het sacrament der Kerk bij uitnemendheid en in de viering van de Eucharistie is de Kerk bij uitstek het sacrament van Christus. In het samenzijn rond de Tafel des Heren beleven wij het hoogtepunt van onze Christus-ontmoeting en het hoogtepunt van ons kerk-zijn. In dit oer-menselijke en oer-religieuze symbool van de maaltijd, in de maaltijd met de Verrezen Heer, die tevens gedachtenisviering is van Zijn dood en waarin wij samen opgenomen worden in Zijn „vita ex morte", verwerkelijkt zich op de hoogste wijze

[1] Uitg. Eccl. doc. n. 53.
[2] P. A. Liégé O.P., *Le mystère de l'Eglise*, in: Initiation théologique IV, Paris, 1956, p. 330.
[3] Ef. 1, 23.
[4] H. de Lubac, *Méditation sur l'Eglise*, Paris, 1953, p. 129.
[5] Idem, p. 112.
[6] 1 Cor. 10, 17.

onze eenheid met Christus. Daar wordt het Pascha Domini, middelpunt van heel de menselijke geschiedenis, hier en nu tot het hart van ons leven en in en door het Pascha worden wij metterdaad gevormd tot Zijn Lichaam, tot het Lichaam van Zijn Liefde, tot Kerk.

De Eucharistie is daarom niet alleen maar 'n heiligingsmiddel, dat aan de Kerk ter beschikking gesteld wordt, alsof Kerk en Eucharistie op enigerlei wijze tegenover elkaar gesteld zouden kunnen worden. De Eucharistie *is* de Kerk in haar hoogste levensuitdrukking, zij is de hoogste uitdrukking van haar verlangen naar éénheid met Christus en tegelijkertijd het hoogste antwoord van Gods liefde, zij is het hart van de Kerk als levensgemeenschap met Christus. Zij is een daad van de Kerk en een daad van Christus in en door Zijn Kerk, waardoor Hij haar steeds dieper invoert in Zijn leven.

Wat van de Eucharistie gezegd moet worden, dat zij namelijk allereerst is een daad van de Kerk, uitdrukking van leven, van haar levensgemeenschap met Christus, dat geldt ook voor de andere sacramenten als wezenlijk betrokken op de Eucharistie. Ook zij zijn kerkelijk van oorsprong en gerichtheid, uitdrukking van de levenseenheid met Christus en voerend tot die levenseenheid. Zij zijn evenzovele actuaties, waarin de Kerk haar Christus-volheid voltrekt aan de individuele mens en hem zo opneemt in haar eenheid met Christus.[1] Juist aan hun verbondenheid met de Kerk als Lichaam van Christus danken de sacramenten hun vruchtbaarheid. Daarom zegt dan ook de Lubac terecht: „De mens ontvangt de genade in de mate waarin hij zich sociaal verenigt met het enige organisme, waar haar vruchtbare sappen vloeien. Zo heeft men kunnen zeggen, dat het mysterie van de oorzakelijkheid der sacramenten niet zozeer gelegen is in de paradoxale doeltreffendheid in de bovennatuurlijke orde van een rite of een waarneembare handeling, als wel in het bestaan van een gemeenschap, die, onder de schijn van een menselijke instelling, een goddelijke realiteit verbergt".[2]

Zo vormen Christus, Kerk en sacrament één levenseenheid, en zijn de sacramenten de grondslag en het hoogtepunt van ons kerkelijk en christelijk leven, omdat daarin allereerst Christus „de weg van Zijn onmetelijke barmhartigheid vervolgt, die Hij in dit sterfelijk leven begonnen is",[3] omdat wij daardoor binnengevoerd worden in het Christus-mysterie, in het Pascha Domini.

[1] cf. H. SCHILLEBEECKX, *De Sacramentele Heilseconomie*, Antwerpen, 1952, p. 181 v.
[2] Katholicisme, p. 48.
[3] Encycl. „*Mediator Dei*", uitg. Eccl. doc. n. 163.

Op de sacramenten is heel ons christelijk leven gebouwd, want daarin hervinden wij onze oorspronkelijke eenheid met God en daarin ook hervinden wij de eenheid met elkaar.

De wet der liefde, van Godsliefde en naastenliefde, samenvatting van heel de christelijke wet, wordt ons in de sacramenten en bij uitstek in de Eucharistie ingeplant als een nieuw leven, zodat Christus van binnenuit de norm en het princiep van ons leven wordt.

In en door de sacramenten worden wij zo gevormd tot „een enkele nieuwe Mens".[1] Daar belijden en beleven wij op de hoogste wijze, „dat wij onder u niets anders kennen, dan Christus en Dien gekruisigd",[2] dat het hart van ons leven is Zijn Pascha.

Wanneer we zo moeten zeggen, dat het sacrament staat in het hart van ons geloof, omdat daar de ontmoeting met Christus haar menselijke volkomenheid bereikt, dan zullen we het eens zijn met J. Hofinger, als hij zegt: „Zo gezien is de christelijke eredienst, en vooral de H. Mis noch min noch meer dan het *hoofddoel* en het *hoogtepunt* van de missionering".[3]

We willen daarbij niet in liturgisme vervallen, doch ons de waarschuwing herinneren van de Paus tot het liturgisch congres van Assisi, „la liturgie n'est cependant pas toute l'Eglise".[4] Maar ook al strekt de activiteit van de Kerk zich verder uit dan de liturgie, deze blijft toch het hart van haar zielzorg en haar missionering.

Op de liturgie en speciaal op de sacramentsbediening dient met name de prediking voortdurend gericht te zijn en zij moet daarmee steeds in levend verband staan. „Bovenal moet de priester zich bewust zijn, dat de hoofdnadruk moet liggen op het getuigen voor het mysterium . . ."[5] „De prediking — welke haar kracht krijgt uit Christus' offer — is ook nu nog geheel gericht op de toepassing van dit lijden door de sacramen ten".[6]

Zo was het in de eerste eeuwen, toen de instructie van christenen en catechumenen veel meer opgenomen was in de liturgie dan nu, bijna uitsluitend geschiedde door de goddelijke eredienst met haar lezing van

[1] Ef. 2, 16.
[2] 1 Cor. 2, 2.
[3] J. Hofinger S.J., *Aanpassing van de liturgie in de missielanden*, Tijdschr. v. Liturgie, 38 (1954) p. 13. cf. idem, *Le renouveau liturgique dans les pays de mission*, Lumen vitae IX (1954) p. 69 vv.
[4] Ephem liturg. 70 (1956) p. 400.
[5] H. Borgert, *Theologie en Prediking*, Bussum, 1956, p. 47.
[6] Idem, p. 37.

lange schriftpericopen en door de homelie, die direct verband hield met de liturgische viering en met de bijbellezing.[1]

Vanzelfsprekend gaat het ons nu niet om een herstel zonder meer van die oude praktijk, maar toch ,,moeten wij weer teruggrijpen, in volle katholieke zin, naar de oude eenheid tussen predikatie of woordverkondiging en sacramentsbediening. Zoals geloof en sacrament de ziel en het lichaam zijn van een heilssituatie, moeten ook de geloofsopwekking en het geloofsonderricht sterk betrokken worden op het ontvangen der sacramenten. We hoeven daarom niet met de protestanten van de woordverkondiging zelf een sacrament te maken, maar toch moeten we het kerygma zien als de begeleidende woordverkondiging van het sacramentaire verschijnen van Gods Agapè in Christus en Zijn sacramenten''.[2]

Wij moeten ons voortdurend hoeden voor het gevaar, ,,dat'', aldus Tangelder, ,,voor alle missionarissen bestaat, nl. dat ze het katholicisme te eenzijdig als doctrien prediken''.[3] We moeten ons er steeds van bewust zijn, dat het woord der prediking zijn hoogtepunt moet vinden in het sacramentele woord, waarin Christus Zich aan ons geeft.

Wat hier van de prediking gezegd is, kunnen we uitstrekken over heel de activiteit van de Kerk. Verkondiging en leiding, leergezag en bestuursgezag zijn uiteindelijk gericht op Christus en op Zijn aanwezigheid in het sacrament. Vanuit het sacrament ontvangen ook zij een sacramenteel karakter en met de zeven sacramenten als kern vormen zij het grote sacrament der Kerk, dat ingeplant moet worden in alle volkeren, waarin allen moeten worden opgenomen tot eenheid met Christus.

De ontmoeting van de Kerk met de niet-christelijke wereld

WANNEER dit sacrament der Kerk de niet-christelijke volkeren ontmoet, dan stapt zij niet een haar volkomen vreemde wereld binnen, want ook buiten haar zichtbaar verband werkt Gods genade. ,,Quand l'église va vers un peuple qui n'a pas encore la foi, elle va à l'encontre d'une grâce de Dieu . . . elle est attirée par un appel de Dieu''.[4] De Kerk weet, dat alle volkeren staan onder Gods raadsbesluit, ,,om alles in Christus weer samen te brengen''[5] en zij weet, dat dit besluit altijd werkdadig is, zodat in alle

[1] cf. J. HOFINGER, *Les lectures bibliques durant la célébration du culte en pays de mission,* Lumen Vitae X (1955) p. 195-215.

[2] SCHILLEBEECKX, o.c. p. 660.

[3] TH. TANGELDER M.S.C., *Sacramenten en volksgebruiken, Een proeve van practische Missie-aanpassing,* Bussum, 1950, p. 36.

[4] YVES DE MONTCHEUIL, *Aspects de l'Eglise,* Paris, 1949, p. 160.

[5] Ef. 1, 10.

volkeren een genade wacht op vervulling door de Kerk. In haar missionering bouwt de Kerk voort op 't werk, dat God reeds begonnen is. En hoezeer dat werk ook vaak vermengd is met menselijke zwakheid en aberratie, zij *gelooft*, dat Gods genade daar aanwezig is, een genade, die wezenlijk tendeert naar Christus en Zijn Kerk.

En ook in haar zichtbare gestalte, ook in haar sacramentaliteit gaat zij geen vreemde wereld binnen, is zij niet een vreemde verschijning voor de volkeren, die zij tegemoettreedt. Want het sacramentele denken is aan die volkeren vertrouwd. ,,Sacramentele" vroomheid immers, naar een algemeen religieuze zin genomen, kan men op grond van historische gegevens, een algemeen religieus verschijnsel noemen. ,,Sacramentele" Godsbenadering wortelt immers diep in de religieuze en sociale psychologie van de mens, vanwege het feit, dat de religieuze aanleg van de mens zich uitdrukt volgens zijn antropologische, stofverbonden geestelijkheid, die haar hoogste belevingen slechts in een stoffelijke, symboolscheppende activiteit kan uitdrukken".[1]

Ten allen tijde heeft de mens zijn Godservaring, zijn Godsnood en Godsverlangen uitgedrukt in symbolen, ontleend aan de hem omringende wereld, waarvan de primitieve mens de numineuze diepte vaak veel intenser aanvoelt dan wij.

G. v. d. Leeuw spreekt in dit verband van een pansacramentalisme, dat wij in de primitieve religies overal vinden en in de andere telkens weer. In dit pansacramentalisme wordt al het zichtbare teken van het andere, het goddelijke, dat de eigenlijke grond van deze wereld is en dit ,,sacramentele" besef vormt de grondslag voor de eigenlijke cultusactiviteit, waarin het besef van het numineuze op verhevigde wijze tot uitdrukking gebracht wordt met het doel om daaraan deel te hebben. [2]

Mohr ziet dit sacramentele besef eveneens zo sterk aanwezig onder de heidense volkeren, dat hij durfde zeggen: ,,Bei denen, die wir Heiden nennen, müssen wir in die Schule gehen, um zu lernen, wieder Christen, religiöse Menschen zu sein", d.w.z. om wereld en leven weer sacramenteel te zien en zelf sacramenteel te leven.[3]

Wij gaan dan ook zeker niet te ver, wanneer wij het sacramentalisme als 'n algemeen menselijk religieus verschijnsel beschouwen, een uiting van de natuurlijke religiositeit, die aan ieder volk eigen

[1] H. Schillebeeckx, o.c. p. 50.
[2] G. van de Leeuw, *Sacramentstheologie*, Nijkerk, 1949, p. 140 en passim.
[3] Voordracht, gehouden te Teteringen, 3 dec. 1956.

is.[1] En omdat inde orde, waarin wij leven, de natuur innerlijk geordend is op het bovennatuurlijke, de natuurlijke religiositeit op de bovennatuurlijke, daarom mogen we in dit sacramentalisme, mogen we ook in de heidense „sacramenten" een providentiële voorbode zien op de christelijke sacramenten.

We kunnen zelfs nog een stap verder gaan en stellen, dat ook in het niet-christelijk sacramentalisme, hoezeer ook vaak vermengd met dwaling en verval, een spoor aanwezig moet zijn van Gods genadewerking en niet alleen een spoor, een uitdrukking van natuurlijke religiositeit. Er bestaat immers in deze orde geen *zuiver* natuurlijke religiositeit, geen *louter* natuurlijk heilsverlangen. Wel is de natuurlijke religiositeit in het feitelijk aanwezig heilsverlangen een wezenlijk element, maar slechts als opgenomen in, als geroepen tot een hogere orde. Er is geen authentieke religiositeit, die niet vrucht is van genade. En, zoals reeds eerder gezegd, krachtens Gods algemene heilswil en de daaruit volgende universaliteit van de genadebedeling is deze authentieke religiositeit veel verder verspreid dan wij misschien vaak gedacht hebben.[2]

Wanneer dan deze authentieke religiositeit, vrucht van genade, zich uitdrukt in symbolen als het *noodzakelijke* belevingsveld van de innerlijke houding, dan delen ook deze riten en symbolen in die genadewerking, — want geest en lichaam vallen niet te scheiden — „dan is ook de „sacramentele" veruitwendiging van die heilsverwachting niet louter natuurlijk te verklaren".[3] Vanzelfsprekend zullen zowel uitwendige vorm als innerlijke houding steeds vermengd zijn met menselijke dwaling, maar naar hun grond worden zij gedragen door Gods genade, waarop de missionaris dient voort te bouwen.

Vanuit deze overtuiging, dat in dit sacramentalisme op natuurlijk en bovennatuurlijk niveau God zelf werkzaam is om de mens te brengen tot hèt sacrament: de Kerk, dienen wij deze heidense riten met grote eerbied

[1] Verschillende gezaghebbende etnologen en godsdienstwetenschappers, o.a. VAN DER LEEUW, JENSEN, MOHR, MOWINCKEL gaan hier verder, en nemen aan, dat niet alleen sacramentele vroomheid in het algemeen, maar ook mysteriën-vroomheid een algemeen, of althans zeer verbreid religieus verschijnsel is.
Met mysteriën-vroomheid wordt dan bedoeld een religiositeit, die zich uitdrukt en verwerkelijkt in de symbolische viering, „tegenwoordigstelling" van een verleden heilsgebeuren met het doel om daaraan deel te hebben.
Om aan ons betoog een zo algemeen mogelijke gelding te geven, hebben wij voorzichtigerwijze (misschien al te voorzichtig) dit gegeven niet direct daarin opgenomen. Wij zijn echter wel zeer geneigd ook op die mysteriën-vroomheid de hier volgende redenering toe te passen.
[2] cf. H. SCHILLEBEECKX, o.c. p. 50 vv.; K. STEUR, *Het verband tussen theologie en godsdienstwetenschap*, Studia catholica, 26 (1951) p. 226-247, vooral p. 241 v.
[3] H. SCHILLEBEECKX, o.c. p. 54.

te naderen en ons daarin naar vermogen in te leven, om de zuivere kern ervan te verstaan en op te nemen. Want zo beschouwd is het niet alleen de cultus van het Oude Testament die Christus tot voleinding bracht en van wiens „figurae" Hij de realiteit is, maar het zijn de offers van alle godsdiensten en alle tijden, die Christus in Zijn offer samenvat, opneemt en transsubstantifieert; dat is verder al het pogen van de mens om aan God een eredienst te brengen en om met Hem in gemeenschap te treden, een pogen, dat niet tot vervulling kwam, maar dat zijn vervulling vond in het offer van Christus.[1]

Juist in zijn sacramentaliteit is het christendom het diepst verbonden met de andere godsdiensten der wereld; daarin „prolongeert" het die godsdiensten zonder ze te vernietigen. In het christendom wordt het machteloze gebaar der mensheid van God en Christus uit vervuld met genade. „Le christianisme prendra tous ces gestes sacrés de toutes les religions, mais il les chargera de la grâce du Christ".[2] God, die door Zijn genade de mens reeds maakte tot een vraag naar Hem, geeft in het christelijk sacrament het hoogste antwoord van Zijn liefde.

Wanneer we hier stellen, dat we het rituele gebaar en het sacramentele denken der niet-christelijke volkeren, als mede geïnspireerd door Gods genade, met eerbied dienen te naderen, dan volgt daar onmiddellijk uit, dat wij dat denken en handelen ook zoveel mogelijk in zijn eigenheid moeten respecteren en integreren in de beleving van het christendom.

Hiermee raken we aan een probleem, dat wel op geen enkele missiologische week geheel zal ontbreken: de aanpassing.

Men krijgt bij mensen uit de praktijk soms wel de indruk van een zekere moeheid tegenover dit probleem.

Bij de complexiteit van de kwestie op zich en in aanmerking genomen de huidige situatie, waarin vele missievolken zelf geneigd schijnen hun religieuze erfgoed van riten en gebruiken overboord te werpen, is een dergelijke houding alleszins begrijpelijk, maar daarom toch niet aanvaardbaar. Gelukkig zijn het niet alleen de mensen, die de missie hoofdzakelijk kennen vanuit het venster van hun bibliotheek, maar ook gezaghebbende mensen uit de praktijk, die blijven aandringen op de noodzakelijkheid van de aanpassing en op de bestudering van dit probleem.

Zo heeft mgr. van Bekkum S.V.D. op het liturgisch Congres van Assisi nog met nadruk gezegd: „Mancher mag vielleicht Fragen ob

[1] cf. J. DANIÉLOU, *Le mystère de l'Avent*, Paris, 1948, p. 60 vv; idem, *Le mystère du salut des nations*, Paris, 1945, chap. I, II, III.

[2] Idem, *Le mystère de l'Avent*, p. 73.

Adaptation und Adoption wirklich so notwendig seien. Darauf können wir Missionaren nur antworten: Ja, sie sind unbedingt notwendig ... Die hier berührten Probleme der Adaptation sind nicht nur dringend, sie sind sogar sehr dringend, jedenfalls viel dringender als manche meinen".[1]

Hij wijst er daarbij op, zoals hij reeds vroeger gedaan had,[2] dat bij vele zogenaamd „primitieve" volkeren offer, cultusgemeenschap, gemeenschapsviering en gemeenschapszin bewust beleefde, als het ware voortdurend aanwezige realiteiten zijn, dat heel hun cultur vaak doordrongen is van een cultische mentaliteit, die zich uitdrukt in een rijke symboliek.

Deze gemeenschapszin, waarover mgr. van Bekkum spreekt, die vaak primair religieus van aard is en cultisch beleefd wordt, die bij primitieve volkeren en in het algemeen bij de Oosterse volkeren sterker leeft dan bij ons, vormt ongetwijfeld een uitstekend aanknopingspunt voor het christelijk sacrament als *gemeenschapsviering*, als sacrament *van de Kerk*, welke wezenlijke eigenschap veel sterker tot uitdrukking kan komen dan bij ons ook nu nog het geval is.

Mgr. van Bekkum wijst er verder op, dat de overgang naar het christendom voor de „heidenen" vaak een groot verlies betekent aan cultische vormen; wat zij in het nieuwe geloof geboden krijgen, staat cultureel en cultisch vaak ver ten achter bij de viering, die zij verlaten hebben: het is „arm aan zang en handeling, waarmee zij, toen zij nog heiden waren, hun zieleleven en hun gevoelens ten volle tot uitdrukking konden brengen; arm vooral ook door verlies aan actieve deelneming; arm door verlies van begrip, van beleving en bezit van het offer."[3]

Daartegen kunnen we nu wel met Augustinus zeggen, dat tegenover de „heidense pompa" juist het eigene van de christelijke sacramenten is, dat ze eenvoudig zijn, sober, helder, gemakkelijk te celebreren, gering in aantal en ongemeen verheven voor hen die er inzicht in hebben.[4] Maar ook voor Augustinus en voor de oude christenheid was heel de kosmos één groot sacrament, dat verwees naar het eigenlijke sacrament,[5] en zo dient ook de wereld van het te missioneren volk opgenomen te worden en gemaakt te worden tot een verwijzing naar de eigenlijke sacramenten

[1] Rede, gehouden op het liturgisch congres van Assisi, 18-22 sept. 1956.
[2] *Actuosa participatio in het apostolaat*, in: Tijdschr. v. Liturgie, 38 (1954), p. 269 vv.
[3] Idem, a.c. p. 276.
[4] cf. F. VAN DER MEER, *Augustinus, de zielzorger*, Utrecht, 1949, p. 306 vv. Idem, *Sacramenten bij Augustinus: Mysterie van Woord en Sacrament*, in Verslagboek internationaal liturgisch congres, Maastricht, 1946, p. 77 vv.
[5] cf. F. v. d. Meer, o. et l.c.

der Kerk. En vooral dienen die eigenlijke sacramenten in hun eenvoud hun helderheid en reinheid ook voor de nieuwbekeerden *te spreken;* de sacramentsviering dient hun ook de mogelijkheid te bieden om daarin hun religieuze beleving tot uitdrukking te brengen, hun Gods-ontmoeting op eigen menselijke wijze te beleven. Christus immers zet Zijn leven hier op aarde op sacramentele wijze voort juist om het ons mogelijk te maken om te komen tot een *menselijke* ontmoeting met God. In en door Zijn *uit ons* genomen mensheid heeft Hij ons Gods liefde geopenbaard, in en door de *uit onze wereld* genomen symbolen spreekt Hij ook nu nog tot ons. Het is onze wereld en ons gebaar waarin Hij Zijn mysteriën voltrekt, onze vraag, die Hij vult met Zijn antwoord.

Dat nu moet voor ieder volk kunnen gelden. Ook voor het te missioneren volk moet het sacrament werkelijk hùn gebaar kunnen zijn, dat zij verstaan, dat het eigen belevingsveld vormt van hun geloof, hun „protestatio fidei". Pas dan vervult het sacrament ook voor hen zijn volledige functie, wordt het ook voor hen tot een vol-menselijke ontmoeting met Christus.

Daarmee wil in genen dele gesuggereerd worden, dat de sacramenten naar hun *wezenlijk gestalte* zouden moeten veranderd worden. Dat is ook geenszins nodig voor hun verstaanbaarheid. Want de vergelijking met andere godsdiensten heeft ons geleerd, dat de christelijke sacramenten naar het kernaspect van hun uitwendige vorm oermenselijke en algemeenmenselijke symbolen zijn, die niet alleen krachtens Christus' positieve instelling, maar reeds krachtens hun eigen aard algemene gelding hebben, althans algemeen verstaanbaar zijn, hetgeen voor de hand liggend is, omdat Christus waarlijk is mens geworden, onze natuur heeft aangenomen en onze door Hem en op Hem gerichte natuur blijft gebruiken ook in Zijn sacramenten.

Waar echter de wezenlijke gestalte der sacramenten onaantastbaar is, daar laat de verdere „incarnatie" van dit kernaspect en vooral ook de uitbreiding van het sacrament over heel het leven in de sacramentalia de mogelijkheid open voor een aanpassing. Die mogelijkheid dient aangegrepen te worden om aan de sacramenten, aan de liturgieviering een gestalte te geven, die het ook voor mensen uit een heel andere cultuur dan de onze gemakkelijker maakt daarin de eigen uitdrukking en het belevingsveld te vinden van hun geloof, daarin ook te herkennen de omhulde verschijning van Gods tegemoetkoming aan ons.

Dat hier een reële mogelijkheid ligt leert ons de geschiedenis der liturgie. Daaruit blijkt, dat de Kerk steeds oog gehad heeft voor die adaptatie, dat zij Jood met de Joden, Griek met de Grieken en Germaan met de Germanen

geworden is.[1] Zij heeft metterdaad erkend, dat er in al die volkeren een eigen wijze van mens-zijn gerealiseerd was, die moest worden binnen de eenheid der Kerk tot een eigen originele manier van toebehoren aan Christus,[2] opdat in de Kerk zou oplichten de ,,multiformis Sapientia Dei''.[3]

We mogen hierbij natuurlijk niet vergeten, dat de aanpassing van twee kanten moet komen, dat omwille van de eenheid der Kerk en vanwege de nieuwheid harer verschijning, vanwege ook haar eveneens door God geleide ontwikkeling, het nieuwbekeerde volk zich ook aan háár moet aanpassen. Maar dat alles in aanmerking genomen kan toch de vraag gesteld worden of wij de mogelijkheden tot aanpassing van onze kant voldoende gebruikt hebben en of het feit, dat tot voor kort weinig vernieuwingen van betekenis werden nagestreefd door de missionering, niet te wijten is aan een achterstand in de belangstelling voor de liturgie, zoals b.v. J. Hofinger uitdrukkelijk zegt: ,,force nous est de constater un certain retard des missions dans le domaine de la liturgie, retard regrettable du point de vue missionnaire''.[4]

Dat er van Rome uit, bij alle bezorgdheid voor het handhaven der eenheid en zuiverheid der liturgie, de bereidheid aanwezig is tot vernieuwing, tonen ons de veranderingen, die we de laatste jaren mochten ontvangen; daarvoor getuigt ook het woord van een gezaghebbend man als Pater Löw C.ss.R.: ,,Que les évêques fassent des suppliques, fassent des suppliques, fassent des suppliques''.[5]

Wil echter de aanpassing der liturgie vruchtbaar en duurzaam zijn, dan is een diepgaande studie vereist, zowel van de christelijke liturgie als van de religieuze mentaliteit en haar uitdrukkingsvormen bij het te missioneren volk. Want het gaat hier niet om een eenvoudig overnemen van vormen, die vaak zelf al niet meer levend zijn; het gaat voor alles ,,om de grondmotieven, de diepere geestelijke behoeften van de mensen, de van

[1] Zo zegt ook ,,*Evangelii Praecones*'' : ,,Daarom heeft de katholieke Kerk de leerstellingen der heidenen nimmer veracht of verworpen, maar zij heeft deze veeleer van dwaling gezuiverd en met christelijke wijsheid aangevuld en vervolmaakt. . . .Ook heeft de Kerk de eigen gebruiken en oude instellingen der volkeren niet geheel en al afgeschaft, maar zij heeft ze als het ware geheiligd; zelfs heeft zij hun heidense feesten, na er eerst de zin en de vorm van te hebben veranderd, aangewend tot de herdenking der martelaren en de viering der heilige geheimen.'' Uitg. Het Missiewerk, 31 (1952) p. 24 v.
Wat betreft de ontwikkeling in de liturgie, bv. der initiatie-sacramenten, cf. SCHILLEBEECKX, o.c. p. 239-355.

[2] cf. YVES, M. J. CONGAR, *Chrétiens désunis*, Paris, 1937, p. 316 vv.

[3] Ef. 3, 10.

[4] *Le renouveau liturgique dans les pays de mission*, in Lumen Vitae LX (1954) p. 71.

[5] Gecit. door J. HOFINGER, a.c. p. 81.

ouds bestaande religieuze geesteshouding, die niet mag verdorren vóór het te laat is".[1] Die grondmotieven moet men weten te ontdekken en daaraan een eigen uitdrukking geven, waarin 't geloofsleven werkelijk kan groeien en die daar niet als een last op drukt.

Dit zijn hoge eisen, die vragen om samenwerking der missionaire instanties in groot verband. Om aan die eisen te kunnen voldoen zou het ook zeer wenselijk zijn, dat gebieden, die een zekere eenheid vertonen op cultureel en religieus gebied, hun praktisch werkende en samenwerkende specialisten kenden op missiologisch, liturgisch, etnologisch en godsdienstwetenschappelijk gebied, hetgeen overigens van het begin af aan tot de doelstelling behoorde van het Missiologisch Instituut der Nijmeegse Universiteit.[2] Eenzame specialisten kunnen hier echter nog weinig uitrichten. Een meer liturgische vorming van *iedere* missionaris en een inleiding voor *iedere* missionaris in missiologie, etnologie en godsdienstwetenschap zou ook als eis moeten gesteld worden.[3]

Wij hebben in deze lezing zeer sterk de nadruk gelegd op de centrale plaats van het sacrament in de missionering en de noodzaak van aanpassing in de sacramentsbediening.

Men zegt daartegenover wel, dat het momenteel voor de Kerk in vele missielanden veel belangrijker is aandacht te hebben voor, haar stem te doen horen en effectief te werken in de sociale sfeer. Ongetwijfeld is dat hoogst belangrijk, maar de Kerk zou aan haar wezenlijke zending te kort komen, als voor haar het primaire niet bleef: in haar zichtbare gestalte getuigenis af te leggen van datgene wat alle tijdelijk belang te boven gaat en waar 's mensen diepste verlangen naar uit gaat: Gods tegemoetkoming aan de mens in Christus en in Zijn mysteriën.

Want daar ligt het hart van ons geloof.

Oudenbosch

[1] Mgr. W. van Bekkum, a.c. Tijdschr. v. Liturg. 38 (1954) p. 275.

[2] „Overeenkomstig zijn opzet en bedoeling — de speciale vorming van wetenschappelijk onderlegde missionarissen, aan wie zowel in de missiegebieden als in het vaderland leidende en lerende functies kunnen worden toevertrouwd — is het missiologisch instituut op de eerste plaats bestemd voor begaafde priesters van de missionerende orden en congregaties". Dr. Alph. Mulders, *Wetenschap en Wereldapostolaat*, Het Missiewerk 27 (1948) p. 80; hierin wordt verder uitvoerig en duidelijk de noodzakelijke dienst van de wetenschap aan het wereldapostolaat uiteengezet.

[3] cf. Dr. Alph. Mulders, *Missiologische scholing van de missionarissen*, Het Missiewerk, 34 (1955) p. 97 vv.
P. Dr. Gregorius O.F.M. Cap., *De ethnologische, godsdienstwetenschappelijke en liturgische scholing van de missionarissen*, idem, p. 129 vv.

H. HOLLANDER S.J.

METHODIEK VAN DE MODERNE KATECHESE[1]

HET doel van dit referaat is niet: een methode te schetsen voor de missionaire katechese. Het beoogt slechts in enkele grote lijnen weer te geven, de stand van de moderne katechetische methodiek in enkele landen van Europa. In de discussie hierop volgend zal moeten blijken, welke elementen in deze methodiek geschikt worden geacht voor de geloofsverkondiging in de missielanden. Hierbij zullen wij de waarschuwing van prof. J. Beckmann op het Internationale Katechetisch Congres, dat in augustus 1956 te Antwerpen is gehouden, ter harte moeten nemen: ,,Là, où un transfert de la catéchèse des pays chrétiens aux pays de mission se produit, ce qui arrive trop souvent, c'est au détriment de la catéchèse missionnaire. Aussi je déconseille toujours d'emporter en mission le matériel catéchistique des pays chrétiens, à part quelques oeuvres modèles comme la ,,Catéchèse'' de Jungmann. La tentation est ensuite trop grande, lorsque la fatigue se fait sentir et que les petits traveaux s'accumulent, de se contenter d'une simple traduction, au lieu de fournir un travail d'adaptation approfondi''.[2]

Om ons enigszins in deze uitgebreide stof te beperken, willen wij slechts drie katechetische methoden nader toelichten:

a. De Münchener methode (Duitsland);
b. De methode van het Katechetisch Centrum Canisianum (Nederland);
c. De methode van Coudreau-Derkenne (Frankrijk).

Het is niet goed mogelijk om in het korte bestek van deze lezing alle aspecten van de katechetische methodiek te belichten. Aangezien het thema van de N.M.W. deze keer luidt: *De bediening van het woord en de bediening van het sacrament*, willen wij vooral onze aandacht richten op één der kernvragen van de katechetische methodiek: *hoe kunnen wij de band leggen tussen verkondiging en viering*, (tussen instructie en initiatie, tussen geloofsinzicht en geloofsbeleving)?

I *Münchener methode* (Duitsland)

TOT aan het begin van deze eeuw verliep het geloofsonderricht groten-

[1] Referaat gehouden op de Nederlandse Missiologische Week, 2 mei 1957.
[2] J. BECKMANN S.M.B.: *La catéchèse missionnaire autrefois et aujourd'hui.*

deels los van de Bijbel en van de liturgische viering. Op de historische factoren, die hiertoe hebben geleid, zullen wij niet nader ingaan. Vrijwel algemeen werd de *tekstverklarende methode* toegepast. De katechismusvragen werden op de rij doorgenomen, bij iedere vraag las de katecheet het antwoord voor, omschreef dit met eigen woorden, legde de tekst grammaticaal uit, verklaarde deze met voorbeelden uit het leven of uit de bijbel, gaf een praktische toepassing en ging over tot de volgende vraag. Dit uitrafelen van de katechismusantwoorden was niet veel meer dan tekstanalyse en parafraseren van de katechismusformule, volgens de deductieve methode.

In het begin van deze eeuw raakte men steeds meer overtuigd van het onbevredigende van deze methodiek, omdat de denkwijze van een kind nu eenmaal een geheel andere is, dan deze methode veronderstelt.

Onder invloed van de Herbartiaanse beginselen in de profane didactiek, ontstond er een katechetische vernieuwing, die vooral gestalte heeft gekregen in de zgn. *Münchener methode*. Zij dankt haar naam aan het feit dat de katecheten van de Münchener Katechetenverein, onder leiding van Heinrich Stieglitz deze methode verder hebben uitgebouwd.

Wij vestigen er de aandacht op, dat deze vernieuwing niet geschiedde vanuit de *inhoud* van het geloofsonderricht, doch alleen beoogde een vernieuwing in de *opbouw* van de les.

Het wezenlijk onderscheid met de tot dusver gebruikte methode laat zich in drie punten samenvatten:

1. *Geen tekstverklarende, maar tekstontwikkelende methode.*

De katechismusvraag staat niet aan het begin van de les, is geen uitgangspunt, maar eindpunt. Heel de les groeit naar de katechismusformulering toe. Dus een wending van de deductieve- naar een meer inductieve methode.

2. De les vormt een gesloten geheel en behandelt één bepaald thema.

3. De les omvat drie „Formalstufen" (leertrappen).

Niet alleen het verstand, maar ook de wil en de zintuigen moeten worden aangesproken.

a. *Aanbieding* van de stof door een bijbels verhaal of plaat (zintuigen);

b. *Verklaring* van de stof, om vanuit het verhaal te komen tot duidelijke en algemene begrippen (verstand);

c. *Toepassing* van de leer op het leven (wil).

Samenvatting in drie kernbegrippen: zien — denken — doen.

In de nieuwe Duitse katechismus herkent men duidelijk deze Münchener methode.

1. Aanbieding van de stof (Bijbels verhaal); 2. Verklaring van de leer (waarna denkvragen) en samenvatting van de leer (in katechismusantwoord); 3. Toepassing op het leven (voornemen en opgaven).

Prof. Jungmann wijst er op, dat, hoewel het schema van de Münchener methode de normale opbouw van de godsdienstles zal moeten bepalen, dit schema toch met grote soepelheid moeten worden gehanteerd.[1]

Vervolgens wijst hij er op, dat deze methode in haar grondvorm gehandhaafd, toch ook uitgebouwd moet worden door opname van twee belangrijke didaktische principepen, die ook weer vanuit de profane pedagogie zijn overgenomen: nl. het „*Erlebnisprinzip*" (aansluiten bij de kinderlijke ervaringskennis) en het „*Arbeitsprinzip*" (aanwenden van de kinderlijke zelfwerkzaamheid: vraaggesprek, dramatiseren, zang, viering, grafische en plastische expressie etc.).

Niet alleen het verstand en het geheugen, maar ook het hart, de zintuigen, de handen, ja heel het lichaam, heel de persoon moet worden aangesproken.

(Zowel prof. Beckmann als P. Narcisse Antoine hebben op het Katechetisch Congres in Antwerpen er op gewezen, dat de missionaire katechese veel meer gebruik moet maken van de concrete ervaringswereld van het volk in: religieuze dans, volksliederen, spreekwoorden, tradities, gebruiken, legenden, volksverhalen, plaatwerk en gebarenspel.)

Overzien wij nu de huidige katechetische methodiek in Duitsland, welke grotendeels bepaald wordt door de nieuwe katechismus, dan komen wij tot de volgende conclusies:

1. Omdat de nieuwe katechismus een leerstuk-katechismus is (d.w.z. zij bevat niet alleen vraag en antwoord, maar geeft ook een beknopte uitleg van de geloofswaarheden, met voorbeelden, toepassingen etc.) kan zij een veel grotere invloed uitoefenen op de sfeer en het verloop van het geloofsonderricht.

2. Hoewel in de nieuwe katechismus een veel grotere aandacht is besteed aan de H. Schrift, is toch de eigenlijke aanbieding van de leer te weinig *intrinsiek bijbels en liturgisch.*

De leer zelf is nog niet voldoende doortrokken van en te weinig ontsproten aan de grote themata en categorieën van H. Schrift en Liturgie.

Zou het niet wenselijk zijn dat de afzonderlijke leerstukken veel meer gericht waren op en hun bekroning vonden in de liturgische viering?

3. In de Duitse katechese blijft het onderscheid gehandhaafd tussen

[1] Prof. Dr. J. Jungmann S.J. „Katechetik" p. 133.

liturgie-, bijbel- en katechismuslessen. De katechismus wordt alleen door de priester gegeven. Er is dus geen streving om te komen tot een éénvormig godsdienstonderwijs, waarin geen uitdrukkelijk onderscheid meer wordt gemaakt tussen liturgie-, bijbel- en katechismusonderricht.

Toch kunnen wij ons de vraag stellen of dit niet zeer wenselijk is, ook voor de missionaire katechese.

4. Met de voorafgaande punten hangt ten nauwste samen het probleem van het *leerplan*. Merkwaardiger wijze is dit leerplan pas opgesteld, nadat de katechismus geheel gereed was. De nieuwe Duitse katechismus volgt *niet het schema van het Kerkelijk Jaar*, maar *de systematische volgorde* van Geloofsbelijdenis, Sacramenten, Zedenleer en Uitersten. Geloofsbelijdenis wordt behandeld in de 5e klas, de Sacramenten in de 6e klas, Zedenleer en Uitersten in de 7e klas, Capita selecta en herhaling in de 8e klas.

Dit leerplan is dus niet zozeer concentrisch, maar sterk *progressief*.

In dit verband vermelden wij dat ook op het Katechetisch Congres in Antwerpen de wenselijkheid is uitgesproken van een katechismus volgens het Kerkelijk Jaar, zoals b.v. de handleiding van R. P. Pouchet (Gabon) „Jésus en Afrique". Het 1e trim. handelt over God; het 2e trim. over Jesus Christus; het 3e trim. over de Kerk.

5. De Duitse katechismus is *volksboek*. Zij dient zowel voor de kinderen van de lagere school als voor de volwassenen.

In Antwerpen heeft men ervoor gepleit, dat voor de missie *meerdere soorten katechismussen* zouden vervaardigd worden, geheel aangepast aan de psyche en de leeftijd van de leerlingen: een voor de kleine kinderen; een voor de middengroep; een voor lekenkatechisten en de meer ontwikkelden.

Uit het bovenstaande is wel duidelijk, dat in de Duitse katechetische methodiek de band tussen verkondiging en viering nog niet op geheel bevredigende wijze is gelegd.

II. *Methode van het Katechetisch Centrum Canisianum* (Nederland)

Hoewel in vroeger jaren de Nederlandse katechetische methodiek sterk geïnspireerd werd door de Münchener methode, heeft zij zich de laatste 10 jaren dermate ontwikkeld en vernieuwd, dat er wezenlijke verschillen met de Duitse katechese zijn aan te wijzen. Bij het verschijnen van de Nederlandse katechismus in 1948 heeft het Katechetisch Centrum Canisianum in samenwerking met de Broeders van de Onbevlekte Ontvangenis

een katechetische methode opgebouwd, die niet, zoals de Münchener methode, vooral een *didactische* vernieuwing wilde brengen *in de opbouw* van de les, doch veeleer een *theologische vernieuwing* van uit *de inhoud* van het geloofsonderricht. Zij wilde vóór alles de katechese ontdoen van een te filosofische en te neo-scholastieke inslag, en het kind een veel geloviger en bovennatuurlijker inzicht geven in het mysterie van God, Christus en Zijn Kerk.

In de loop der jaren is deze vernieuwing in verschillende richtingen doorgegroeid en verrijkt.

1. Allereerst heeft de vernieuwing een zeer sterk bijbels en liturgisch karakter gekregen. Rekening houdend met de nieuwere inzichten van de Bijbelexegese en met de vernieuwing van het liturgisch leven, streeft zij ernaar het geloofsonderricht een *intrinsiek liturgisch-bijbelse inhoud* te geven, vanuit de grote themata en categorieën van de H. Schrift, en vanuit de gedachtenwereld en symboliek van de liturgie.

2. Zij streeft naar een synthese van liturgie-, bijbel- en katechismusonderricht, om op de duur te komen tot een éénvormig godsdienstonderwijs, waarin priester en onderwijzer gelijkelijk hun taak hebben.

De wekelijkse uitgave van de godsdiensthandleiding „Met Brandend Hart", bestemd voor de onderwijzer, omvat nog afzonderlijke liturgie-, bijbel- en katechismuslessen (voor klas 3 t/m 6).

De wekelijkse lessengroep (4 lessen) vormen één organisch geheel, met een weekthema, genomen uit de zondagsliturgie, en waarin de bijbel- en katechismuslessen zoveel mogelijk aansluiten bij de liturgische viering van de zondag en de tijd van het Kerkelijk Jaar. Op deze wijze tracht zij een nauwe band te leggen tussen verkondiging en viering, tussen katechese en liturgie.

Volledige eenheid kan nog niet worden bereikt, omdat de huidige katechismus:

a. *meer concentrisch dan progressief* is, d.w.z. in ieder leerjaar van klas 3 t/m 6 moet de gehele katechimus worden doorgenomen. Dit maakt een belangrijk verschil met het leerplan van de Duitse katechismus, welke bovendien pas in de 5e kl. aanvangt.

In de klassen daaronder gebruikt men een zgn. Religionsbüchlein volgens een vrij program.

b. in ieder leerjaar moet volgens de systematische volgorde behandeld worden- 1e trim. Geloofsbelijdenis; 2e trim. Sacramenten; 3e trim. Zedenleer.

3. Vervolgens is de methode niet alleen naar *inhoud*, maar ook naar *didactische vormgeving* sterk uitgebouwd, zodat zij moeilijk nog vergeleken kan worden met het lesschema van de Münchener methode. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de verschillende factoren, die een *sacrale sfeer* bepalen. Vooral worden de kinderlijke ervaringskennis en zelfwerkzaamheid ingeschakeld. Dramatiseren, vieringen, gebruik van liturgische weekkalender en werkschriften met diverse soorten van religieuze expressie rond de belangrijke feesten van het Kerkelijk Jaar trachten de band tussen verkondiging en viering nog inniger te maken.

In heel deze methode staat voorop de idee, dat *de viering de bekroning is van de verkondiging*, niet alleen omdat de sacramentenbediening tevens de bediening van het woord bij uitstek is, maar ook omdat, gezien van de kant van de leerling, de innerlijke geloofsinstemming bij het aanhoren van de katechese, uitbloeit tot een gemeenschappelijke en openlijke geloofsbelijdenis in de liturgische viering.

Om beide redenen lijkt het ons noodzakelijk dat de katechese zowel direct als indirect gespannen moet staan naar de liturgische viering. Zij immers is (vooral in de vorm van de Eucharistieviering op zondag) voor de gewone christen de regelmatig terugkerende confrontatie met-, en geloofsbelijdenis van de grote christelijke mysteries. Het is daarom zo nodig dat wij onze leerlingen vertrouwd maken met de wereld van de liturgie

III. *Methode Coudreau-Derkenne* (Frankrijk) [1]

OMDAT, naar wij menen, deze Franse methode bijzonder in aanmerking komt als bron van inspiratie voor de missionaire katechese, willen wij haar uitvoeriger toelichten dan de beide vorige methoden.

In het jaar 1951 is te Parijs opgericht, als onderdeel van het Institut Catholique, het *Institut Supérieur Catéchétique*; directeur François Coudreau, P.S.S.

Het heeft tot doel: 1e. Studie van de psychologische en sociologische grondslagen van de katechese; 2e. Studie van de katechetische pedagogiek; 3e. Vorming van katechetische deskundigen, die een kader vormen om katechisten en godsdienstleraren op te leiden.

In de cursus, welke drie jaar duurt, zijn de cursisten (priesters, religieuzen

[1] Cfr. F. DERKENNE: *La vie et la joie au catéchisme*. De Gigord. Paris 1956.
F. COUDREAU P.S.S.: *La célébration au catéchisme et en catéchèse*" in „Verité et Vie" 1955, no. 257. Centre de Pédagogie Chrétienne, Strasbourg.

en leken, uit binnen- en buitenland) verplicht om stage te maken in „l'école d'application de la catéchèse de l'enfance", onder leiding van Mlle Françoise Derkenne, in de parochie S. Sulpice te Parijs.

Het instituut hoopt, na wetenschappelijke studie en praktische experimenten gedurende 10 jaar, te komen tot een geheel vernieuwde methodiek van het godsdienstonderwijs. Na 6 jaar zijn thans de eerste resultaten gepubliceerd in de geheel opnieuw bewerkte handleiding van Mlle Derkenne: „La vie et la joie au catéchisme".

De methode voor het verplichte godsdienstonderwijs (9-12 j.) wordt geëxperimenteerd bij kinderen uit grotendeels onchristelijke milieus, welke zoals het merendeel der Franse katholieke jeugd het godsdienstonderricht ontvangt buiten de school, in kerk, sacristie of parochiehuis.

Het katechismusonderricht duurt drie jaren en dient tot voorbereiding op de Communion Solennelle bij het verlaten van de lagere school.

De kenmerken van deze geheel nieuwe methodiek zijn de volgende:

a. In ieder leerjaar wordt per week slechts *één geloofswaarheid* behandeld. De drie trimesters tellen totaal 38 lesweken.

De methode volgt een geheel vrij program, dat met goedvinden van het Episcopaat, niet de systematische volgorde van de Franse eenheidskatechismus volgt.

b. Het thema van de week wordt op drie verschillende niveaus uitgewerkt, in drie verschillende bijeenkomsten:

1. *Formation doctrinale.* Deze vindt plaats op donderdagmorgen van 9-11 u. in een „Salle de catéchisme". De groep bestaat uit ± 40 kinderen. De leiding berust bij een priester, geassisteerd door 4 à 5 katechisten (leken of religieuzen).

Programma van deze bijeenkomst: a. *ontvangst van de leerlingen* in groepjes van 5 of 6 onder leiding van een katechist. Kort gesprekje, belangstellende vragen etc., op de cour of in de zaal. b. *Opzeggen van gememoriseerde tekst* (schriftuurteksten, psalmverzen, gezangen, en in het 3e leerjaar ook katechismusantwoorden). c. *Causerie doctrinale* voor de gehele groep (door priester of katechist) waarna een korte recreatie. d. *vrije expressie:* ofwel individueel: vrije tekening, ofwel collectief: gebeden, gezangen etc. e. *Katechetische celebratie* voor de gehele groep.

Al deze activiteiten handelen over dezelfde geloofswaarheid. Men is van mening dat deze lange bijeenkomst van twee uren vruchtbaarder is, dan meerdere kortere bijeenkomsten.

2. *Initiation Eucharistique*, op zondagmorgen, voorafgaande aan de

H. Mis; duur: 30 à 45 min. De kinderen worden hier vertrouwd gemaakt met de wereld van de liturgie (l'entrée dans l'univers liturgique) overeenkomstig het thema van de week. In het 3e leerjaar wordt een directe inleiding op de liturgie van de zondag gegeven. Deze bijeenkomst wordt geleid door de priester. Liturgische teksten, gebaren, gezangen, symboliek etc. vormen het onderwerp van deze onderrichting. Het geheel is een verwijderde of naaste voorbereiding op de Eucharistieviering „Formation doctrinale" en „Initiation Eucharistique" hangen ten nauwste met elkaar samen en vullen elkaar wederkerig aan.

3. *Insertion dans la vie quotidienne.* Eénmaal per week, na school, gewoonlijk op maandagmiddag, komen de kinderen in groepjes van 4 of 5 aan huis bij de zgn. „mamans-catéchistes". Weer op een andere wijze behandelen zij het thema van de week: repeteren van de causerie doctrinale met behulp van de te memoriseren tekst, vraaggesprek, toepassing van de causerie op het dagelijks leven van het kind, gebed, gewetensvorming.

Het doel van deze bijeenkomst is dus: het algemeen onderricht individualiseren voor iedere leerling afzonderlijk door het toe te passen op het dagelijks leven van het kind.

c. *Het leerplan.*

Het leerplan van de methode Coudreau-Derkenne onderscheidt zich door drie kenmerken:

1. *Programme progressif.* Het leerplan beoogt een ontwikkeling in de leerstellige-, bijbelse- en liturgische vorming, in de toepassing op het dagelijks leven, in het gebruik van pedagogische hulpmiddelen. Deze ontwikkeling ligt niet alleen in ieder leerjaar afzonderlijk, maar ook in de gehele cursus van drie jaren.

2. *Programme trinitaire.* De kinderen, die deze godsdienstlessen volgen, komen grotendeels uit onchristelijke milieus. Het is daarom, dat men telkens het 1e trimester besteedt om de kinderen een zuiver Godsbeeld te geven.

Het leerplan voor ieder van de drie leerjaren ziet er als volgt uit:

1e trimester: *sens de Dieu*;

2e trimester: *sens de Jésus Christ;*

3e trimester: *sens de l'Eglise.*

Het *eerste leerjaar* is „*une année d'initiation*". Het heeft tot doel een *innerlijke houding* ten opzichte van God, Christus en de Kerk ofwel te corrigeren ofwel aan te kweken.

Men beoogt een houding van bewondering en dankbaarheid.

Het *tweede leerjaar* volgt hetzelfde leerplan: God, Christus, de Kerk. Doch in dit jaar wordt bijzonder het accent gelegd op de *heiligheid*.

Het *derde leerjaar* volgt ook weer hetzelfde leerplan, maar nu wordt het accent gelegd op het *gemeenschapsaspect*.

3. *Programme eucharistique*. Het derde kenmerk van dit leerplan is, dat het sterk liturgisch is. Dit blijkt uit:

a. de voorbereiding op het meevieren van de liturgie door middel van de katechetische celebraties.

b. de liturgische initiatie op zondagmorgen.

c. *de aanpassing van het leerplan aan de belangrijke feesten van het Kerkelijk Jaar*.

Het jaarplan volgt dus niet de systematiek van de katechismus, maar wel het schema van de Apostolische Geloofsbelijdenis (De Twaalf Artikelen van het Geloof), dat min of meer samenvalt met de grote lijn van het Kerkelijk Jaar.

Wat is een katechetische celebratie?

Met nadruk willen wij er hier op wijzen, dat *geloofsonderricht* noodzakelijk insluit *geloofsopvoeding*. Gezien van de zijde van het kind wil dit zeggen: *geloofsinzicht* sluit noodzakelijk in: *geloofsbeleving*.

Nu het maatschappelijk milieu en het gezin steeds minder christelijk worden, behoort het tot de taak van de katecheten om binnen het geloofsonderricht een steeds grotere plaats in te ruimen voor geloofsopvoeding en geloofsbeleving.

Dit heeft Coudreau en Derkenne er toe gebracht om na de „causerie doctrinale" te laten volgen een *célébration catéchétique*". Deze viering kunnen wij de naam geven van: *katechetische celebratie* of paraliturgie. Aan de eerste naam geven wij de voorkeur, omdat de term „paraliturgie" een minder prettige klank heeft in liturgische kringen.

De katechetische celebratie omschrijft F. Coudreau vrij ingewikkeld aldus:

„In een katechetische celebratie wordt door woord (H. Schrift) en handeling (spel-gebaar) in een sacrale sfeer, die lijkt op een liturgische bijeenkomst, een bijbelse, evangelische of historische gebeurtenis opgeroepen om het mysterie te doen herleven, opdat door actieve deelname van de gemeenschap voor ieder de actuele beschouwing van dit mysterie vergemakkelijkt wordt met het doel zich te bekeren en er zich aan over te geven".[1]

[1] F. COUDREAU: *La célébration au catéchisme et en catéchèse*, p. 2.

Uit welke elementen bestaat een katechetische celebratie?

Het is geenszins de bedoeling van F. Coudreau om strikte regels te geven. Het gaat hier om een houding en een mentaliteit. Iedereen zal zelf een keuze moeten doen en zich aanpassen aan de omstandigheden.

Suggesties voor het verloop van een katechetische celebratie:

a. Processiegewijs binnentrekken, waaronder zang;

b. Lezing uit de H. Schrift (Oud- of Nieuw Testament);

c. Gemeenschappelijk gebed in verband met de lezing;

d. Korte toespraak van de priester, aansluitend bij de lezing, met aansporing tot verbetering van leven;

e. Danklied voor het licht, dat door de lezing en uitleg van Gods Woord is ontvangen;

f. Processiegewijs wegtrekken, waaronder zang.

Laten wij nu enkele onderdelen meer in bijzonderheden bezien.

Oproepen van een historische gebeurtenis.

In diepe stilte worden de kinderen in caré opgesteld rond de H. Schrift. (Wij wijzen er hier op, dat de ogenblikken van stilte van groot belang zijn in de celebratie!)

De *leider* van de celebratie is de katechist of de onderwijzer(es). Hij treedt meer op de voorgrond dan de leider van een liturgische viering. Zijn taak is het om aanwijzingen te geven, expressies te benadrukken, uiterlijk gebaar en innerlijke houding te suggereren.

De *lector* is de priester, in albe gekleed. Hij leest of zingt een passage voor uit de H. Schrift. De tekst moet hij aanpassen aan het gehoor, het moeilijke anders formuleren, het wezenlijke benadrukken. De H. Schrift ligt op een pulpiter, waarover een doek in de liturgische kleur van de dag, kaarsen en bloemen staan er om heen. De Bijbel moet langzaam, gewijd en plechtig worden voorgelezen of gezongen.

De historische gebeurtenis, die door de lezing wordt opgeroepen, wordt enigszins zichtbaar gemaakt door eenvoudige gebaren van enkele kinderen. Door deze gebaren wordt de aandacht meer geboeid. Het is geenszins de bedoeling, dat de kinderen de historische gebeurtenis *dramatiseren* of *spelen*. Dit schept theatersfeer en geen liturgische stijl. De gebaren moeten uitsluitend symbolisch zijn. Bij het toneel speelt men een rol, de persoon wordt middelpunt. In de liturgie (en in de celebratie) vervult men een functie, niet voor zich, maar voor het geheel. Het gaat hier dus om rituele gebaren, niet om toneelhandelingen.

Overgang naar de actuele beleving van het mysterie.

In de celebratie ligt de nadruk niet op de historische gebeurtenis, maar op de actuele beleving van het mysterie. Het oproepen van de historische gebeurtenis is slechts een element, dat voorafgaat aan de eigenlijke viering van het mysterie. Vanzelfsprekend is de mysteriebeleving in de katechetische celebratie niet van dezelfde orde als die in de sacramentele viering, welke het mysterie van Christus in de volle betekenis reëel tegenwoordig brengt.

Gemeenschappelijke geloofsbelijdenis.

De bedoeling van de katechetische celebratie is deze:

In de *godsdienstles* hebben de leerlingen inzicht ontvangen in een bepaalde geloofswaarheid, welke zij inwendig met hun gelovend verstand hebben aanvaard.

In de *katechetische celebratie* wordt hun de gelegenheid geboden om hun geloof in het mysterie, dat door de historische gebeurtenis wordt opgeroepen, *openlijk* en *gemeenschappelijk* te manifesteren in gezamenlijk zingen, luisteren, bidden en handelen.

De katechetische celebratie is dus een openlijke *geloofsbelijdenis* welke tevens een inleiding vormt op de geloofsbelijdenis bij uitstek: de liturgische viering in de kerk.

De celebratie wekt geloof. Wat de vrije tekening is voor het individu, is de celebratie voor de gehele groep.

Het getuigenis van de gemeenschap is van invloed op allen. Als de ene leerling de andere eerbiedig ziet knielen, zingen, bidden etc., wordt hij vanzelf tot geloof opgewekt.

De celebratie geschiedt:

a. *door allen:* zoals bij de Eucharistieviering de aanwezigen niet puur toeschouwers zijn, zo treden bij de celebratie allen handelend op. Zelfs bij het oproepen van de historische gebeurtenis doen zoveel mogelijk allen mee;

b. *voor allen.* Een katechetische celebratie is een appèl tot allen om te contempleren en zich te engageren.

c. *met allen.* De celebratie bevat het antwoord van *allen.* Het verschil met de historische gebeurtenissen is deze: Jesus vertelde een parabel; het woord van Christus was een appèl tot allen. In de celebratie wordt door het woord van God ook een appèl gericht tot allen, doch de celebratie sluit ook *het antwoord van allen* in.

De celebratie duurt gewoonlijk een half uur, en moet door de leider goed geprepareerd worden. De leerlingen zelf mogen niet repeteren

(behalve de zang) anders ontstaat gemakkelijk de sfeer van een spel. De celebratie moet juist vrij en spontaan geschieden. Wel is het goed de celebratie een keer te herhalen.

Voordelen van de celebratie.

a. Vanuit het *verleden* wordt het mysterie *nu tegenwoordig* gesteld en beleefd. De celebratie geeft *actualiteit aan het bijbels gebeuren.*

b. Vanuit *doctrinair onderricht* leidt zij naar *religieuze ervaring.* Niet alleen het verstand wordt aangesproken, ook de wil, de affectiviteit, de motoriek. Het is een religieuze expressie van heel de persoon.

c. Vanuit *het individuele* voert zij naar het gemeenschappelijke. De inwendige, individuele geloofsbeaming groeit hier uit tot een gemeenschappelijke geloofsbelijdenis.

d. Vanuit zien en horen voert zij naar *handelen*, door gemeenschappelijk gebed, gezang, gebaren etc., en het zich openlijk engageren om in levend geloof zijn gedrag te veranderen.

e. Vanuit dogmatische onderrichting voert zij naar liturgische beleving; vanuit de klas naar het heiligdom; vanuit de katechismusles naar de parochie. De celebratie leidt het kind binnen in het leven van de parochiegemeenschap. Zij is a.h.w. een soort Voormis, een overgang van de katechese naar de Eucharistieviering.

Het zou beslist onjuist zijn om voor de missionaire katechese een keuze te doen uit een der drie besproken methodes en deze zonder meer te vertalen en te gebruiken in het missieland.

Voor alles moet in ieder missiegebied een Katechetisch Centrum worden opgericht, waarvoor enige vak-katecheten moeten worden opgeleid. Deze zouden b.v. de cursus kunnen volgen van het Hoger Katechetisch Instituut in Nijmegen of van het Institut Supérieur Catéchétique in Parijs. Deze vakkatecheten zullen in het missiegebied ter plaatse de geheel eigen aard en mogelijkheden voor de missionaire katechese moeten onderzoeken en bestuderen om te komen tot geheel aangepaste katechetische publikaties, in de vorm van katechismussen, handleidingen, gebedenboeken, plaatwerk etc.

Niettemin zal voor deze katecheten de bestudering van de belangrijke Europese katechetische methoden een vruchtbare bron van inspiratie kunnen zijn om een verantwoorde missionaire katechese tot stand te kunnen brengen.

Nijmegen

Miscellanea

Mgr. Prof. Dr. Alph. Mulders.—Naar aanleiding van het 40-jarig priesterjubilee van Mgr. Prof. Dr. Alph. Mulders op 2 juni l.l., bij welke gelegenheid deze werd benoemd tot Huisprelaat van Z.H. de Paus en tot Ere-kanunnik van het Kathedraal Kapittel van Breda, publiceerde het Katholiek Archief 12 (1957) 704-705 de volgende biografische gegevens.

Alphonsus Joannes Maria Mulders werd geboren te Oudenbosch op 31 januari 1893, genoot lager onderwijs aan het Instituut St. Louis in zijn geboorteplaats, studeerde humaniora aan het Seminarie Ypelaar te Ginneken, filosofie en theologie aan het Groot-Seminarie te Hoeven en ontving aldaar de H. Priesterwijding op 2 juni 1917. Van 1917-1921 zette hij zijn theologische studiën voort aan de universiteit van Freiburg in Zwitserland, waar hij in 1921 summa cum laude promoveerde tot doctor in de H. Godgeleerdheid op een proefschrift, getiteld: La Vocation au Sacerdoce, dat later ook in het Engels werd vertaald.

Nog in hetzelfde jaar ontving hij zijn benoeming tot professor in de dogmatiek en kerkgeschiedenis aan het Groot-Seminarie te Hoeven, welk ambt hij tot het voorjaar van 1936 bekleedde. In die jaren had hij de leiding bij de herziene uitgave van Potters' bekende zevendelige ,,Verklaring van de Katechismus der Nederlandse Bisdommen", waarvan hij zelf de eerste drie delen bewerkte en begon hij met zijn eigen publikaties als medewerker aan verschillende tijdschriften en als schrijver van boeken, o.a. Bovennatuurlijke Godsleer (1926; 2e uitg. 1931); Naar kerkelijke Eenheid (1930). In deze periode trad hij ook reeds herhaaldelijk op als spreker voor de toen in opkomst zijnde Katholieke Radio Omroep, op diocesane en Nederlandse Katholieken-dagen, feestvergaderingen, congressen, studieweken, ook in het buitenland.

Bij de oprichting van een missiologische leerstoel aan de r.-k. universiteit te Nijmegen in 1930 zag hij zich tevens met dit onderwijs belast. Kort daarop werd hem de hoofdredactie toevertrouwd van het driemaandelijks Nederlands tijdschrift voor missiewetenschap, ,,Het Missiewerk".

In het begin van 1936 vroeg en verkreeg hij eervol ontslag als professor aan het Groot-Seminarie en genoot enkele maanden studieverlof, die hij grotendeels doorbracht aan het Pauselijk Instituut voor Oosterse studiën te Rome. Bij het begin van het academisch studiejaar 1936-1937 aanvaardde hij het hoogleraarsambt aan de universiteit van Nijmegen in de fundamentele theologie, missiologie en Oosterse theologie. Als hoogleraar trad hij sindsdien herhaaldelijk als promotor op, o.a. bij de ere-promotie van Zijne Eminentie Kard. Eug. Tisserant, deken van het Heilig College. In juni 1940 werd hij tezamen met drie andere Nijmeegse hoogleraren door de bezettende macht gevangen genomen, doch na ruim een maand — Z.H. Exc. Mgr. Dr. J. de Jong, voorzitter van de St.-Radboudstichting, had intussen tegen deze wederrechtelijke handelwijze bij de Duitse rijkscommissaris geprotesteerd — weer op vrije voeten gesteld.

Van 1946-1949 was hij voorzitter van de theologische faculteit en in het academisch studiejaar 1946-1947 rector magnificus van de universiteit. In zijn rectorale rede op de 23e dies van de universiteit lanceerde hij voor het eerst in het openbaar de idee om te komen tot de oprichting van een Missiologisch Instituut, hetwelk hij organiseerde en dat in 1948 onder zijn directie in werking trad. Na reeds vlak vóór de oorlog een boek te hebben gepubliceerd over ,,De Missie in tropisch Nederland'' (1940), verschenen in de sindsdien door hem geleide reeks ,,Bijdragen van het Missiologisch Instituut der R.-K. Universiteit'' van zijn hand een ,,Inleiding tot de Missiewetenschap'' (2e uitgave 1950) en een ,,Missiegeschiedenis'' (1957). Bij gelegenheid van zijn zestigste verjaardag in 1953 werd hem door 20 geleerden uit 12 verschillende landen een Donum Natalicium aangeboden, getiteld: ,,Scientia, Missionum Ancilla'', waarin de lijst van titels der door hem gepubliceerde geschriften (boeken, gedrukte redevoeringen, artikelen en boekbesprekingen) dertien bladzijden beslaat.

Mgr. Mulders is medeoprichter en hoofdbestuurslid van het Apostolaat der Hereniging; hij bekleedde van 1934-1941 het voorzitterschap van de Apologetische Vereniging Petrus Canisius; was vanaf de oprichting bestuurslid en werd later voorzitter van de stichting Nederlands Volkenkundig Missiemuseum te Tilburg; is voorzitter van de Nederlandse Missiologische Week, bestuurslid van de Priestermissiebond, van de Katholieke Radio Omroep, enz. Nadat prof. Mulders bij gelegenheid van zijn zilveren priesterfeest in 1942 reeds benoemd was tot Geheim Kamerheer van Z.H. de Paus, werd hij bij zijn veertigjarig priesterfeest in 1957 benoemd tot Huisprelaat van Z.H. de Paus en tot Ere-kanunnik van het Kathedraal Kapittel van Breda). In 1954 viel hem de koninklijke onderscheiding van Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw te beurt.

Zilveren bestaansfeest van het Institutum Missionale Scientificum der Propaganda te Rome. – Op 9 mei 1957 werd in de Aula Magna van de Propaganda-Fide-universiteit het feit herdacht, dat 25 jaar geleden het Institutum Missionale Scientificum werd opgericht.

Het plan, in Rome zelf een speciaal wetenschappelijk centrum in het leven te roepen om de studie der missieproblemen te stimuleren en tevens priesters wetenschappelijk te vormen, die de toekomstige missionarissen een geheel op het missieapostolaat afgestemde opleiding zouden kunnen geven, stamde hoofdzakelijk van kard. Willem van Rossum. Hij trachtte daarmee concreet te realiseren, wat de Pausen, Benedictus XV en Pius XI, reeds lang als hun verlangen hadden kenbaar gemaakt. Nadat eerst de missiewetenschap als apart vak was ingevoerd en gedurende enkele jaren binnen het raam der Theologie werd gedoceerd, richtte mgr. Carlo Salotti, enige maanden na de dood van kard. van Rossum, in november 1932 het Institutum Missionale Scientificum op, dat als een aparte faculteit zich uitsluitend aan de missiewetenschap ging wijden. Op 1 september 1933 bevestigde de Congregatie der kerkelijke Studiën het Instituut en gaf het tevens de volmacht om de graden van licentiaat en doctoraat te verlenen. In 1941 kwam binnen het Instituut een zuiver missiologische en een missie-rechtelijke faculteit tot stand, waarvan de iuridische geleidelijkaan steeds meer studenten aantrok, soms zelfs ten koste van de missiologische.

Z. H. Exc. Mgr. P. Sigismondi, Secretaris van de Congr. de Prop. Fide, Rector Magnificus van de Universiteit (Ateneo Urbaniano) en tevens Praeses van het Instituut, opende de herdenkingsdag met een korte gelukwens aan Universiteit, professoren en studenten, waarmee hij tevens de sprekers inleidde, die vandaag het thema: ,,de wetenschappelijke vorming der missionarissen'' van verschillende zijden zouden belichten. Als eerste sprak Mons. Nikolaus Mund, Nationale Directeur der Pauselijke Missiegenootschappen in Duitsland. Hij bepleitte de technische en wetenschappelijke vorming voor allen, die actief deelnemen aan de Missie-propaganda. Daarna besprak P. Perbal O.M.I., die vanaf 1932 de ontwikkeling van het Instituut persoonlijk heeft meebeleefd, eerst als professor en later als Vice-Praeses (tot 1954), de motieven waarom men zoveel waarde hechten moet aan een degelijke wetenschappelijke vorming der missionarissen, ook en vooral voor de missie van vandaag. De middag-bijeenkomst werd geopend door Z. Em. Kard. Pietro Fumasoni-Biondi, Prefect van de Congr. de Prop. Fide, waarna mgr. J. Magyary, Vice-Praeses van het Instituut, een telegram van Zijne Heiligheid voorlas. Hierop werd het woord gegeven aan Z. H. Exc. Mgr. Fulton Sheen, hulpbisschop van New York en Nationale Directeur van de Pauselijke Missiegenootschappen in de Verenigde Staten. ,,Bishop Sheen'' sneed het probleem aan van ,,East and West'' en behandelde de gevolgen die uit deze ontwikkeling voortvloeien voor de katholieke Missie. Hij benadrukte de symptomen, die erop wijzen, dat de wereldmacht, eens van Azië naar Europa gekomen, weer naar Azië schijnt terug te keren. Naast de communistische politieke macht en de macht van de Verenigde Staten strijdt de Kerk om in deze nieuwe verhoudingen een haar waardige plaats te veroveren. Zij kan daarin slagen en er zijn redenen genoeg om daar optimistisch over te zijn, wanneer tenminste de missionarissen van nu en allen, van wie hoe dan ook de wereldmissie afhangt, hun taak begrijpen en de nog gegeven kansen benutten. Zoals van een spreker van zulk formaat verwacht mocht worden, was het een zeer suggestieve uiteenzetting. Z. Em. Kard. Celso Costantini besloot deze bijeenkomst met een lezing over de noodzaak van een diepgaande wetenschappelijke vorming der locale clerus. Deze priesters alléén zullen in staat zijn de niet-Europese culturen en volken tot echt christelijke culturen en tot christelijk denkende volken te maken. Maar zij zullen dit slechts dàn kunnen, wanneer ze dòòr en dòòr gevormd zijn als missionarissen en zelf diep zijn doordrongen van de ware christelijke geest. Zijn conferentie was een echt vaderlijke opwekking, waarin deze grote voorvechter voor een locale hiërarchie de vele aanwezige Afrikaanse en Aziatische jonge priesters en priesterstudenten op duidelijke wijze op hun omvangrijke en verantwoordelijke taak wees. Hij besloot zijn toespraak met te wijzen op enige grootse voorbeelden van missie-ijver, welke de locale clerus in de loop van de geschiedenis reeds heeft voortgebracht.

P. L.

Statistische gegevens. — Volgens het Anuario Pontificio van 1957 zijn er momenteel 464.200.000 katholieken in de wereld, als volgt over de werelddelen verdeeld: Europa 224.000.000; Midden- en Zuid-Amerika 127.000.000; Noord-Amerika 64.000.000; Azië 29.000,000; Afrika 17.000.000; Oceanië 2.300.000.

In het geheel zijn er 381.500 priesters, van wie 251.000 in Europa. Europa telt

1 priester op 888 gelovigen, Zuid-Amerika 1 op 4810, Noord-Amerika 1 op 1454, Afrika 1 op 1454, Azië 1 op 1352.

De kerkelijke hiërarchie omvat 15 patriarchaten, 307 aartsbisdommen, 1232 bisdommen, 206 apostolische vicariaten en 152 apostolische prefecturen; 678 kerkelijke territoriën ressorteren onder de S. Congregatio de Propaganda Fide.

Groot-Seminaristen in Afrika. — Op 30 juni 1956 waren er 1425 toekomstige wereldgeestelijken, afkomstig uit de gebieden van Afrika, die onder de S. Congregatio de Propaganda Fide ressorteren, op de Groot-Seminaries. Van hen bereidden zich 72 buiten Afrika op het priesterschap voor, terwijl de 1353 anderen in 33 Groot-Seminaries van Afrika verbleven. Ongeveer de helft van hen maakten hun twee jaar filosofie, de andere helft studeerde theologie. In 1955-56 werden 95 van deze Seminaristen priester gewijd. Dit betekent, dat ongeveer 1/3 van degenen, die in de Groot-Seminariën van Afrika intreden, tot het priesterschap geraken.

Mgr. Th. van Roosmalen †. — Op 8 juni 1957 is in Paramaribo mgr. Th. van Roosmalen, oud-apostolisch vicaris van Suriname, titulair-bisschop van Antigonië, assistent bij de Pauselijke Troon, op 81-jarige leeftijd overleden. Mgr. van Roosmalen werd op 27 juli 1875 in Den Bosch geboren. In 1901 werd hij priester gewijd, in 1904 vertrok hij als missionaris naar Brazilië, waar hij in 1909 rector van de oudste missiestatie der paters Redemptoristen te Juiz de Fora werd. In 1911 werd de thans overledene benoemd tot apostolisch-vicaris van Suriname. Vijfendertig jaar lang heeft mgr. van Roosmalen hier de bisschoppelijke bediening uitgeoefend. In 1946 verkreeg hij emeritaat. Mgr. van Roosmalen was commandeur in de Orde van Oranje Nassau en ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. R.I.P.

Mgr. Eugène Lebouille C.M. †. — Op 27 mei 1957 overleed te Heerlen Z. H. Exc. Mgr. E. Lebouille C.M. Hij werd geboren te Hoensbroek in 1878, priester gewijd in 1904, vertrok datzelfde jaar naar Yung-ping-fu, waar hij achtereenvolgens werkzaam was in de zielzorg, als overste van het Klein Seminarie en geestelijk leider van de congregatie der inheemse zusters. In 1928 werd hij benoemd tot bisschop-coadjutor van mgr. Geurts. In 1946 werd hij de eerste bisschop van Yung-ping-fu. In 1946-47 maakte hij een reis door de Ver. Staten om steun te verwerven voor zijn missie. De communistische vloedgolf verhinderde hem naar China terug te keren. In 1948 verkreeg hij ontslag als bisschop en werd titulair-bisschop van Calama. R.I.P.

Mgr. A. van der Veen Zeppenfeldt O.P. †. — Op 4 juli 1957 overleed te Willemstad Z.H. Exc. Mgr. A. van der Veen Zeppenfeldt O.P. Hij werd geboren te Oranjestad (Aruba) in 1891, priester gewijd in 1918 in Nederland, waarna hij weer naar zijn vaderland vertrok. In 1948 werd hij benoemd tot apostolisch vicaris van de Nederlandse Antillen en kreeg als zodanig in 1956 wegens ziekte eervol ontslag. Hij was de negende apost. vicaris van dit gebied en de eerste Antilliaan, die bisschop van zijn volk werd. In 1957 werd mgr. Zeppenfeldt benoemd tot assistent-bisschop bij de pauselijke troon, Romeins graaf en huisprelaat van Z.H. de Paus.

Boekbespreking

Des Prêtres noirs s'interrogent. Coll. Rencontres, no. 47. 281 pp. Les Editions du Cerf, 29 Boulevard de Latour-Maubourg, Paris (VIIe), 1956.

Dit boeiend boekje, waaraan mgr. Marcel Lefebvre, aartsbisschop van Dakar en apostolisch delegaat, een woord ten geleide meegaf, bevat elf opstellen over vraagstukken van apostolaat onder de negerbevolking en enkele gedichten, geschreven door priesters uit Afrika en Haïti; sommigen van hen wijden zich reeds aan de verkondiging van het Evangelie onder hun rasgenoten, anderen verblijven nog in Europa om hun vorming te voltooien. Het lag niet in hun bedoeling — dit zou trouwens onmogelijk geweest zijn — om te trachten al die brandende vraagstukken tot oplossing te brengen; maar zij waren van oordeel, dat zij eindelijk eens moesten beginnen met zelf hun gedachten te laten gaan over de belangen van de Kerk in het zwarte werelddeel. ,,On a assez longtemps pensé nos problèmes pour nous, sans nous, et même malgré nous'' (p. 16). Zij geven daarbij enkel hun persoonlijke visie en pretenderen allerminst als klankbord te fungeren voor heel de zwarte clerus — het boekje spreekt herhaaldelijk van ,,négritude'', zodat we dit woord niet behoeven te schromen —, terwijl zij onder ,,Afrika'' hier elk land verstaan, dat een negerbevolking heeft (Kameroen, Kongo, Senegal, Guinea enz.), zelfs als dit gebied in Amerika ligt, zoals b.v. Haïti.

In de opstellen van Vincent Mulago: Nécessité de l'adaptation missionnaire chez les Bantu du Congo (p. 19-40), en: Le pacte du sang et la communion alimentaire pierres d'attente de la communion eucharistique (p. 171-188) treft men uitstekende gedachten aan; J.-Claude Bajeux: Mentalité noire et mentalité biblique (p. 57-82) geeft opmerkelijke beschouwingen ten beste; R. Dosseh et R. Sastre, Propagande et vérité (p. 137-152) formuleren ernstige bezwaren; R. Sastre, Liturgie romaine et négritude (p. 153-170) uit vrijmoedige verlangens, terwijl J. Parisot, Vodou et Christianisme (p. 213-260) een niet minder interessante dan uitvoerige bijdrage levert.

Het boekje, uitgegeven onder de leiding van ,,Présence Africaine'', bedoelt op de eerste plaats een wekroep te zijn voor de zwarte priesters zelf om in de daarin geschetste geest te werken; maar het is ook uiterst waardevol voor missionarissen en missiologen om de mentaliteit en de aspiraties van de zwarte priesters beter te leren kennen. Men kan er zich slechts over verheugen, dat dezen hun gedachten, die getuigen van grote liefde voor de Kerk, met zoveel ernst en toewijding hebben wereldkundig gemaakt.

Nijmegen A. M.

RICHARD WRIGHT, *De kleurbarrière. Een verslag van de conferentie van Bandung*; W. van Hoeve, 's-Gravenhage, 1957.

PROF. DR. A. TEEUW, *Het conflict met Indonesië als spiegel voor Nederland*; W. van Hoeve, 's-Gravenhage-Bandung 1956.

Theo C. Droogh, *De deurknop in de hand*; W. van Hoeve, 's-Gravenhage-Bandung, 1956.

Een politiek tijdschrift is Het Missiewerk niet, en het boek van Richard Wright en de beide brochures van prof. Teeuw en de journalist Droogh kunnen er al evenmin aanspraak op maken als ,,wetenschappelijke" werken te gelden. Toch is het wellicht dienstig daarop kort de aandacht te vestigen. Het missiewerk is nu eenmaal ,,totaal" van aard, en de missionaris komt met praktisch alle aspecten van de menselijke ervaring en het menselijk leven in aanmerking. Menig juridisch conflict is, naar een bekend gezegde, pas door het snijdende zwaard beslist. Maar er zijn er niet minder die op het sentiment – of ook het ressentiment – van het volk zijn gestoten, en aldus tot een oplossing gebracht.

Richard Wright is een echte moderne Amerikaanse journalist van het snelle, steeds concrete en expressieve type. Hij is van negerafkomst, en woonde als particulier de Aziatisch-Afrikaanse Conferentie te Bandung bij. Daar deed hij een merkwaardige ontdekking. Behalve een ijzeren gordijn en een bamboegordijn bleek hem, dat er in de wereld ook een zekere ,,kleurbarrière" bestaat. Aan de ene zijde daarvan wonen de blanke Westerlingen, de kolonisatoren, als enige bezetters van het fort, aan de andere zijde bijna anderhalf miljard kleurlingen van meer dan twintig naties, d.w.z. de overgrote meerderheid der wereldbevolking. En wat meer zegt, het kleurprincipe bleek in bepaalde gevallen zwaarder te wegen zelfs dan b.v. de tegenstelling tussen de communistische en de niet-communistische landen.

Met name Tsjoe en Lai deed te Bandung de geniale diplomatieke zet om – voorlopig natuurlijk – over het communisme, en alles wat daarmee samenhangt, te zwijgen, en enkel de volle nadruk te leggen op het nieuw gevonden eenheidsprinciepe onder de oosterse volken: dat van de kleur. Met veel talent beschrijft Wright de gang der gebeurtenissen. Veel vooraanstaande leden der conferentie heeft hij geïnterviewd. Duidelijk ziet hij allerlei tegenstellingen tussen de gekleurde rassen onderling, in politiek, economisch, religieus en cultureel opzicht. Maar telkens opnieuw ook weer luidt zijn conclusie: ,,En toch, over dit alles heen, triomfeerde de tegenstelling gekleurd: ongekleurd, die men ruwweg als een oppositie Oost: West kan verklaren!"

Wat deze conclusie voor de oosterse religies en voor de missionering betekent, is duidelijk. Het is niet mogelijk hier in details te treden. Het idee van een vaste staatsgodsdienst, d.w.z. het grote concrete steunpunt voor talrijke oosterse godsdienstvormen, moet in Bandung onmiskenbaar echter opnieuw aan het wankelen zijn gebracht. De gevolgen hiervan kunnen onvoorzienbaar zijn, ook voor het christendom.

Is Wright's boek voor het brede, internationale publiek bestemd, de brochures van prof. Teeuw en Th. Droogh zijn oorspronkelijk op een bepaald gehoor gericht geweest. Ze vormen echter beide een zekere reactie tegen de aldaar heersende geest, en zijn zonder twijfel daarom vanuit een onafhankelijk moreel besef geschreven. Prof. Teeuw's boekje gaat terug op een lezing voor de Vereniging Nederland-Indonesië. Zo wordt het verklaarbaar dat de hoogleraar de nadruk vooral legt op de culturele zelfstandigheid van het Indonesische volk, en anderzijds niet schuwt op bepaalde Nederlandse onrechtmatigheden te wijzen, die zich tijdens de zgn. politio-

nele acties hebben afgespeeld. Het begrip „kolonisatie" is voor hem vrijwel onaanvaardbaar. De Heer Droogh daarentegen schreef aanvankelijk in Elseviers Weekblad, een in dit opzicht vrij reactionaire kring dus, over zijn gesprekken met een aantal Indonesische leiders, met woordvoerders van werknemersorganisaties voor Nederlanders in Indonesië, met Amerikaanse autoriteiten aldaar etc. Zijn hoofdargument komt aldus te liggen in het handelsvlak. Zuiver vanuit het economisch gezichtspunt gezien, zo luidt zijn grondstelling, heeft men t.a.v. de jonge Indonesische republiek sinds 1945 een groot aantal tactische fouten begaan. De eerste daarvan lag reeds in de onredelijke voorwaarden, waaraan de onafhankelijkheidsverklaring werd gebonden; de laatste is de halsstarrige politiek t.a.v. Nieuw Guinea. Zo zijn ettelijke miljoenen potentiële afnemers voor onze econonomie en talrijke grote groepen Indonesische intellectuelen met wie de Nederlanders in de een of andere vorm hadden kunnen samenwerken, voor ons verloren gegaan.

Niet iedere lezer zal op al deze punten wellicht geheel gelijke opinies koesteren. Ieder kan aan de geciteerde bronnen echter zijn gedachten toetsen. Het conflict met Indonesië is inderdaad een spiegel voor ons land.

Nijmegen J. Wils

Jean Descola: *Quand les Jésuites sont au pouvoir.* 192 pp. — André Rétif S.J.: *Les Héritiers de Saint François Xavier.* 190 pp. — Cahiers Missionnaires 1 et 2, 1956. Librairie Arthème Fayard, 18, rue du Saint-Gothard, Paris XIV. — 400 frcs p. d.

Deze driemaandelijkse Cahiers Missionnaires verschijnen in kleinere deeltjes van ongeveer 200 bladzijden. Elk deeltje bevat een uitvoerige geschiedkundige beschrijving van één bepaald onderwerp, terwijl op de overige bladzijden — le cahier du trimestre — aandacht wordt gewijd aan enkele actuele missionaire vraagstukken of feiten.

In het eerste deeltje roept Jean Descola, schrijver van het in 1955 met de Grand Prix d'Histoire bekroonde boek: Les Conquistadors, een specialist in Spaans-Amerikaanse kwesties, onder de titel: Quand les Jésuites sont au pouvoir, nl. in de 17e en 18e eeuw in Paraguay, ons de fascinerende geschiedenis der befaamde reducties in het geheugen; men zou dit geschrift zowel een historische studie als een roman of een sociologisch essay of een politieke les kunnen noemen.

Aan het tweede deeltje, onder redactie van P. André Rétif S.J., hebben verschillende schrijvers medewerking verleend om de veelzijdige bijdrage van de Sociëteit aan de missiearbeid en de missiewetenschap in enkele markante persoonlijkheden of typerende aangelegenheden te schetsen.

De Cahiers Missionnaires vormen even leerzame als prettige lectuur.

Nijmegen A. M.

DR. J. J. HOUBEN S.J.

DE GODSGEDACHTE IN MOHAMMEDAANSE LANDEN [1]

Het mag op het eerste oog enigszins vreemd aandoen onder de onderwerpen van deze Missiologische Week en op deze plaats in onze samenkomsten het onderwerp „De godsgedachte in Mohammedaanse landen" aan te treffen. Toch heeft dit onderwerp in het geheel van de Heilsverkondiging in de Missie een bijzondere betekenis.

De speciale problematiek van de Islam werpt een heel eigen licht op de dienst van het Woord als functie der Kerk. Een juist begrip van wat de Godsgedachte is in de Islam verduidelijkt niet alleen welke hemelsbrede verschillen er kunnen bestaan in de gedachtegang van twee openbaringsgodsdiensten die alle twee monotheïstisch zijn, maar wijst ook op de zeer verantwoordelijke taak van aanpassing welke zeer ernstige studie eist van de godsdienstige gedachtegang van te missioneren volkeren om de opdracht tot heilsverkondiging op verantwoorde wijze te vervullen.

Uit de behandeling van dit onderwerp zal ons kunnen blijken hoe het de Godsgedachte is, die aan een gehele beschavingswereld zijn karakter geeft. Als christenen zijn wij ons slechts ten dele er van bewust hoezeer onze Westerse wereld — ondanks massale geloofsafval en ondanks vermaterialisering die wij moeten constateren — tot diep in de wortelen van het leven, ook waar dit voorgeeft niet meer christelijk te zijn, toch de christelijke geest ademt en ondanks zichzelf niet anders dan in het bewustzijn van de christelijke godsopvatting denken en handelen kan. De mens, voor wie God de Liefde is, staat geheel anders tegenover het leven en tegenover de maatschappij van medemensen als de mens, voor wie God onverkorte macht is.

Daarenboven zal deze uiteenzetting ons facetten kunnen aanwijzen, die catechetisch van grote waarde zijn allereerst doordat wij er op attent gemaakt worden, dat in de missionering van niet-christelijke volkeren niet te gemakkelijk bepaalde facetten van het dogma als algemeen geldend mag verondersteld worden en vervolgens hoe ruim en breed oecumenisch onze aanpassing en werkwijze moeten zijn ingesteld om de missietaak in deze tijd en in de huidige omstandigheden zo vruchtbaar mogelijk te doen zijn. Er worden nu ten opzichte van de Islam mogelijkheden geboden,

[1] Referaat op de Nederlandse Missiologische Week te Nijmegen, 2 mei 1957.

die tot voor kort nog ondenkbaar leken. Aan die mogelijkheden beantwoorden echter bij de missionaris zeer bepaalde eisen van inzicht en voorbereiding.

Wij zullen achtereenvolgens de Godsgedachte van de Koran behandelen, daarna zien hoe de theologie deze leer heeft verwerkt tot dogmatisch systeem en vervolgens enige gevolgen aangeven voor het leven en voor de catechese.

Het Godsbeeld van de Koran

Tot drie maal toe herhaalt de Koran het verwijt tegen degenen, die niet muslim willen worden (6/82;22/73;39/67) „Zij hebben niet het juiste begrip over God" of „Zij hebben niet met God gerekend een ware rekening" of ook: (en deze zin is zo suggestief voor het Arabische taalgevoel, door zijn absolute accusatief): „Zij meten God niet een ware maat".

Onder die veroordeling van de Koran vallen de heidenen en afgodendienaars, maar ook de Joden en de Christenen. De Christenen vanwege dat vers, dat een scheidsmuur opriep tussen de Islam en het christendom, die zo moeilijk af te breken is: „Ongelovigen zijn wij, die zeggen God is de Messias, de zoon van Maria" (57/6) en 4/51: „Waarlijk God zal het niet vergeven als men andere goden met Hemzelf verenigt". En dan dat vers dat wijst naar het hart en het wezen van het Christendom: 5/116: „En als God zal zeggen: O Jesus, zoon van Maria, hebt gij tot de mensen gezegd: neem mij en mijn moeder als twee goden naast God? Zal hij antwoorden: Ere zij aan U. Het zij verre van mij te zeggen, dat wat ik weet dat niet waar is". En 4/169: „Zegt niet: drie . . . God is slechts een God. Het zij verre van zijn glorie dat Hij een zoon zou hebben . . .".

Tegenover het heidendom en het christendom werpt de Islam zich op als de godsdienst van de ene, ware God. „Er is geen god dan God." In de vorm van deze negatie kon het markantst aan de inwoners van Mekka het geloof in deze Allâh van Muhammad ingeprent worden. Muhammad verkondigde deze Allâh in een serie van beschrijvingen, die op instigatie van de Koran zelf de Schone Namen, al-asmâ' al-ḥusnâ, zijn genoemd; negen en negentig in getal. De meesten staan vermeld in de Koran, de rest is afkomstig uit de traditie. Hun grote verscheidenheid wordt voor een deel verklaard uit de poëtische stijl van de Koran die sterk neigt naar ritmische uitgangen, welke afgeleid van een veel kleiner aantal oorspron-

kelijke woord-wortels nuances en kleine verschillen van adjectieve betekenissen mogelijk maken.

De voornaamste van deze namen van God in de Islam is de tweelingtitel: al-Raḥmân al-raḥîm: de Erbarmer, de Barmhartige. Terwijl beiden afgeleid zijn van dezelfde wortel die erbarming betekent, moet het eerste meer als een zelfstandig naamwoord, het tweede meer als een adjectief worden gezien, zodat de betekenis: de barmhartige Erbarmer, in raḥmân aanduidt, die in wezen barmhartig is en in raḥîm, die barmhartigheid toont in daden. Deze titel keert terug in elk der 114 hoofdstukken van de Koran behalve in hoofdstuk 9.

Van de overige meest betekenisvolle namen komen de volgende het meest voor in paren: „De eerste en de laatste"; „de uiterlijke en de innerlijke"; zij geven Gods eeuwigheid aan, Zijn alwetendheid en zelf-genoegzaamheid. Ditzelfde wordt ook uitgedrukt door de namen: „De Levende"; de „begrijper"; de „zelfvoldane"; de „blijvende"; de „hoge"; de „Machtige", de „Almachtige"; de „verhevene"; de „grote"; de „Lofwaardige"; de „Albedwinger"; de „Bewaker"; de „Overwinnaar".

Slechts tweemaal wordt in de Koran gebruikt al-qayyûm: de „in zichzelf bestaande".

Deze eeuwige en alles-omvattende God wordt beschreven als de „Schepper", de „Vormgever", de „Voorziener", de „Opener"', de „Schenker', „Die de overhand heeft". Hij is het die tot leven brengt en tot dood; Hij is de „Rekenaar", „Die aantekent", de „Koning van koningschap" en de „Heer der werelden". Herhaaldelijk wordt in de Koran gezegd, dat er geen macht is tenzij in Hem „Hij is machtig over alle dingen". Aan Hem behoort ook de kennis van het al. Voor de muslim die doordrongen is van deze begrippen worden alle vragen en problemen opgelost door deze zin: God is de wetende; Hij is altijd bekend met alles; „Hij hoort, ziet en kent", niets ontgaat aan Zijn waakzaamheid of ontkomt aan Zijn blik. „Hij is de waarheid"; de „Werkelijke", de „Echte" en zo is Hij de hoogste realiteit, Wiens nabijheid, Wiens oordeel en Wiens wil de grote feiten van de geschiedenis maar ook de kleinste onderdelen en gebeurtenissen van het mensenleven uitmaakt.

Er zijn nog andere adjectiva onder de Schone Namen, die ook over mensen gebruikt worden. „Shakûr" betekent voor mensen gebruikt: dankbaar, maar waar het gaat over God betekent het: „de erkenner van dankbaarheid" of „die dankbaarheid aanvaardt". Hetzelfde geldt voor „mu'min" dat voor God betekent „de betrouwbare" maar voor de mens:

„die vertrouwt", „die gelooft", zodat God het voorwerp is van het geloof en de mens de bezitter er van. God is ook de „wâlî" „degene die nabij is", in wiens bescherming en hulp de mens kracht kan vinden.

Van groot belang is het de veelvuldigheid na te gaan waarmede verschillende namen in de Koran voorkomen. Overwegend zijn die woorden welke met hun corresponderende werkwoorden macht, majesteit en grootheid aangeven. Hun gebruik is opvallend groot. Minder vaak komen voor woorden en namen als „vrede" (59/23) en dan nog in de betekenis van „volmaaktheid" en „licht". Zeldzaam is de naam „heilig" quddûs, die slechts twee maal voorkomt over God, een ander maal over de geest, nog eens over Gabriël en de aartsengel. Als „vergever" worden drie vormen van hetzelfde woord gebruikt: ghaffâr, ghaffûr, ghâfir. Zelfs wordt van God gezegd, dat Hij is „Die berouw heeft en uitstelt".

Er zijn ook slechts twee passages aan te wijzen waar er sprake is van „wadûd", „liefhebbende" en in de tweede passage wordt er aan toegevoegd: „de Heer van de Troon, de glorievolle, die doet wat hij voorheeft" (85/14-16).

Deze laatste toevoeging „Die doet wat Hij wil" is zozeer de altijd terugkerende omschrijving bij elk der attributen, dat zich onherroepelijk de conclusie opdringt, dat al de schone namen en attributen meer moeten verstaan worden als karakteristieken waarmee de Goddelijke Wil wordt omschreven, dan wel dat zij het wezen aangeven van Gods eigenste natuur en essentie. De zozeer benadrukte eenheid van Allâh komt in feite hierop neer, dat Allâh al de handelingen die van Hem uitgaan, wil; niet omdat ze essentieel aan Zijn Wezen connatureel zijn, niet omdat de activiteit van Zijn Wil met deze of gene kwaliteit geïdentificeerd kan worden. De wil in zich is absoluut ondoorgrondelijk; Gods wil is een pure wil. Men mag dus niet zeggen, dat Allâh noodzakelijk liefheeft, heilig is, rechtvaardig is, barmhartig en lankmoedig in elk en ieder van Zijn daden en betrekkingen. Hij is rechtvaardig en lankmoedig als Zijn wil besluit rechtvaardig of lankmoedig te zijn.

Dit aspect van Gods wezenheid verklaart de antithese tussen zekere van die namen van Allâh. Theologisch immers zou het niet mogelijk zijn van God te prediceren dat Hij de „Verwoester" „de Tiran" is en tegelijk de „lankmoedige" als beide eigenschappen essentieel tot Zijn natuur behoorden. Omdat die eigenschappen om tot Gods daad te worden noodzakelijk bepaald moeten worden door Zijn wil, kunnen de verschillende eigenschappen afzonderlijk bij diverse relaties optreden en wordt de an-

tithese dogmatisch voor de muslims opgeheven in de wil. Hij kan ook tegengestelde eigenschappen op een gegeven moment willen. Zijn wil is tenslotte datgene waarom alles draait. En deze wil is ondoorgrondelijk. Hieruit verklaren de muslims waarom het God is „Die op het verkeerde pad voert" even goed als Degene „Die op het rechte pad voert"; degene „Die schade toebrengt", evengoed als Satan het doet, als ook de „Bedwinger", de „Verwoester", de „Tyran", de „Hoogmoedige". En toch hebben al deze eigenschappen toegepast op de mens een slechte betekenis. In de eenheid van Gods enkelvoudige wil echter kunnen ook de tegengestelde eigenschappen in God bestaan. Dit is voor de muslims het mysterie van God, dat Hij ook de auteur kan zijn van kwaad en ongeloof. De enige explicatie die hiervoor kan worden aangegeven is dat Hij is de Meester, al-rabb, en dat niets zich aan Zijn voortdurende overheersing kan onttrekken, zelfs niet voor een enkel ogenblik.

Die goddelijke almacht, begrensd door niets, is monolithisch. „God heeft aan niemand rekenschap af te leggen" van wat Hij doet, zoals de traditie zo vaak zegt. Wij moeten hier echter er voor waken aan de Koran het theologisch probleem van de predestinatie te willen toeschrijven noch het filosofisch probleem van de vrije wil. De Koran stelt geen enkel probleem aan de orde, maar roept enkel het mysterie op van de verhouding tussen Schepper en schepsel; het kardinale punt waarin dit telkens en telkens weerkeert is, dat niets aan God ontsnapt en dat Hij de bedwinger is van alles.

Welke is dan de verhouding van God met de mens?

Het is God die de mens geschapen heeft door Zijn fiat. God zegt: Wees en het is. Waarom echter deze God geschapen heeft is een ondoorgrondelijk mysterie, dat niet tot Gods natuur te herleiden is. Het enige wat er van gezegd kan worden is dat God het wilde, even goed als Hij alle op de schepping volgende generaties wil. Niets bestaat buiten Zijn wil en alles ontstaat direct uit die wil. Zo is de mens in alles Zijn afhankelijk schepsel.

Zoals wij zagen biedt de Koran een onopgelost dualisme over de verhouding van de goddelijke en de menselijke wil. De muslims echter zien de noodzaak tot harmonisering niet in om redenen die reeds gegeven zijn. Vele passages spreken over Gods wil als de onmiddellijke bron van alles dat gebeurt. God schept zowel de mens als al zijn daden. Er is immers geen ander actief principe dan God. Aan Hem behoort de qadar „bepaling"

van alle dingen en Zijn taqdîr, onderwerping, beheersing beslaat heel het mensdom en heel de geschiedenis. De bezielde alsook de onbezielde natuur is onderworpen aan Zijn bevel en alles dat tot bestaan komt, de bloem even goed als de misdaad van de moordenaar, een borelingske even goed als het ongeloof van de zondaar, alles komt van Hem. Had God het anders gewild dan zou er geen schepping geweest zijn noch ook afgoderij noch hemel noch hel.

Toch wordt die absolute soevereiniteit van de goddelijke wil in andere verzen van de Koran weer verzacht. Van de ene kant heet het: „Het is God die u geschapen heeft en alles wat gij gedaan hebt" (37/96) en van de andere kant zegt de Koran ook: „elk goed dat tot u komt, komt van God, elk kwaad dat tot u komt, komt van uzelf" (4/79). De Koran heft de oppositie niet op en laat de spanning over aan de latere theologie. Hoezeer dit in de Koran tot spanning kan leiden, toont ons een vers als 13/11: „God verandert niet wat er in een volk is, zolang zij niet veranderen wat in hun zielen is", maar onmiddellijk volgt hier dan op: „en wanneer Allâh met een volk kwaad voor heeft, dan is er geen afwenden daarvan mogelijk".

Deze aanhaling geeft volledig duidelijk de dubbelzinnige houding van de Koran weer. Van de ene kant is God de directe bron van alle bestaan en van elk gebeuren en van de andere kant wordt de mens beschouwd als een verantwoordelijk en daarom in zekere zin vrij schepsel.

De meest kenmerkende beschrijving van de mens tegenover God is die van 'abd, „dienaar, slaaf". De mens staat onder Gods autoriteit in alles; hij is meester van de natuur maar enkel in zover als hem dit wordt toegestaan door God voor Wien Hij zich moet buigen en gehoorzamen. De lengte en de loop zijner levensdagen worden bepaald door Gods decreet en aan dat decreet moet in de mens beantwoorden de onderwerping. Beantwoordt de mens niet aan die beschikking, dan is het vergrijp veel meer een tekort schieten dan wel een opstandigheid. Aldus wordt Adam, het prototype van de mens, niet als een opstandeling beschouwt. Te rebelleren tegen God, verzet aan te tekenen tegen Gods bevel zou betekenen dat de mens een veel te grote plaats toegemeten krijgt. De Koran kan de mens slechts zien als een zwak en vergeetachtig schepsel, dat in de zonde enkel te kort schiet in kracht en vastberadenheid. Van nature is de mens zelfs niet in staat zich te verzetten tegen Gods openbaring; is een mens toch ongelovig en niet-muslim dan kan dit enkel voortkomen uit het feit, dat God dit aldus tot zijn verderf zo verordend heeft.

Deze status van 'abd, slaaf te zijn en het daaraan beantwoordende Islâm,

onderwerping, is de enig mogelijke verhouding tussen God en mens. Dat men muslim mag zijn is enkel mogelijk door de wil van God. Dit constante bewustzijn van slaaf te mogen zijn van God als muslim geeft aan het leven van elke muslim die totaliteitsgeest, waardoor alles primair als religieus wordt gezien en het onderscheid wegvalt, dat wij kennen tussen godsdienst en staat, tussen geheiligd en profaan. Immers God is onontkoombaar werkzaam in alles zonder onderscheid. Door deze leer heeft de Islam van Muhammad dat alles verpletterende bewustzijn gekregen dat het „gelaat van Allâh" overal aanwezig is en in alles de onderwerping van Zijn dienaren afdwingt in volledige theocratie en het is in deze zin, dat voor de muslim God naderbij staat dan zijn eigen halsslagader.

Dit moge volstaan als korte samenvatting van de Koranleer over God. Het verschil tussen deze zienswijze en de opvatting van het Christendom is zonneklaar. Voor het Christendom is God de Liefde, voor de Islam de soevereine macht. Dat deze allesbeheersende Meester zich over het arme schepsel, dat de mens is, zou heenbuigen om hem te verlossen — voor de muslimmentaliteit is verlossing ondenkbaar al was het slechts omdat de zonde voor hem God ongeraakt laat — en wat meer is dat die God, mensgeworden, door de slaaf aan het kruis zou worden geslagen, is niet anders als blasfemie en ongeloof en vernietiging van het muslimbegrip van goddelijkheid.

De dogmatische uitwerking van deze leer

Deze leer over Allâh zo geheel zonder theologische samenhang en systematisering voorgesteld in de Koran zou al dra geconfronteerd worden met andere en speciaal met de christelijke theologische opvattingen toen de grote centra van christelijke wijsheid en wetenschap in Alexandrië, Antiochië, Damascus, Jerusalem, Emessa enz. in de 7e eeuw na Christus door de Muslims veroverd waren. De Islam zou daar telkens hernieuwde stimuli ondervinden om tot een systeem van theologie te komen.

De eerste kwesties die zich opdrongen waren kenmerkend genoeg geheel van praktische aard. Ten tijde der Umayyaden-khaliefen (656-750) gedurende de grote muslimveroveringen en de daarmede gepaard gaande enorme verrijking van de vroeger zo arme bedouïenen uit Arabië, waren vele hooggeplaatste muslims en zelfs khaliefen wereldsen goddeloos geworden. Zij beleden nog wel uiterlijk het geloof, maar weigerden hun gedrag aan de wet te conformeren. De vraag drong zich op of zij nog wel

echte muslims waren. Of deze wereldse en goddeloze khaliefen en sultans nog wel het recht hadden gehoorzaamheid op te eisen van de vrome muslims. Een groep der muslims, de Khariji, weigerden dit te aanvaarden en onttrokken zich aan hun bestuur. Op deze wijze stelde zich voor de Islam de theologische vraag naar het geloof en de werken. Is men muslim door de belijdenis alleen of moet men om muslim te zijn ook de wet onderhouden? Hieruit sprongen andere vragen naar voren. Aan wie is in deze en andere omstreden punten de beslissing? De gemeenschap, de „puriteinse" groepen, de wereldse heersers of God? Maar hoe kan men Gods wil in deze kwesties kennen? Ongetwijfeld mocht niets anders als Gods wil de doorslag geven. Maar hoe kan men verklaren dat er zulk een onenigheid ontstaat. Als toch in feite Gods wil gebeurt, dan kan er geen reden zijn tot klachten, neen, wat meer is, dan is het goddeloos om verzet aan te tekenen. Gebeurt in feite Gods wil niet, zoals de Khariji zeiden, dan volgt daaruit dat er naast God een andere macht bestaat, die aan Gods wil weerstaat.

Deze controvers over de verhouding van de goddelijke en menselijke wil raakte de leer over God in zijn diepste wezen en bleef gedurende twee eeuwen het twistpunt tussen de verschillende theologische scholen van de Islam, totdat in het begin van de 10e eeuw na Christus de orthodoxe en klassieke solutie van al-Ash'arî gegeven was. Tegen de leer van de Khariji van de Mu'tazilieten en de filosofen. die meer neigden naar de verklaring van de Koranverzen over de menselijke vrijheid, wees hij elk compromis af en poneerde met alle klem dat God de uiteindelijke bron is van elk gebeuren en van elke activiteit. Tegelijkertijd erkende het Ash'arisme de noodzaak om aan de mens een zekere rol toe te kennen in de morele levenskeuze en aanvaardde daarom de leer van de „kasb", de toerekening, waardoor de daad door God in de mens gesteld aan de mens toegerekend wordt en voor de mens verworven wordt als ware het zijn eigen daad. God wil het kwaad in de daad van de zondaar en het goed in de daad van de godvruchtige, Hij is immers de enige bron van activiteit en creativiteit. Maar desondanks is de mens toch verantwoordelijk. De macht en de keuze waarin de mens zijn daden stelt komen van God; de mens verwerft die daad en door dat verwerven is het zijn daad waarvoor hij gestraft of beloond zal worden. Ofschoon deze leer voorgeeft de vrijheid van de mens te handhaven, is deze vrijheid louter schijn. Handelt de mens goed, dan is het omdat God dit in Zijn barmhartigheid zo gedecreteerd heeft; handelt hij slecht, dan is het omdat God in zijn rechtvaardigheid

het zo gewild heeft. Dit is de absolute ontkenning van de ontologische vrijheid, die het Ash'arisme poneert uit vrees anders de eenheid en absolute soevereiniteit van Allâh aan te tasten.

Maar is God dan ook moreel verantwoordelijk voor alles dat er gebeurt? Hoe kunnen de verschillende aspecten van God, de Schone Namen, met elkaar verzoend worden als ze toch op het morele vlak tegenstrijdig zijn? Kan God dan tegelijk „liefdevol" zijn en tegelijkertijd ook de „beste der bedriegers"? Ja, zegt de Islam, omdat God één wil is en deze beide attributen die éne wil beschrijven maar in verschillend opzicht. Maar kunnen wij dan aan God gedragingen toeschrijven welke door de mens bedreven als moreel laakbaar moeten worden aangemerkt? Het muslim-instinct heeft hier altijd bevestigend op geantwoord omdat men geen grenzen mag stellen aan Gods activiteit en men er geen criteria voor mag aangeven. Gods wil is Zijn eigen wet, door niets beperkt of ingekort. Die wil kan niet beïnvloed worden door Gods wijsheid, rechtvaardigheid, barmhartigheid of heiligheid. Die wil is absoluut soeverein over alles zonder uitzondering.

Dit was de leer welke door het Ash'arisme de Islamhouding tegenover God bepaalde en heeft blijven bepalen tot in onze dagen, hoe ook in onderdelen door verschillende scholen van Maturidieten en neo-Mu'tazilieten of mystici nu en dan tegen die leer in kleinere punten werd gevochten; vooral de filosofische basis van het atomisme dat er aan gegeven werd is niet door allen aanvaard.

De gevolgen van die leer op het leven van de muslims zijn aanwijsbaar in de fatalistische overgegevenheid aan Gods leiding, in de starheid en apathie welke de muslimlanden gemaakt hebben tot de meest achterlijke landen der wereld. Die leer heeft ook de inzichten geleid en misvormd over de waarde van de menselijke persoon, de afkeer verwekt tegen democratische strevingen en de slaafse onderworpenheid bestendigd van de mens aan zijn heersers en van de vrouw aan haar polygame man.

Mystieke tendensen en moderne stromingen

TOCH zijn er altijd fijngevoeliger muslims geweest, reeds in de 9e en 10e eeuw en voortdurend weer in de navolgende eeuwen, vooral onder de meer naar mystiek georiënteerde zielen, die het bewustzijn niet van zich konden afzetten, dat indien er geldige morele distincties bestaan voor het gedrag van de mens, deze distincties hun fundament moeten hebben in het karakter van God zelf en dat God er door bepaald moet worden. Waar

moet men anders de autoriteit zoeken die de distincties tussen goed en kwaad in het menselijk handelen kan aangeven? De Mu'tazilitische scholen dachten over God in termen van „rechtvaardigheid" en de mystici durfden in weerwil van de orthodoxe vijandigheid denken in termen van „liefde" om daardoor de koude, ongemotiveerde wil in God te matigen. Zij deden dit, overtuigd als zij waren, dat God in eigen Wezen die regel van goed en kwaad is, ondanks de vijandige reacties van de grote massa, ondanks de meerderheid der orthodoxen, wier grote vrees het was een beperking te stellen aan Gods macht door te erkennen dat ook God onder enige noodzaak en regel staat. Tegenover de starre en goddeloze Godsleer van de orthodoxie hebben zij wegen gezocht om tot een waardiger godsbeeld te komen; er zijn groepen geweest, welke daartoe in staat waren, maar niet dan onder verdenking van de orthodoxe leraren, soms met gevaar van eigen leven.

Het is echter voor onze tijd voorbehouden geweest een ontwikkeling te zien plaats hebben, die men eerder niet had durven dromen. Door de drang der tijden, door politieke gebeurtenissen vooral, zijn er bressen geslagen in de isolatie waarbinnen de orthodoxe Islam de miljoenen muslims gevangen hield. Er heeft zich sinds enige tijd een vernieuwing baan gebroken binnen de Islam, die haar effect niet kan missen op de opvattingen van de Islam over God. De grote leuze onder steeds groeiende groepen van muslims luidt om, met voorbijgaan van de gedurende zoveel eeuwen algemeen geldende orthodoxe theologie, in de Koran en de traditie te zoeken naar de elementen voor een leer, die de Islam zal bevrijden uit de achterlijkheid en starheid van het verleden. Men wil democratie, juiste waardering van de menselijke persoon, emancipatie van de vrouw, politieke mondigheid en nationalistische eigenwaarde.

Die behoefte wordt nu zo groot, die drang zo sterk gevoeld, dat menigeen bereid is de Islam af te zweren en zelfs communist te worden als hij daardoor van armoede en achterlijkheid bevrijd kan worden. Wie ziet niet in dat materialisme en heidendom van het Westen een groot gevaar vormen voor de godsdienstigheid van vele miljoenen muslims?

Er zijn er velen, die onherroepelijk de Islam trouw willen blijven, maar uitzien naar een nieuwe leer. Van wie zullen zij de noodzakelijke steun daartoe ontvangen?

Catechetische wenken

Het godsbegrip van de Islam is niet enkel een sprekend voorbeeld van

de problematiek, welke zich aan de missionaris opdringt als hij komt te staan tegenover niet-christelijke godsdiensten, in zoverre dat hij niet te gemakkelijk mag besluiten tot een eensluidend godsbegrip zelfs waar het een monotheïstische godsdienst geldt. De Allâh van de theologische Islam is niet de God van het Christendom; maar evenmin is het begrip van zonde en van verlossing voor beiden gelijk.

Om aan zijn grote taak en de hoge verwachtingen, welke de Kerk hem stelt, te kunnen beantwoorden, wordt van de misssionaris vereist, dat hij niet enkel zo diep mogelijk in de leer zelf doordringt, maar dat hij ook, waar het een dogmatische godsdienst als de Islam geldt, alle nuances in de ontwikkeling van de leer tot op onze tijd zorgvuldig bestudeert en blijvend volgt.

Democratische rechten van de persoon, de vrijheden van het Atlantic Charter waaronder speciaal gerekend moet worden de vrijheid van godsdienst zullen in de Islamlanden nooit tot levende werkelijkheden kunnen worden tenzij ook het Godsbeeld van de Islam wordt gewijzigd en die elementen van de Koran over God benadrukt gaan worden en tot nieuwe leer uitgebouwd. Noch ook zal de status van de vrouw en de praktijk van het huwelijk menswaardiger worden tenzij uit een andere opvatting over God. Van de andere kant zal de opvatting over God ook mede in een andere richting gestuwd worden door de steeds steigende behoefte naar democratische vormen.

Door missionaire bewogenheid gedreven zal de missiearbeid dus speciaal moeten gericht worden op aanpassing in deze punten. Hier liggen immers direct mogelijkheden, die eerder niet bestonden, te meer omdat de modern gerichte muslims steun aanvaarden voor de uitbouw van hun nieuwe leer, waar die slechts in hun geest geboden wordt.

Tenslotte mogen hier nog enige catechetische wenken gegeven worden met betrekking tot de Islam in het algemeen.

De reserve, die de muslims aan de dag leggen ten opzichte van het Christendom, wijte men aan de vooroordelen die zij door opvoeding en traditie hebben ontvangen. Boven zagen wij reeds hoe de Koran dat Christendom vertekent. Als daarenboven de mens vanaf zijn prilste jeugd in de overtuiging opgroeit, als hij telkens en telkens weer hoort, dat het ergste wat hem overkomen kan hierin bestaat dat hij polytheïst zou worden zoals de christenen zijn, is het voor hem niet gemakkelijk tenzij door heel speciale genade, deze opvattingen ineens opzij te zetten en een van de

verachte christenen te worden. Dit eist inderdaad de grootste tact en een hemels geduld van de missionaris.

Een andere moeilijkheid spruit voort uit het feit, dat de muslim ook over geestelijke zaken handelt als waren het materiële aangelegenheden. Als wij denken aan het voorrecht kind van God te zijn, gaat hun eerste gedachte uit naar kinderen baren en gemeenschap te hebben met een vrouw. Als wij spreken over de ziel denken zij toch steeds aan iets materieels. Hebben immers zelfs hun theologen niet steeds volgehouden dat de ziel een geestelijke materie is?

Voor de muslim is filiatio in God a priori onmogelijk en zelfs repugnerend omdat waarlijk zoonschap per se carnele banden inhoudt. Van de andere kant is spiritueel zoonschap, zoals zij zelf ook kunnen aannemen tussen de leerling en zijn geestelijke leidsman enkel een metafoor. Het is daarom van groot belang te bedenken dat woorden en uitdrukkingen, die voor ons zo van zelfsprekend zijn, als: God, de Vader, God de Zoon en Maria als Moeder van God bij hen grote weerstand oproepen; bij de H. Geest denken zij aan een soort engel, omdat ook voor hen engelen geesten zijn.

Uit dit alles moge blijken hoe onverstandig het zou zijn verklaringen van onze godsdienst aan te vangen met onderwerpen als de Triniteit, de Incarnatie, de kruisdood; of hen van de aanvang af het kruisteken te willen leren en zo voorname gebeden als het Onze Vader, Wees gegroet, Ere zij de Vader, de geloofsbelijdenis. Dat alles kan slechts veel later in de catechese volgen. Waar de catechese een aanvang moet nemen is bij die waarheden van het Oude Testament, die ook in de Koran niet onbekend zijn; vooral de geschiedenis van Abraham en de profeten kan geleidelijk aan voeren tot Christus en Zijn moeder Mirjam. Van de andere kant wachte men zich er voor de lessen tot vergelijkende godsdienststudie te maken door de Islam te vergelijken met het Christendom, omdat zij uiterst gevoelig zijn waar het gaat over de godsdienst van hun voorvaderen.

Het zou funest zijn met minachting te spreken over de Islam, zijn stichter en zijn instellingen.

De grootste verwarring zou ook ontstaan als men het onderricht in de christelijke waarheden zou gaan baseren op toevallige bruikbare uitspraken van de Koran, omdat daardoor de indruk zou gewekt worden, dat wij de Koran als openbaringsboek zouden erkennen. Zo kan de vage aanduiding van de Koran voor de onzondigheid van Maria dienst doen in een historisch argument om aan te tonen hoe verspreid het christelijk geloof

in de dagen van Muhammad was, maar het heeft geen echte theologische waarde en kan dus niet gebruikt worden om geloofsovertuiging te kweken.

Dit zijn zo enige wenken, die in het algemeen de lijn aangeven waarin de catechese verlopen moet. Het zou ons te ver voeren om in onderdelen af te dalen. Dit moge volstaan om het karakter van de verhouding muslim en christen te verhelderen.

De dienst van het woord zal van de missionaris vragen in deze tijd meer dan ooit eerst en vooral die stromingen onder de muslims die naar moderne ideeën en levenswijze dringen te helpen stuwen en versterken en in de verkondiging van zijn leer speciaal die punten te beklemtonen, welke de muslims langzamerhand kunnen brengen tot een Godsbeeld, waarin ook Gods liefde een grotere plaats kan krijgen.

Maastricht

Adressen van de medewerkers aan deze aflevering:

P. Adelhelm G. Leer O.F.M.Cap., Pastoran Katolik, Sambas, Kalimantan Barat, Indonesia.
Prof. Dr. J. J. Houben S.J., Tongersestraat 53, Maastricht.
Mgr. Prof. Dr. Alph. Mulders, Sterreschansweg 45, Nijmegen.
Very Rev. Father J. de Reeper, St. Joseph's College, Mill-Hill, London, N.W. 7.
Dr. G. van Winsen C.M., Ubbergseweg 172, Nijmegen.
Pater L. Witbroek W.P., Heemraadssingel 109, Rotterdam.

L. WITBROEK W. P.

DE INHOUD VAN DE CHRISTELIJKE PREDIKING [1]

Inleiding

Mij werd gevraagd om een uiteenzetting te geven van de inhoud van de christelijke prediking in de missielanden.

Ter nadere omschrijving van dit onderwerp wil ik de volgende bemerkingen maken:

a. Het gaat hier niet over de methode van prediken. Dit is een onderwerp dat in een andere lezing zal belicht worden.
b. Bedoeld wordt de prediking in strikte zin: nl. de katechese zoals die aan de bekeerlingen wordt gegeven.
c. De inhoud van deze prediking is de volledige leer van de H. Kerk. Daaraan valt niet te tornen. St.-Paulus reeds insisteerde erop dat de „volledige Christus" zou gepredikt worden.
d. Maar geleidelijke opgang in de prediking, het meer de nadruk leggen op bepaalde aspecten, het kiezen van de stof voor de verschillende jaren, aangepast aan de reeds bestaande kennis bij de postulant of catechumeen, dat is het onderwerp van deze lezing.
e. Om niet te vervallen in algemeenheden, moet ik mijn stof bepalen tot een bepaald gebied en een bepaald systeem in dat gebied. Men wil immers een lezing hebben geput uit de praktijk, die haar bestaansrechten heeft bewezen.

Vandaar de beperking van deze stof tot:

De inhoud van de christelijke prediking in Midden-Afrika, volgens de richtlijnen van kardinaal Lavigerie, zoals toegepast door de Witte Paters

Principe

Om de keuze van de stof te kunnen bepalen, zoals die het beste is aangepast, moeten we rekening houden met twee factoren: A) reeds bestaande kennis. B) de psychologie van de neger.

A) *Bestaande kennis*

a. Het *Godsidee*. Dit is bij de negers *monotheïstisch*. Hoewel aan bepaalde geesten krachten worden toegekend, die volgens onze theologische

[1] Referaat op de Nederlandse Missiologische Week te Nijmegen, 2 mei 1957.

opvattingen alleen aan God toekomen, blijven zij toch vasthouden aan het bestaan van Eén enkele Oneindige en Almachtige God. Hun gebrek aan redeneren omtrent de godsdienst doet hen in het praktische leven deze vergissingen begaan.

De *godsdienst*, d.w.z. het dienen en vereren van deze Ene God, is zeer vaag. Alleen in bijzondere omstandigheden bemerkt men een directe dienst van God, b.v. bij een grote droogte werd geheel de stad bijeengeroepen. Het stamhoofd (de Melchisedech) liet een stier slachten. Het beste vlees (de borst) sneed hij eruit, verdeelde het in drie stukken. Ieder stuk werd in verschillende richtingen geworpen en daarbij God aangeroepen onder zijn drie voornaamste Titels: „God, de Schepper aanvaard dit. God, de Zon (die alles doet groeien), aanvaard dit. God, gever van kinderen, (de vruchtbare) aanvaard dit".

b. De *cultus*. Deze bestaat uit een geestenverering van voorouders of stamhoofden. Een soort buitennatuurlijke invloed, door God gewild, om stam en clan te beschermen. Innig daarmede verbonden is de tabu en de magie, d.w.z. de geboden en verboden, die door de geesten worden geëist en beschermd en bij niet nakomen gestraft. De tien geboden zitten daarin verweven. Het geheel vormt sociale wetgeving, die religieus-politiek-sociaal kan genoemd worden en waardoor het stoffelijke en geestelijke tot een geheel is samengegroeid.

B) *Psychologie van de neger*

De geestesinstelling van de neger is collectief. Geen redenering maar een gewoonte van de gemeenschap doet hem handelen. Zijn verantwoordelijkheid voelt hij niet individueel maar vanwege de saamhorigheid. Zijn verhouding tot God is niet „Ik-Gij", maar een afhankelijkheid, vanwege de stam en de stamgeesten. Een gevoel dus voor een autoriteit die totaal autoritair is en die geen persoonlijke inzichten of redeneringen toestaat.

De idee van zelfvervolmaking jegens God is hem vreemd. Hij moet handelen volgens de traditie, een soort van mechanisme moet hij zijn in het geheel. Vandaar geen persoonlijke schuldbewustzijn, maar een mankeren aan het mechanisme dat de stam en de clan moet zeker stellen.

Zijn bidden en offeren is een natuurlijk grijpen naar het buitennatuurlijke om zich te beschermen en te verdedigen. Zijn daden zijn een continuïteit van gewoonten, een soort automaat, waarbij hij zich niet afvraagt waarom ze zo zijn en of ze wel goed zijn. Dit is overgenomen van de voorouders, dit is sociaal-religieus voorgeschreven.

Vandaar dat men ook weinig strijd tegen gewoonten en neigingen, goed of slecht kan constateren, hij is nooit gewoon geweest zijn persoonlijkheid in te zetten.

Feiten bewijzen dat hooggeëvolueerde negers nog weer teruggrijpen naar absoluut onberedeneerde hulpmiddelen: zoals magie, tabus, zodra het gaat over stambelangen of politieke doelstellingen. Daar leeft zijn stamverband met de noodzakelijke verbinding tussen het wereldlijke en het religieuze weer op.

Toepassing

Met deze kennis over het Godsidee van de negers en hun psychologische instelling voor ogen greep kardinaal Lavigerie terug naar de in de eerste kerk heersende gewoonte om de voorbereiding van baptizandi in twee perioden te doen, die ieder ongeveer twee jaren zouden duren. Die perioden zijn a. het postulaat b. het catechumenaat.

a. Het *postulaat* heeft als allereerst doel een gunstig klimaat te scheppen voor het christendom. Door zijn sterke verbondenheid met de stam en haar godsdienst is het voor de neger uiterst moeilijk een individuele daad te stellen van overgang tot een geheel nieuwe geestelijke instelling. Het postulaat nu met zijn uiterst beperkte eisen, waarin de meest elementaire beginselen van onze godsdienst worden behandeld en die zoveel mogelijk aangeknoopt worden aan hun *bestaande kennis*, maakt het voor iedereen gemakkelijk om daarheen te gaan. Daardoor is het *psychologisch* klimaat gevormd, waarin de neger zich kan thuis voelen. Langzaam aan wordt de gehele mentaliteit van de bevolking beïnvloed. Grote groepen komen naar het postulaat, die zeker niet zullen volharden, vanwege de polygamie of de magie die zij als stamvertegenwoordigers bezitten. Maar er ontstaat geen vijandigheid jegens onze godsdienst, men voelt zich ook één bij ons. Bepaalde gebeden en gebruiken worden automatisch overgenomen. Degenen die volharden en gedoopt worden worden begrepen en zelfs gesteund. Degenen die de stap niet kunnen zetten zijn toch dikwijls al zo ver gekomen dat zij zich niet geheel terugtrekken, het verlangen naar het doopsel blijft bestaan en op het einde van het leven komt dan meestal de vraag om gedoopt te worden en het zich ontdoen van de hinderpalen.

In vele bisdommen zeggen de bisschoppen, dat praktisch geheel het volk al katholiek is, d.w.z. doordrongen van een mentaliteit die de vruchtbare bodem is voor de eindbekering.

Het proselitisme wordt erdoor vergemakkelijkt, omdat de katholieken gemakkelijk aanknoping vinden met vele heidenen, die ofwel op ongeregelde tijden naar het postulaat komen, of die lange tijd dat postulaat hebben gevolgd.

De duur van het postulaat. Dit moet zeker een geruime tijd hebben. Daarin moet de éénheid tussen sociaal en religieuze instelling van de neger verbroken worden inzoverre ze voortkomt uit gewoonten die niet beredeneerd zijn, tradities die noodzakelijk zijn. Men moet een nieuwe bovennatuurlijke band weten te leggen tussen hen en God. Het gemeenschapsgevoel dat tot atavisme heeft geleid moet een meer persoonlijk karakter krijgen. Dat alles vraagt lange tijd en indien die geesteshouding niet is veranderd komt alle kennis van onze godsdienst terecht in een ideeënwereld waar het geen vat heeft. Bij de Witte Paters wordt dan ook minstens twee jaren geëist. Mgr. Delpianne schreef voor de Congo voor dat de gehele voorbereiding minstens 2½ jaar zou duren maar liever 3½ jaar.

b. Daarna begint het *catechumenaat*, waarin de volledige leer wordt onderwezen, wederom volgens de weg van geleidelijkheid.

Deze langdurige voorbereiding vraagt van de missionarissen een grote krachtsinspanning en een zeer nauwgezette controle. In schijn stoot het velen af, die zich, in een wereld die steeds meer jachtend wordt, deze offers niet kunnen getroosten. Men zal in sommige speciale gevallen wel eens een uitzondering moeten maken, maar de praktijk heeft geleerd dat waar men aan de regel heeft vastgehouden, het gehalte van de christenen goed is en toch bepaalde bekeringsbewegingen niet zijn doodgelopen. In denk hier in het bijzonder aan Ruanda en Urundi, waar het verschil in deze praktijk ook verschil in kwaliteit heeft veroorzaakt en toch in Urundi de bekering geregeld is doorgegaan.

Inhoud van de catechese in postulaat en catechumenaat

A) *Postulaat*

De *Vier Noodzakelijke Waarheden* worden hier behandeld: Eén God; Drie goddelijke personen; God de Zoon is voor ons mens geworden; God loont het goede en straft het kwade.

1. Eén God. Hier wordt aangeknoopt aan de ideeën bij de heidenen: Godsalomtegenwoordigheid, Gods almacht en Scheppen, Gods oneindig-

heid. Bijzonder wordt de nadruk gelegd op het zuiver geest zijn van God en op een innige persoonlijke verhouding tot God.

Omdat de religie bij de negers zeer affectief is (angst, zorgen voor gezin en stam) moeten wij ook aanstonds het affectieve in hun geloof brengen. Dit gebeurt door hen aanstonds aan te sporen tot het gebed: morgen- en avondgebed, waarin opgenomen de oefeningen van geloof, hoop en liefde. (Dit wordt in etappes geleerd en enigszins uitgelegd.)

Eén God in Drie personen, daarover wordt slechts in het kort gesproken, terwijl men enigszins een aansluiting vindt in het bekende drietal namen voor God.

2. Het verhaal van de val van het mensdom in Adam en de opheffing door Jesus, geeft hen een idee van de verhoudingen tot God en de verantwoordelijkheid van de mens, zowel gezamenlijk als ieder afzonderlijk. Hier vindt men verschillende aanknopingspunten met hun tradities en de verhalen van de menswording en het leven en sterven van Christus worden gemakkelijk aanvaard omdat zij zo menselijk zijn en toch bovennatuurlijk.

   Daaraan wordt verbonden het verlangen om zijn ziel zalig te maken. Het doopsel van begeerte wordt aldus in hun hart gezaaid, naast een geest van liefde en berouw.

3. De leer over de beloning van het goede en de straf van het kwade moet met veel voorzichtigheid onderwezen worden, maar vooral hier moet men rekening houden met de vorming van het geweten en de idee van persoonlijke schuldbewustzijn. Maar men moet niet te zeer met de vreze voor straf naar voren komen, omdat zij nog te zeer in hun gewoonten en ondeugden verankerd zijn. Qui potest capere capeat moet ook hier het leidmotief zijn.

De traditie van de oude kerk om hen niet toe te laten tot het geheim van het H. Misoffer wordt ook hier volgehouden. Het mysterium moet blijven. Ook sacramentalia en de verering der heiligen wordt niet onderwezen. Het gevaar voor bijgeloof en geestenverering is nog te groot.

B) *Catechumenaat*

— *De overgang* van postulaat naar catechumenaat heeft plaats na een examen.

Het postulaat varieert naar gelang de verschillende bisdommen. Een voorbeeld uit Ruanda:

— 2 × 4 maanden, daarna examen. 2 lessen per week. Wederom 2 × 4 maanden en eindexamen.
— wie 12 lessen heeft gemist, moet 4 maanden overmaken. Zo ook wie zijn examen niet haalt.

De *opname* in het catechumenaat heeft met enige plechtigheid plaats. Uitreiking van speciale medaille. Bij die gelegenheid heeft ook de schifting plaats. Degene die vanwege huwelijk of uit vrees voor heidense bloedverwanten het niet aan kan, wordt in het postulaat achtergelaten. Zij blijven de gezamenlijke gebeden op zondagen, in de bijkapellen bijwonen en de predikatie van de zondag. Zij komen op feestdagen naar de hoofdpost, waar een aparte instructie voor hen gegeven wordt.

— Van nu af aan wordt er streng gecontroleerd of de catechumeen als een christen probeert te leven. Zondagsheiliging, gebeden 's morgens en 's avonds en bij het eten, vermijden van alle heidense praktijken, medeleven met de katholieken door hulp aan kerkebouw, vervoer van zieken naar de missie, gaven voor de voortplanting van het geloof. (Zij hebben het doopsel van begeerte, dus het Geloof.)
— *Indeling van het catechumenaat.* Ook hier vindt men verschillen naargelang het bisdom.

b.v. in Ruanda en Urundi:

16 maanden voor dogma en gebed en geboden. (3 × per week)
8 maanden voor sacramenten en bijbel. (4 × per week)
8 maanden voor eucharistie en biecht (waaronder toediening van het doopsel). (Verblijf op missie van 1 maand).

b.v. in Uganda:

18 maanden voor dogma, geboden, gebeden, doopsel en huwelijk. (4 × per week)
6 maanden intern op missiepost; twee lessen per dag en 1 uur lectuur. Repetitie van vroegere stof, dogma, sacramenten, bijbel.
Na het doopsel nog twee maanden voor eucharistie en biecht.

Inhoud van de catechese

Hierbij wordt veel aandacht geschonken aan de ascetische vorming, naast het verstandelijke onderricht. De neger is gewoontemens overgeleverd van de voorouders en door persoonlijke gewoontes vanwege toegeven aan zijn hartstochten, die nooit gecontroleerd zijn. Hij is soms impulsief vanwege een opwelling, maar valt aanstonds weer terug in automatisme.

Alleen een langdurige voorbereiding met beoefening van het geleerde kan enige zekerheid geven.

a. Volgorde van de stof. Op de meeste plaatsen begint men met de geboden. Bijzonder lang wordt stilgestaan bij de drie eerste geboden, waarin alle bijgelovige praktijken worden onderzocht en ontzenuwd. De christelijke leer over goede en kwade engelen wordt hierbij behandeld.

De overige geboden worden afgehandeld volgens de gewone volgorde. Het zesde en negende gebod moet natuurlijk bijzondere aandacht krijgen en hier geldt de regel: duidelijk zijn en aangepast aan het auditorium. Bijzondere aandacht verdient hier hun vorming tot de arbeid als wet van God en de heiliging ervan door het gebed. (Het voornaamste over het huwelijk wordt hier gegeven.)

b. Daarna komt het dogma. Een min of meer historische volgorde: Allerheiligste Drieëenheid. Belofte van de verlosser met geschiedenis van het Oude Testament, Christus' geboorte, leven en sterven met leer over O.L.Vr. Hierop volgt de genadeleer en sacrament van het doopsel (niet het liturgische gedeelte) en tevens de deugdenleer. Als sluitstuk komt hier de Kerk.

c. Van nu af aan begint de laatste voorbereiding voor het doopsel in Ruanda 16 maanden met 4 × per week les; in Uganda 6 maanden verblijf op de missiepost met 2 lessen per dag. In Ruanda gingen 2 examens vooraf, in Uganda slechts één enkel toelatingsexamen.

— In Uganda wordt eerst nog eens terdege de gehele stof doorgenomen, met iets langere uitleg voor de punten die het zwaarste zijn: eerste gebod, 6e en 9e gebod, genadeleer. Intussen hebben zij gezamenlijke arbeid en gebed, komen in contact met alle christenen die naar de missie komen. Zij mogen de mis der catechumenen bijwonen. Zij zijn in voortdurend contact met de priesters.

Dit is dus een noviciaats- en ascesevorming. Zij vieren de liturgische feesten mede, bidden gezamenlijk hun rozenhoedje. De familiegeest zo sterk bij de negers en die zich uitstrekt over eigen familie en politieke-autoriteit en religieuze invloed van de clanmagiërs, wordt hier omgevormd in een gemeenschap van de kerk, een familie zijn met alle christenen, waarin de priesters de ouderlingen zijn (Mukuru is de naam van de priester en betekent ouderling).

Daarna worden de sacramenten behandeld, behalve eucharistie en biecht, die slechts kort worden uitgelegd.

Na vier maanden wordt het doopsel toegediend. De taak van peter of meter wordt zeer serieus genomen. Dit is een taak van proselietisme. Ieder hoopt eenmaal ook een doopkind te krijgen. Alle aandacht wordt daarna gericht op het bijwonen van het H. Misoffer, het communiceren en het ontvangen van de biecht. Zij mogen voor het eerst de volledige H. Mis bijwonen. De liturgie gaat nu voor hen open en wordt uitgelegd en gezamenlijk gevierd. Nu pas is het de tijd om ook de sacramentalia uiteen te zetten, zij ontvangen het scapulier, worden opgenomen in de geestelijke verenigingen.

Als de zes maanden voorbij zijn gaan zij naar huis met de plicht elke maand terug te komen voor het ontvangen van de sacramenten (volledige daginstructie). Na een jaar ontvangen zij het heilig vormsel. Dan is hun vorming als voltooid beschouwd en begint de taak van de verenigingen om het contact te bewaren en de instructies voort te zetten. — In Ruanda is de volgorde hetzelfde, maar dan niet op de missie. De laatste vier maanden moeten zij elke week op de missie komen voor onderricht (1 maal). Twee weken vóór het doopsel zijn zij blijvend op de missie. Na het doopsel blijven zij nog een jaar doorgaan met elke week een speciale onderrichting voor de gedoopten en moeten zij zoveel mogelijk elke zondag de H. Mis bijwonen op de missiepost zelf (in Uganda niet mogelijk vanwege de afstanden). Trouwens in Ruanda is het bijwonen van de „houten mis" in de bijstaties, d.w.z. de gebeden van de H. Mis met predikatie van de catechist, onder doodzonde verplicht.

Rotterdam

J. DE REEPER M.H.F.

DE TOEDIENING VAN DOOPSEL EN VORMSEL [1]

Inleiding

Toen ik gevraagd werd om een inleiding te houden over de toediening van doopsel en vormsel als heilsmiddelen en als cultus, rees bij mij direct de vraag: moet ik hier een speculatieve, wetenschappelijke voordracht houden, een theologie-les, een proeve van catechese, een inleiding die als beperkte doelstelling heeft om voor de deelnemers aan dit Congres premissen op te stellen zonder de conclusie daaruit te trekken, of is het doel van dit Congres, en derhalve van mijn inleiding, om conclusies te trekken uit speculatieve premissen en zodoende een positieve bijdrage te leveren voor het praktische missiewerk? Als missionaris heb ik op dit tweede alternatief bevestigend geantwoord en stel ik mij dus voor te spreken over praktische adaptaties bij de toediening van het doopsel en vormsel, met het accent op de praktijk.

1. *Adaptatie aan inheemse gebruiken en zeden*

De Heilsverkondiging heeft zijn moeilijkheden, moeilijkheden van taal en uitdrukkingen, maar deze zullen in bijna elk geval miniem lijken vergeleken met de veel grotere moeilijkheden om aan de nieuwe inheemse Kerk een correcte gedragslijn te verschaffen, die rekening houdt met hun gewoonten, hun taboes, hun sociale en economische instellingen.

Als een heiden wil bekeren, is het niet omdat hij op zoek is naar een ander dogma, maar omdat hij zoekt naar een andere, diepere uiting en vorm van godsdienstige en culturele beleving en naar een meer bevredigende morele gedragslijn. Men kan zo gemakkelijk een fatale fout maken bij het opstellen van een voor hen moreel-verantwoorde gedragslijn, in een milieu waar men de waarde en draagkracht van heidense gewoonten en maatstaven niet kent, daar men niet weet of begrijpt wat voor een betekenis en morele gevaren er achter sommige van hun heidense gewoonten verborgen liggen, ofwel door een te strenge gedragslijn op te stellen, die de bekeerlingen effectief buiten een actief lidmaatschap van hun stam of clan zou plaatsen.

[1] Referaat op de Nederlandse Missiologische Week te Nijmegen, 3 mei 1957.

Als missionarissen moeten we altijd voor ogen houden dat de culturele, sociale en religieuze uitingen onder inlanders op een heel ander niveau liggen, dus ook anders geuit worden en die uitingen dus ook voor hen een heel andere betekenis hebben dan voor ons. Voorzichtig moet men zich afvragen of men de mensen van onze missie kan toestaan feesten en plechtigheden te organiseren of eraan deel te nemen, welke onbekend waren in de katholieke streken en kringen in ons vaderland. Indien de tam-tam en dansen gebruikelijk zijn bij heidense feesten en soms aanleiding geven tot immorele excessen, is het dan verstandig om alle dansen en de tam-tam te verbieden bij alle gelegenheden? Of met betrekkking tot de bruidsschat, is dat niet duidelijk een dekmantel voor vrouwenhandel? Is de medicijnman ook niet vaak tegelijkertijd de toverdokter of heidense priester, en moeten we onze christenen derhalve alle contact met de medicijnman verbieden? Dergelijke vragen stelt men zich bij de eerste kennismaking met die gebruiken en een tè doortastend optreden kan blijvende fatale gevolgen hebben voor de toekomstige verkondiging van de Heilsboodschap. Immers een te lakse houding kan in strijd zijn met de christelijke moraal, terwijl een te drastisch onderdrukken en verbieden van bestaande gewoonten, dislokatie van het stam-leven, „detribalization", en een „conscientia erronea" bij de reeds bekeerden ten gevolge kan hebben.

Onze leidraad moet altijd het woord van Christus zijn: „Ik ben niet gekomen om te verwoesten maar om op te bouwen". En hoe moeilijk het ook is om oude gewoonten te hervormen en te verchristelijken, het is de wens van Christus dat het gedaan wordt. In geen geval mag men een hiatus laten door een rite of gewoonte te onderdrukken zonder er een christelijk substituut voor in de plaats te geven. Men moet het volk doen inzien: dat de katholieke godsdienst niet slechts de godsdienst is der blanken, waar men God slechts op een Europese manier in een onbekende taal, volgens een Europese levenswijze zou kunnen dienen, maar dat het de godsdienst is die aan iedereen leert hoe men God kan dienen binnen het framewerk van eigen stamgebruiken en gewoonten en ieder in zijn eigen taal; dat bekering tot het christendom dus geen „detribalization" met zich mee behoeft te brengen, maar christianisering van heidense gewoonten en cultuur waardoor hun inheemse cultuur op een hoger niveau van geestelijke en transcendentale realiteit gebracht wordt. Geen europeanizering dus maar christianizering, èn dat begint reeds bij de voorbereiding tot en bij het doopsel zelf.

2. *Taal*

GISEPENJA mondo atwak kodu kuom sakramente mar baptism gi konfirmasio. Gimomiyo adwaro puonju weche moko kuom sakramentego to ok e dho ema ok uwinjo kaka ekklesia odwaro mondo water lemo e dho latin. Emomiyo nalokere kawuono e dho holland.

Toch wel duidelijk, nietwaar, deze inleiding in het Luo, een Nilotische negertaal. Het is slechts een drastische en praktische demonstratie van het taal-probleem op de missies. U verstaat er niets van en begrijpt er niets van. Precies dezelfde indruk en precies hetzelfde effect wordt bereikt bij onze doopleerlingen en christenen met de Latijnse ondervragingen, gebeden en instructies bij de toediening der sacramenten en „in casu" bij het toedienen van het doopsel en vormsel. Wij brengen hen de Heilsboodschap, wij vertellen hen dat dit niet een godsdienst is, uitgevonden voor en door Europeanen maar de universele, enig ware, voor ieder bestemde weg des heils. Dat vertellen wij hen in onze instructies en catechismuslessen, en zodra we hen dan inleiden in het kerkelijke ceremonieel, in de cultus en het gebruik van de heilsmiddelen, schakelen wij over naar een taal die voor hen onverstaanbaar is alsof wij iets te verbergen hadden, en naar handelingen, ceremoniën en symboliek, die even vreemd zijn voor hen als Eskimo- of Chinese symboliek zijn voor ons. Het katholieke ideaal „καθ'ὅλον", het alles voor allen zijn, het aanpassen van de christelijke geloofsbelevenis aan hun taal en gebruiken lijkt een theoretische fictieve waarde te hebben, zodra we tot een praktische, kerkelijke cultus-beleving en heilseconomie afdalen. Wij vragen van hen dat zij hun heidense leven en gebruiken vaarwel zeggen, hun dagelijkse culturele voedsel verzaken, en geven hen er bij wijze van spreken een mooi opgepoetste bus conserven voor in de plaats zonder sleutel of opener. De liturgische gebeden zijn schoon, diep en rijk van betekenis, maar in hun Latijnse kleedje zeggen zij niets aan onze bekeerlingen. Slechts in een verstaanbare taal verkrijgen zij hun volle waarde. Vandaar dat de Heilige Stoel steeds vrijgeviger wordt in haar concessies betreffende het gebruik van de volkstaal bij de toediening der sacramenten, zoals paus Pius XII in zijn Encycliek „Mediator Dei", § 63 benadrukte: „De Kerk is een levend organisme en derhalve groeit en ontwikkelt zij ook in haar liturgische eredienst . . . en past zij zich aan bij de noden en omstandigheden der tijden"; en in § 64: „Het gebruik van de volkstaal in een groot aantal functies zal van groot nut blijken te zijn voor de gelovigen". Geleid door deze principepen worden steeds meer

Ritualen in de volkstaal goed gekeurd. Het begon reeds in 1927 voor Polen, in 1930 voor Joegoslavië, in 1935 voor Oostenrijk, in 1947 voor Frankrijk, in 1950 voor Duitsland en voor Spanje, in 1953 voor Italië, in 1954 voor Amerika. Bovendien nodigde Propaganda de bisschoppen van missielanden uit om Ritualen in de volkstaal in te voeren: in 1941 voor N. Guinea, China, Japan, Indochina en Indië, in 1942 voor de missies in Afrika, in 1948 voor Indonesië en Oceanië. In 1948 werd aan Apostolische Nuncios en Delegaten de speciale faculteit verleend een comité van missionarissen, experts in de volkstaal, aan te stellen, die voor de juistheid van de vertaling moeten instaan, welke dan voor tien jaar door de Apostolische Nuncio of Delegaat mag goedgekeurd worden. Bij informatie in verschillende missiegebieden komt men echter tot de verbijsterende conclusie dat hier weinig of geen notitie van genomen is — men gaat voort met het Latijn en hier en daar (Indië bijvoorbeeld) met een geleende Engelse vertaling, maar van een vertaling van het Rituale in een inlandse taal is tot nog toe weinig gekomen. Uit het voorgaande is echter toch wel vast komen te staan dat het niet de schuld van Rome is als bij het toedienen der sacramenten de volkstaal niet gebruikt wordt. Om de betekenis van doopsel en vormsel meer zinrijk te maken voor onze bekeerlingen, verdient een meer overvloedig gebruik van de volkstaal daarbij onze eerste en urgente aandacht. Wij moeten de toediening der sacramenten meer en meer ontdoen van hun Europese, i.c. Latijnse sfeer, om ze daardoor meer verstaanbaar, toegankelijk en aanvaardbaar te maken voor ons volk. Vernacularisatie dus, terwille van de adaptatie!

3. *Rituele integratie met plaatselijke gebruiken*

a. Historische achtergrond van het doopsel-ritueel.

Dit gebruik van de volkstaal bij het doopsel is vanzelfsprekend als we de historische achtergrond van het doopsel-ceremonieel in acht nemen. Uit de oudste documenten, zoals de „Traditio Apostolica" van de H. Hippolitus (235) en de geschriften van de H. Ambrosius, „De Mysteriis" en „De Sacramentis", daterend uit ± 380, maar vooral uit het „Sacramentarium Gelasianum", waarvan het Vaticaanse manuscript dateert uit de 8e eeuw maar wat wordt toegeschreven aan de heilige Paus Gelasius (492-496), blijkt dat de doopsel-toediening het einddoel en kronende slot vormde van een lange voorbereidingsperiode, nl. van het catechumenaat. Niemand werd gedoopt tenzij hij eerst een lange didactische en praktische voorbereiding had doorgemaakt als catechumeen. Daartoe

moest hij verschillende fasen doorlopen, die elk met bepaalde ceremoniën van gebeden, zegeningen, exorcismen, afzweringen en zalvingen omgeven en doorweven waren. Deze hadden als uitgesproken doel de doopleerling langzamerhand in te wijden ín en te assimileren mét het leven der Kerk. Tot het eerste stadium, dat der „auditores" geheten, werd de catechumeen toegelaten door een eenvoudige plechtigheid, die bestond in inschrijving in het register der catechumenen, onderzoek naar zijn beweegredenen van bekering, „Quid petis ab ecclesia Dei?", enz., verzaking aan de duivel en verklaring van bereidheid om alles te aanvaarden wat de Kerk leert. In die klasse van „auditores" kon de doopleerling voor geruime tijd blijven, zelfs tot aan zijn sterfbed. Wanneer de catechumeen besloot om de volgende stap te nemen en zich meer direct op het doopsel voor te bereiden, werd hij in een speciale klas van onderricht ingeschreven, die der „competentes" ook „illuminandi" geheten. Gedurende de periode van instructies die dan volgden werden meerdere exorcismen over hem uitgesproken om voor hem genade af te smeken om zijn moeilijkheden te kunnen overkomen en te kunnen volharden. Daarop, bij het begin der grote vasten, werd hem met zekere plechtigheden het „Credo" en „Pater" punt voor punt uitgelegd, d.w.z. werden hem de eerste geloofsgeheimen geopenbaard, die hij dan van buiten moest leren. Tenslotte op Paaszaterdag werd hij, na een laatste exorcisme, gedoopt in de pas-gewijde doopvont, gevormd door de bisschop met de nieuwe heilige Olie en zijn initiatie als lid van het Mystieke Lichaam van Christus werd voltooid door de ontvangst van de H. Eucharistie.

Uit dit vluchtige overzicht blijkt dat in de documenten[1] die ons enige inlichtingen verschaffen omtrent de plechtigheden die het doopsel omringen, het catechumenaat een onafscheidelijke rol bij die plechtigheden speelt. Toen echter het instituut van catechumenaat in het gechristianiseerde Westen overbodig werd daar de volwassenen bijna allen katholiek waren, werden de riten en ceremoniën van het catechumenaat weliswaar behouden maar nu met de noodzakelijke aanpassing als omlijsting van de doopplechtigheid van kinderen gecelebreerd. De ondervragingen en antwoorden, de bezweringen en geloofsbelijdenis werden niet langer over een periode verspreid maar samengetrokken tot één plechtigheid en in

[1] Sacramentarium Gelasianum; Ordo Romanus XI van Andrieu; Pontificale van Magdalen College, Oxford, in de XIIe eeuw, uitgegeven door Wilson in de Collectie van Bradshaw Society, 1910; Pontificale van de Romeinse Curia, uitgegeven door Andrieu: „Le Pontifical romain au Moyen Age", T. II, Rome, 1940.

naam van het kind door de volwassen peter of meter beantwoord. Dit was echter slechts een accidentele aanpassing van de catechumenaats-riten van volwassenen aan de doopplechtigheid van kinderen, waarbij echter de onderrichtingen en bezweringen *in de volkstaal* gedaan werden.

Als we dit gebruik van de volkstaal derhalve als primair punt voor de huidige toediening van het doopsel benadrukken, doen we niets anders dan teruggrijpen naar de oorspronkelijke traditie. Tevens is het duidelijk dat die plechtigheden nóoit bedoeld waren om zonder onderbreking in één keer toegediend te worden. Ze waren oorspronkelijk over een lange voorbereidingsperiode verspreid. De kandidaat werd langzaam geassimileerd in het leven der Kerk en het doopsel was de climax van de initiatieplechtigheid. Door het doopsel wordt de nieuwe christen in het Mystieke Lichaam van Christus geïntegreerd en daardoor tevens gedisponeerd voor het ontvangen van het reële Lichaam van Christus, het hoogtepunt en einddoel van de gehele sacramenten-cyclus der Kerk, zoals St.-Thomas leert (S. Th. III, q. 73). Vandaar dat de Codex het doopsel „Ianua Sacramentorum" noemt (can. 737) en daar het doopsel de nieuwe christen lid maakt der Kerk, is elk doopsel van belang voor de gemeenschap der gelovigen ter plaatse en behoort het publiek te worden toegediend.

b. Het begrip „initiatie" is wel bekend bij vele inheemse stammen, maar de stam-initiaties zijn meestal omgeven met heidense gewoonten en plechtigheden, waarbij vaak ook plechtigheden plaats vinden die van godsdienstig of moreel standpunt veroordelenswaardig zijn. Het is de taak van de missionaris om van de gewoonten en zeden te behouden wat goed is, en de laakbare gewoonten en plechtigheden te vervangen door christelijke substituten. De initiatieplechtigheid voor jongens bij meerdere Afrikaanse stammen, zoals de Babukusu, Nandis, Kipsigis, Masai, Yaos, laat zich in drie stadia verdelen: de openingsdag, 4 tot 6 weken afzondering, de sluiting. Op de openingsdag worden de geesten der voorouders en de beschermgeesten van de stam aangeroepen en een kip, geit of kalf geofferd. Gedurende hun afzondering worden zij onderricht in de stam-verplichtingen, en hun rechten als leden; het esoterische ritueel wordt hen onder de meest indrukwekkende omstandigheden bekend gemaakt, zodat dit een onuitwisbare indruk op hun verstand en verbeelding maakt. Bovendien worden zij gedurende deze emotionele periode geoefend in uithoudingsvermogen, strikte discipline, en worden hen gedetailleerde instructies gegeven aangaande hùn aandeel in het vervolg in het leven, de organisatie, structuur, sancties, wetten, ritueel van de stam. Na drie weken

vindt de besnijdenis plaats in tegenwoordigheid van familie en stamgenoten. Daarna gaan zij weer voor enige weken in afzondering leven. Gedurende deze periode van afzondering en herstel worden zij verder onderricht in de plichten van een volwassen lid van de stam. Als zij tenslotte hersteld te voorschijn komen, kiezen zij een nieuwe naam, scheren zich het hoofd en beginnen als 't ware een nieuw leven, nu als volwaardige leden van de stam.

Het parallellisme van die stam-initiatie met het dooponderricht en doopsel is wel zo sterk, dat het slechts weinig moeite zou kosten om de initiatie in de katholieke Kerk aan de stam ceremoniën aan te passen: de toelating, de periode van afzondering, de eigenlijke initiatie- en integratieplechtigheid, naamsverandering en nieuw leven. Het klopt allemaal; en als we dan bedenken dat de oorspronkelijke, en ik zou bijna durven zeggen, dat de eigenlijke ware vorm van toediening van de doopplechtigheden om een *spreiding over een langere periode* vraagt, is het niet meer dan logisch dat men zich afvraagt: maar waarom doen we het dan niet? Het antwoord lijkt heel eenvoudig: namelijk, het bestaande en vigerende recht schijnt dit te verbieden. „Schijnt", zeg ik met opzet. Want is dat wel waar? Tot nog toe bestaat er geen enkele geschreven wet en zelfs geen enkele rubriek die een ononderbroken toediening van alle doop-ceremoniën voorschrijft.

Het is waar, dat bij het ontbreken van een wet er een verplichting kan ontstaan krachtens een *gewoonte*. Heeft de bestaande gewoonte de kracht van wet verkregen? Oorspronkelijke was de gewoonte die nu in zwang is om alle plechtigheden bij het doopsel in één keer toe te dienen „contra legem". Want de liturgische wet eiste dat de verschillende plechtigheden en ceremoniën van het catechumenaat in gedeelten en over een langere tijd verspreid werden toegediend. Het nieuwe gebruik om alle doopplechtigheden ineens zonder onderbreking toe te dienen vond zijn aanleiding en oorsprong bij de doopsels der kinderen. Een onderbreking en spreiding der doopplechtigheden had geen zin bij hun doopsel. De overheden lieten het blijkbaar toe en zodoende verkreeg deze wijze van dopen recht van bestaan en werd zelfs in de liturgische boeken opgenomen. En daar de dopen van volwassenen zeldzamer werden, kwam ook langzamerhand bij het dopen van volwassenen de nieuwe ononderbroken wijze van toediening der doopplechtigheden in zwang. Maar als en omdat deze wijze van dopen recht van bestaan verwierf, wil dat nog niet zeggen dat de oorspronkelijke wijze daardoor verboden werd. Voor het verplichtend worden van een gewoonte is behalve de herhaling der handeling boven-

dien ook vereist als essentieel element de „animus se obligandi". Welnu, toen de dopen van volwassenen gedurende de 15e en 16e eeuw in de missielanden meer frequent werden, dachten de missionarissen er niet aan om de toen reeds ingevoerde lange vorm van „Ordo baptismi adultorum" te handhaven. Dat was toch de gewone en normale en zonder uitzondering vigerende vorm van dopen in het geval van volwassenen. Dat zou ook in de missielanden een gewoonte gevestigd hebben, gelijk die reeds bestond en nog bestaat in de christenlanden. Zij vroegen Rome echter om verlof om de „Ordo baptismi parvulorum" voor de catechumenen van alle leeftijden te mogen gebruiken, en deze tegemoetkoming wordt nu nog algemeen in de missielanden toegepast krachtens can. 755 § 2. Welnu, een gewoonte krijgt pas kracht van wet door ononderbroken en herhaalde handelingen en dat is in dit opzicht niet het geval in missielanden. Daar is de „Ordo baptismi adultorum" in zijn huidige vorm nooit algemeen ingevoerd, en is er dus geen verplichting „ex consuetudine" gevestigd. Bovendien, het decreet van 23 november 1953 betreffende de vernieuwing van de Goede Week-plechtigheden schijnt de geoorloofdheid van onderbreking en spreiding der doopplechtigheden te bevestigen, niet alleen bij de doop van volwassenen, maar zelfs van kinderen, en staat het zelfs toe voor landen waar geen georganiseerd en „regelmatig" catechumenaat als in de missielanden bestaat. Deze toestemming tot spreiding is nu in het diocees van Marseille aldus geïnterpreteerd dat de doopplechtigheden over meerdere dagen gedurende de Vasten worden verspreid. Mij lijkt het dus toe dat een terugkeer tot de oude praxis, als het gaat om de doopsels van volwassenen, noch verboden is door de wet noch door een juridische gewoonte en dat het derhalve binnen de machtscompetentie van missieordinarissen ligt om de nu gevolgde gewoonte te wijzigen als de omstandigheden dit rechtvaardigen. En dit is gerechtvaardigd, waar georganiseerde catechumenaten bestaan, zoals in de missielanden. De betekenis en waarde der ceremoniën zouden daardoor ongetwijfeld enorm winnen bij de inlanders, terwijl van de andere kant het apostolaat der Kerk voor hen vreemd zal blijven, indien haar adaptatie-ritme hun levens-ritme niet van nabij volgt. Wij moeten niet slechts mensen dopen, maar ook hun léven met hen omdopen, d.w.z. verchristelijken. De Heilige Stoel heeft herhaaldelijk geurgeerd dat de missionarissen zich moeten aanpassen in gewoonten en gebruiken aan de cultuur van het land. In hun initiatieplechtigheden zijn er veel goede punten: welnu het is de wens van de Heilige Stoel dat we die overnemen en integreren in de christelijke ini-

tiatie-plechtigheden, of dat wij ze parallel met de christelijke plechtigheid laten voortbestaan. Maar vooral moeten wij duidelijk maken dat het doopsel de katholieke initiatie is in het Mystieke Lichaam, dat is in de katholieke Kerk, waarvan zij leden worden zonder hun stamrechten of -plichten te verliezen; teken daarom het parallellisme tussen de twee initiaties. Indien we aldus bij onze instructies de plechtigheden uitleggen als eenzelfde procedure volgend als hun initiatie, zal ook de betekenis van integratie in de gemeenschap van de Kerk door het doopsel veel duidelijker tot hen spreken. Wat jammer als we die schat van uitwendige tekenen, die inwendige genaden aanduiden en geven, onder een abra-cadabra van Latijnse formules en voor hen exotische ceremoniën verbergen en camoufleren.

4. *Bedienaars*

Maar de praktische missionaris zal hier direct op antwoorden: „dat spreiden van ceremoniën over de voorbereidingstijd vóór het doopsel is allemaal goed en wel in theorie, maar we zijn al overwerkt en kunnen het werk wat we hebben al niet meer aan. Praat me dus niet over nog meer werk!" En ze hebben gelijk. We kunnen van missie-bisschoppen en priesters niet verwachten dat ze nog meer werk op zich nemen, zolang het personeels-tekort niet is aangevuld. Om de bisschoppen tegemoet te komen, staat Propaganda hen toe om krachtens no. 3 van de Apostolische Faculteiten een of meerdere priesters te machtigen het vormsel toe te dienen.

Maar wat de toediening van het doopsel betreft, vooral als we daarbij insisteren op het gebruik van de volkstaal en spreiding van ceremoniën, zou dit gevoegelijk kunnen gebeuren door het invoeren van een verdere missie-adaptatie, nl. diaken-catechisten (cf. Millhilliana, jan. 1956, p. 21 ssq.) Als we een parallellisme tussen de ceremoniën van doopsel en initiatie-plechtigheden verdedigen, moeten we dit parallellisme ook durven doortrekken tot de bedienaars. Evenmin als het noodzakelijk is dat die initiatie plechtigheden door een heidens priester geleid worden, is het nodig dat een priester de verspreide voorbereidings-ceremoniën of zelfs het doopsel zelf toedient. Vroeger waren het de diakens die de priester als helpers bijstonden, zowel bij het onderricht als bij de toediening van de sacramenten. Ook nu nog mag de diaken plechtig het doopsel toedienen, Heilige Communie uitdelen, het Allerheiligste uitstellen, verschillende zegens geven, maar volgens de huidige discipline der Kerk moeten de diakens ongehuwd zijn, en is de diakonaatswijding niet een doel in zich met bestem-

ming van een permanente activiteit als zodanig, maar is het diakonaat slechts de naaste voorbereiding en de laatste stap tot het priesterschap waarom ook van diakens het celibaat geëist wordt.

Dat was niet altijd zo. In de oude Kerk en tot aan de middeleeuwen was het diakonaat een permanente status, die zij konden en mochten vervullen ook al waren zij gehuwd. Zij waren werkelijke helpers der priesters bij het onderricht, bij het toedienen der sacramenten en bij andere kerkelijke plechtigheden. Diakens waren helpers van de bisschop, zij leidden de godsdienstoefeningen in afgelegen kapellen en bedehuizen, diakens waren de managers van de bisschoppelijke landerijen en bezittingen en vaak waren het de zonen van gehuwde diakens die de geestelijke verzorging van tot kerken en parochies uitgegroeide kapellen en bedehuizen op zich namen. St. Patrick is daar een voorbeeld van; hij was de zoon van een diaken en de kleinzoon van een priester. Maar het Concilie van Trente heeft dat alles veranderd. Het celibaat voor alle bedienaren van de Kerk vanaf het subdiakonaat werd door het Concilie als een zware verplichting opgelegd. Doch gelijk de Kerk deze verplichting opgelegd heeft, zou zij die ook weer in bepaalde gevallen kunnen opheffen. Er is geen enkele intrinsieke reden waarom de Kerk dat niet zou kúnnen doen. Als een gehuwde vooraanstaande katholiek onder onze christenen op de missie de diakenwijding zou ontvangen, hoeveel werk zou hij uit de handen van de overwerkte priesters kunnen nemen en zodoende ontzettend veel kunnen bijdragen tot de uitbreiding en het behoud van het geloofsleven in de missielanden. Hij zou de aangewezen persoon zijn, die toezicht zou kunnen houden op de doopleerlingen gedurende hun trainingstijd, hij zou de exorcismen, zegeningen en andere ceremoniën kunnen toedienen, verspreid over de lange voorbereidingsperiode der doopleerlingen en ten slotte zou ook hij het doopsel kunnen toedienen. Het zou interessant zijn te weten te komen hoeveel gewone christenen nu achter het „bamboe- en ijzeren gordijn" werkzaamheden verrichten die toch eigenlijk beter door gewijde, zij het dan gehuwde diakens zouden geschieden; zoals bijvoorbeeld: plechtig dopen met alle ceremoniën, Heilige Communie rondbrengen, zegenen, plechtig begraven, als „testis qualificatus" bij huwelijken fungeren. Geen van die handelingen eisen „per se" de priesterwijding, en zouden kunnen verricht worden door een diaken. Maar de Heilige Stoel neemt geen stappen in die richting tenzij er herhaaldelijk en met nadruk door bisschoppen en priesters om gevraagd wordt. En waarom zouden wij, als missionarissen, Rome niet dringend vragen om verlof bij de toediening van de

sacramenten meer gebruik van de volkstaal te mogen maken, grotere aanpassing van de ceremoniën aan de lokale gebruiken, her-invoering van gehuwde diakens om ons te helpen bij de christianizering van stam- en lands-gewoonten en de priesters bij te staan in het toedienen van de sacramenten, vooral van het doopsel?

Conclusie

In het schema van ,,De Heilsverkondiging in de Missie'' heb ik de toediening van het doopsel en vormsel gezien, zoals het door de missionarissen besproken en aangevoeld wordt, zonder catechetische of ascetische franjes. Ik had natuurlijk een gedetailleerde parallel kunnen trekken tussen de doopplechtigheden en initiatie-plechtigheden, zoals ook oorspronkelijk mijn plan was. Maar zover mijn ondervinding reikt, bestaan die initiatie-plechtigheden nog maar in enkele stammen, en hoewel zij misschien wel interessant zijn van etnologisch standpunt, is hun importantie zeer gelimiteerd. Van groter belang lijkt mij dan ook de algemene kwestie, in verband met mijn onderwerp: de toediening van doopsel en vormsel, van invoering van volkstaal in de kerkelijke plechtigheden, adaptatie aan plaatselijke gebruiken en riten bijvoorbeeld door spreiding van de ceremoniën bij het doopsel, en ten slotte toelating tot de hiërarchie (van-bedienaren) van inheemse vooraanstaande katholieken, die zowel de waarde der katholieke plechtigheden als van hun eigen cultuur en gewoonten ten volle aanvoelen. Als wij tot de verwezenlijking van deze idealen iets kunnen bijdragen, zullen wij met recht kunnen zeggen dat wij, dank zij dit Congres, een waardevolle bijdrage tot ,,De Heilsverkondiging in de Missie'' geleverd hebben.

Mill Hill

P. ADELHELM O.F.M. CAP.

HET SACRAMENT VAN BOETVAARDIGHEID[1]

BIJ het behandelen van het sacrament van boetvaardigheid i.v.m. het missiewerk komen we te staan voor verschillende moeilijkheden. Op de eerste plaats ondervonden we dat er over dit onderwerp en wat daarmee samenhangt, zoals het schuld- en zondebesef bij de verschillende volken, tot nu toe slechts weinig werd gepubliceerd. Een andere moeilijkheid, die iedereen zal ondervinden, die een onderwerp moet behandelen voor de missie in het algemeen, is: de grote verschillen die er bestaan tussen de volken waaronder wij missioneren. We kunnen, als wij ons bij de behandeling van ons onderwerp op de praktijk in willen stellen, niet spreken van dé missie. Het verschil tussen de verschillende missiegebieden, missievolken en daarom ook tussen de missiemethoden onderling is vaak veel groter dan tussen een of andere missie en de kerk in Europa. Omdat ik alleen kan steunen op enige missie-ervaring op West-Kalimantan (Borneo), zal ik uiteraard dit onderwerp vooral behandelen i.v.m. het missiewerk onder meer primitieve volken [2].

VOORAFBEELDING EN VOORBEREIDING IN DE MENTALITEIT EN DE RITEN VAN PRIMITIEVE VOLKEN

Zonde- en schuldbesef bij primitieve volken

KAN de primitieve mens werkelijk zonde- en schuldbesef hebben? Om deze vraag te beantwoorden moeten we ons trachten in te leven in de situatie van de natuurvolken, hun denkwijze proberen te begrijpen. „Proberen", want zeker in dit punt zal iedere missionaris uit ervaring weten dat Oost Oost en West West is en blijft. We weten dat de primitieven een hoogste wezen kennen, waarvan zij in de grijze oertijd hun riten en voorschriften kregen. In de praktijk echter wordt de primitieve mens in zijn denken, in zijn opvattingen, helemaal beheerst door de gemeenschap. Deze heeft haar normen, zonder naar bewijzen te vragen, zonder kritiek,

[1] Referaat op de Nederlandse Missiologische Week te Nijmegen, 3 mei 1957.

[2] Voorafbeelding en voorbereiding in de mentaliteit en de riten van primitieve volken: DR. E. DE BRUYNE, Ethica II. De ontwikkeling van het zedelijk bewustzijn. (Philosophische Bibliotheek) Antwerpen-Nijmegen 1935. — OTTO KARRER, Het religieuse in de mensheid en het Christendom. Bilthoven 1939. — DR. B. A. G. VROKLAGE S.V.D., Primitieve mentaliteit en zondebesef bij de Beloenezen en enige andere volken. Roermond 1949. — W. WORTELBOER S.V.D., Over „Zondebesef bij de Belunezen". Het Missiewerk 31 (1952) 189.

overgenomen van de voorouders. Zo hebben zij hun adat: de som van voorschriften van de voorouders. De voorouders waken over de onderhouding hiervan. Zij straffen de overtreders. Het eenvoudige primitieve denken *blijft bij de naaste oorzaak staan* en zal slechts zelden doorstoten naar de oorsprong van deze wetten: God. Bij een onderzoek naar de reden waarom de voorouders deze sociale wetten gaven en deze strafbaar verklaarden, tast men in het duister. Wellicht heeft het gezond verstand de daden tegen de natuur of het gemeenschappelijk belang veroordeeld en kreeg dit oordeel in zijn herhaling een sociale bekrachtiging.

Adatbepalingen worden soms wat enger genomen en taboe genoemd. Er zijn handelingen, die de primitief niet zonder meer vermijdt, maar men vermijdt die, omdat men er ook een zekere *afschuw* voor voelt. De wet die zulke handelingen verbiedt noemen we taboe. Dit verschijnsel vooral wijst erop dat bij hen werkelijk een begrip bestaat van verplichting en schuld, temeer omdat deze taboe-bepalingen sterk verband houden met hun godsdienst en hun gemeenschapsbesef. Adat en taboe kunnen omvatten: de wetten van de samenleving, het verband tussen de levenden en de voorouders, de gewijde interdicties die vooral betrekking hebben op rituele onreinheid. Verder zijn er nog heel veel taboe-bepalingen waarvan wij de zedelijkheid maar moeilijk kunnen achterhalen. Neem b.v. taboe-bepalingen i.v.m. huizenbouw, kleding, voedsel.

Prof. Mohr[1] maakt bij de primitieven onderscheid tussen godsdienstige en magische levensbeschouwing. De godsdienstigen zullen zich in alles afhankelijk voelen van het opperwezen of van de voorouders. Hun levenshouding is in alle omstandigheden een houding van nederige onderwerping, van nederig vragen om hulp, van nederig bekennen van eigen zwakheid en schuld. De magischen daarentegen zijn egoïstisch, voelen zichzelf het middelpunt: het opperwezen (de voorouders) is er om hen te dienen. Zij eisen hulp van hen, zij pleiten zichzelf vrij van schuld, zij zijn opstandig. Zoals de godsdienstige levensbeschouwing berust op de onderwerping, de deemoed, is de magische levensbeschouwing gefundeerd op de trots, de hoogmoed. In de praktijk zullen we deze twee levensbeschouwingen bijna altijd gemengd aantreffen. Deze levensbeschouwingen komen ook tot uiting bij het taboe: zoals in de godsdienstige levensbeschouwing het taboe berust op de eerbied voor het heilige, is het magische taboe sterk verbonden met de vrees voor het gevaarlijke. Daarom kan het voor-

[1] R. MOHR, Die christliche Ethik im Lichte der Ethnologie. (Handbuch der Moraltheologie, Band IV) München 1954.

komen dat de magische mens met opzet de taboe-bepaling overtreedt om daardoor gevaarlijker te worden voor anderen, voor zijn onderdanen of voor zijn vijanden.

Maar zelfs als de primitieve psyche door het magische denken misvormd is, zal over het algemeen in hem toch een kern van zedelijk gevoel aanwezig zijn en zal hij conflicten van de zedelijkheid in zich ervaren. Wandaden en zedeloze gebruiken mogen we niet uitsluitend verklaren als een ontbreken van zedelijk bewustzijn, maar moeten in bepaalde stammen gezien worden als een gebrek aan verstandelijk oordeelsvermogen. Wanneer wij spreken over schuldigheid maken wij onderscheid tussen formele en materiële schuldigheid. De primitief voelt zich in beide gevallen (subjectief) schuldig. Dit schuldgevoel steunt praktisch alleen op de materiële overtreding. Men maakt immers geen onderscheid tussen wilsgesteltenis en feitelijk gebeuren. Uit het blote besef dat een taboe is overtreden ontstaat zijn angst voor de gevolgen die hem zullen treffen en weet hij zich schuldig. Na de boete zijn de voorouders tevreden gesteld en is zijn angst voor dreigend onheil geweken. Hij voelt zich dan niet meer schuldig. Godsdienstig geaarde stammen voelen zich soms schuldig tegenover de godheid, zo is b.v. van de Schilluk (negerstam aan de westelijke oever van de Witte Nijl, Soedan) bekend dat echtbrekers en allen die een slecht geweten hebben onrustig worden als er een onweer losbarst. Ze springen in het rond, vallen op de knieën en smeken: „Grootvader, vergeef me, ik werd door U geschapen maar ik ben een ongeluksmens". Zeer belangrijk is ook hun gemeenschapsbesef. De taboe-overtreding en de adatschending roept de toorn op van de voorouders. Zelf zullen de voorouders de gemeenschap, waarin de spot is gedreven met hun wetten, komen straffen. Als de zonde niet ten spoedigste wordt verzoend, dreigt er gevaar zowel voor de zondaar zelf als voor zijn omgeving. Tegenslag, ziekte en dood bedreigt de gemeenschap. De zondaar tracht daarom zijn misdaad te herstellen of wordt er anders door het stamhoofd toe gedwongen. Vaak ondervinden we dat primitieven zich schuldig voelen bij handelingen die op het eerste gezicht niets met de objectieve zedelijkheid te maken hebben. Moeilijk begrijpen we de neger die biecht dat er een kikvors in zijn vuur is gevallen en hij hem heeft laten verbranden; of de Semang (Malakka) die zich ervan beschuldigt gevangen dieren te hebben bespot. Dit schuldbesef moeten we in verband brengen met het magisch, animistisch denkleven. Deze drie motieven: animisme, voorouders en godheid, kunnen zich in de primitieve psyche dooreenmengen en zijn schuldgevoel bepalen.

Zondebelijdenis bij primitieve volken

De belijdenis van zonden is psycho-technisch gegrond: steeds zoekt de mens zich te ontdoen van schuldgevoelens die hem kwellen. Het opgepropt gemoed eist een ontlading. Aldus beschouwd is het doel van de belijdenis een bevrijding.

Het is merkwaardig dat de zondebelijdenis het sterkst verbreid is onder volken die een bijna uitsluitend godsdienstige levensbeschouwing hebben. Dit is voor de hand liggend wanneer we bedenken dat de grondtoon van de godsdienstige levensopvatting is: de deemoed. Magie evenwel berust op trots. Bij uitsluitend magisch denkende volken komt de zondebelijdenis niet voor.

Toch heeft de zondebelijdenis zeer vaak een magische betekenis. Het animistisch-mythische denken disponeert de primitief tot magie. Aan de animistische denkwijze wordt werkelijkheidswaarde toegekend. Een tovenaar gelooft dat het verbranden van iets, dat zijn vijand heeft toebehoort, deze vurige smarten zal veroorzaken. In de magische zondebelijdenis worden de woorden beschouwd als verbonden met het wezen van de daden. Wie ze uitspreekt en daarbij het gebaar maakt van ze weg te werpen bevrijdt zich van zijn zonden. In de magische houding beschouwt men de belijdenis slechts als een psychologisch reinigingsmiddel. Het blijft echter een vraag of ook in dit soort belijdenis geen kern van echt zedelijk gevoel verborgen ligt.

Soms heeft de zondebelijdenis ook een biologische betekenis. De primitief legt verband tussen zonde en ziekte. De belijdenis kan 'n genezing bewerken.

Bij de grote momenten in het leven van de primitief doet hij een belijdenis van zijn zonden aan het stamhoofd, de priester of de gemeenschap. Bij de initiatie, vóór het huwelijk, bij een moeilijke bevalling, vóór de vruchtbaarheidsfeesten, vóór de krijgstocht, jacht of visvangst, bij ziekte of een dreigende dood. Vóór de besnijdenis zullen de jongens of de meisjes hun geslachtelijke overtredingen bekennen. Een zonde waarvoor nog geen verzoening is gebracht kan een belemmering zijn voor de genezing na de besnijdenis. Vooral in Afrika blijkt de zondebelijdenis vaak gepraktizeerd te worden bij een moeilijke bevalling. Alvorens de primitieven uittrekken voor een visvangst, een jacht of een sneltocht leggen zij eerst een bekentenis af. De materie die beleden wordt zijn vooral zonden tegen het seksuele leven.

Voor de primitief is de verzoening een wezenlijk bestanddeel van de zondebelijdenis. De primitief zoekt de verzoening niet uit liefde maar uit

angst. Uit vrees voor de gevolgen van zijn foutieve daad doet hij een belijdenis en ondergaat hij de boete die vastgesteld wordt. De adat kent soms een strafregister voor de meest voorkomende overtredingen. Prof. Mohr citeert Carl Bock, die in 1882 schreef dat Daja's op Borneo vóór zij op sneltocht gaan de mannen en vrouwen bijeen roepen voor een algemene zondebelijdenis. Het gaat dan vooral over seksuele vergrijpen. De schuldigen moeten eerst een boete betalen en pas dan mag de sneltocht beginnen.

In het primitieve denken brengt zonde een straf en soms de dood. Zelf wil hij daarom een rituele dood ondergaan in het zoenoffer. Dit bloedige offer brengt voldoening voor de schuld en voorkomt de straffen. In het bloed zetelt het leven. Het offerbloed vervangt het eigen leven. Paul Schebesta beschrijft hoe de Semang reageren op een zwaar onweer. Ze roepen tot de dondergod: „Houdt op met donderen, Karei, zie ik breng voldoening voor mijn zonden". Ze laten dan wat bloed op de aarde druppen en roepen moeder Aarde aan: „Grootmoeder, Manoid, wij hebben angst, wij brengen verzoening voor onze schuld, zie hier ons bloed". Soms is dit zoenbloed genomen van hun eigen lichaam, meestal echter gebruikt men er het bloed van een offerdier voor. Deze zoenoffers worden aan de godheid opgedragen wanneer ze in deze de wetgever zien, of aan de voorouders omdat ze van hén de wraak verwachten.

Heel de gemeenschap is indirect bij deze verzoening betrokken. Want als de zonde niet door een belijdenis en een zoenoffer wordt hersteld, kunnen God of de voorouders de gehele gemeenschap treffen met ziekten, rampen of dood. Om deze reden sporen de stamhoofden de overtreders van adat of taboe op en dwingen hen tot een belijdenis en leggen hen een boete op.

DE FUNCTIE VAN DE BIECHT BIJ HET BEKERINGSPROCES

PROF. Ohm heeft er de aandacht op gevestigd dat het zwaartepunt van het missiewerk en van de missiologie moet liggen in de bekering, de Umkehr, de metanoia[1]. Volgens hem werd er de laatste tijd én in de missiepraktijk én in de missie-wetenschap te veel de nadruk gelegd op aanpassing. Men heeft te veel gezocht naar datgene wat wij met heidenen of andersdenkenden gemeenschappelijk hebben om dat te kerstenen. Dit is zeer goed te begrijpen omdat de strijd niet meer op de eerste plaats gevoerd wordt tegen heidendom en ketterij, maar vooral tegen materialisme en

[1] TH. OHM, Von der Umkehr, der Mission und der Missionswissenschaft. Z.M.R. 40 (1956) 257-265.

atheïsme. Daarom vindt men elk geloof, al is het dan ook meer bijgeloof of een verkeerd geloof, al een winst tegenover de gemeenschappelijke vijand: het ongeloof. In de strijd tegen het communisme, dat de wereld dreigt te veroveren, zoeken we naar banden, die ons één kunnen maken met gelovigen van andere richtingen b.v. met de Islamieten. Gedurende de laatste veertig jaar echter is er veel geschreven en gesproken over accommodatie, over de opvoedende en sociale taak van de missie, over contactmogelijkheid, over de wijsheid in oude niet-christelijke geschriften, over het kerstenen van niet-christelijke gebruiken; slechts zelden werd er iets gezegd of geschreven over de bekering, de metanoia. Toch is deze bekering, deze metanoia, het voornaamste, dat wij met ons missiewerk moeten bereiken. Dit is het punt waar Christus en de Apostelen telkens op terugkomen. De Apostelen worden uitgezonden om bekering te preken. Dat is ook in feite de inhoud van de prediking van Petrus en Paulus: Joden en heidenen, die op de verkeerde weg waren, werden aangespoord zich te bekeren en de weg des Heren, de weg naar het leven, de weg van de vrede te gaan bewandelen. En zo ook hebben de missionarissen tot taak de mensen „suaviter et fortiter" te helpen zich helemaal om te vormen in hun leven, in hun gedachten, in hun opvattingen en dan de ware weg te gaan volgen. „In vergelijking met dit preken van totale omkeer", zegt hij, „is al het andere secundair, ook zelfs het onderrichten van degenen die bereid zijn zich te bekeren."

In deze zin is dus hét sacrament van de metanoia: de doop. Maar iedere missionaris weet dat een jonge christen lang niet altijd een vurige christen is. Met de verandering van godsdienst zijn de zeden nog niet veranderd. De wezenlijke heiliging door de doop gaat niet zonder meer samen met heiligheid in het dagelijks leven. Het is vaak zelfs zo dat de mensen die eerst leefden onder de druk en de angst van het animisme, nu het christendom aanvoelen als een bevrijding. En dan een bevrijding, niet alleen van de „vrije kinderen Gods", maar vooral een bevrijding, die hun leven hier op aarde gemakkelijker maakt. Ze behoeven niet meer bang te zijn voor de wraak van de geesten of de voorouders als ze de oude adat- of taboebepalingen, die vroeger heel hun leven beheersten, niet meer onderhouden. Verschillende katechumenen en pas-bekeerden heb ik juist hierom het christendom horen prijzen. — Juist vanwege dit gevoel van bevrijding echter wordt men er gemakkelijk toe verleid om héél de adat te verwerpen. Diepe indruk heeft het op me gemaakt, toen een oude heidense Daja me zei, dat, nu zijn kampong bijna geheel katholiek geworden was, er

dingen gebeurden, die vroeger niet voorkwamen: er werd vaak gestolen, de jongeren hadden geen eerbied voor ouderen, ze wilden niet meer werken, enz. — In die kampong was dit zeker een treurig feit, dat wij zelf ook constateerden. Door school, door contact met de buitenwereld, kwamen zij tot een „hogere beschaving". Wat zou er gebeurd zijn, als het christendom hen niet opgevangen had? — Bij oudere bekeerlingen daarentegen gebeurt het nog al eens dat zij ook na hun doopsel nog vast blijven zitten aan oude bijgelovige praktijken. — Iedere missionaris uit de praktijk zal het met me eens zijn, als ik zeg dat het bekeringswerk nog lang niet voltooid is met het doopsel, ook al zijn zij er in het katechumenaat nog zo goed op voorbereid. — Hiervoor hebben wij het sacrament van boetvaardigheid, de biecht, als zij daar tenminste een goede opvatting van hebben, als het voor hen werkelijk een sacrament van boetvaardigheid, van bekering is.

DE PRAKTIJK VAN DE BIECHT [1]

En hiermede zijn we gekomen aan het meer praktische gedeelte van onze inleiding: de praktijk van de biecht in de missie.

We staan dan weer voor die grote moeilijkheid: de missie! Wat is dat en waar is die? Als men ziet hoe de zielzorg in dit kleine landje gespecificeerd is, hoe zouden we dan heel de wereld buiten Europa over één kam kunnen scheren? En dan, wanneer wij juist bij de biecht in zo nauw contact komen met een heel ander soort mensen dan wij zelf zijn, wanneer wij moeten oordelen over zo'n heel ander zieleleven, dan voelen wij zo duidelijk dat wij als westerse mensen, Latijnse mensen, daar zo vreemd en dikwijls zelfs hulpeloos, machteloos tegenover staan.

I.v.m. de praktijk van de biecht kunnen we ons verschillende vragen stellen.

Vooreerst: *wanneer en hoe geven we aan onze katechumenen het onderricht over de biecht*?

Het antwoord hierop hangt helemaal af van de omstandigheden, zoals dat trouwens met heel het godsdienstonderricht het geval is. Wanneer we nu tijdens ons verlof zien hoe hier in Nederland (waar men ook durft te spreken over priestertekort!) het godsdienstonderricht is georganiseerd,

[1] P. Fidelis Beerli O.S.B., A propos du Sacrement de Pénitence dans les Missions du Cameroun. N.Z.M. 1 (1945) 118. — Prof. Dr. J. Beckmann S.M.B., Die Beichtbücher (Confessionaria) als Quelle der Missionspastoral. Missionswissenschaftliche Studien. Aachen [1951]. - P. Charles, Doctrine et pastorale du Sacrement de pénitence. N.R.Th. 75 (1953) 449.

lijkt dat een service, we mogen wel zeggen een luxe, die wel geen enkele missionaris zijn mensen kan aanbieden. Priesters, die in dat vak gespecialiseerd zijn, geven cursussen aan zoekenden en katechumenen met behulp van band-recorder, projectie- en filmtoestel, schriftelijke cursussen en alle mogelijke boeken. Broeders en zusters, gediplomeerde lekekrachten mogen zelfs geen godsdienstonderricht geven op scholen zonder een speciaal diploma: dat is het werk van pastoors en kapelaans; middelbare scholen en vakscholen hebben eigen priesters-godsdienstleraren. Wanneer men daar tegenover stelt de katechisten en goeroes in onze missie en waarschijnlijk in veel andere missies, dan moet de H. Geest bij ons toch enorm veel aanvullen! Er zijn missies waar men het katechumenaat of een gedeelte ervan op de statie doorbrengt om door de priester zelf onderricht te worden. Er zijn ook missies waar men een systeem volgt bij het katechumenen-onderricht, dat veel overeenkomt met het systeem dat we b.v. kennen uit de tijd van St.-Augustinus, waar men begint met de natuurlijke godsleer en deugdenleer en pas op het allerlaatst, vlak voor — of onmiddellijk na het doopsel de sacramenten, de H. Geheimen, en dus ook de biecht behandelt. In andere gebieden is dit door de omstandigheden niet mogelijk. Bij ons volgt men de Indonesische katechismus (een letterlijke vertaling van de Nederlandse) en wordt de biecht behandeld wanneer ze daar aan de beurt komt en op de wijze waarop ze daar in de katechismus behandeld wordt. Vooral als één missionaris veel katechumenen heeft, die over een groot gebied verspreid zitten, moet dit grotendeels overgelaten worden aan katechisten, die het nadeel hebben dat ze zelf vaak te weinig godsdienstkennis hebben, maar daarentegen het voordeel dat ze datgene wat ze weten veel beter aan de man kunnen brengen door hun kennis van het dialect, van het volk en zijn gewoonten.

Een andere vraag zou kunnen zijn: *hoe bereiden zij zich voor op de biecht?*

Voor de geletterden hebben wij de kerkboekjes, die meestal samengesteld zijn naar Nederlandse voorbeelden. Voor de ongeletterden, b.v. op dienstreis in de kampong, geeft de missionaris of de katechist of allebei meestal een inleiding. Bij het gewetensonderzoek valt vanzelf veel nadruk op het 1ste gebod, terwijl het 2de gebod veel minder aandacht vraagt. Zo'n gezamenlijk gewetensonderzoek onder leiding van een priester zal dikwijls zeer nuttig zijn, omdat wij de gewetens nog moeten vormen. Zij missen nog de traditie, de opvoeding in de godsdienst. Het lijkt mij raadzaam hier meer gebruik te maken van het Evangelie en vooral de nadruk te

leggen op de christelijke liefde, die niet zo moet zijn „als de heidenen dat doen", dan van ons moraalboek met al zijn verschillende vakjes voor grote en kleine zonden. Door dat gezamenlijke gewetensonderzoek kunnen wij hen ook langzamerhand een goed begrip omtrent zonde bijbrengen, dat het niet alleen het overtreden is van een wet, maar dat daar ook verstand en vrije wil aan te pas komt. Want dat dit noodzakelijk is, ondervinden wij bij het aanhoren van hun belijdenis.

Wat te denken van hun belijdenis?

De meeste missionarissen, met wie ik hierover sprak, waren het mij met eens, dat het biechthoren hier in Nederland wel veel zwaarder is, maar dat het daar veel taaier, veel saaier is. Men ontkomt niet aan de indruk dat velen van hen er zo maar iets van maken. Mensen, waar men zeker van weet, dat zij b.v. tegen het sextum heel wat misdreven hebben, biechten alleen dat zij op zondag niet in de kerk zijn geweest en op vrijdag vlees gegeten hebben. Men zou zeggen: zij hebben het liefst duidelijke concrete wetten, zoals de zondagswet of de vastenwet. Iedere overtreding daarvan, ook al zijn ze subjectief niet schuldig — er was b.v. op zondag in de verre omgeving geen kerk of priester te vinden — beschouwen ze als zonde. Dat er verschil bestaat tussen subjectieve en objectieve schuld is hen zeer moeilijk bij te brengen. Dikwijls heb ik ondervonden, dat alle voorlichting en redenering daarover gewoon langs hen heen gaat. Hun manier van redenering, hun gedachtegang, is anders dan die van ons. Zo heb ik b.v. ook dikwijls meegemaakt dat iemand die 's morgens gegeten had, dat kwam biechten en daarna te communie ging. Zij vatten blijkbaar die wet aanstonds zo op, dat het eten voor de communie taboe of zondig is. Dat kan men dus voor de communie nog biechten. Toch zijn er ook weer staaltjes aan te halen waaruit zou blijken dat zij wat zondebesef zeer gevoelig zijn. Niet zelden heb ik b.v. meegemaakt dat iemand biechtte dat hij een ander driftig had zien worden of iemand had zien vechten. In Nederland is men gewend alleen maar te biechten als men iets gezien heeft dat verband houdt met seksuele hartstocht. Daar voelt men aan dat men ook niet met genoegen mag kijken naar iemand die zich aan andere hartstochten overgeeft. Trouwens het zichzelf niet kunnen beheersen, het zich laten overweldigen door hartstochten wordt steeds aangevoeld als iets zondigs. Zij zijn grotelijks geërgerd als zij een missionaris onbeheerst kwaad, driftig zien worden.

Hoe is hun berouw?

DIT is een vraag waar ik zeer moeilijk antwoord op kan geven. Volgens Vroklage is bij de heidense Belunezen de liefde tot God of tot de voorouders nooit een motief tot berouw. Het enige motief voor hun berouw zou zijn de straf en wel alleen wanneer deze hem getroffen heeft. Hun berouw zou dus dat zijn wat in de moraal genoemd wordt serviliter servilis. Ik zou dit niet graag willen zeggen van b.v. de heidense Daja's. Een heiden die gezondigd heeft zal zeker geen berouw hebben, dat voortkomt uit liefde tot God of tot de voorouders, maar het zal bij hem toch wel voort kunnen komen uit het besef een hogere orde geschonden te hebben. Hij is zich toch bewust, zeker wanneer het over grote vergrijpen gaat, b.v. moord, dat hij iets minderwaardigs gedaan heeft. Ook zijn sterk gemeenschapsgevoel zal hem motieven voor berouw geven, hetgeen blijkt uit hun opvatting, dat heel de gemeenschap gestraft kan worden door de voorouders om de zonde van de enkeling. Daar tegenover staat wel weer dat, zo gauw de adatstraf voldaan of volbracht is, ook de schande van de persoon daarmee weggenomen is. Voor onze christenen vinden we hier een goed fundament om daarop een echt christelijk begrip van het berouw bij te brengen. Met de kennis van God als Vader kunnen zij ook het motief van de liefde krijgen. Hun sterk gemeenschapsgevoel kan hen ook het berouw geven t.o.v. de gemeenschap, de Kerk. Juist in de nieuwe theologie wordt hier nu meer de nadruk op gelegd. En tenslotte het echt evangelische, christelijke idee, dat wanneer God iemands zonde vergeven heeft, de gemeenschap hem om die zonde ook niet meer mag verachten.

Wat voor penitentie moet men hen opleggen?

OVER deze kwestie zal voorlopig het laatste woord nog niet gezegd zijn. Veel missionarissen zullen er veel voor voelen om de oude boetepraktijken, zoals die vroeger bestonden, ook in gematigde vorm in de missiegebieden toe te passen. P. Charles geeft verschillende redenen aan om echter vast te houden aan de tegenwoordig gebruikelijke lichtere penitenties: 1. het specifieke van de penitentie is niet de boete, maar de onderwerping aan de Kerk; 2. kleine penitentie is sedert eeuwen een algemeen gebruik in de Kerk, dat we dus niet zonder meer verkeerd kunnen noemen; 3. er is, bij goede voorlichting, geen gevaar dat men daardoor de absolutie minder zou waarderen: de absolutie wordt gratis gegeven: de goddelijke barmhartigheid is geen koopwaar; 4. er worden juist gebeden opgelegd,

niet als corvee, maar omdat men zich daardoor onmiddellijk aan God onderwerpt; 5. voor de meesten is de biecht op zich al een opus poenale. — Prof. Ohm geeft echter verschillende redenen op om, waar dat mogelijk is, de uitwendige boetediscipline wel in te voeren of te handhaven: 1. God is publiek beledigd. Dit vraagt dus ook een publiek eerherstel; 2. zonden zijn niet alleen individuele daden met individuele gevolgen, maar ook sociale daden met sociale gevolgen; 3. het is i.v.m. de heidenbekering ook goed dat de heidenen zien dat openlijke vergrijpen ook openlijk gestraft worden. Uitboeting werkt bevrijdend en ontlastend.

Het lijkt mij, dat waar dit nog toegepast kan worden, — we zitten hier weer met dat uitgebreide begrip „missie" — het zeer nuttig zou zijn om waar de zonde publiek is en de gemeenschap aangaat, b.v. bij ergernis die gegeven wordt door afgoderij, openlijke schending van de huwelijkswet, de straf ook publiek moet zijn. Praktisch zal deze straf dan ook niet de penitentie van de biecht zijn, maar gegeven worden buiten de biecht om.

Het vaststellen van die straffen geeft echter moeilijkheden. Dit kan niet aan de willekeur van de missionarissen afzonderlijk worden overgelaten. Hierin dient de bisschop of de gezamenlijke bisschoppen van een zelfde streek de leiding te hebben (Can. 2313 par. 2). Er schijnen missiegebieden te zijn waar men lijfstraffen en vrijheidsberoving toepast. In andere gebieden laat men als straf bepaalde werkzaamheden verrichten voor de Kerk of de statie. Bij geldboeten is het natuurlijk altijd gevaarlijk dat men het idee krijgt dat de missionaris eigen voordeel zoekt. Vernederingen, zoals b.v. knielen op een bepaalde plaats in of buiten de kerk, openlijke berisping, openlijke belijdenis, zijn in sommige gebieden verboden, in vele gebieden echter zeer gebruikelijk. In onze missie heeft men over het algemeen grote steun in het gezag van het kamponghoofd, die gebruikelijke adatstraffen op kan leggen. Zeer nuttig ook lijkt mij, wat in sommige missies wordt toegepast, het verplichte onderricht, waarin de zondaars dan van de ernst hunner misdaad overtuigd worden (een soort herhaald katechumenaat), voordat ze weer tot de sacramenten toegelaten worden.

De uitwendige vorm van het sacrament

Wat de uitwendige vorm van het sacrament van boetvaardigheid betreft, wat we zouden kunnen noemen de liturgie van de biecht, houdt men zich, naar ik meen, in alle missies aan de vorm zoals die tegenwoordig in West-Europa gebruikelijk is. Dit is dus een vorm, die hier, als gevolg van aanpassing aan omstandigheden en praktische moeilijkheden, is ontstaan.

Vooral bij dit sacrament is het duidelijk dat deze aanpassing niet een groei of een verbetering is geweest. Het sacrament van boetvaardigheid dat vroeger een zaak van de gemeente, de Kerk, was, een publieke plechtigheid, waarbij de zondaar zich weer met de Kerk verzoende, is verworden (om overigens zeer begrijpelijke redenen) tot een privaatzaak tussen priester en penitent.

Het zou meer in de geest zijn van de sacramenten in het algemeen, wanneer we er in slagen zouden, dààr waar dit gevoeglijk kan, weer dit gemeenschapskarakter van het boete-sacrament in de uiterlijke viering te laten blijken. In sommige missies liggen de omstandigheden zeker heel anders dan in West-Europa: we denken hier aan het sterk gemeenschapsbesef bij vele andere volken, de reeds bestaande gebruiken van openlijke zondebelijdenis bij sommige stammen.

Men zou i.p.v. het gebruikelijke „gelegenheid tot biechten van zo laat tot zo laat" het sacrament plechtiger en publiek kunnen toedienen in een vastgestelde boete-oefening. Ik stel me dit b.v. zo voor: als alle penitenten (of een bepaalde groep penitenten) aanwezig zijn, begint de voorbereiding met gebeden (gezangen) en het geleide gewetensonderzoek; daarna komen alle afzonderlijk (geheim) hun zonden belijden bij de priester; als allen geweest zijn geeft de priester het zgn. puntje; gezamenlijk penitentiegebed; plechtige absolutie en dankzegging.

Door een dergelijke ritus zou tevens een praktische moeilijkheid opgelost worden die zich in vele missiegebieden thans voordoet. Bij gebrek aan voldoende priesters staat men bij bepaalde gelegenheden voor de taak alleen een groot aantal biechtelingen in korte tijd te helpen. Men kan dan geen puntje geven, de absolutieformule inkorten. Men zit zich dan te ergeren als er iemand b.v. zit te treuzelen met zijn oefening van berouw. Heel het biechthoren wordt dan een ergernis voor de biechtvader en strekt tot weinig voordeel voor de penitenten.

Door theologen zou ongetwijfeld, vooral in deze tijd, veel te zeggen zijn over het sacrament van boetvaardigheid. Nieuwere visie op dit sacrament zal zeker ook voor de missie vele aspecten openen. Daarom weet ik ook dat ik met deze inleiding zeer onvolledig was. We hopen slechts dat, wanneer de hernieuwde theologie eenmaal rijp zal zijn, ook wij in de missie er de vruchten van zullen kunnen plukken.

Sambas (Kalimantan Barat).

DR. G. VAN WINSEN C.M.

DE LAZARISTEN 75 JAAR IN NEDERLAND

TOEN de Lazaristen op 18 okt. 1882 het St.-Vincentius-seminarie, dat precies dag voor dag twee jaar eerder te Loos (bij Rijssel) geopend was, wegens de vervolging van Jules Ferry naar Wernhoutsburg (onder Zundert) overbrachten en zich in ons land vestigden, vormde dat niét het eerste contact met Nederland. Enige Nederlanders waren in Frankrijk reeds lid van de Congregatie geworden en vroeger was er al eens een plan tot vestiging in Nederland besproken. St.-Vincentius zelf vermeldt ,,La Hollande" twee keer in zijn conferenties en wel in een opsomming van de staten, die door de Reformatie van de Kerk zijn losgescheurd. Een groep missionarissen, door de heilige in 1659 onder leiding van Nicolas Etienne naar Madagascar gezonden, heeft toen al een langdurig contact met Hollanders gehad en zelfs enige tijd in ons land vertoefd. Doordat hun schip ,,La Maréchale" in de Tafelbaai verging, waren deze Lazaristen gedwongen van 20 mei 1660 tot 14 maart 1661 aan de Kaap de Goede Hoop te verblijven. Met oogluikend toelaten van Commandeur Jan van Riebeeck konden de priesters de H. Mis in het geheim lezen en maakten verschillende Hollanders van hun aanwezigheid gebruik om te biechten. In samenwerking met de Gouverneur-Generaal te Batavia verhinderde de Commandeur de doorreis naar Madagascar, al is Etienne dit niet te weten gekomen. Van Riebeeck vreesde in ,,bisschop" (hij was slechts overste) Etienne een handelsconcurrent, zoals hij in een brief aan de Heren Zeventien meedeelde (11 maart 1661). Met de Hollandse retourvloot gingen de missionarissen over Amsterdam naar Frankrijk terug. In de Hollandse handelsstad vernamen zij, dat St.-Vincentius 27 september 1660 overleden was. Onder leiding van de kunstschilder Michaël Sweerts bezichtigde men de stad. Etienne informeerde ook naar de godsdienstige toestand, want hij schrijft: ,, . . . j'appris le grand besoin qu'avaient ces pauvres gens des matières des catéchismes. Aussi souhaiteraient-ils bien des missionnaires pour les leur faire et les entendre en confession générale . . ."

Op het eind van de 18e eeuw vertoefde opnieuw een Lazarist op Nederlandse bodem en wel de H.E.H. Cayla, algemene overste, die op zijn vlucht voor de Franse revolutie enige tijd in Maastricht verbleef.

In verband met de latere vestiging van Nederlandse Lazaristen in Surabaja is ook de volgende bijzonderheid vermeldenswaard. De zalige Jean-Gabriël Perboyre, Lazarist, (11 sept. 1840 als martelaar gestorven) verbleef op doorreis naar China van 23 juni tot 7 aug. 1835 op Java. In zijn brieven vanuit Batavia en Surabaja maakt hij melding van de hartelijke ontvangst door de apostolische prefect (nl. Joannes Scholten, sinds 1831), die hem alle nodige volmachten voor zijn gebied gaf. Maar het oordeel over het Hollands Bestuur is minder gunstig: ,,Pourvu que ces peuples restent serfs, il importe peu au gouvernement hollandais qu'ils deviennent catholiques ou protestants, mais il n'entretient que quatre prêtres pour toutes ses possessions des Indes". Deze priesters zijn verplicht in hun parochies te resideren, waar ze de zielzorg uitoefenen voor een klein aantal Europeanen, die er overigens weinig van profiteren.

Konden de Missions Etrangères van Parijs zich toch met al deze zielen belasten, verzucht de missionaris aan het slot van zijn brief.

Ondertussen was de eerste Nederlander in de Congregatie ingetreden, nl. Jan Brands uit Berchem bij Oss. Door bemiddeling van de E.H. Leo de Neckere was hij met de Lazaristen in aanraking gekomen. De Vlaming de Neckere was, nog student, met mgr. Dubourg naar de Ver. Staten getrokken, ingetreden bij de Lazaristen en in 1822 priester gewijd. Zijn gezondheidstoestand verplichtte hem in aug. 1826 naar Vlaanderen terug te keren. In opdracht van mgr. Rosati c.m., coadjutor van New-Orleans, maakte hij van deze vakantie tevens gebruik om nieuwe krachten aan te trekken. Hiertoe behoorde Jan Brands, die 9 dec. 1827 te Parijs in het noviciaat trad en reeds 13 april 1828 naar de Ver. Staten vertrok. Tot aan zijn dood (1 juni 1857) was hij op het seminarie of in de zielzorg werkzaam. Leo de Neckere stierf aan de gele koorts, als bisschop van New-Orleans (1833).

De tweede Nederlandse Lazarist, Ant. Smorenburg uit Soest (geb. 14 jan. 1827) leerde de Congregatie waarschijnlijk kennen door toedoen van mgr. Corn. Baron van Wijckerslooth. Deze laatste was in Nederland procurator voor de missies van West-Indië (sinds 1823) en van Oost-Indië (sinds 1844). Al enige jaren was er sprake van de oprichting van een Nederlands missieseminarie voor seculieren. Mgr. van Wijckerslooth was met de algemene overste van de Lazaristen, Jean-Baptiste Etienne, in onderhandeling getreden om de opleiding van de toekomstige missionarissen aan de Congr. der Missie toe te vertrouwen. Hiertoe wilde hij zijn buitengoed „Duinzigt" beschikbaar stellen. Dit plan vond geen doorgang, waarschijnlijk omdat de regering er tegen was, dat „buitenlandse "professoren, priesters voor de „Nederlandse" koloniën zouden opleiden. Smorenburg nu werd 17 aug. 1851 door mgr. van Wijckerslooth priester gewijd en trad 24 dec. 1852 te Parijs in het noviciaat. 28 okt. 1853 vertrok hij naar China, waar hij werkzaam was in Mongolië. Toen dit gebied aan de Scheutisten werd toevertrouwd, ging Smorenburg tot dit Genootschap over. Omstreeks 1870 keerde hij naar het Aartsbisdom terug en stierf in 1904 als rustend pastoor van Wijk bij Duurstede.

De volgende Nederlanders die intraden, zijn allen Limburgers en oud-studenten van Roermond of Rolduc. Doordat missionarissen op de colleges over hun missie kwamen spreken, leerden zij de Congregatie kennen. Tot deze groep behoren o.a. Arnold Verschueren uit Weert (van 1856-'58 leraar aan het college te Roermond) en Jan Stappers uit Grubbenvorst. Deze vertrokken als missionaris naar Zuid-Amerika. De andere Limburgers, waarvan we vooral vermelden mgr. Franciscus Geurts, eerste apost. vicaris van Yung-ping-fu, werden allen missionaris in China.

De oprichting van Wernhoutsburg in 1882 was oorzaak, dat nu meer Nederlanders in de Congregatie intraden. Dit had o.a. tot gevolg, dat het apost. vicariaat van Yung-ping-fu sinds de oprichting in 1899 vooral door Nederlandse krachten bediend kon worden. In 1919 bedroeg het aantal Ned. confraters in de missie 82, waarvan er 41 in China werkten.

In 1903 werd het missiehuis te Panningen opgericht, als een noodzakelijk verlengstuk van Wernhoutsburg. Sommige studenten waren immers verplicht in Nederland te blijven, krachtens de wetgeving over de dienstplicht. Hoewel het aantal Nederlanders in de meerderheid was, bleven beide huizen onderdeel van de Franse provincie en

waren ze naar opzet en inrichting geheel op Franse leest geschoeid. De eerste wereldoorlog werd oorzaak van de oprichting van een eigen Ned. provincie. Het moederhuis te Parijs kon niet meer voorzien in de vele financiële lasten en men moest het harde besluit nemen Wernhoutsburg op te heffen. Maar niemand zal het verwonderen, dat de Ned. confraters alles in het werk gesteld hebben om het seminarie te mogen voortzetten; dit werd toegestaan, mits men zelf alle lasten op zich nam. Onder de leiding van de Z.E. H. Theophiel de Backere, de latere eerste apost. prefect van Surabaja, en met medewerking van vele geestelijken uit het bisdom Breda — met name mgr. van Oers, de toenmalige vicaris-generaal — is men er in geslaagd Wernhoutsburg op verantwoorde wijze voort te zetten. In dezelfde jaren had men in het Limburgs diocees twee rectoraten aanvaard, te Susteren en te Rumpen. Dit alles leidde tot de oprichting van een zelfstandige Ned. provincie op 19 maart 1921. Van toen af aan verloren Wernhoutsburg en Panningen hun internationaal karakter. . om het op een andere wijze terug te winnen. Want de Ned. provincie kreeg een uitgesproken missionair karakter, hoewel de Congregatie als zodanig niet een uitsluitend missionerend instituut is. Het weinige personeel was nauwelijks voldoende om de aan de provincie toevertrouwde gebieden: Bolivia, Yung-ping-fu en in 1923 Surabaja, van personeel te voorzien. Want meerdere Ned. confraters in de missie waren niet tot de nieuwe provincie overgegaan. Het gevolg was, dat de uitbreiding in Nederland zelf praktisch tot na de tweede wereldoorlog tot stilstand kwam. Tussen de twee oorlogen in heeft men wel de eigenlijke missiegebieden langzaam kunnen uitbouwen.

Hoewel mgr. Geurts in 1900 een door de Bokseropstand verwoest gebied aantrof en het vicariaat in de twintiger jaren opnieuw door de burgeroorlog geteisterd werd telde het in 1946 bij de verheffing tot bisdom 36.000 katholieken met 8 Chinese en 22 Ned. Lazaristen. Vanwege de vervolging is dit gebied thans door de Ned. missionarissen verlaten.

In Surabaja, in 1941 tot vicariaat verheven, werken thans 42 confraters, waaronder een van het eigen land. Op 27 sept. j.l. kon een inheems noviciaat geopend worden met 13 kandidaten, terwijl vijf anderen hun studies voltooien in Panningen.

Bolivia werd in 1927 opgegeven in ruil voor werken in Noord-Brazilië.

Na 1945 voltrok zich een nieuwe ontwikkeling. China en Java waren niet meer toegankelijk. Verschillende missionarissen moesten wegens leeftijd of gezondheid in het vaderland blijven. Jonge krachten waren niet altijd geschikt om het tropisch klimaat van het enig overblijvend gebied Noord-Brazilië te verdragen. Het gevolg was, dat de werken in Nederland uitgebreid konden worden, vooral het werk van eeuwigdurende Noveen tot O.L. Vrouw van de Wonderdadige Medaille en het sociaal apostolaat onder de werknemersstand. Jonge missionarissen werden uitgezonden naar missiegebieden, die aan andere provincies waren toevertrouwd en wel: Chili, Midden-Amerika, Madagascar, Belgisch Kongo en onmiddellijk na de oorlog Tientsin en Nanchang in China. In Frankrijk werd de Mission Hollandaise te Parijs uitgebouwd en ook de werken in Noord-Brazilië ondergingen een flinke uitbreiding. Er werken bijna 80 Lazaristen hetzij in de parochies (4), hetzij als volksmissionaris of als leraar op een der vier bisschoppelijke kleinseminaries. Bovendien werd aan de Ned. provincie de zorg voor de prelazia van Cameta (langs de Tocantins-

rivier) toevertrouwd. Door de Ned. provincie werden ook nieuwe missiegebieden aanvaard. In 1947 werden in Denemarken drie parochies overgenomen, in 1956 vertrokken de eerste Nederlanders naar het apost. vicariaat van Jimma (Ethiopië) en in sept. van dit jaar gingen de eerste drie Lazaristen naar Curaçao. (In de vorige eeuw heeft een andere Lazarist mgr. Vincent Spaccapietra van 1853-'59 het ambt van Apost. Delegaat in die gebieden uitgeoefend.) Op Formosa tenslotte bedient een groep oud-China-missionarissen enkele parochies en voorts vertrokken ook verschillende confraters naar de Ver. Staten, waar zij werkzaam zijn op seminaries of in parochies.

Als besluit mogen we vaststellen, dat ook nu nog de Ned. provincie een uitgesproken missionair karakter draagt. Met dankbaarheid gedenken de Lazaristen alles, wat met Gods genade tot stand gekomen is. De schoonste vruchten zijn echter die missionarissen, die hun leven mochten geven in het missieland. Met eerbied herdenken wij dan ook mgr. Frans Schraven, de E.H. Ger. Wouters en Broeder Antoon Geerts, die in 1937 te Chentingfu vermoord werden, alsmede de E.H. Joseph Theunissen, die in Zuid-China een gewelddadige dood stierf. De E.H. Gerard van Ravestein sneuvelde als vlootaalmoezenier in de slag op de Javazee. Door hun voorbeeld worden hun confraters gesterkt te blijven werken volgens de geest en de richtlijnen van de H. Vincentius.

Nijmegen

C. Verwoerd C.M., Katholiek Missiewerk aan de Kaap de Goede Hoop tijdens de Stichtingsjaren van de Hollandse Kolonie, K.M.T. 23 (1940) 259.

J. P. Termaat O.P., De Kerk in Zuid-Afrika. Pioniers in de Kaap-kolonie, de Tijd d.d. 7 april 1938.

Saint Vincent de Paul, Correspondance, Entretiens, Documents, Paris 1923, tome VIII, pag. 464-512.

C. Verwoerd C.M., Nicolas Estienne, Préfet Apostolique de Madagascar (1663-1664), R.H.M. 1936, 82 en vgl.

C. Verwoerd C.M., Een kunstschilder aspirant broeder-missionaris, H.M. 18 (1937) 166.

W. Brada O.P., Vincent Spaccapietra (1853-1859), Curaçao.

Brieven van Smorenburg in: De Godsdienstvriend, passim.

Annales de La Congregation de la Mission, passim.

Miscellanea

Mgr. A. C. Oomen W.P. †. — Op 19 augustus 1957 is Z.H. Exc. Mgr. A. C. Oomen, oud-apostolisch vicaris van Mwanza in Centraal-Afrika op 81-jarige leeftijd in het ziekenhuis van Usumbura in Urundi overleden. Mgr. A. Oomen werd op 16 febr. 1876 te Ginneken geboren. Na zijn studies aan de diocesane seminaries van het bisdom Breda werd hij in 1901 te Hoeven door zijn oom mgr. P. Leyten, bisschop van Breda, priester gewijd. In 1902 trad hij in bij de Witte Paters en vertrok in 1904 naar de missie in Urundi. In 1929 werd hij benoemd tot apostolisch vicaris van het nieuwe vicariaat Mwanza. Op zeventigjarige leeftijd, in 1946, vroeg en verkreeg hij ontslag en verbleef sindsdien als rustend bisschop in het vicariaat Ngozi in Urundi. R.I.P.

P. Aloysius Grosse Kappenberg S.V.D. †. — Op 27 augustus 1957 is de Hoogwaardige Pater Aloysius Grosse Kappenberg, vijfde Superior-Generaal van het Gezelschap van het Goddelijk Woord, op de leeftijd van 67 jaar, te Rome overleden. Sedert 1947 stond hij aan het hoofd van deze uitsluitend missionerende congregatie. Het stoffelijk overschot werd op 11 september l.l. bijgezet op het kloosterkerkhof van het Moederhuis in Steyl. R.I.P.

Mgr. prof. dr. K. L. Bellon †. — Op 13 september 1957 is Mgr. Prof. Dr. K. L. Bellon, hoogleraar aan de Universiteit van Nijmegen, aldaar op 65-jarige leeftijd plotseling overleden. Prof. Bellon werd in 1891 te Oppuers in België geboren en op 17 september 1915 priester gewijd. Hij studeerde theologie aan de universiteit van Leuven van 1918 tot 1920, waarna hij leraar werd aan het Klein-Seminarie van Mechelen. In 1928 volgde zijn benoeming tot hoogleraar aan de universiteit van Nijmegen. Zijn leeropdracht omvatte o.a. godsdienstgeschiedenis en als zodanig was hij vanaf de oprichting medewerker van het Missiologisch Instituut. Het in dit verband belangrijkste van zijn geschriften is de onder zijn leiding tot stand gekomen Nederlandse bewerking van J. Huby, Christus. Handboek voor de geschiedenis der godsdiensten. R.I.P.

P. José Zameza S.J. †. — Op 1 april 1957 is te Rome P. José Zameza S.J., voorzitter van de missiologische faculteit aan de Gregoriana, op 71-jarige leeftijd overleden. Na zijn priesterwijding in 1917 doceerde hij aan het scholasticaat van zijn Orde te Oña patrologie en kerkgeschiedenis; bovendien was hij aanvankelijk medewerker aan, later hoofdredacteur van het tijdschrift El Siglo de las Misiones. Toen in 1932 aan de Gregoriana een missiologische faculteit zou worden opgericht, werd hij met de organisatie ervan belast. Sinds 1942 gaf hij als orgaan van genoemde faculteit het jaarboek Studia Missionalia uit. Hij was tevens de promotor van de missiologische studies in Spanje en de instigator tot de oprichting van missieseminarie te Burgos en het Genootschap van de Mercedarias Misioneras van Bérriz. R.I.P.

Mgr. J. van der Burgt, apostolisch vicaris van Pontianak. — Tot opvolger van Z.H. Exc. Mgr. Tarcisius van Valenberg O.F.M. Cap., die eervol ontslag heeft gekregen als apostolisch vicaris van Pontianak, werd benoemd de Hoogeerw. PATER J. M. (in de Orde HERCULANUS) VAN DER BURGT O.F.M. CAP. Te Overasselt in 1910 geboren trad hij in 1928 te Tilburg in de Orde der Capucijnen en ontving in 1935 de priesterwijding uit de handen van zijn toekomstige voorganger als apost. vicaris van Pontianak. Van 1936 tot 1941 studeerde hij aan de landbouwhogeschool te Wageningen, waar hij het ingenieursdiploma in de koloniale landbouw behaalde. In het najaar van 1945 vertrok hij naar de missie op Borneo. In 1948 benoemde mgr. van Valenberg hem tot vicarius delegatus. Op 27 oktober heeft Z.H. Exc. Mgr. T. van Valenberg aan zijn opvolger, titulair bisschop van Abila in Palestina, te Pontianak de bisschopswijding toegediend.

De Hoogw. Pater L. Volker, vijfde Generaal van de Sociëteit der Witte Paters. — Tijdens het 19de Generaal Kapittel van de Sociëteit der Missionarissen van Afrika, Witte Paters, dat op 6 juli 1957 te Rome werd geopend, is de Nederlander PATER LEO H. M. VOLKER gekozen tot Generale Overste. Pater Leo Volker werd in 1907 te Veghel geboren en in 1931 te Carthago priester gewijd. In 1932 vertrok hij naar de missie van Tabora, Br. Oost-Afrika, waar hij tot 1947 werkzaam was op het grootseminarie van Kipalapala, aanvankelijk als professor, later als president. Tijdens het generaal kapittel van 1948 werd hij gekozen tot assistent van de thans afgetreden Generaal Z.H. Exc. Mgr. L. Durrieu, titulair bisschop van Atribi.

De Sociëteit der Witte Paters, in 1869 door de toenmalige aartsbisschop van Algiers, de latere kardinaal Lavigerie, gesticht, telt thans 3168 leden. De Witte Paters zijn werkzaam in 35 aan hen toevertrouwde missiegebieden. Verder staan zij ten dienste van de bisschoppen der inheemse diocesen Masaka, Nyundo, Dedza en Koupela en oefenen zij zielzorg uit in Noord-Afrika en wel in het aartsbisdom Carthago, het aartsbisdom Algiers en het bisdom Constantine. In Portugees Mozambiek werken zij onder jurisdictie van de bisschop van Beira.

Colloque de Royaumont. — Van 24 tot 26 september 1957 heeft in het culturele centrum, de oude abdij van Royaumont bij Parijs, een samenspreking plaats gehad over „*la notion de civilisation chrétienne dans la théologie de la mission*". Velen van hen, die voor dit doel met name waren uitgenodigd, hadden tevoren een rapport ingezonden, o.a. P. Béguerie C.S.Sp., P. Boudon P.B., C. Couturier S.J., abbé Guizard, P. Henry O.P., J. Masson S.J., zodat hierover op vruchtbare wijze van gedachten kon worden gewisseld onder leiding van P. de Menasce O.P.

Missiologische Week te Burgos. — Voor de tiende maal heeft het Instituto Español de San Francisco Javier para Misiones Extranjeras te Burgos van 6-13 augustus 1957 een Semana intensiva de Orientación Misionera georganiseerd, ditmaal gewijd aan „*La Adaptación Misionera*".

Missiologische Week te Leuven. — Van 27-30 augustus 1957 werd te Leuven onder grote belangstelling de XXVIIe Missiologische Week gehouden. Zij was gewijd aan *de bedreiging van de missiegebieden door het communisme.* Een documentaire tentoonstelling over het communisme, vooral buiten Europa, illustreerde het gesproken woord.

XIIe Congrès Universitaire international „Pax Romana". — Van 28 september tot 2 oktober 1957 werd te Angers het twaalfde internationale academisch congres Pax Romana gehouden, gewijd aan het onderwerp: *Fraternité sans frontières.* Behalve referaten werden zgn. carrefours de discussion gehouden over verschillende onderwerpen. De slotrede werd uitgesproken door Z.H. Exc. Mgr. H. Chappoulie, bisschop van Angers.

Nieuwe prefectuur in Kongo. — Bij Propaganda-decreet van 5 juli 1957 werd het missiegebied, dat in Kongo is toevertrouwd aan de Paters van het Gezelschap van het Goddelijk Woord, tot apostolische prefectuur verheven. Dit missiegebied, waarin bijna uitsluitend Nederlandse missionarissen werken, is samengesteld uit een gedeelte van het vicariaat Kikwit en uit een kleiner gedeelte van dat van Kisantu; de nieuwe prefectuur heeft een oppervlakte gelijk aan die van Nederland. De Jezuïeten, die de pioniers in deze streken zijn geweest, hebben zich geleidelijk teruggetrokken om het werk over te dragen aan de missionarissen S.V.D. Het personeel bestaat thans uit ongeveer 30 paters en 10 broeders, bijgestaan door Belgische en Italiaanse zusters. De bevolking bedraagt 235.000 inwoners, onder wie 70.000 katholieken en 8000 protestanten.

Onderzoekingsreis van prof. Mohr. — Prof. dr. R. J. Mohr, hoogleraar in de culturele antropologie aan de R.K. Universiteit en medewerker aan het Missiologisch Instituut te Nijmegen, heeft in de zomer van 1957 wederom een etnologische onderzoekingsreis naar Afrika gemaakt. Op 12 juni vertrok hij per vliegtuig van Schiphol naar Kano en vandaar naar het ten zuiden van Kano in de bergen van het Bauchiplateau gelegen Jos. Onmiddellijk na aankomst ondernam hij een kleine oriënteringstocht naar de Angas-stam ten zuiden van Jos, waarheen hij na een week terugkeerde. Van hier trok hij oostwaarts naar Biliri bij de Tangale-stam in de nabijheid der grens van Kameroen. Na een week ging hij weer naar de Angas, waar hij gedurende zes weken onafgebroken onderzoekingen instelde naar de gehele structuur van het in wetenschappelijk opzicht ternauwernood bekend volk. Intussen werden ook kleinere excursies naar de naburige, nog geheel onbekende Kuleri-stammen gemaakt. Deze hebben ten dele nog een der uiterst belangrijke en interessante Megalithculturen bijna ongerept bewaard. Om materiaal ter vergelijking te verzamelen bezocht hij nog in de loop van ongeveer een week de stammen van de Jarawa en de met hen tezamen wonende Kajji, Kagoro, Katab en Kafanchan ten westen van Jos.

Het gelukte hem — voor de eerste maal aan een Europeaan — belangrijke godsdienstige ceremoniën van de Angas te zien en op te nemen, en bovendien de gehele sociologie en godsdienst van deze merkwaardige volksstam te bestuderen. Bovendien verzamelde hij vele gegevens over de godsdienst en sociologie van de andere door hem bezochte stammen.

Met veel kennis, ongeveer 700 gewone en gekleurde foto's, een kleine smalfilm en een verzameling van enkele voorwerpen verrijkt, keerde prof. Mohr in het begin van september naar Nijmegen terug.

Brug der Volken. — Het reeds vroeger aangekondigde eerste nummer van dit nieuwe tijdschrift is thans verschenen in een omvang van 16 bladzijden (twee kolom-

men). Het is een gezamenlijke driemaandelijkse uitgave van het Sint-Melaniawerk, de Graal en de A.L.M.A. (Academische Leken Missie Actie) en stelt zich ten doel: de bevordering van de eigentijdse missiebeleving onder de katholieke leken van Nederland. De abonnementsprijs bedraagt fl. 5,— per jaar; leden, vrienden en donateurs van elk der genoemde organisaties ontvangen het blad gratis.

Theologische faculteit te Tokio. — Op 10 april 1957 heeft de universiteit Sophia te Tokio, met goedkeuring van de S. Congregatio der Seminariën en Universiteiten, haar theologische faculteit geïnaugureerd. Genoemde universiteit, opgericht in 1913, telt thans vijf faculteiten: letteren, economie, rechten, filosofie en theologie. Momenteel studeren er 2000 studenten. De Sophia-universiteit van Tokio, onder leiding van de Jezuïeten, en de Nanzan-universiteit van Nagoya, onder leiding van de Paters van het Goddelijk Woord, zijn de beide katholieke universiteiten van Japan.

Congres voor lekenapostolaat. — Van 5 tot 13 oktober 1957 werd te Rome het tweede internationaal congres voor leken-apostolaat gehouden. Het algemeen onderwerp luidde: de leken in de crisis van de moderne wereld.

Centraal Missie Commissariaat. — Het Centraal Indisch Missie Bureau, gevestigd Laan Copes van Cattenburch 76, 's-Gravenhage, voert voortaan de naam: Centraal Missie Commissariaat. Het zal de werkzaamheden van het vroegere bureau voortzetten, doch deze uitbreiden door zich ten dienste te stellen van alle missiegebieden, waar Nederlandse missionarissen werkzaam zijn. Pater W. Keller S.J. is als directeur van het bureau afgetreden en opgevolgd door pater C. Doumen S.J., oud-provicaris van het apostolisch vicariaat van Djakarta.

Latijns Amerika. — Het college voor Latijns Amerika te Leuven geeft een driemaandelijks informatieblad uit, gericht „aan de vrienden van Latijns Amerika". Nadere inlichtingen verstrekt de Eerwaarde Heer W. Promper, Tervuursestraat 53, Leuven.

Moderator Indonesische studenten. — Met ingang van 15 september 1957 heeft Pater Justus Veltman O.F.M.Cap. de Weleerw. Heer H. Haas S.A.M. opgevolgd als moderator van de katholieke Indonesische studenten in Nederland; zijn adres is: Laan van Meerdervoort 414, 's-Gravenhage. Rev. H. Haas S.A.M. is naar Bonn vertrokken om in Duitsland zijn priesterlijk werk voor de Aziatische en Afrikaanse studenten voort te zetten.

Mgr. L. P. Kierkels C. P. † — Op 8 november overleed te Rome Z.H. Exc. Mgr. Leo P. Kierkels C. P., titulair bisschop van Salamino, oud-internuntius in Indië en consultor van de Congregatie voor buitengewone kerkelijke aangelegenheden en het Staatssecretariaat. Mgr. Kierkels was op 12 dec. 1882 te Baexem geboren en op 22 sept. 1906 priester gewijd. In 1931 werd hij benoemd tot apostolisch delegaat voor Indië, Birma, Malakka en Ceylon. Nadat hij enkele jaren geleden om gezondheidsredenen uit deze functie eervol ontslag had gekregen, verbleef hij in het klooster van de Paters Passionisten St.-Johannes en Paulus te Rome. R.I.P.

DR. ALPH. MULDERS

BIBLIOGRAFISCH OVERZICHT VAN DE MISSIEWETENSCHAPPELIJKE LITERATUUR 1957

In deze missiewetenschappelijke bibliografie vermelden we de in het jaar 1957 verschenen boeken, artikelen enz., alsmede enkele reeds vroeger verschenen geschriften, die in het vorig bibliografisch overzicht (H.M. 35, blz. 251-272) nog niet werden vermeld.

We gebruiken de volgende afkortingen: Anthr = Anthropos; B.U.M.C. = Bulletin de l'Union Missionnaire du Clergé (Bruxelles); D.K.M. = Die Kath. Missionen; E.D. = Euntes docete; E.M.M. = Evangelisch Missions-Magazin; E.M.Z. = Evangelische Missions-Zeitschrift; E.V. = Eglise Vivante; H.M. = Het Missiewerk; I.M. = Indisch Missietijdschrift; I.R.M. = International Review of Missions; K.M. = De Kath. Missiën; K. en M. = Kerk en Missie; K.M.J. = Kath. Missionsjahrbuch der Schweiz; L.M.C. = Les Missions Catholiques; M.B. = Mission Bulletin; M.d.E. = Mission de l'Eglise; M.E. = Missiones Extranjeras; Mess. = Messages; M.N. = Monumenta Nipponica; M.N.S.J. = Missienieuws der Nederl. Jezuïeten; N.Z.M. = Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft; R.M. = Rythmes du Monde; W.M. = Worldmission; Z.M.R. — Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft. De overige afkortingen zijn zonder meer duidelijk.

De namen der schrijvers van boeken en brochures zijn klein kapitaal, die van artikelen en kleinere bijdragen cursief gedrukt.

I. MISSIEWETENSCHAP IN HET ALGEMEEN

A. Nieuwe Tijdschriften

ECCLESIA APOSTOLICA. 23 S. Kath. Akad. Missionsbund, Münster i.W. 1957.

MESSAGES. Messages de l'U.M.C. Publication canadienne du secteur français de l'Union Missionnaire du Clergé. Nieuwe titel (sinds 1957) voor het vroegere „Prêtre et Missions".

MISSION DE L'EGLISE. Gewijzigde titel van Union Missionnaire du Clergé de France.

B. Bibliografische en Algemene Geschriften

Bruls S.A.M., J.: Prière Missionnaire. „Perspectives de Catholicité". Cahiers des Auxiliaires Fémimines Internationales, 1956 No. 4.

BÜHLMANN O.F.M.CAP., WALB.: U.A. Katholisches Missionsjahrbuch der Schweiz 24 Jhrg. 1957. 96 S. Fribourg 1957.

Farrell, J. T.: Imperialism and the christian missions. W. M. 7 (1956) 466-480.

Formation Religieuse en Afrique Noire. Compte rendu de la Semaine d'études de Léopoldville 22-27 août 1955. 430 pp. Bruxelles 1956.

Kasbauer S. Sp. S., Sr. Sixta: Missionskenntnis, Missionsliebe, Missionstat. Missiologisches Lehrbuch für Missionsschwestern. 231 S. Steyl 1957.

Kilger O.S.B., L.: Die Neuheit des Lebens als Ziel und Frucht der Weltmission. Referate der Missionsstudienwoche Würzburg 21-25 Mai 1956. Photodruck. 287 S. Aachen 1957.

Laufer M.S.C., C.: Um das letzte Opfer eines Missionars. N.Z.M. 13 (1957) 53-55.

Lefebvre, P.: Directives Pontificales. E.V. 9 (1957) 87-94.

Masson S.J., J. — e.a.: Masses urbaines et Missions. Rapports et compte rendu de la XXVIe Semaine de Missiologie de Louvain 1956. 256 pp. Bruges 1957.

Masson S.J., J.: Encyclique „Fidei donum" de S.S. Pie XII, en date du 21 avril 1957, sur la situation des missions catholiques, notamment en Afrique. N.R.Th. 89 (1957) 636-641.

Mulders, Alph.: Romeinse Documenten en Bestuursmaatregelen betreffende de missie uit het jaar 1956. H.M. 36 (1957) 66-74.

—: De zevende Nederlandse Missiologische Week. H.M. 36 (1957) 110-113.

—: Bibliografisch Overzicht van de missiewetenschappelijke literatuur. H.M. 36 (1957) 245-259.

Perrin O.P., J. M.: Simone Weil et le problème missionnaire. L.M.C. 7 (1957) 68-72.

Perrin, Mgr. Victor-Joan: Lettre Pastorale pour le Carême 1957. L.M.C. 7 (1957) 161-168.

Pius XII, Z.H. Paus: De encycliek Fidei donum (21 april 1957) in Nederlandse vertaling. H.M. 36 (1957) 129-148.

Sheen, Fulton J.: Prof. Arnold Toynbee and the religions of the mission world. W.M. 7 (1956) 387-394.

—: The Missions and Nationalism. l.c. 8 (1957) 3-11.

Walter O.F.M.Cap., Gons.: Die Missionare und die Missiologen. N.Z.M. 13 (1957) 55-57.

II

FUNDAMENTELE MISSIELEER

Bastiaensen C.M., A.: Mystiek Lichaam en Missieplicht. H.M. 36 (1957) 75-85.

Bettray S.V.D., Joh.: Die Weltmission im Religionsunterricht. Th.-prakt. Q. 105 (1957) 307-317.

Bilsen O.F.M., B. van: Zonder missiegeest geen christelijk leven. D.N.M. 9 (1957) 143-147.

Borgert CssR., H.: De Verkondiging van het heilsgeheim. H.M. 36 (1957) 149-160.

Bruls, J.: Le Seigneur et son Royaume. E.V. 7 (1956) 441-445.

Congar O.P., Y.: Theology of the Apostolate. W.M. 7 (1956) 283-294.

Couturier S.J., Ch.: Mission de l'Eglise. 144 pp. Paris 1957.

Daniélou, J.: Les Saints païens de l'Ancien Testament. La Sainteté des Infidèles. 176 pp. Paris 1956.

Denis O.P., A. M.: L'Apôtre Paul, prophète ,,messianique" des Gentils. Eph. theol. Lov. 33 (1957) 245-318.

Dupont O.S.B., J.: Jésus et les païens. R.M. 5 (1957) 76-88.

Giblet, J.: Les Promesses de l'Esprit et la Mission des Apôtres dans les Evangiles. Irenik. 30 (1957) 5-43.

Gickler O.P., D.: Weltmission im Hl. Geist. 55 S. Düsseldorf 1955.

Hamaide, J. - Guilbert, P.: Résonances pastorales du plan des Actes des Apôtres. F.V. 9 (1957) 95-113.

Kleinlercher, J.: Einwände gegen die Hilfe für die Heidenmission. Theol.-prakt. Q. 105 (1957) 299-306.

La Vocacion Misionera. XIII + 539 pp. Burgos 1957.

Leeuwen O.F.M., B. van: Waarom Missie? D.N.M. 9 (1957) 133-141.

Lefebvre C.I.C.M., P.: L'influence de Gustav Warneck sur la théologie missionnaire catholique. N.Z.M. 12 (1956) 288-294.

Lemieux, E.: La Messe, source d'esprit missionnaire. Mess. 32 (1957) 68-78.

Loffeld C.S.Sp., Ed.: Le Problème cardinal de la Missiologie et des Missions catholiques. (Publications de l'Institut de Missiologie de l'Université catholique de Nimègue. IV) XX + 416 pp. Editions ,,Spiritus", Stokweg 12, Rhenen 1956.

Müller S.V.D., K.: Das Missionsziel des hl. Paulus. Z.M.R. 41 (1957) 91-100.

Omaechevarria O.F.M., Ign.: El testimonio de Cristo, objeto formal de la Teología Misionera. Miss. Hisp. 14 (1957) 5-77.

Ohm, Th.: Von der Berufung und dem Beruf des Missionars. Z.M.R. 41 (1957) 186-193.

Peeters M.S.F., G.: Sacrament en Missie. H.M. 36 (1957) 161-173.

Pereira C.S.Sp., R.: Mission et chrétienté établie. M. d. E. 33 (1957) 150-154.

Platzek O.F.M., E.: Raimund Lull's Quaestio de Congruo (adducto ad necessariam probationem). Münch. Th.Zt. 8 (1957) 13-32.

Rétif S.J., A.: Trinité et Mission d'après Bérulle. N.Z.M. 13 (1957) 1-8.

—: L'Eglise et le ,,droit des peuples à disposer d'eux-mêmes". M. d. E. 32 (1957) 13-20.

Rusche, Helga: Gastfreundschaft im Alten Testament, im Spätjudentum und in den Evangelien unter Berücksichtigung ihres Verhältnisses zur Mission. Z.M.R. 41 (1957) 170-186; 250-268.

Schelbert S.M.B., G.: Jesu Verheissung für die Völker. Ein Beitrag von Joachim Jeremias zur biblischen Grundlage der Mission. N.Z.M. 13 (1957) 81-89.

Schlette, H. R.: Heilsgeschichte und Mission. Z.M.R. 41 (1957) 25-44.

Snoeks, R.: Missies en Missietheologie. Coll. Mechl. 42 (1957) 5-23, 121-135.

Witbroek W.P., L.: De inhoud van de christelijke prediking. H.M. 36 (1957) 206-213.

III

NORMATIEVE MISSIELEER

Adelhelm O.F.M.Cap., P.: Het Sacrament van Boetvaardigheid. H.M. 36 (1957) 225-236.

Anastasius O.F.M.Cap.: De Missie-Instituten en de Congregatie van de Voortplanting des Geloofs. H.M. 36 (1957) 95-100.

Antoine P.B., N.: Formation catéchétique en vue de l'Afrique Noire. LumenVitae 12 (1957) 131-155.

Beckmann S.M.B., Joh.: Missionskatechese in Geschichte und Gegenwart. N.Z.M. 12 (1956) 276-287.

—: Diözesanpriester der Heimat im Dienste der Mission. N.Z.M. 13 (1957) 64-65.

Bekkum S.V.D., W. van: The missionary Potential and the Liturgy. W.M. 8 (1957) 83-96.

Berry C.P., Th.: Our need of Orientalists. W.M. 7 (1956) 301-314.

Blöchliger S.M.B., M.: Mission und Wanderung. N.Z.M. 13 (1937) 62-64.

Brunner W.V., J.: Das Pressewerk in den Missionen der Weissen Väter. N.Z.M. 12 (1956) 190-198.

Chenn-Tao Che, Vinc.: De regimine interino in jure missionali disquisitio historico-juridica. C.R.M. 37 (1956) 85-93, 191-205, 283-295, 359-367.

—: De normis juridicis continuitatis regiminis missionum tuendae. C.R.M. 38 (1957) 56-70.

Defourny C.I.C.M., J.: De dissolutione matrimonii in infidelitate contracti. M.B. 10 (1956) 296-301, 377-381, 455-457, 763-771.

—: Facultas dispensandi super impedimentis disparitatis cultus et mixtae religionis cum neophytis qui privilegio Paulino uti cupiunt. M.B. 10 (1956) 64-74.

DES PRÊTRES NOIRS S'INTERROGENT. Rencontres 47. 281 pp. Les Editions du Cerf, Paris 1956.

Edmond O.F.M.Cap., P.: Musique et danses classiques indiennes au service de l'Evangile. R.M. 5 (1957) 267-273.

Ende S.V.D., A.: Het uur van de leek. H.M. 36 (1957) 2-16.

Gehberger S.V.D., J.: Ein Ehefall aus den Missionen. Z.M.R. 41 (1957) 313-318.

Haas S.A.M., H.: Het probleem van de overzeese studenten als Kerkprobleem. H.M. 36 (1957) 17-29.

Hoffmann O.P., A. M.: Die Vollmachten der Missionsbischöfe über Ordensmissionare auf dem Vatikanischen Konzil. N.Z.M. 12 (1956) 267-275.

HOFINGER S.J., JOH.: The Art of teaching Christian Doctrine. The good news and its proclamation. 278 pp. Notre Dame, Indiana 1957.

Hofinger S.J., Joh.: Mission und Liturgie. D.K.M. 75 (1956) 153-169.

—: Die Mission auf dem liturgischen Kongres von Assisi (17-22.9-1956). Z.M.R. 41 (1957) 59-63.

—: Ist in der Mission ein eigener Stand der Diakone anzustreben? Z.M.R. 41 (1957) 201-213.

Hollander S.J., H.: Methodiek van de moderne katechese. H.M. 36 (1957) 174-185.

Huot S.M.M., D. M.: Bonorum temporalium apud Religiosos administratio ordinaria et extraordinaria. XIV + 80 pp. Excerptum e Comm. pro Relig. et Miss. 1954-1955. Roma 1956.

Kaschmitter, W. A.: Adaptation — an was? Z.M.R. 41 (1957) 15-25.

Kho, Fr. — Haas, H.: La tâche des laïcs dans les jeunes Eglises. E.V. 8 (1956) 433-440.

Lee C.M.F., Ing. I. P.: Praefectus Missionis — Praefectus Apostolicus. C.R.M. 37 (1956) 353-358; 38 (1957) 51-55.

LITURGIE ET MISSIONS au Congrès International de Pastorale liturgique Assise 1956. — J. M. Connoly: Ambiance de la section missionnaire. E.V. 9 (1957) 5-8; Mgr. W. van Bekkum S.V.D.: Le renouveau liturgique au service des missions. E.V. 9 (1957) 9-28; J. Putz S.J.: Difficultés et possibilités actuelles. E.V. 9 (1957) 29-37; J. Hofinger S.J.: Voeux et perspectives d'avenir. E.V. 9 (1957) 38-52.

Livinus O.F.M.Cap., P.: De pastoraal-liturgische vernieuwing in de missie. H.M. 36 (1957) 38-49.

Malenfant O.F.M.Cap., J.: India's Art for India's Church. W.M. 8 (1957) 31-42. —: L'adaptation des arts liturgiques en Inde. R.M. 5 (1957) 255-266.

Marie-André du Sacré-Coeur, Sr.: Pierres d'attente et obstacles dans les cultures d'Afrique Noire. Lumen Vitae 12 (1957) 41-52.

Neuner S.J., J.: Die ganze Kirche. Zur Frage der Akkommodation in Indien. St. d. Z. 82 (1957) 401-412.

Ochoa C.M.F., X.: De affinitate in infidelitate contracta. C.R.M. 38 (1957) 152-166.

Oesterle O.S.B., G.: Die Constitution Pius' V „Romani Pontificis" vom 2.8.1571 in ihrer praktischen Anwendung in den Missionen. Z.M.R. 41 (1957) 145-154.

Ohm, Th.: Mission ohne Mission. Z.M.R. 41 (1957) 89-91.

Oss C.I.C.M., M. van: Chinese en Japanse Riten. Veranderde situatie in een bijzonder aanpassingsprobleem. D.N.M. 9 (1957) 168-174.

Pavert O.F.M., H. van de: Aanpassing in Nieuw-Guinea. Proeve tot het benaderen van het probleem der aanpassing in de missie van Nederlands Nieuw-Guinea. D.N.M. 9 (1957) 174-179.

Pott S.V.D., A.: Vom Verhalten des Missionars zur modernen Zivilisierung. Einwände zu ethno-missiologischen Forderungen. Z.M.R. 40 (1956) 301-310.

Raymond, E.: Conditions d'insertion du catholicisme dans la civilisation indienne. R.M. 5 (1957) 238-250.

REEPER, J. DE: The Sacraments on the Missions. A pastoral theological supplement for the missionary. XXIII + 539 pp. Dublin 1957.

Reeper M.H.F., J. de: De Toediening van Doopsel en Vormsel. H.M. 36 (1957). 214-224.

Renesse P.B., W. de: L'organisation du catéchuménat au Ruanda. Lumen Vitae 12 (1957) 509-521.

Reuter O.M.I., A.: Matrimonia indigenarum in Africa Australi secundum leges et consuetudines. E.D., 10 (1957) 244-263.

Schäfer S.V.D., A.: Ein eherechtliches Problem in Neuguinea. (Veröffentlich. des Missionspriesterseminars St. Augustin, Siegburg 2). 22 S. Kaldenkirchen 1957.

Singer M.E.P., P.: Plaidoyer en faveur du catéchisme et spécialement de l'examen du catéchisme. L.M.C. 7 (1957) 140-148.

Spae C.I.C.M., J.: Le Japon en face de l'Eglise. La formation religieuse à la lumière des phénomènes sociaux. Lumen Vitae 12 (1957) 469-486.

Tollu P.S.S., F.: Les Séminaristes et les Missions. L.M.C. 7 (1957) 73-79.

Un Prêtu indien s'interroge. M. d. E. 33 (1957) 138-149.

Weber, H. R.: Der Dienst der Laien in der missionarischen Verkündigung der Kirche. E.M.M. 100 (1956) 153-160.

IV

MISSIEGESCHIEDENIS EN MISSIOGRAFIE

Abad O.F.M., Ant.: Misiones Franciscanas en China (siglo XVIII). Miss. Hisp. 13 (1956) 453-495.

Alegre S.J., F. X.: Historia de la Provincia de la Compañia de Jesús de Nueva España. Tom. I. Libr. 1-3 (1566-1596). Nueva edición por E.J. Burrus S.J. y F. Zubillaga S.J. XXXII + 640 pp. Bibliotheca Instituti Historici S.J. Vol. IX. Roma 1956.

Annuaire des Missions Catholiques d'Afrique. 592 pp. Délégation Apostolique de Dakar 1957.

Arens S.V.D., R.: Education in Red China 1949-1951. W.M. 8 (1957) 94-110.

Aujoulat, L. P.: La place de l'école chrétienne dans l'évolution de l'Afrique Noire. Etud. 291 (1956) 32-46.

—: Travail et promotion humaine en Afrique Noire. R.M. 41 (1956) 185-198.

Basetti O.F.M., G.: Les divisions des chrétiens au regard de l'Islam. R.M. 5 (1957) 26-35.

Beckmann S.M.B., Joh.: Neuerscheinungen zur chinesischen Missionsgeschichte von 1945-1955. Mon. Ser. 15 (1956) 378-462.

Bettray S.V.D., Joh.: Schwarze Jugend in Gefahr. Theol. prakt. Q. 105 (1957) 130-138.

Biermann O.P., B.: Die Kapitelakten der Dominikanerprovinz vom Hl. Jakobus in Neu-Spanien. Z.M.R. 41 (1957) 126-145.

—: Die Sklaverei in Marahâo-Brasilien im 17. Jahrhundert. N.Z.M. 13 (1957) 103-118.

Borges O.F.M., P.: La extirpación de la idolatría en Indias como método misional. (Siglo XVI). Miss. Hisp. 14 (1957) 193-270.

Boudens O.M.I., R.: De Kerk was zijn leven. Het leven van Eugène de Mazenod, Stichter van de Oblaten van de Onbevlekte Maagd Maria. 211 blz. Antwerpen 1956.

Boyle C.S.C., Broth. J. P.: Holy Cross on the Amazon. W.M. 7 (1956) 326-335.

Bouffard, A.: Perspectives sur le Monde. 168 pp. Quebec 1956.

Bouffard, A.: Les Evêques noirs d'Afrique. Mess. 32 (1957) 122-128.

—: Le travail des Pères Blancs canadiens en Afrique. Mess. 32 (1957) 132-143.

Brennen O.F.M.Cap., Rod.: The upswing on the Mesquito Coast. W.M. 7 (1956) 315-325.

Camps O.F.M., Arnulf: Jerome Xavier S.J. and the Muslims of the Mogul Empire. Controversial works and missionary activity. (Supplementa N.Z.M. VI) 260 pp. Beckenried, Switzerland 1957.

Carrière O.M.I., G.: Les Missions catholiques dans l'Est du Canada et l'Honorable Compganie de la Baie d'Hudson. Rev. de l'Univ. d'Ottawa 27 (1957) 82-132; 220-266; 340-388; 478-517.

Catrice, P.: L'Afrique du Nord vivante au miroir de ses écrivains. R.M. 5 (1957) 36-68.

Ceuppens C.I.C.M., J.: Scheut in Kongo. Het vikariaat Leopoldstad. K. en M. 37 (1957) 18-28.

—: De vikariaten Lisala. Boma, Inongo. Ibid. 95-103.

Ceuppens C.I.C.M., J.: De vikariaten Luluaburg en Kabinda. Ibid. 208-217.
Cieslik S.J., H.: Das Schicksal der letzten Japanmissionare im 17. Jahrhundert. N.Z.M. 13 (1957) 9-28; 119-138.
Coleman M.M., W.: The Holy See and the Latin American Republics. W.M. 8 (1957) 70-82.
Combaluzier C.M., F.: Pékin: Fruits spirituels de la Mission lazariste en 1794. Mort de M. Raymond Aubin, lazariste, d'après Lettre de M. Raux, Pékin, 28 septembre 1795. N.Z.M. 13 (1957) 58-62.
Combaluzier C.M., F.: Theodoric Pedrini, lazariste, missionnaire apostolique (Pékin, 2 octobre 1727). Lettre inédite au cardinal Paolucci, Sécrétaire d'Etat de Clément XI (1700-1721) et de Benoit XIV (1724-1726). N.Z.M. 13 (1957) 139-147.
Cool, A.: Het groeiend proletariaat in Kongo. Streven 10 (1957) 757-761.
Décarreaux, J.: Saints Cyrille et Méthode, apôtres des Slaves. La Vie Spir. 39 (1957) 298-315.
D'Souza S.J., H. J.: Indien hat gewählt. D.K.M. 76 (1957) 99-101.
—*:* Catholicism meets Hinduism. W.M. 8 (1957) 64-80.
Dugon C.S.Sp., R.M.: Les origines du clergé de l'Afrique Noire. L.M.C. 7 (1957) 136-139; 188-198.
Duperray, E.: Grégoire Lo Wen-tsao, premier prêtre et évêque Chinois. E.V. 8 (1956) 424-432.
Echánove S.J., Alf.: Origen y evolución de la idea jesuítica de ,,Reducciones" en las Misiones del Virreinato del Perú. La residencia de Juli, patrón y esquema de reducciones. Miss. Hisp. 13 (1956) 497-540.
Eerenbeemt C.I.C.M., A. v. d.: Gelovig en niet Kerks. H.M. 36 (1957) 86-94.
Englebert, O.: Le dernier des Conquistadores. Junipero Serra (1713-1784), apôtre et fondateur de la Californie. 340 pp. Paris 1956.
Ennis O.E.S.A., A.: Fray Alonso de la Vera Cruz O.S.A. (1507-1584). A Study of his Life and his contribution to the religious and intellectual affairs of early Mexico. Augustiniana 5 (1955) 52-124, 241-267, 362-399; 7 (1957) 149-195, 367-388.
Fallon S.J., P.: Krise der studentischen Jugend Indiens. D.K.M. 75 (1956) 171-174.
Freitag S.V.D., A.: Rassenprobleem en negermissie in de Verenigde Staten. K.M. 77 (1957) 298-299.
—*:* De Kerk van West-Afrika in opkomst. Ibid. 326-327.
—*:* Missieproblemen in Brits Oost-Afrika. Ibid. 358-359.
—*:* Braziliё nog een christelijk land? K.M. 78 (1957) 14-15.
—*:* De oude kwaal in nieuw Argentiniё. Ibid. 51-52.
—*:* Nationalisme en Kommunisme in India. Ibid. 107-109.
—*:* Missieproblemen in modern Japan. Ibid. 146-147.
—*:* Aanpassing door de eeuwen heen. Licht en schaduw. D.N.M. 9 (1957) 159-167.
Friede, Juan: Los Franciscanos y el clero en el nuevo reino de Granada durante el siglo XVI. Miss. Hisp. 14 (1957) 271-320.
e. v.: Le Monde missionnaire en 1956. E.V. 9 (1957) 171-336.
Frois S.J., Luis: Kulturgegensätze Europa-Japan (1585). Tratado em que se contem muito susinta — e abbreviadamente algumas contradições e diferenças de cos-

tumes antre a gente de europa e esta provincia de japão. Erstmalige kritische Ausgabe von J. F. Schütte S.J. (Monumenta Nipponica, 15). 290 S. Tokyo 1955.

Gillès de Pélichy, A.: La crise du catholicisme au Brésil. R.M. 4 (1956) 121-126.

Glissenaar, J.: Nog een bonk beschavingswerk in Pakistan. K.M. 77 (1957) 322-325; 368-371.

Grentrup S.V.D., Th.: Der Zisterzienser Dietrich in der altlivländischen Mission † 1219. Z.M.R. 40 (1956) 265-281.

Habig O.F.M., M. A.: Rosary of Churches. W.M. 8 (1957) 97-112.

Hang, Thadd.: Um den geistigen Aufbau der Kirche in China. D.K.M. 76 (1957) 12-14.

Hecken C.I.C.M., Jos. van: L'abbé Jacques Lu (1848-1900). N.Z.M. 13 (1957) 90-102.

Histoire Universelle des Missions Catholiques publiée sous la direction de Mgr. S. Delacroix.

Vol. I. Les Missions des origines au XVIe siècle. 366 pp. Paris 1957.

Vol. II. Les Missions modernes (XVIIe et XVIIIe siècles). 417 pp. Paris 1957.

Huber S.V.D., Fr.: Ghana ist frei. D.K.M. 76 (1957) 72-76.

Hurley O.M.I.: La situation religieuse de l'Afrique du Sud. L.M.C. 6 (1956) 282-285.

Jaegher S.A.M., R. de: La nouvelle Constitution du Viet-Nam. R.M. 5 (1957) 69-75.

Jane Imelda O.P., Sister: Mauritius: cross roads of three continents. W.M. 7 (1956) 418-437.

Kho, F.O.G. — Haas S.A.M., H.: Afro-Asiatic students in the Western World. Soc. Kompas 4 (1956) 1-13.

Kilger O.S.B., L.: Dämonen und Heidenbekehrung. Z.M.R. 41 (1957) 100-108.

Kittler, G. D.: Lavigerie's Fight for the Slaves. W.M. 8 (1957) 12-25.

Kobayaski, Y.: L'état actuel de la mission catholique au Japon. L.M.C. 6 (1956) 260-268.

Koenen, G.: Afrikanen in de hiërarchie van Afrika. K. en M. 37 (1957) 162-171.

Kowalsky O.M.I., N.: Stand der katholischen Missionen um das Jahr 1765 am Hand der Uebersicht des Propagandasekretärs Stefano Borgia aus dem Jahre 1773. N.Z.M. 12 (1956) 257-266; 13 (1957) 35-52.

Kwa Hian Liong: Indonesische Studenten in Holland. D.K.M. 76 (1957) 139-141.

Leite S.J., S.: Monumenta Brasiliae I (1538-1553). M.H.S.J. 79, M.M. 10, Missiones Occidentales. 47* + 577 pp. Romae 1956.

Leppich S.J., J.: Ein Gespenst geht um. . . . . D.K.M. 76 (1957) 67-70.

Loecher S.V.D., F.: Behoud van het geloof in Spaans Amerika aan Maria-verering te danken? K.M. 78 (1957) 1-5.

Lozza, Ant.: Il pacifico stratega, Simeone Volonteri, vescovo missionario. 317 pp. Milano 1956.

Madey, Joh.: Kulturkampf auf Ceylon? D.K.M. 76 (1957) 108-111.

Masson S.J., J.: De Priesterroeping in Kongo, Ruanda en Urundi. K. en M. 37 (1957) 58-80; 145-154.

Mateos, C.: De Kerk in Argentinië. K. en M. 37 (1957) 104-109.

Mateos S J., F.: El venerable Padre Diego Martinez en Juli. Miss. Hisp. 14 (1957) 79-104.

Mc Andrew S.M.A., Anth. P.: American missionaries return to Liberia. W.M. 7 (1956) 450-564.

Mc Grath S.S.C., I. S.: Springtime of the Faith in Taiwan. W.M. 8 (1957) 81-93.

Meersman O.F.M., Ach.: The Question of admitting Indians to the Franciscan Order. N.Z.M. 13 (1957) 29-34.

Melady, Th. P.: The Church in Ethiopia. W.M. 7 (1956) 263-275.

MONCHANIN S.A.M., J. — LE SAUX O.S.B., H.: Ermites du Saccidânanda. Un essai d'intrégration chrétienne de la tradition monastique de l'Inde. 208 pp. Tournai-Paris 1956.

Mondreganes O.F.M.Cap,, P. de: Perfiles missioneros de S. Pio X. E.D. 10 (1957) 105-121.

Monjean M.E.P., H.: De Kerk in Siam (Thailand). K. en M. 37 (1957) 29-33.

MULDERS, ALPH.: Missiegeschiedenis. (Bijdragen van het Missiologisch Instituut der R. K. Universiteit Nijmegen V) XXVI+564 blz. Uitg. Paul Brand N.V., Bussum 1957.

Müller S.V.D., K.: Junge Missionskirche in Nord-Togo. D.K.M. 76 (1957) 14-17.

Neuner S.J., J.: Mutter Teresa. D.K.M. 76 (1957) 133-139.

N. N. (prêtre chinois): La Sainte Vierge en Chine. Mess. 32 (1957) 10-26.

Noye P.S.S., I.: Jean-Jacques Olier († 1657). Un missionnaire qui ne partitj amais M. d. E. 33 (1957) 126-132.

Overmeeren S.J., J. van: Tokyo's katholieke Universiteit. K. en M. 37 (1957) 14-17.

Paventi, J.: El Clero secular extranjero en la historia de las Misiones. M.E. 5 (1956) No. 18 pp. 201-214.

Peters, Jos.: De Kerk van China volkomen geïsoleerd. K.M. 77 (1957) 268-271.

—: De Kerk in Noord-Afrika boven alle partijen. Ibid. 294-296.

—: Priesters voor Latijns Amerika. Ibid. 332-334.

—: Belgische schoolstrijd naar Kongo overgebracht. Ibid. 362-364.

—: Godsdienstvrijheid in Pakistan. K.M. 78 (1957) 6-9.

—: Moeizame herovering van verloren terrein in Skandinavië. Ibid. 44-47.

—: Oceanië. Ibid. 72-75.

—: In Australië nog geen katholieke universiteit. Ibid. 114-117.

—: Geestelijke nood onder Indische studenten. Ibid. 138-141.

—: Van missieland tot missionerend land. Ibid. 211-213.

Placid, P.O.C.D., P.: The Syro-Malabarians, their life and their activities. N.Z.M. 12 (1956) 241-256.

Pothacamuri, Mgr. Th.: De „Catholic University Colleges" in India. K. en M. 37 (1957) 195-201.

—: Position présente de l'Eglise dans l'Inde. R.M. 5 (1957) 220-237.

RADEMAKER CSSR., B.: Petrus Donders, pelgrimage naar een melaatsendorp. 184 blz. Bussum 1956.

Recke, R.: Neuer Kurs der Aethiopischen Staatskirche. Z.M.R. 41 (1957) 52-56.

Rétif S.J., A. e.a.: Les Héritiers de Saint François Xavier. Cahiers Missionnaires. Oct. 1956 No. 2.

Rétif S.J., A. e.a.: Cent Ans de chronique missionnaire. Etud. 291 (1956) 234-245.

Reyser M.A.L., P.: Mgr. de Marion-Brésillac et le clergé indigène dans l'Inde. L.M.C. 7 (1957) 178-187.

ROQUES C.S.Sp.: Le Pionnier du Gabon: Jean-Rémi Bessieux. 250 pp. Paris 1957.

Schurhammer S.J., G.: Der Marathidichter Thomas Stephens S.J. Neue Dokumenta. A.H.S.J. 26 (1957) 67-82.

SCHÜTTE S.V.D., JOH.: Die Katholische Chinamission im Spiegel der rotchinesischen Presse. Versuch einer missionarischen Deutung. (Missionsw. Abhandlungen und Texte Heft 21). XLI + 394 S. Münster i.W. 1957.

Schütte S.V.D., Joh.: Sind Chinas Studenten rot? D.K.M. 76 (1957) 39-43.

Schweitzer S.J., J.: Moskau greift nach Afrika. D.K.M. 76 (1957) 105-108.

Seoane O. de M., J. C.: „Aviamiento y catálogo de las misiones que en el siglo XVI pasaron de España a Indias y Filipinas según los libros de la Contratación". II Expediciones Franciscanas 1526 a 1545. Miss. Hisp. 14 (1957) 105-173.

Silva Rego, A. da: Les Missions portugaises au milieu du XXe siècle. R.M. 4 (1956) 106-118.

SPAE C.I.C.M., JOS.: Neighborhood Associations. A catholic way for Japan. Missionary Bulletin Series, Vol. II. 210 pp. Himeji, Japan, 1956.

Spae C.I.C.M., J.: Posters talk to millions. W.M. 8 (1957) 111-116.

Stefun O.F.M.Cap., Bon.: First year in Papua. W.M. 8 (1957) 55-63.

STUDIA ORIENTALIA. Miscellanea edited by the Centre of OrientalSt udies of the Franciscan Custody of the Holy Land. No. I .*Memorial for P. Girolamo Golubovich O.F.M.* 313 pp. Cairo 1956.

Taboada C.M., J.: The catholic Church in present day India. W.M. 7 (1956) 395-417.

Tagita, P. M.: Secret Christians of Japan. W.M. 7 (1956) 336-342.

Uyttenbroeck O.F.M., Thom.: „The living Martyr" of old Japan. W.M. 7 (1956) 349-369.

Verschueren M.S.C., J.: 50 Jahre Mission in Holländisch-Neuguinea. Z.M.R. 41 (1957) 44-52.

VILLOSLADA S.J., R. G.: Los Historiadores de las Misiones. Origen y Desarrollo de la Historiagrafía Misional. 154 pp. Bilbao 1956.

Waldenfels S.J., H.: In der Bannmeile Tokios. D.K.M. 76 (1957) 44-47.

WICKI S.J., J.: Documenta Indica IV (1557-1560). M.H.S.J. 78, M.M. 9, Missiones Orientales. XXIV + 38* + 925 pp. Romae 1956.

Wicki S.J., J.: Die Schrift des P. Gonçalo Fernandes S.J. über die Brahmanen und Dharma-Sastra (Madura 1616). Z.M.R. 41 (1957) 1-15, 109-125.

Willeke O.F.M., B.: Die Franziskaner in Japan 1907-1957. Z.M.R. 41 (1957) 268-283.

WILTGEN S.V.D., R. M.: Golden Coast Mission History 1471-1880. 181 pp. Techny, Illinois, U.S.A. 1956.

Winsen C.M., G. van: De plaats van de H. Vincentius in de apostolische beweging van zijn tijd. H.M. 36 (1957) 30-37.

—: De Lazaristen 75 jaar in Nederland. H.M. 36 (1957) 237-240.

ZUBILLAGA S.J., F.: Monumenta Mexicana, Vol. I (1570-1580). XLII + 32* + 631 pp. (Mon. Hist. S.J. Vol. 77. — Monumenta Missionum, Vol. VIII). Romae 1956.

V

LAND- EN VOLKENKUNDE, GODSDIENSTWETENSCHAP EN TAALWETENSCHAP

A. LAND- EN VOLKENKUNDE

Arndt S.V.D., P.: Krankheit und Krankheitsursachen bei den Ngadha (Mittel-Flores). Anthr. 51 (1956) 417-446.

Bornemann, Fr.: P. W. Schmidts Studien über den Totemismus in Asien und Ozeanien. Anthr. 51 (1956) 595-734.

Bühlmann O.F.M.Cap., W.: A la conquête de l'âme bantu. N.Z.M. 12 (1956) 296-304.

Closs, A.: Historische Ethnologie und Germanistik. Das Gestaltproblem in der Völkerkunde. Anthr. 51 (1956) 833-891.

Davidson, D.S. — Mc Carthy, F. D.: The Distribution and Chronology of some important Types of Stone Implements in Western Australia. Anthr. 52 (1957) 390-458.

DUMONT, L.: Une sous-caste de l'Inde du Sud. Organisation sociale et religion des Pramalai Kallar. 500 pp. The Hague 1957.

Evans-Pritchard, E. E.: Zande Warfare. Anthr. 52 (1957) 239-262.

Frick, Joh.: Mutter und Kind bei den Chinesen im Tsinghai. Dritter Teil: Das Neugeborene. Anthr. 51 (1956) 513-550. — Vierter (Schlusz-)Teil: Religionshistorisches: Die Unreinheit der Frau als Grundlage der negativen Bewertung. Anthr. 51 (1956) 1055-1063.

—: Medicinal Uses of Substances derived from the animal organism (in Tsinghai). Anthr. 52 (1957) 177-198.

Grunne, F. de: Dix ans d'indépendance (l'Inde). R.M. 5 (1957) 147-180.

GUSINDE, M.: Die Twiden, Pygmäen und Pygmoide im tropischen Afrika. 175 S. Wien-Stuttgart 1956.

Gusinde S.V.D., M.: De kleinste mensen ter wereld. K.M. 78 (1957) 34-38; 75-78.

Hanke, W.: Beitrag zur Kultur der Caiuás. Z.f. Ethn. 81 (1956) 218-235.

HOOYKAAS-VAN LEEUWEN BOOMKAMP, J.: Sprookjes en verhalen van Bali, met 33 ill. 's-Gravenhage-Bandung 1956.

Hürtgen O.S.B., Basilissa: Sakraler Tanz. (Neue Versuche). Z.M.R. 41 (1957) 193-200.

Ittmann, Joh.: Der Walfang an der Küste Kameruns. Z.f. Ethn. 81 (1956) 203-217.

—: Der kultische Geheimbund djengu an der Kameruner Küste. Anthr. 52 (1957) 135-176.

KAGAME, ALEXIS: La Philosophie bantu-rwandaise de l'Etre. 448 pp. Bruxelles 1957.

Kagame, Alexis: Ein schwarzer „Heiland". D.K.M. 76 (1957) 35-38.

Koppers S.V.D., W.: Das Problem der Universalgeschichte im Lichte von Ethnologie und Prähistorie. Anthr. 52 (1957) 369-389.

Köster S.V.D., H.: Ueber eine Grundidee der chinesischen Kultur. (Veröffentl. des Missionspriesterseminars St. Augustin, Siegburg no. 1). 28 S. Kaldenkirchen 1957.

Lacombe, O.: Apport de l'Inde à la civilisation universelle. R.M. 5 (1957) 274-281.

Lallemand, A.: Un nouveau Gandhi: Vinoba Bhave. R.M. 5 (1957) 214–219.

Laufer M.S.C., C.: Die Verwandtschaftsverhältnisse innerhalb des Gunantuna-Stammes (Südsee). Anthr. 51 (1956) 994–1028.

Lukesch C.P.P.S., Ant.: Ueber das Sterben bei den nördlichen Kypó-Indianern. Anthr. 51 (1956) 967–984.

Marks M.S.C., A.: Die sozialistische Revolution in der chinesischen Landwirtschaft. Z.M.R. 41 (1957) 305–311.

Mulago, V.: L'Union vitale bantu. Principe de cohésion de la communauté chez les Bashi, les Banyarwanda et les Barundi. R.M. 4 (1956) 133–141.

Müller, E. W.: Soziologische Terminologie und soziale Organisation der Ekonda. Z.f. Ethn. 81 (1956) 188–202.

Nicolas P.B., F. J.: Les notions d'âme et de divinité en Afrique occidentale. Anthr. 51 (1956) 551–594.

Piskaty, K.: Ist das Pygmäenwerk von Henri Trilles eine zuverlässige Quelle? Anthr. 52 (1957) 33–48.

Rahmann, R.: Vier Pioniere der Völkerkunde. Den Patres Paul Arndt, Martin Gusinde, Wilhelm Koppers und Paul Schebesta zum siebzigsten Geburtstag. Anthr. 52 (1957) 263–276.

Renaud O.M.I., A.: Les Canadiens de descendance indienne. Rev. de l'Univ. d'Ottawa 27 (1957) 405–426.

ROEYKENS O.F.M.CAP., A.: Les débuts de l'Oeuvre Africaine de Léopold II (1876–1879). 258 pp. Bruxelles 1955.

—: Le dessein africain de Léopold II. Nouvelles recherches sur sa genèse et sa nature (1875–1876). 264 pp. Bruxelles 1956.

—: Léopold II et la Conférence géographique de Bruxelles (1876). Bruxelles 1956.

—: La période initiale de l'oeuvre africaine de Léopold II. Nouvelles recherches et documents inédits (1875–1883). Bruxelles 1957.

Rutges, J. F.: Le nationalisme indonésien. R.M. 4 (1956) 199–215.

Santandrea F.S.C.J., S.: Luo and Luel. Anthr. 51 (1956) 892–904.

Schebesta S.V.D., P.: Das Nkumbi. Beschneidungsschule der Pygmäen und Waldneger am Ituri. D.K.M. 76 (1957) 102–105.

SCHLESIER, ERHARD: Die Grundlagen der Klanbildung. 140 S. Göttingen 1956.

Schmitz, C. A.: Die Initiation bei dem Pasum am Oberen Rumu, Nordost-Neuguinea. Z.f. Ethn. 81 (1956) 236–246.

Schröder S.V.D., Dom.: Ueber die Chia-Fandse von Bengbar (Tsinghai) und ihre Hochzeitssitten. Anthr. 52 (1957) 459–496.

Sicard, H. v.: Das Ei im Märchen der Karanga. Anthr. 51 (1956) 905–948.

Stracke W.J., Fr.: Trommelfest in Urundi. D.K.M. 76 (1957) 142–145.

TAPPE S.J., F.: Soziologie der japanischen Familie. Grundanschauungen, Ethik und Recht des japanischen Familiensystems. 154 S. Münster 1955.

TEMPELS O.F.M., PLACIDE: Bantu-Philosophie. 154 S. Heidelberg 1956.

Thaliath, J.: Notes on some Pulaya Customs and Beliefs. Anthr. 51 (1956) 1029–1054.

Trippner, Jos.: Das „Röstmehl" bei den Ackerbauern in Tsinghai, China. Anthr. 52 (1957) 603–615.

B. GODSDIENSTWETENSCHAP

Antoine S.J., R.: L'Hindouisme contemporain. R.M. 5 (1957) 181-213.

Antweiler, A.: Islam und Christentum. Die Gespräche in Bhamdoun. Z.M.R. 41 (1957) 283-294.

Bellon, K. L.: Unité et pluralité des religions. Eph. Theol. Lov. 33 (1957) 5-35.

Drewes, G.: Snouck Hurgronje and the Study of Islam. Bijdr. tot de taal-, land- en volkenkunde. 113 (1957) 1-15.

D'Elia S.J., P. M.: Il Dio degli antichi Cinesi. Greg. 38 (1957) 193-256.

Gardet, L.: Les fins dernières selon la théologie musulmane. Rev. Thom. 57 (1957) 246-300.

GOBÉE, E. † en ADRIAANSE, C.: Ambtelijke Adviezen van C. Snouck Hurgronje 1889-1936. I XXIV + 856 blz. 's-Gravenhage 1957.

HOFFMANN, H.: Die Religionen Tibets. Bon und Lamaismus in ihrer geschichtlichen Entwicklung. 214 S. Freiburg-München 1956.

Houben S.J., J.: De Christen en de Islam. I.M. 40 (1957) 6-13.

—: De Godsgedachte in Mohammedaanse landen. H.M. 36 (1957) 193-205.

Huart S.J., A.: Hindouisme et tolérance religieuse. N.R.Th. 88 (1956) 834-852.

Jäschke, G.: Sucht auch ein Muslim Erlösung? Z.M.R. 41 (1957) 294-303.

KÖNIG, FR.: Religionswissenschaftliches Wörterbuch. Die Grundbegriffe. Mit vier Religionskarten. LXVIII und 480 S. Freiburg 1956.

Lamers O.Praem., J.: De aantrekkingskracht van het Boeddhisme in het Verre Oosten. H.M. 36 (1957) 105-109.

Lassalle S.J., H.: Is there a renaissance of Buddhism in Japan? W.M. 7 (1956) 481-495.

LEDIT, C. J.: Mahomet, Israël et le Christ. 178 pp. Paris 1956.

Moubarac, Y.: La prière coranique en Islâm. E.V. 8 (1956) 411-423.

MÜLLER, WERNER: Die Religionen der Waldlandindianer Nordamerikas. 392 S. Berlin 1956.

Pai, Paul: Le Chamanisme en Corée. L.M.C. 7 (1957) 84-90.

Quéguiner M. E. P., Intolérance hindoue et tolérance indienne. Etud. 290 (1956) 161-176.

SCHEBESTA, PAUL: Religion und Mythologie. 2. Halbband des II. Bandes des Werkes: Die Negrito Asiens. (Stud. Inst. Anthr. Vol. 13). XIV u. 337 S. Mödling b. Wien 1957.

Scelles, J.: L'Occident et le monde Musulman. R.M. 5 (1957) 1-25.

SOPER, E. D.: The inevitable choice, Vedanta philosophy or Christian gospel. 196 pp. 1957.

Stonor, C. R.: Notes on Religion and Ritual among the Dafla Tribes of the Assam Himalayas. Anthr. 52 (1957) 1-23.

SWEETMAN, J. WINDROW: Islam and Christian Theology. Part. II, Vol. 1. 354 pp. London 1956.

VANNICELLI O.F.M., L.: De Godsdiensten van China, bewerkt door M. van Oss C.I.C.M. 330 bldz. Roermond 1957.

Vorbichler S.V.D., A.: Fetichismus und Hexerei. Kongo-Overzee 23 (1957) 35-57.

Vries S.J., Wilh. de: Arabertum, Christentum und Islam. D.K.M. 76 (1957) 3-8.

C. TAALWETENSCHAP

Bouda, K.: Die Sprache der Jenissejer. Genealogische und morphologische Untersuchungen. Anthr. 52 (1957) 65-134.

BOUSACK O.F.M., CHR.: Chinesische Wortkunde. Neue Methode die chinesische Sprache durch die Wortquell-Rechtschreibung tonrein sprechen zu lernen. X + 106 S. Münster 1957.

Braasem, W. A.: Primitieve Woordkunst en haar waardering. Bij twee Vlaamse publikaties. Kongo-Overzee 23 (1957) 1-13.

BÜHLMANN O.F.M.CAP., WALB.: The Word is made flesh. A Collection of Sermons in Swahili with an introduction. 155 pp. Kipalapala s.a.

Cowan, H.: Prospects of a ,,Papuan'' comparative linguistics. Bijdr. tot de taal-, land- en volkenkunde. 133 (1957) 70-91.

Frikel, P.: Zur linguistisch-ethnologischen Gliederung der Indianerstämme von Nord-Pará (Brasilien) und den anliegenden Gebieten. Anthr. 52 (1957) 509-563.

HAWKER, E. M. N.: Written and spoken Persian. 204 pp. London 1957.

HELD, G. J.: Waropense Teksten (Geelvinkbaai, Noord Nieuw-Guinea). Verh. v. h. Kon. Inst. voor Taal-, Land- en Volkenkunde 20. XVI + 400 blz. 's-Gravenhage 1956.

KIGGEN, J.: English-Ateso Dictionary. XIX + 532 pp. London 1956.

Kler C.I.C.M., Jos.: Eigennamen aus der Ordos-Mongolei. Anthr. 51 (1956) 481-499.

Leslau, W.: Additional Notes on Kambatta of Southern Ethiopia. Anthr. 51 (1956) 985-993.

LINGUISTIC SURVEY OF THE NORTHERN BANTU BORDERLAND. VOL. I. Oxford University Press 1956.

NAMET, M.: La langue Ntomba telle qu'elle est parlée au Lac Tumba et dans la région avoisinante. 377 pp. Tervuren 1955.

Nicolas, Fr.: Textes ethnographiques de la Tamâjeq des Jullemmeden de l'est (Touâreg de la Colonie du Niger, Afrique Occidentale Française). Anthr. 51 (1956) 949-966.

—: Vocabulaires ethnographiques etc. ibid. 52 (1957) 49-64; 564-580.

PROST, A.: La langue Sonay et ses dialectes. 627 pp. Ifan-Dakar 1956.

ROP M.S.C., A. DE: De gesproken Woordkunst van de Nkundó. 272 blz. Tervuren 1956.

Salisbury, R. F.: The Siane Language of the Eastern Highlands of New Guinea. Anthr. 51 (1956) 447-480.

Schneider O.F.M., B.: Japanese versions of the Bible. W.M. 8 (1957) 39-54.

Solken, Heinz: Seetzens Áffadéh. Einführung in die Bearbeitung eines älteren Kotokovokabulars. Anthr. 52 (1957) 199-238.

Teeuw, A.: Over E en O in Sasakse Dialecten. Bijdr. tot de taal-, land- en volkenkunde 113 (1957) 32-49.

Voorhoeve, J.: Missionaire linguistiek in Suriname. De Heerbaan 10 (1957) 59-75.

Wils, J.: Het probleem van de christelijke liturgische taal. H.M. 36 (1957) 101-104.

Zoetmulder S.J., P. J.: Kawi en Kekawin. Bijdr. tot de taal-, land- en volkenkunde. 113 (1957) 50-69.

VI

PROTESTANTSE ZENDINGSWETENSCHAP

Andersen, W.: Auf dem Wege zu einer Theologie der Mission. Ein Bericht über die Begegnung der Mission mit der Kirche und ihrer Theologie. 48 S. Gütersloh 1957.

Bergema, H.: Universaliteit en eigen kring in de missiologie. 34 blz. Kampen 1956.

Beyerhaus, P.: Die Selbständigkeit der jungen Kirchen als missionarisches Problem. 396 S. Wuppertal-Barmen 1956.

Bingle, E. J.: Weltmission und Weltströmungen. E.M.M. 101 (1957) 54-61.

Cragg, K.: Hearing by the Word of God. I.R.M. 46 (1957) 241-251.

Devanandan, P. D.: A Centre for the Study of Hinduism. A new Venture in Christian Evangelism in India. I.R.M. 46 (1957) 260-267.

Dürr, H.: Einige Fragen zur Mission heute. E.M.M. 101 (1957) 4-13.

Gramberg, Th.: Ceylon auf dem Hintergrund des Buddhismus. E.M.M. 101 (1957) 62-73.

Jeremias, J.: Jesu Verheissung für die Völker. Stuttgart 1956.

Heerden, C. I. van: Die spontane uitbreiding van die Kerk bij Roland Allen 254 blz. Kampen 1957.

Kraemer, H.: Religion and the christian faith. 461 pp. London 1956.

Odendaal, B. J.: Die kerklike betrekkinge tussen Suid-Afrika en Nederland. (1652-1952). 269 blz. Franeker 1957.

Randwijck, S. C. van: Zending en Oecumene. Ned. Theol. Tijdschr. 10 (1956) 14-28.

Rosenkranz, G.: Missionswissenschaft als Wissenschaft. Zt. f. Theol. und Kirche 1956 S. 103-127.

—: Probleme der christlichen Verkündigung in China. E.M.M. 101 (1957) 14-23.

Schlyter, H.: Wort und Mission von Luther her gesehen. E.M.Z. 1957 S. 1-8.

Sierksma, F.: Messianisme en profetisme bij Noordamerikaanse Indianen: enkele aspecten van de verhouding tussen acculteratie en religie. Ned. Th. Tijdschr. 11 (1957) 417-444.

Vlijm, J. M.: Het religie-begrip van Karl Barth. Een onderzoek naar de betekenis van Barths religie-begrip voor de discussie over de niet-christelijke godsdiensten in de protestantse zending. 187. Amsterdam 1956.

Weber, H. R.: The Communication of the Gospel to Illiterates. Based on a missionary experience in Indonesia. 128 pp. London 1957.

Boekbespreking

Dr. Raph. M. Wiltgen S.V.D., *Gold Coast Mission History 1471-1880.* Divine Word Publications, Techny, Illinois, U.S.A., 1956. XVI + 181 pp.

Dit boek, even wetenschappelijk als leesbaar, behelst de weinig bekende missiegeschiedenis van de Goudkust — sinds de onafhankelijkheidsverklaring op 6 maart 1957 heet dit gebied Ghana — vanaf het begin in 1471, toen deze door de Portugezen werd ontdekt, tot het jaar 1880, toen er met de komst van missionarissen der Sociëteit voor Afrikaanse missiën de nieuwere missieperiode begon.

Sch., die in Rome aan de Gregoriana missiologie heeft gestudeerd en zijn boek op verzoek van Z. H. Exc. Mgr. J. O. Bowers S.V.D., bisschop van Accra, de hoofdstad van de Goudkust, geschreven, handelt in het eerste hoofdstuk over de Portugese missieperiode (1471-1637). Het tweede hoofdstuk omvat de missieperiode van de Capucijnen, hoofdzakelijk Franse en Spaanse (1637-1684). Het derde hoofdstuk beschrijft de periode van de Franse Dominicanen (1687-1704). Daarna wordt een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan het optreden van de missionarissen tegen de slavenhandel. Het vijfde hoofdstuk schetst het werk van verschillende protestantse zendingsgenootschappen (1737-1880). Het zesde hoofdstuk verhaalt de hervatting van de missiepogingen aan de Goudkust omstreeks het midden van de zeventiende eeuw, door mgr. Barron en de volgelingen van pater Libermann. In het zevende hoofdstuk verschijnt de Sociëteit voor Afrikaanse Missiën ten tonele (1870-1880) en het achtste hoofdstuk houdt zich speciaal met het gebied Elmina bezig.

Het ware te wensen, dat ook voor andere missiegebieden zulke wetenschappelijkverantwoorde en gedocumenteerde overzichten van de missiegeschiedenis werden samengesteld; dit zou de missiegeschiedschrijving niet slechts vergemakkelijken, maar ook verrijken.

Nijmegen A. M.

Adr. Bouffard: *Perspectives sur le monde.* 168 pp. Editions de l'U.M.C., Place Jean Talon, Québec. 1957. $ 2,—.

De vruchtbare schrijver heeft de twee laatste afleveringen van 1956 van het door hem geredigeerde tijdschrift van de Priestermissiebond in Canada geheel gevuld met een studie van zijn hand onder bovenstaande titel, waarvan de aartsbisschop van Québec en nationale voorzitter van de P.M.B. in zijn woord ten geleide zegt, dat deze „nous aidera à mieux connaître la grande famille des nations modernes et, à l'exemple de Jésus-Christ, à porter le monde entier dans notre coeur".

Abbé Adrien Bouffard heeft zijn beschouwingen verdeeld over vier hoofdstukken, nl. de wereldbevolking (blz. 13-29), de grote kwalen van de mensheid (blz. 30-63), de grote godsdiensten (blz. 65-117) en het katholicisme (blz. 118-166), die tezamen nog in een veertigtal artikelen worden onderverdeeld.

De aandachtige lezing van dit geïllustreerd boekje, waaraan zeer veel arbeid werd ten koste gelegd, zal ons de moderne missieproblemen beter leren begrijpen en een echt-katholieke mentaliteit bevorderen.

Nijmegen A. M.

ADR. BOUFFARD E.A.: *Esquimaux*. 118 pp. Editions de l'U.M.C. Québec 1956. $ 1.00.

De hoofdstukken van dit boekje over de Canadese Eskimo-missies waren reeds eerder als artikelen in het tijdschrift „Prêtre et Missions" van de Priestermissiebond in Canada (nationaal secretariaat, Place Jean Talon, Québec) verschenen. De redacteur van genoemd tijdschrift, hetwelk intussen zijn titel heeft gewijzigd in Messages of Messages de l'U.M.C., leidt met een enkel woord deze uitgave in, die wordt opgedragen aan de Grijze Zusters en aan de Paters Oblaten van de Onbevlekte Maagd Maria, die specialisten van de moeilijkste missies, zoals Paus Pius XI hen noemde.

Na een voortreffelijk-gedocumenteerde studie van P. André V. Seumois O.M.I., Etapes historiques de la mission Esquimaude (p. 2-8), worden verschillende aspecten van deze missiearbeid door verschillende schrijvers belicht, terwijl menige herinnering van of aan de baanbreker van de Eskimo-missies, mgr. Arsène Turquetil O.M.I. († 1955) het boekje aantrekkelijk en waardevol maakt.

Nijmegen A. M.

PROF. DR. L. VANNICELLI O.F.M.: *De Godsdiensten van China*, bewerkt door M. VAN OSS C.I.C.M. (De Godsdiensten der Mensheid), 330 blz. met 15 afb. Roermond 1957.

Wie ooit de nieuwe uitgave van een door een ander geschreven boek heeft verzorgd, weet bij ondervinding dat het soms moeilijker valt een bestaande tekst te bewerken dan een nieuwe te schrijven. Pater M. van Oss C.I.C.M., de bescheiden geleerde, heeft dit waagstuk bestaan en een studie van prof. Vannicelli – in het register maakte de drukfoutenduivel er Vannucelli van – ons in nieuwe bewerking aangeboden. We worden daarbij in het onzekere gelaten, hoever die bewerking gegaan is, m.a.w. welk aandeel de oorspronkelijke schrijver en welk aandeel de bewerking in de tot standkoming van dit boek gehad heeft; wel kunnen we hier en daar met zekerheid constateren, dat de bewerker aan het woord is, o.a. bij de typering van sommige schrijvers en waar op blz. 51 gezegd wordt, dat wellicht de oorlogsomstandigheden een excuus kunnen zijn voor de publikatie van bepaalde artikelen in Studia Catholica (1940-1944).

Het eerste hoofdstuk (blz. 23-52) gaat na waar men de oorsprong van de Chinese godsdienst heeft gezocht – vooral Westerse geleerden hebben zich met dit vraagstuk bezig gehouden – en tot welke conclusies men daarbij is gekomen. Een en ander hangt nauw samen met de voor velen fascinerende vraag naar de oorsprong van de Chinese cultuur: is deze autochtoon of komt zij van elders? Met behulp van gegevens van de archeologie en van de vergelijkende etnologie – dus langs historische weg – trachten Sch. de oudst bekende godsdienst in zijn hoofdlijnen te reconstrueren.

Het tweede hoofdstuk (blz. 53-91) beschrijft wat er thans nog als resten van de oude religie voortleeft onder het volk – de bewerker had aan verschillende missionarissen verzocht hun belevenissen betreffende dit punt op schrift te stellen – en wel speciaal in haar voornaamste uiting: de verering van de Hemel.

In de volgende hoofdstukken behandelen Sch. de drie grote stromingen van filosofisch-religieuze aard, die het Chinese godsdienstige leven vooral hebben beïnvloed: het Confucianisme (blz. 92-124), het taoïsme (blz. 125-169) en het Boeddhisme

(blz. 170-202). Ofschoon het logischer zou zijn, deze drie richtingen in historisch-genetisch verband te behandelen, hebben Sch. er bewust de voorkeur aan gegeven aan elk een afzonderlijk hoofdstuk te wijden, omdat daardoor beter uitkomt, welk aandeel zij ieder in de ontwikkeling van het religieus sentiment gehad hebben. Terwijl het Confucianisme zich er toe beperkte de sociale verhoudingen van de mensen onderling nader te bepalen, trachtte het filosofisch taoïsme dieper door te dringen tot de kern van de zaken. Onder zijn invloed ging het persoonlijk karakter van de godheid hoe langer hoe meer verloren en deze werd ten slotte vereenzelvigd met het begrip t'ien-ti, ,,hemel-aarde". Het Boeddhisme, zoals dat in het begin onzer jaartelling in China kwam, bracht aanvankelijk een verrijking van het religieuze leven, maar anderzijds werkte het later ook mee aan het verwerpen van alles wat bovenzinnelijk was.

Het zesde hoofdstuk (blz. 203-233) behandelt vooreerst een kwestie van meer theoretisch belang, nl. welke betekenis er gehecht moet worden aan de verering van de aarde, en bespreekt verder de zorg van de Chinezen voor hun tempels en hun plichtplegingen tegenover goede en kwade geesten.

Het zevende hoofdstuk (blz. 234-260), uitsluitend gewijd aan wat men wel eens dè godsdienst van China genoemd heeft: de verering van de voorouders, schetst de huidige praktijken van de dodenverering.

Het achtste hoofdstuk (blz. 261-282) handelt over het zedelijk leven, vooral als uiting van de godsdienstige overtuiging. Ofschoon in het onderbewustzijn van velen een vaag godsgeloof, vooral in de vorm van de Hemelverering, bleef voortleven, werd het volk meer getrokken door praktijken, die aan zijn onmiddellijke behoeften zouden voldoen: een veelzijdig en grof bijgeloof bleef schijnbaar alleen over. Terwijl het contact met het niet-christelijke Westen voor de filosofen de bevestiging bracht van hun levenshouding, vernietigde het communisme de bijgelovige praktijken van de massa, althans uiterlijk.

Het laatste hoofdstuk (blz. 283-319), van de hand van dr. Benno Biermann O.P., geeft een overzicht van de geschiedenis van het Christendom in China, waarbij achtereenvolgens het Nestorianisme, de katholieke missie en de protestantse zending ter sprake komen; de opzet hierbij was speciaal die terreinen te belichten, waar men kan spreken van een ontmoeting van het christendom met de inheemse godsdiensten.

De samenstellers van dit boek hebben niet bedoeld een boek te schrijven voor vakmensen, maar voor hen, die, ver van China, zich ervoor interesseren, hoe het godsdienstig probleem zich daar gesteld heeft en welke oplossing men er daar aan heeft gegeven. In deze opzet zijn zij ten volle geslaagd; zij hebben ons een doorwrocht, leerzaam en leesbaar werk geschonken waarvan bovenstaande inhoudsopgave voor velen een aanleiding moge zijn om zich dit ook typografisch goed verzorgd, met 15 afbeeldingen geïllustreerde boek aan te schaffen.

Nijmegen A.M.

Dr. C. Ch. Goslinga: *Emancipatie en Emancipator. De geschiedenis van de slavernij op de Benedenwindse eilanden en van het werk der bevrijding.* 187 blz. Van Gorcum & Comp., Assen, 1956.

Toen in 1634 Jan van Walbeeck en Pierre le Grand de St. Annabaai binnenzeilden

en de Spaanse factor López de Morla voor de macht van de West-Indische Compagnie moest capituleren, begon het drama, waarvan de negerslaaf de levende werkelijkheid was. In bovenstaand boek, dat samengesteld werd te Willemstad op Curaçao en gediend heeft als proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor in de letteren en wijsbegeerte aan de R.K. Universiteit te Nijmegen, schetst Sch. het verloop van dit vaak ontstellend drama, dat ruim twee eeuwen zou duren, alvorens de emancipatie een voldongen feit zou zijn.

Vooreerst geeft hij een systematisch overzicht van de maatschappelijke en juridische positie, waarin de slaven zich bevonden op de zng. A.B.C.-eilanden (Aruba, Bonaire en Curaçao), waarbij het voornaamste accent valt op Curaçao, vanaf de tijd, dat de West-Indische Compagnie hen in de 17e eeuw op de Antillen introduceerde tot aan de komst van pastoor Niewindt; de belangrijkste plakkaten en maatregelen van overheidswege, welke aan de slaven bepaalde bescherming en dus rechten gaven, worden daarbij vermeld. Vervolgens gaat Sch. na, wat er zowel van overheidswege als van andere zijden gedaan werd tot verbetering van de positie der slaven gedurende het tijdvak, waarin J. M. Niewindt er als pastoor, apostolisch prefect en vicaris missiearbeid verrichtte.

Als er in de 17e en 18e eeuw iets gedaan is voor de slaven (picos de Indias werden ze genoemd) op de A.B.C.-eilanden, dan is dit het werk geweest van een aantal Jezuïeten en Franciscanen, die, niettegenstaande de edicten tegen de katholieke godsdienst, zonder veel tegenwerking van de zijde van het gouvernement aan missionering deden. Dezen legden de grondslag voor het latere werk van mgr. Niewindt, wiens naam onafscheidelijk met de vrijmaking van de slaven op de Benedenwindse eilanden verbonden is. Een slavenopstand in 1795, gestimuleerd o.m. door de slogans van de Franse revolutie, werd bloedig onderdrukt; en wanneer na het Engelse interregnum van 1807 tot 1816 pater Stöppel een petitie zendt naar koning Willem I, waarin op verbetering wordt aangedrongen, ontstaat een algemene verontwaardiging.

Met de komst van Niewindt in 1824 begint de periode van een geregelde missionering, welke zich o.a. gaat richten op de religieuze verheffing van de slaven. Zeer hard is de strijd geweest om een huwelijkswetgeving onder de slaven ingevoerd te krijgen; de wetten en publikaties van het gouvernement gingen er van uit, dat de slaaf geen persoon maar een zaak was. Sinds de afschaffing van de slavernij in de Franse koloniën in 1848 als gevolg van de revolutie van dat jaar, won bij Niewindt, die in 1842 tot apostolisch vicaris was benoemd, de overtuiging veld, dat aan een eventuele afschaffing van de slavernij op de Nederlandse Antillen een grondige voorbereiding moest voorafgaan om de slaven zowel in godsdienstig als in cultureel opzicht geschikt te maken om de vrijheid te verwerven. Na talloze moeilijkheden, vooral met het gouvernement, werden in 1857 betere regelingen getroffen, vooral voor de werktijden en de arbeidsvoorwaarden, maar de slaven wensten geen sociale voorzieningen, doch vrijheid. Toch duurde het nog tot 1862 vooraleer de Nederlandse volksvertegenwoordiging de vrijlating van de slaven in een wet neerlegde. Terwijl in de naburige koloniën de vrijheidsverklaring vergezeld ging van opstand, plundering en moord, werd op Curaçao de vrijheidsdag zonder enige ongeregeldheid gevierd. Mgr. Niewindt mocht dit niet meer beleven; in het begin van 1860

was hij overleden. Sch. komt tot de conclusie, dat even terecht als een Simon Bolivar Libertador wordt genoemd, mgr. Niewindt de erenaam mag dragen van emancipator.

Afgezien van enkele kleinere feilen – hier en daar werd nieuwere literatuur o.a. over de wijding van mgr. Niewindt in de Bijdr. Bisd. Haarlem, over p. Stöppel in Het Missiewerk, niet aangehaald noch benut; de naam van Baron (waarom niet het gebruikelijke mgr.?) van Wijckerslooth steevast verkeerd gespeld; treft men soms ongelukkige formuleringen aan, o.a. bisschop van Curaçao; de Propagation de la Foi trekt haar zetel terug uit Den Haag (blz. 115) – heeft Sch. de beschikbare gegevens naarstig verzameld en overzichtelijk samengesteld; zijn leesbaar boek werd in samenwerking met het Prins Bernhardfonds Nederlandse Antillen fraai uitgegeven door de Koninklijke Drukkerij van Gorcum & Comp.

Nijmegen A.M.

,,*Nieuw-Guinea Studiën*", orgaan van de Stichting Studiekring voor Nieuw-Guinea. Jaarg. 1, no. 1, januari 1957. Haagsche Drukkerij en Uitgeversmaatschappij N.V., Den Haag.

Aan hen, die na een verblijf op Nieuw-Guinea in dienst van Missie, Zending en Bestuur, naar het vaderland terugkeren, valt het op, hoe weinig, zelfs de ontwikkelde Nederlander, van ons Nieuw-Guinea afweet.

De vragen, welke gesteld worden na een lezing over Nieuw-Guinea, zijn zo simpel, dat zij de armoede aan kennis en begrip duidelijk verraden. Schiet onze voorlichting in de pers niet schromelijk tekort? Het komt voor, dat gerepatrieerden, die in Nieuw-Guinea hogere functies bekleedden, zelfs niet een eenvoudig interview wordt afgenomen. Men merkt hen nog niet eens op. Toch is het opvallend, dat sprekers een warm onthaal en een gespannen aandacht vinden in elke kring, waarin zij optreden. Nederland interesseert zich wel degelijk voor haar rijksdelen overzee. Het begint tot de bevolking door te dringen, dat Nieuw-Guinea het bekijken en bestuderen waard is. Men weet nu wel, dat op korte termijn, geen grote resultaten mogen verwacht worden, omdat zelfs met de meest moderne hulpmiddelen een volk niet ineens kan worden opgetild uit een staat van onderontwikkeling en dat een land van bergen en moerassen, een land zonder wegen, niet op stel en sprong tot in zijn uithoeken kan worden opengelegd.

Maar interesse is er. Daarom is het verschijnen van een goed tijdschrift een antwoord op een bestaande behoefte.

De ,,Stichting Studiekring voor Nieuw-Guinea" stelt zich ten doel het bevorderen en verbreiden van de kennis omtrent land en volken van Nieuw-Guinea *in de ruimste zin*. Deze stichting geeft het nieuwe tijdschrift uit, dat wij met vreugde begroeten.

De binnenzijde van de omslag vermeldt de ,,leden-oprichters" van deze stichting. Deze opgave van leden-oprichters vermeldt de namen van geleerden en experts van naam. Dit is ons een waarborg voor de gedegenheid der behandeling van een rijke verscheidenheid van onderwerpen. Het bevreemdt ons wel daarin niet aan te treffen linguisten van naam, welke thans aan onze universiteiten doceren, noch onderwijs deskundigen, noch personen, die in zake Zending en Missie leiding geven.

De inhoud van het eerste nummer is zeer waardevol en instructief. Zij spreekt met piëteit over hen, die voor Nieuw-Guinea werkten, zij laat de eigen geschiedenis van Nieuw-Guinea spreken, zij vraagt aandacht voor het somatisch aspect der bevolking en haar grondrechten. Een kroniek releveert de voornaamste gebeurtenissen. Onder parlementaria vindt onze politiek een bespreking. Onze verhouding tot de Verenigde Naties wordt onderzocht, Nieuw-Guinea wordt geplaatst in het kader van de Zuid Pacific. Een boekbespreking houdt ons op de hoogte van de recente uitgaven. Over de geplaatste foto's zijn we minder enthousiast.

Belangrijk is de opzet. De stichting zal door dit tijdschrift haar doel zeker bereiken, zeker wanneer zij haar aandacht nog sterker zal richten op de intellectuele en geestelijke noden van deze ons toevertrouwde volken.

Arnhem DR. J. B.

DR. J. DE FRAINE S.J., *Rechters-Ruth*, uit de grondtekst vertaald en uitgelegd (De Boeken van het Oude Testament, Deel III-Boek II), 1956, J. J. Romen & Zonen, Roermond en Maaseik.

De commentaar van de bekende Leuvense bijbelgeleerde handhaaft het hoge wetenschappelijke niveau van de eerder verschenen delen. Na paragrafen over de plaats van het boek Rechters in de kanon, de naam en de waarde van de overgeleverde teksten (de Massoretische tekst is zó goed bewaard, ,,dat hij voor de verhalende delen vergeleken kan worden met die van Josuë en Koningen, en zelfs –?– die van Samuël overtreft"), geeft de inleiding een bondig overzicht van de vele opinies over het ontstaan en de samenstelling van het boek. Daarna komt de kwestie van de tijdrekening aan de orde, waarbij van de bekende aanduidingen 20, 40 en 80 jaren wordt gezegd, dat zij ,,volkomen waardeloos zijn voor het opmaken van een exacte chronologie" (hetgeen evenwel niet schijnt te gelden voor de 40-jarige regeringen van David en Salomon, blijkens de optelsommen die daarmee gemaakt worden). Nadat hij op grond van andere aanwijzingen de periode der Rechters gesteld heeft tussen ong. 1200 en 1040 v. Chr., geeft de auteur een korte beschrijving van de historische achtergrond, op basis van de schaarse buitenbijbelse gegevens en aanwijzingen in het boek zelf. Tenslotte wordt een uitvoerige paragraaf van de inleiding gewijd aan de algemene religieuze leringen van dit bijbelboek. ,,De gebeurtenissen worden verhaald, niet om zichzelf, maar om de godsdienstige lessen die ze bevatten. Dit theologisch doel vormt de uiteindelijke grondaffirmatie van het geïnspireerde geschrift: alle ongetwijfeld historische feiten worden in het rechte licht gesteld doordat ze opgevat worden als de uitvoering van een goddelijk plan. Het komt er dus steeds op aan naar die religieuze kern van de affirmatie terug te gaan, indien men de bedoelingen van de gewijde schrijver (en langs hem van de inspirerende Geest) wil achterhalen" (bl. 13). Dan beschrijft de auteur, hoe sterk in dit bijbelboek naar voren komt, dat het God is die alle gebeurtenissen leidt, maar ook hoe men bij het volk Gods in deze periode naast oprechte Jahweh-verering allerlei zedelijke en religieuze tekorten aantreft. ,,Het is juist wegens deze religieuze ontrouw dat Jahweh zijn straffende arm aan het verbondsvolk laat voelen; doch tevens wordt er voortdurend aan herinnerd dat God barmhartiger is dan het volk ooit boos was. Het religieuze drama van de Rechterstijd wordt ten slotte opgelost door een onverwoestbaar

geloof in de macht van Jahweh, die veel groter is dan de (vermoede) macht van een andere godheid . . .: dit thema van de ‚*Deus semper major*' vormt de grondsymfonie van het Rechtersboek" (bl. 13-14). De bibliografie wordt gevolgd door een lijst van afkortingen, die zó bescheiden is gehouden, dat een aantal in het commentaar gebruikte sigla misschien voor enkele lezers niet duidelijk zullen zijn (zoals ZDPV, PEF, FuF e.d.). De verklaring volgt de tekst op de voet. Zij is het werk van een meester exegeet, die spelenderwijze beschikt over een benijdenswaardige eruditie. De lezerskring, waarvoor het commentaar bedoeld is, zal het misschien betreuren, dat de geleerde auteur niet hier en daar duidelijker wijst op de religieuze neventhema's van de symfonie die hij in de laatste paragraaf van zijn inleiding zo veelbelovend had beschreven. Wellicht zal ook een enkele lezer de indruk krijgen, dat de erudiete commentator soms wat haastig te werk is gegaan. Dit vermoeden wordt gewekt, niet zozeer door een aantal slordige verwijzingen (een zin als die waarmee de verklaring van 1 : 18 eindigt, moet wel te vlug zijn neergezet: „De verovering van Gaza, Asjkalon en Ekron wordt nog toegeschreven aan Ozias volgens 2 Kronieken 2, 26"), als wel door de vlotte manier waarop de auteur bij allerlei detailkwesties alleen maar enige meningen weergeeft, en laconiek de keuze daaruit aan zijn lezers overlaat. Zij zullen het lichte onbehagen, dat zulk een procédé pleegt te verwekken, vooral ondervinden bij de bepalingen van de litteraire genres der verhalen. Zo noemt de auteur het verhaal van Jephte's conflict met de Efraïmieten een „locaalsage". De lezer heeft deze (nogal Duits klinkende) term nauwelijks verwerkt , of daar leest hij: „Er is echter geen reden om te twijfelen aan de historiciteit van het verhaal" (bl. 81). In de inleiding op de Samson-cyclus wordt gesproken over „een historische ondergrond van feiten", „de getrouwheid waarmede feitelijke gebeurtenissen meegedeeld worden", „de onloochenbare algemene historiciteit", enz. Maar het commentaar op het eerste verhaal, dat over Samsons geboorte en jeugd, begint met deze opmerking: „Men neemt aan dat cp 13 jonger is dan het verhaal over Samsons heldendaden: het zou ontstaan zijn toen de held reeds beroemd was" (bl. 84). Rekent de auteur zichzelf nu bij deze „men", of zijn het de critici die hij bestrijdt? Onvolmaaktheden als deze doen echter niets af aan ons oordeel, dat het commentaar op Rechters zeer geslaagd mag heten, evenals de bijgevoegde verklaring van het prachtige verhaal over Ruth. Hiermee is de bekende serie wederom met een prachtige aflevering verrijkt.

Nijmegen LUC. GROLLENBERG O.P.

Nova et Vetera. Extra-editie bij gelegenheid van „25 jaar Java-missie", februari 1957. 208 bldz.

Naar aanleiding van het feit, dat de Missionarissen van de H. Familie in februari 1957 gedurende een kwartceuw op Java werkzaam waren geweest, kwamen de Fraters van het scholasticaat St.-Johannes Berchmans te Oudenbosch op de gelukkige gedachte een speciale editie van hun scholasticaatsblad „Nova et Vetera" te doen verzorgen, waarvan de redactie werd toevertrouwd aan enkele der in Nederland in opleiding zijnde Indonesische M.S.F.-ers. Het resultaat was een gestencild geschrift van ruim 200 bladzijden, waaraan behalve Indonesische ook enkele Nederlandse fraters hun medewerking hebben verleend. Het geheel wordt ingeleid door een schrijven van Z. H. Exc. Mgr. A. Soegijapranata S.J., apostolisch vicaris van

Semarang, die ,,voor de zachte drang van frater Pradjasuta gezwicht" allereerst zijn erkentelijkheid betuigt voor het werk van de missionarissen der H. Familie in zijn vicariaat om daarna zijn ,,hartewensen naar voren te brengen aangaande zijn bruine medebroeders in het Priesterschap en toekomstige medearbeiders in de Indonesische wijngaard des Heren".

Gaarne willen we hier onze oprechte waardering uitspreken voor de moed, waarmede bepaalde problemen aan de orde worden gesteld, en de ernst, waarmede ze worden behandeld, zoals b.v. waar de taak van de Indonesische M.S.F.-ers in Nederland wordt geanalyseerd (blz. 13-16), waar de vraag naar de apostolische houding in de missie wordt beantwoord (blz. 23-42), waar een speurtocht wordt ondernomen naar het Javaanse denken in verband met het apostolaat (blz. 103-124). Zonder aan andere bijdragen te kort te willen doen, vermelden we nog een paar artikelen van Nederlandse fraters, nl. de taak van de Indonesische élite in haar vaderland (blz. 49-78) en: muziek, deel der Javaanse cultuur (blz. 125-158), alsmede de bijdrage van F.O.G. Kho, soc. drs., Een sociologische verkenning van de Indo-Chinese groep (blz. 173-194).

Van harte gelukgewenst, fraters, met uw geslaagd en hoopgevend gelegenheidsgeschrift!

Nijmegen A. M.

Dom Dr. A. Verheul O.S.B.: *Het Paasmysterie in kerkelijke vroomheid en viering.* 144 blz. J. J. Romen & Zonen, Roermond-Maaseik 1957.

Het is verheugend te constateren, dat de theologen tegenwoordig vele rijke gegevens van Schriftuur en Traditie, die in de loop der eeuwen min of meer in vergetelheid waren geraakt, weer trachten in te schakelen in een vernieuwde synthese van het openbaringsgegeven.

Wil het Paasmysterie van Christus' lijden, sterven en verrijzen weer het kernpunt vormen van de christelijke vroomheid, dan moet men het steeds weer confronteren met de teksten van de H. Schrift en van de liturgie. Vanuit deze teksten tracht dan ook Sch. de mysterievolle werkelijkheid van Christus' Pascha gelovig te benaderen. De bezinning hierop ziet hij als de voornaamste voorbereiding op de viering van het Paasmysterie zelf, zoals deze sinds 1956 door een ingrijpende liturgiehervorming voor heel het gelovige volk is mogelijk gemaakt.

Vervolgens duidt Sch. in het kort de beginselen aan, die de hervorming van de viering van het Paasmysterie hebben geleid, en plaatst zodoende deze vernieuwing in het kader van het streven der liturgische beweging; deze algemene lijnen maken de geest en de houding van actieve deelname duidelijk, waarin de Kerk de Heilige Week gevierd wil zien.

Als een hulp voor de innerlijke en uiterlijke deelname geeft Sch. in het derde deel van zijn boekje een geslaagde verklaring van de vernieuwde viering zelf.

Het keurig-uitgegeven boekje zal ongetwijfeld aan zijn opzet voldoen: ,,meer geestelijke diepgang brengen bij priester en leek".

Nijmegen A. M.

Dr. H. Brink O.P. e.a.: *Theologisch Woordenboek.* Aflevering 7. Kol. 2457-2872. J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1957.
— Aflevering 8. Kol. 2873-3350. J. J. Romen & Zonen, Roermond, 1957.

De regelmaat, waarmede de afleveringen van het Theologisch Woordenboek verschijnen, verdient oprechte waardering. Ook het gehalte van de bijdragen handhaaft zich op hetzelfde verblijdende peil, al is de inhoud der verschillende afleveringen van toevallige factoren afhankelijk.

De meest uitvoerige bijdragen in de zevende aflevering, die de trefwoorden Jansenisme (slot) tot Lamennais omvat, zijn die over Jesus Christus (kol. 2467-2541), waarin na een historische en bijbelse inleiding de kerkelijke leer en theologie over Christus wordt uiteengezet; en over de Kerk (kol. 2712-2749), waarin o.a. het wezen van de Kerk volgens St.-Paulus en volgens Sint Jan en het kerkbegrip in de katholieke dogmatische theologie, in de Oosterse orthodoxie en in de opvatting van de Reformatie worden geschetst.

Nog treft men meer dan gewone bijdragen aan over de Jezuïeten (kol. 2543-2566), waarbij ook de crisisverschijnselen in hun theologie gedurende de laatste twintig jaar ter sprake komen (vgl. ook het artikel over kerugmatische theologie, kol. 2779-2781); over Kartuizers (kol. 2665-2682) met een interessante lijst van hun theologische, met name ascetische en mystieke, literatuur; over de Katholieke Kerk (kol. 2691-2702) met de voornaamste apologetische stellingen. Daarnaast komen enkele opmerkelijke moraal-theologische artikelen voor, o.a. kuisheid (kol. 2830-2836), kunstmatige inseminatie (kol. 2846-2855), en worden over tal van personen bio-bibliografische gegevens verstrekt, o.a. over verschillende Joannessen.

De achtste aflevering (Lanfrancus-Moraalsystemen) bevat slechts enkele uitvoerige artikelen, nl. het gedocumenteerde pièce de résistance over Maria (Kol. 3078-3151), de beschouwing over de theologische zin van de bovennatuurlijke liefde (Kol. 2943-2986), de doorwrochte bijdrage over het H. Misoffer (Kol. 3263-3292). Verder zijn er nog enkele meer dan gewone bijdragen over liturgie (Kol. 2988-3001), Messias (Kol. 3240-3251), Monophysitisme (Kol. 3331-3345) enz.

Met deze achtste aflevering is het tweede deel van het uiterst waardevolle Theologisch Woordenboek voltooid. Een aanbeveling van dit kostbare en handige naslagwerk is overbodig.

Nijmegen A.M.

Masses Urbaines et Missions. Rapports et compte rendu de la XXVIe Semaine de Missiologie Louvain 1956. 256 pp. Desclée de Brouwer, Bruges 1957.

De snelle en bijna oncontroleerbare concentratie van de bevolking in de steden vormt een der meest kenmerkende en verontrustende verschijnselen van de ingrijpende veranderingen, die zich momenteel in Azië, Afrika en Zuid-Amerika in razend tempo voltrekken. En dit geldt niet slechts op economisch en politiek, maar vooral op godsdienstig gebied. Want deze trek naar de steden werpt de structuur der landelijke christelijke gemeenschappen, die vanouds het gros van de nederzettingen der missie vormden, omver; bovendien worden op deze wijze enorme massa's ontwortelden, zonder eenheid en structuur, toevalligerwijze samengebracht, waarop de missie uiterst moeilijk vat kan krijgen.

Welke organisaties en welke structuren zijn in staat de christenheid der steden te redden? En door welke personen of groeperingen moet dit werk ten uitvoer worden gelegd? Dat was het vraagstuk, hetwelk de 26e Missiologische Week te Leuven in 1956 aan de orde had gesteld.

In dit verslagboek vindt men de referaten — of althans een korte, soms zeer korte, samenvatting ervan — der verschillende inleiders, onder de volgende hoofdstukken gebundeld: Liminaire et introduction — Rapports généraux — Etudes locales — Recherches sur les méthodes — Rapport final. Momenteel bestaat er geen boek, waar men zich in kort bestek beter over de omvang en de urgentie van dit vraagstuk kan oriënteren dan dit verslagboek, hetwelk werd uitgegeven onder de kundige leiding van R. P. J. Masson S.J.

Nijmegen A.M.

Katholisches Missionsjahrbuch der Schweiz 24. Jahrgang 1957. 36. Jahrbuch des Akademischen Missionsbundes Universität Freiburg (Schweiz). 96 S. Skamb, Freiburg 1957.

De secretaris van de Schweizerischer Katholischer Akademischer Missionsbund (Skamb), tevens verantwoordelijk redacteur van dit jaarboek, P. Dr. Walbert Bühlmann O.F.M. Cap., schrijft in het artikel: Die farbigen Völker zwischen Christentum und Kommunismus (blz. 82-89): „Der Westen ist sich dieser Gefahr aus dem Osten bewuszt. Aber es wäre eine sehr verhängnisvolle Strategie, sich von dieser Gefahr gleichsam faszinieren zu lassen und dabei den gigantischen Durchbruchsversuch des Kommunismus in Asien und Afrika zu übersehen. *Da* ballt sich die eigentliche Gefahr zusammen!"

Deze bewering wil dit jaarboek, onder het motto: „Christliche und Kommunistische Welteroberung", illustreren en motiveren en het is daarin zeer goed geslaagd. De eerste bijdrage onthult de achtergronden, die het communisme natuurnoodzakelijk tot de wereldrevolutie drijven, en de volgende bijdragen tonen van land tot land aan (Brazilië, Afrika, India, Indonesië, China, Japan), hoe het communistisch geloof in een wereldzending zich op geraffineerde en beangstigende wijze overal uitwerkt. We staan te midden van een wereldomvattende en voor eeuwen beslissende strijd en wij moeten ons daarvan bewust zijn of worden. De kennismaking met dit uitstekend jaarboek zal daartoe ongetwijfeld kunnen bijdragen.

Nijmegen A.M.

La Vocación Misionera. Secretariado de Semanas Misionológicas. Instituto Español de San Francisco Javier para Misiones Extranjeras. XIII + 539 pag. Burgos 1957.

Dit volumineus boek bevat in het eerste gedeelte (blz. 1-218) meer dan 2500, over het algemeen korte, antwoorden op een enquête over de missionaris-roeping, ingesteld bij de missiebisschoppen van Azië, Afrika, Amerika en Oceanië; bij de generale oversten van de missionerende orden en congregaties, bij de reguliere oversten in de misssie, bij de rectoren der opleidingsinstituten voor missionarissen, bij de nationale en diocesane directeuren der pauselijke missiegenootschappen, bij de missieprocuratoren, bij de rectoren en geestelijke leiders van de seminaries, enz. Het tweede gedeelte (blz. 221-521) brengt de referaten gehouden op de 8e en 9e Missio-

logische Week van Burgos in 1955 en 1956, gewijd aan de missionaris-roeping; deze waren reeds gepubliceerd in het tijdschrift Misiones Extranjeras. Reeds een blik in het analytisch en alfabetisch register kan ons overtuigen van de rijke inhoud van dit boek; het vormt een onontbeerlijke Fundgrube voor wie voortaan een der aspecten van de missionaris-roeping wil bestuderen. Met name in de bibliotheken van de missionerende orden en congregaties is dit boek op zijn plaats.

Nijmegen A.M.

G. Rommerskirchen O.M.I. — G. Dindinger O.M.I. — N. Kowalsky O.M.I. —: *Bibliografia Missionaria Anno XX: 1956*. 195 pp. Unione Missionaria del Clero in Italia, Roma 1957.

Deze nauwkeurige en overzichtelijke missiebibliografie (blz. 3-93), die de bibliothecarissen van de pauselijke missiebibliotheek der S. Congregatio de Propaganda Fide telken jare publiceren, behoeft geen aanbeveling meer; zij is eenvoudig onmisbaar voor de beoefenaars van de missiologie en ernstige belangstellenden in missievraagstukken. Bovendien voegen de samenstellers er sinds enkele jaren nog korte boekaankondigingen aan toe (blz. 97-121). Ten slotte bevat dit deeltje twee registers over de jaargangen XVII-XX (1953-1956), nl. een schrijvers- en personenregister (blz. 125-165) en een zakenregister (blz. 167-195).

Nijmegen A.M.

Joseph J. Spae C.I.C.M., *Neighborhood Associations. A Catholic Way for Japan.* Missionary Bulletin Series Vol. II, Himeji 1956. 210 p. $ 2,00.

Pater Spae, algemeen secretaris van het Committee of the Apostolate en medeuitgever van Missionary Bulletin, het priestertijdschrift van Japan, werkt hierin een program uit van katholieke penetratie in het Japanse volksleven door middel van een Japanse weg, de Neighborhood Associations, wat we door buurtverenigingen zouden kunnen weergeven. Na gewezen te hebben op het groeien van gemeenschapsbesef in onze tijd gaat hij na, hoe buurtverenigingen in Japan altijd een grote rol hebben gespeeld in het volksleven en de gunstige invloed die katholieke buurtverenigingen tijdens de vervolgingen van vroegere eeuwen hebben uitgeoefend en ook thans weer hebben. Hij omschrijft deze als volgt:

,,Neighborhood associations are a way of life by which all Catholics within the parish, in officially recognized and geographically distributed groups, under the leadership of an appointed group leader, collaborate in the ministry of the priest" (p. 35). Hij geeft vervolgens de theologische, sociale en psychologische grondslagen van een dergelijke beweging aan, wijst op de rol van priester, van groepsleider en van individu en werkt een program uit met talrijke praktische aanwijzingen en oefeningen. Hij staaft zijn uiteenzetting met uitvoerige, vooral moderne literatuur en sluit met de woorden: ,,Finally, the post-war fashion which disparages native Japanese values while acclaiming the latest foreign importations is only slowly subsiding. But eventually the Church will succeed in drawing from the past of Japan *nova et vetera*. From those gems of truth and culture, the church will fashion a new crown for Christ" (p. 192).

Nijmegen M. van Oss

INHOUDSOPGAVE VAN DE ZES EN DERTIGSTE JAARGANG 1957

ARTIKELEN

ADELHELM O.F.M.CAP., P.: *Het Sacrament van Boetvaardigheid* 225
ANASTASIUS O.F.M.CAP., P.: *De Missie-Instituten en de Congregatie van de Voortplanting des Geloofs* 95
BASTIAENSEN C.M., A.: *Mystiek Lichaam en Missieplicht* 75
BORGERT CSSR., DR. H.: *De Verkondiging van het Heilsgeheim* 149
EERENBEEMT C.I.C.M., DR. A. VAN DEN: *Gelovig en niet Kerks* 86
ENDE S.V.D., DRS. A. VAN DEN: *Het uur van de leek* 2
FUMASONI BIONDI, P. KARD.: *Gelukwensschrijven* 65
HAAS S.A.M., H.: *Het probleem van de overzeese studenten als Kerkprobleem* . . . 17
HOLLANDER S.J., H.: *Methodiek van de moderne katechese* 174
HOUBEN S.J., DR. J. J.: *De Godsgedachte in Mohammedaanse landen* 193
LIVINUS O.F.M.CAP., P.: *De pastoraal-liturgische vernieuwing in de missie* 38
MULDERS, DR. ALPH.: *Romeinse Documenten en Bestuursmaatregelen betreffende de missie uit het jaar 1956* 66
PEETERS M.S.F., DRS. G.: *Sacrament en Missie* 161
PIUS XII, Z.H. PAUS: *De encycliek Fidei Donum (21 april 1957) in Nederlandse vertaling* 129
REEPER M.H.F., J. DE: *De Toediening van doopsel en vormsel* 214
WINSEN C.M., DR. G. VAN: *De plaats van de H. Vincentius in de apostolische beweging van zijn tijd* 30
WITBROEK W.P., L.: *De inhoud van de christelijke prediking* 206

KLEINERE BIJDRAGEN

LAMERS O.PRAEM., J.: *De aantrekkingskracht van het Boeddhisme in het Verre Oosten* 105
MULDERS, DR. ALPH.: *De zevende Nederlandse Missiologische Week* 110
WILS, DR. J.: *Het probleem van de christelijke liturgische taal* 101
WINSEN C.M., Dr. G. VAN: *De Lazaristen 75 jaar in Nederland* 237

MISSIEBIBLIOGRAFIE

MULDERS, DR. ALPH.: *Bibliografisch overzicht van de missiewetenschappelijke literatuur 1957* 245

MISCELLANEA

Missiewetenschappelijk nieuws 50, 113, 186, 241

BOEKBESPREKING

Bijbels Woordenboek, tweede druk, afl. 4 (P.J.C.) 85
Bouffard, A.: Perspectives sur le monde (A.M.) 260
Bouffard, A.: Esquimaux (A.M.) 261
Braasem, W. A.: Moderne Indonesische Literatuur (J. Wils) 63
Brink O.P. e.a., H.: Theologisch Woordenboek, afl. 6 (A.M.) 55
Brink O.P. e.a., H.: Theologisch Woordenboek, afl. 7-8 (A.M.) 268
Catéchèse et Missions (A.M.) 123
Datta, A. K.: Tanganyika, a government in a plural society (J. Wils) 63
Deden S.C.J., D.: De Kleine Profeten (L. Grollenberg O.P.) 128

Descola, J.: Quand les Jésuites sont au pouvoir (A.M.) 192
Droogh, Th.: De deurknop in de hand (J. Wils) 191
Duperray, Ed.: Ambassadeurs de Dieu à la Chine (M. van Oss) 53
Fraine S.J., J. de: Rechters-Ruth (L. Grollenberg O.P.) 265
Galestin, Th. e.a.: Lamak and Malat in Bali and a Sumba Loom (R. Mohr) . . 126
Gerbrands, A.: Kunst als cultuur-element, in het bijzonder in Neger-Afrika (J. Wils) 61
Goslinga, C.: Emancipatie en Emancipator (A.M.) 262
Hecken C.I.C.M., J. van: Les réductions catholiques du pays des Ordos (M. van Oss) 55
Hooykaas - van Leeuwen Boomkamp, J.: Sprookjes en verhalen van Bali (J. Wils) 127
Hubertus van Groessen O.F.M.Cap.: Het kerkelijk Recht van Religieuzen (F. van Welie) 124
Jager Gerlings, J. H. - Jongmans D. G.: De Ait Atta. Van nomaden tot landbouwers (R. Mohr) 124
Katholisches Missionsjahrbuch der Schweiz 1957 (A.M.) 269
Keulers, Jos.: De Katholieke Brieven en het Boek der Openbaring (J. Cools O.P.) 29
Kiggen, J.: English - Ateso dictionary (J. Wils) 61
Last, Jef: Zo zag ik Indonesië (P. Dr. Gregorius O.F.M.Cap.) 56
Lennep, Jkvr. Henriette van: De muziek der volkeren (R. Mohr) 126
Linguistic Survey of the Northern Bantu Borderland. Vol. I (J. Wils) 59
Loffeld C.S.Sp., Ed.: Le Problème cardinal de la Missiologie et des Missions Catholiques (A. Seumois O.M.I.) 118
Masses Urbaines et Missions (A.M.) 268
Mohr, R.: Missionsethnologie (P. Dr. Gregorius O.F.M.Cap.) 56
Monchanin S.A.M., J - H. Le Saux O.S.B.: Ermites du Saccidânanda (P. Dr. J. de Munter S.J.) 58
Mulders, Alph.: Missiegeschiedenis (A. Seumois O.M.I.) 115
Nieuw-Guinea-Studiën (Dr. J.B.) 264
Nova et Vetera (A.M.) 266
Plas, C. van der: Tonkin 1644–1645. Journaal van de reis van Anthonio van Bronckhorst (R. Mohr) 125
Pol, W. H. van de: Het wereldprotestastisme (A.M.) 122
Prêtres noirs s'interrogent (A.M.) 190
Rademaker CssR., B.: Petrus Donders, pelgrimage naar een melaatsendorp (M. van Oss) 54
Rommerskirchen O.M.I.,G. e.a.: Bibliografia Missionaria XX, 1956 (A.M.) . . 270
Spae C.I.C.M., J.: Neighborhood Associations (M. van Oss) 270
Suttorp, L.: De Orde der Jezuïeten (Dr. P. Grootens S.J.) 37
Teeuw, A.: Het conflict met Indonesië als spiegel voor Nederland (J. Wils) . . . 191
Vannicelli O.F.M., L.: De godsdiensten van China (A.M.) 261
Verheul O.S.B., A.: Het Paasmysterie (A.M.) 267
Vocación Misionera, La: (A.M.) 269
Wiltgen S.V.D., R.: Gold Coast Mission History 1471-1880 (A.M.) 260
Wright, R.: De kleurbarrière (J. Wils) 190
Inhoudsopgave van de 36e jaargang, 1957 271